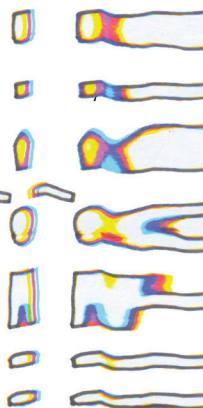
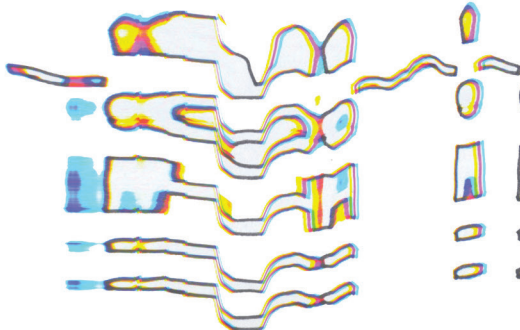
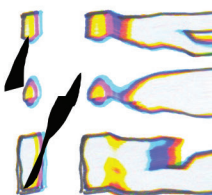
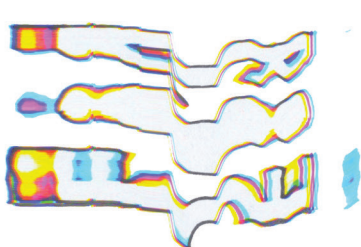
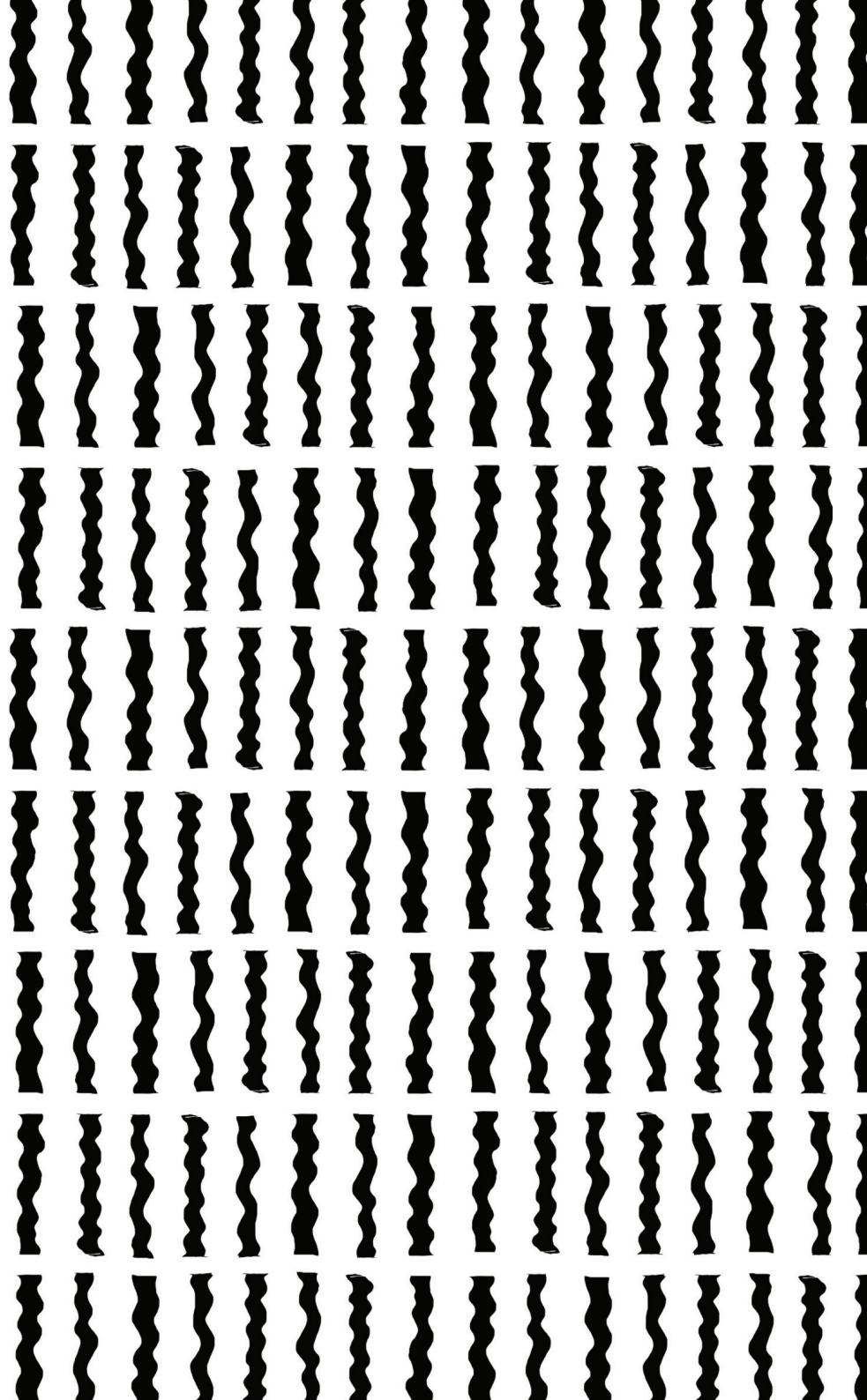

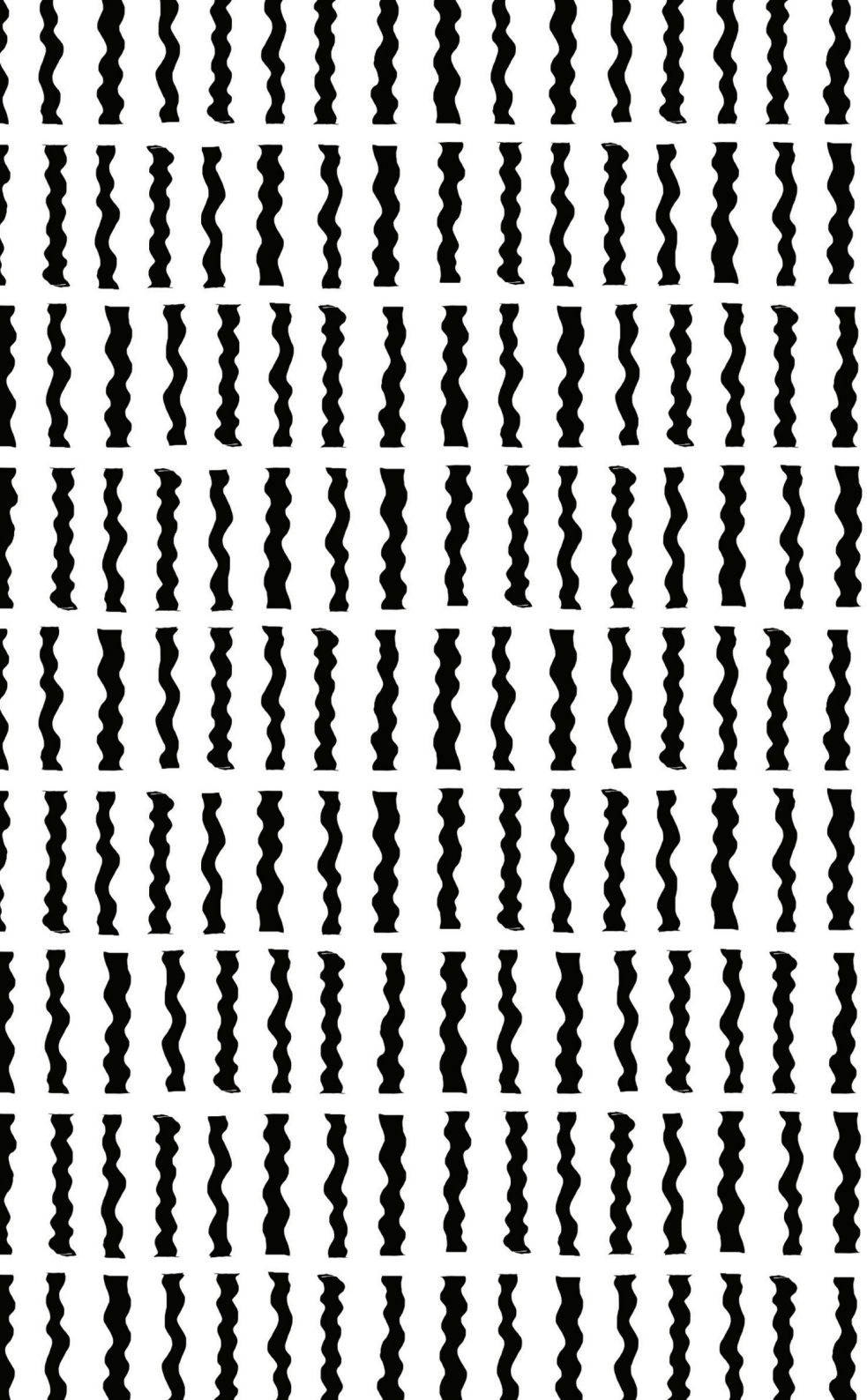

PETŐFI IRODALMI MŰZEUM

UTÓPIA 501

UTÓPIA

501

UTÓPIA 501

Petőfi Irodalmi Múzeum, 2018

Budapest, Petőfi Irodalmi Múzeum, 2018

Szerkesztő: Turi Márton

Grafika/Borítóterv: Szurcsik Erika

Lektorok: Iga Kolasinska, Simona Kolmanová, Gabriela Magová, Tomka Eszter

Műfordítók: Barics Veronika, Garajszki Margit, Hanzelík Gábor, Marzena Jagielska,

Juhászné Hahn Zsuzsanna, Gertrud Mária Korpič, M. Nagy Miklós, Mihályi Zsuzsa,

Galina Sándorová, Anna Sobczak, Robert Svoboda, Jiří Zeman

ISBN 978-615-5517-30-3

© Petőfi Irodalmi Múzeum, a szerkesztő és a szerzők

Felelős kiadó: Prőhle Gergely főigazgató

Nyomdai előkészítés: Kele János

Betűtípus: Geogrotesque

DRAGOMÁN GYÖRGY

Vadászat 11 / Lov 14 / Polowanie 17 / Poľovačka 20

MOLNÁR T. ESZTER

Kisebb hibák 23 / Drobné závady 27 / Drobne błędy 31 / Menšie chyby 35

VLADYIMIR SZOROKIN (ВЛАДИМИР СОРОКИН)

Az első kommunista szombat 39 / Первый субботник 46

TÉREY JÁNOS

Ablak a reményre 53 / Okno otevřené naději 58 / Okno na nadzieje 63

Okno na nádej 69

ZIEMOWIT SZCZEREK

[Vé]Respublika: Max Rockatansky 75 / Rzeź Pospolita: Max Rockatansky 79

ONDŘEJ ŠTINDL

Utópia 83 / Utopie 87

MOSKÁT ANITA

Rügyeid 91 / Pupy 95 / Twoje pąki 99 / Twoje púčiky 104

BARTÓK IMRE

Teknőc 109 / Želva 114 / Żółw 119 / Korytnačka 125

PAVLA HORÁKOVÁ

A nyughatatlan időskor háza 131 / Dům nepokojného stáří 135

POTOZKY LÁSZLÓ

Curriculum vitae 139 / Curriculum vitae 143 / Curriculum vitae 147

Curriculum vitae 151

BERTA ÁDÁM

Fehér gyűrű [részletek] 155 / Bílý prsten [úryvky] 160 / Biały pierścień [fragment] 165 / Biely prsteň [úryvky] 170

SILVESTER LAVRÍK

Lemberg 2017+ 175 / Lemberg 2017+ 180

MICHAL HVORECKÝ

A hipermarketek első győzelve 185 / Prvé vítězstvo hypermarketov 214

Dragomán György

VADÁSZAT

Én mászok fel először a Nagyfára. De előbb leöntjük egymást hamuval, Apa és én, hogy elmúljon a fertőtlenítőszag. Nem lenne jó, ha a denevérek megéreznék. Jól bedörzsölöm magam hamuval, Apa int, hogy a nyakamra meg a tarkómra figyeljek. Felveszem szépen a pengedrótos alkarvédőket, rácsatolom a jégvasat a bakancsomra, megvárom, hogy Apa rácsattantsa a filamentet a derékhevederemre, aztán mászni kezdek.

A Nagyfa a legmagasabb a rezervátumban. Négyszázvalahány éves, nem lehet pontosan tudni. Egyszer megkérdeztem Apától, hogy szerinte pontosan hány éves, de azt mondta, ne foglalkozzak vele, nekünk, Vadölőknek nem kell a számokkal törődni. Majd a Szilárdleók kiszámolják egyszer. De én tudom, hogy Apa nem igazi született Vadölő, Anya elmesélte, hogy majdnem Szilárdleó lett belőle is, tud olvasni is, meg ponthegecszeni is, megígérte, hogy nekem is meg fogja tanítani egyszer.

Mászás közben mindig a hálaadó himnuszt dorombolom, direkt odafigyelek a szavakra, nem hagyom, hogy összefolyjanak. Hálát adunk benne a rezervátumért, a bunkerért, az őszépítők előrelátásáért, még a szelídatom-békésatom haragjáért is. Pont a nagy sorscsapásoknál tartok, ott, amikor a haragvó földatya pusztítani vágyta sárkányvetemény fiait, felrobbantotta a frissen átadott kettesreaktort mérgében, amikor érzem, hogy Apa ránt egyet a filamenten. Sietni kell, azt jelenti, közelednek a mamutok.

Próbálok gyorsabban mászni, az ország pusztulását, az Isaposréshamu sötét éveit, a bunkerbe vonulást gyorsan énekelem, pont ott tartok, hogy az úr levitte választott népét a föld gyomrába, foszforfényű mélysötétbe, sírtak az árvák, rítottak az asszonyok, a szenvedés és küzdés évtizedei jönnek, a legunalmasabb rész, de szerencsére pont felérek a Nagyághoz.

Ráhasalok az ágra, mászni kezdek előre, szelídatom-békésatom, dorombolom magamban, van egy másik vers is, Szilárdleó dicsősége, abban részletesen meg van írva, hogy pusztította el aztán az egész világot a háborúshidrogén, ballisztikust hánytak ballisztikus hátára, nagysötét jött, nagyharag, nagyhideg, de most nem kezdem el azt mondani magamban, visszamegyek inkább a hálaadó himnuszhoz, az mindig szerencsét szokott hozni vadászat előtt.

A csörlőhöz érek, felülök az ágon, áthúzom a fogadópofán a filamentet, rászáll a kezemre egy óriás szitakötő, a másik kezemmel megpróbálom lecsapni, a szárnya sokat ér, pláne ha egyben marad, pláne ha szépen látszik rajta az aranyalmás bioteklogó, amelyik Apa szerint a bűnbeesést jelenti. Nem vagyok elég gyors, a szitakötő kiröppen az ujjaim közül.

Lassan tekerni kezdem a csörlőn a kurblit, a filament megfeszül, húzni kezdi felfele az ideglándzsát, vijjogok egyet sashangon, hogy Apa tudja, minden rendben, mászhat ő is felfele.

Elég messze lehet látni innen a Nagyfától, látszik szépen a Duna, benne a szigetek, a gázlón túl a nagy síkság, ha majd apa felér és ideadja a távcsövet, egész a burokfalig el lehet majd látni.

De persze nem a burokfalat nézem, azon nincsen semmi érdekes, hanem a mamutcsapást. Várom, hogy jöjjenek. Apa azt mondja, azért mindig itt isznak a folyóból, mert valahogy beléjük van kódolva, amikor még pusztta volt az ország, és elég sok lejárt a felezőidőből, a külső erők megépítették a burokfalat, létrehozták

a rezervátumot, és kitalálták, hogy itt fogják szabadon engedni az újjácsinált régi állatokat, mint a mamut meg a gypjasrinó, meg a kardfogú, akkor itt, a régi főváros helyén a folyóban volt a mérőállomás, ahogy az állatok ittak, a nyálukból mérték, hogy mennyire haragszik még rájuk a föld.

Nehéz elhinni, hogy itt egyszer egy város volt. A Szilárdleók mutattak róla képeket, azt mondják, az a sok vas meg téglá meg üveg mind itt van, a dombok alatt, a föld alatt, a fák gyökerei alatt. Próbálok elképzelni, de nem visz rá az agyam. Nem is akarok Szilárdleó lenni, biztos belefájdulna a fejem a sok tudásba. Vadölőnek lenni jobb.

A csőrőlő megakad, fent van már az egész filament. Nem szabadna az ideglándzsához nyúljak, de Apa a múltkor is megengedte, hogy megigazítsam. Azt mondja, ha jó Vadölő akarok lenni, meg kell tanuljam ezt is. Beleszagolok a szélbe, megsaccolom, milyen erős lehet, állítok a vezetőszárnyakon. Elengedni nem én fogom, hanem majd Apa, nem véletlenül ő a legjobb Vadölő a világon. De majd csak akkor, ha a fa alá érnek a mamutok.

Addig még lesz időnk, hogy eldoromboljuk együtt a hálahimnusz végét, és megköszönjük a szelídatomnak, hogy felhozott a bunker sötétjéből, visszavezetett minket az édenkertbe, ahol a Szilárdleók és a Vadölők örök békében élhetnek, ahol mindig tavasz van, és mindig bőségesen jut friss mamuthús mindenkinek.

Dragomán György

LOV

Na vysoký strom lezu jako první. Ale předtím se, tatínek a já, navzájem posypeme popelem, abychom nebyli cítit dezinfekcí. To by bylo nadělení, kdyby ji vyčenichali netopýři. Důkladně si vtírám popel do kůže a tatínek mi připomíná, abych si obzvláště pečlivě natřel krk a zátylek. Hezky si navléknu chrániče předloktí z žiletkového drátu, na pohorky si připevním stoupací železa, počkám, až mi tatínek na opasek připne syntetický vlasec, a začnu lézt.

Velký strom je nejvyšší v celé rezervaci. Je starý přes čtyři sta let, jeho přesný věk nikdo nezná. Jednou jsem se tatínka zeptal, co myslí, kolik je mu přesně let, ale řekl mi, abych to pustil z hlavy, my, Lovci divé zvěře, se nemusíme o čísla starat. Až bude třeba, Leoszilárdi to vypočítají. Ale já vím, že tatínek stejně není skutečný, rozený Lovec divé zvěře, maminka mi vyprávěla, že i on se málem stal Leoszilárdem, umí číst a zacházet s bodovou svářečkou a slíbil mi, že to jednou naučí i mě.

Při lezení si vždycky prozpěvuji hymnu díkůvzdání a dávám si velice záležet na artikulaci, nedovolím slovům, aby spolu splynula. Vyjadřujeme jimi vděčnost za rezervaci, za bunkr, za prozíravost otců budovatelů, ba i za hněv hodného jádra a mírového jádra. Právě jsem u strašlivých ran osudu, u toho, jak rozzlobený otec Země zatoužil vyhubit své plémě vzešlé z dračích zubů, a proto vztekle vyhodil do povětří čerstvě zkolaudovaný druhý reaktor,

když ucítím, že tatínek trhl vlascem. To znamená, že si musím pospíšet, mamuti se blíží.

Zkouším lézt rychleji, zánik státu, dobu temna, zvanou též prach jsi a v prach se obrátíš, a odchod do bunkru odezpívám co-bydup a jsem právě u toho, jak Pán zavedl svůj vyvolený národ do hloubi země, do nejtemnějších fosforeskujících hlubin, sirotky plakaly, ženy naříkaly, nastávají desetiletí útrap a zápasů, což je ta nejnudnější pasáž, ale naštěstí se zrovna v tu chvíli dostávám k Velké větvi.

Na větvi si lehnu na břicho a posouvám se kupředu, hodné jádro a mírové jádro, broukám si sám pro sebe, existuje ještě další báseň, ke chvále Leoszilárda, v té se podrobně popisuje, jak později celý svět zničil válečný vodík, balistikové byli bez ladu a skladu naházeni jeden na druhého, nastala velikánská tma, rozpoutal se veliký hněv a přišla velká zima, ale to teď recitovat nebudu, raději se vrátím k hymně díkůvzdání, ta mi před lovem vždycky přináší štěstí.

Doplazím se k rumpálu, posadím se na větev obkročmo, navinu vlasce na válec rumpálu a na ruku mi sedá obří vážka. Druhou rukou se jí pokouším plácnout, její křídla se cení vysoko, zejména pokud zůstanou v celku a zejména pokud je na nich dobře vidět biotechnické logo se zlatým jablkem, které, to vím od tatínka, připomíná prvotní hřích. Nejsem dost rychlý, vážka mi proklouzne mezi prsty.

Začínám pomalu točit klikou rumpálu, vlasce se napne a už vytahuje nahoru nervový oštěp; ozvu se orlím křikem, aby tatínek věděl, že je všechno v pořádku a že i on už může lézt nahoru.

Odtud, z Velkého stromu, je vidět dost daleko, jako na dlani má člověk Dunaj se všemi jeho ostrovy, rozlehlou rovinu za brodem, a jakmile bude tatínek nahoře a půjčí mi dalekohled, dohlédnu až ke stěně ochranného poklopu.

Na stěnu poklopu samozřejmě nekoukám, na té není nic zajímavého, já pozoruji mamutí stezku. Čekám, kdy přijdou mamuti. Tatínek říká, že z řeky pijí vždycky zrovna na tomhle místě proto, že to v sobě mají nějak zakódované; když totiž byla naše země ještě pustá a z poločasu přeměny uplynula dost dlouhá doba, vnější síly vztyčily stěny ochranného poklopu, založily rezervaci a vymyslely si, že právě tady pustí na svobodu znovu stvořená stará zvířata, jako jsou mamuti nebo srstnatí nosorožci a šavlozubí tygři, tak tady, kde za starých časů leželo hlavní město, byla v řece měřicí stanice, a jak zvířata pila, dalo se z jejich slin stanovit, do jaké míry se na ně země ještě zlobí.

Sotva by kdo uvěřil, že tu kdysi bylo město. Leoszilárdi nám je ukazovali na obrázcích a říkají, že ty spousty železa a cihel a skla jsou všechny tady, pod zdejšími kopci, pod zemí, pod kořeny stromů. Zkouším si to představit, ale můj mozek toho není schopen. Však taky nechci být Leoszilárdem, mě by z toho množství znalostí určitě rozbolela hlava. Lepší je být Lovcem divé zvěře.

Rumpál se zasekl, celý vlasec je navinut. Nervového oštěpu bych se neměl dotýkat, ale tatínek mi už minule dovolil, abych ho našte- loval. Říká, že i to se musím naučit, pokud chci být dobrým Lovcem divé zvěře. Chřípím nasaji vítr, odhadnu, jak asi může být silný, a upravím nastavení stabilizačních křídélek. Vypouštět oštěp nebudu, to už udělá tatínek, ne nadarmo je nejlepším Lovcem divé zvěře na světě. Ale teprv až mamuti přijdou úplně pod strom.

Do té doby nám ještě zbude čas zabroukat si společně konec hymny díkůvzdání a poděkovat hodnému jádru, že nás vyvedlo z temnoty bunkru a zavedlo nás zpátky do ráje, kde Leoszilárdi a Lovci divé zvěře mohou žít pospolu ve věčném míru, kde nikdy nepřestává být jaro a každému se dostane čerstvého mamutího masa, co hrdlo ráčí.

Dragomán György

POLOWANIE

Pierwszy wdrapuję się na Wielkie Drzewo. Ale wcześniej, Ojciec i ja, posypujemy się popiołem, żeby usunąć zapach odkażacza. Gdyby nietoperze go wyczuły, nie byłoby dobrze. Porządnie nacieram się popiołem, Tato pokazuje, żebym uważał na kark i gardło. Zakładam jak należy przedramienniki z drutem kolczastym, do traperek przyczepiam raki, czekam, aż Tato przypnie mi linę do uprzęży, po czym zaczynam się wspinać.

Wielkie Drzewo jest najwyższe w całym rezerwacie. Ma czterysta coś lat, dokładnie nie wiadomo ile. Raz zapytałem Ojca jak myśli, ile dokładnie lat ma to drzewo, ale powiedział mi, żebym się tym nie zajmował, bo my, Pogromcy Zwierząt, nie musimy dbać o liczby. Kiedyś wyliczą to Leoszilardowie. Ale ja wiem, że to nieprawda, że Ojciec jest urodzonym Pogromcą Zwierząt. Mama opowiedziała mi, że o mały włos nie został Leoszilardem, umie czytać i nawet spawać, obiecał, że kiedyś też mnie tego nauczy.

Wspinając się, zawsze mruczę sobie hymn dziękczynienia, specjalnie zwracam uwagę na słowa, nie pozwalam, by się zlewały. Składamy w nim dzięki za rezerwat, za bunkier, za zdolność przewidywania pierwszych budowniczych, i jeszcze też za gniew atomu łagodności-atomu miłości. Właśnie jestem przy wielkich zrzędzeniach losu, w miejscu, kiedy zagniewany ojciec ziemi w złości chce zniszczyć synów smoczego nasienia, każe wysadzić nowo oddany drugi reaktor, wtedy czuję, że Ojciec pociągnął za linę. A to oznacza, że trzeba się śpieszyć, bo mamuty się zbliżają.

Staram się wspinać szybciej, szybko też odśpiewuję zniszczenie kraju, ciemne lata Isaporséshamu, wycofanie się do bunkra, jestem dokładnie w tym miejscu, kiedy pan prowadzi swój naród wybrany w czeluści ziemi, w fosforyzujące głębokie ciemności, sieroty płaczą, niewiasty zawodzą, nadchodzą dziesięciolecia cierpienia i walki, najnudniejsza część, ale na szczęście właśnie dosięgam Wielkiej Gałęzi.

Kładę się brzuchem na gałęzi, zaczynam przesuwac się do przodu, atom łagodności-atom miłości, podśpiewuję sobie pod nosem, jest też inny wiersz, pochwała Leoszilarda, w którym dokładnie jest opisane, jak wojennywodór zniszczył potem cały świat, balistyczne pociski leciały jeden za drugim, nadeszła wielkciemność, wielkigniew, wielkiezimno, ale teraz nie będę sobie tego powtarzał, wolę wrócić do hymnu dziękczynienia, przed polowaniem zawsze przynosi szczęście.

Dochodzę do wciągarki, siadam na gałęzi, przeciągam linę przez uchwyt, na moje ręce siada ogromna ważka, drugą ręką próbuję ją złapać, jej skrzydła są drogocenne, zwłaszcza gdy są całe, a zwłaszcza gdy ładnie na nich widać złote jabłko, logo bioteku, które zdaniem mojego Ojca oznacza grzech. Nie jestem wystarczająco szybki, ważka wyfruwa mi z palców.

Zaczynam powoli kręcić korbą wyciągarki, lina napręża się, zaczyna wciągać na górę kuszę, naśladuję głos orła, znak dla Ojca, że wszystko w porządku, może wchodzić na górę.

Z Wielkiego Drzewa jest dość dobry widok na całą okolicę, można zobaczyć Dunaj, na nim wyspy, za miejscem gdzie można przejść rzekę w bród widać wielką równinę, gdy Ojciec będzie już tu na górze i da lornetkę, będzie można zobaczyć wszystko aż po ścianę kloszu ochronnego.

Oczywiście nie przyglądam się ścianie kloszu, nie ma w niej nic ciekawego, lecz wypatruję ataku mamutów. Czekam, aż nadej-

dą. Ojciec mówi, że to dlatego zawsze przychodzą tutaj, by napić się z rzeki, bo w jakiś sposób mają to zakodowane, kiedy kraj był jeszcze pusztą i sporo czasu upłynęło już z pierwszej połowy, siły zewnętrzne wybudowały klosz ochronny, założyły rezerwat, i wymyśliły, że tu wypuszczą na wolność stare zwierzęta zrobione na nowo, takie jak mamuty, włochate nosorożce, tygrysy szablolężne. Wtedy tu, na miejscu starej stolicy, na rzece była stacja pomiarowa. Gdy zwierzęta piły, na podstawie ich śliny mierzono, jak wielce ziemia się jeszcze gniewa na nich.

Trudno uwierzyć, że kiedyś było tu miasto. Leoszilardowie pokazywali jego zdjęcia, mówili, że całe to żelazo, wszystkie te cegły i szkło jest tu pod wzgórzami, pod ziemią, pod korzeniami drzew. Próbuję sobie to wyobrazić, ale jakoś mi nie wychodzi. Nie chcę być Leoszilardem, na pewno od całej tej wiedzy rozbolełaby mnie głowa. Lepiej jest być Pogromcą Zwierząt.

Zacięła się wyciągarka, na górze jest już cała lina. Nie powinienem był dotykać kuszy, ale ostatnim razem Ojciec pozwolił mi ją poprawić. Mówi, że jeśli chcę zostać dobrym Pogromcą Zwierząt, muszę się też tego nauczyć. Wciągam w nozdrza wiatr, oceniam jego siłę i odpowiednio ustawiam łączysko. To nie ja z niej wystrzelę, ale Ojciec, nie przypadkiem to on jest najlepszym Pogromcą Zwierząt na świecie. Ale dopiero wtedy, kiedy mamuty dojdą pod drzewo.

Zanim to się stanie, będziemy mieli jeszcze czas zanucić razem koniec hymnu i podziękować atomowi łagodności za to, że wy dostał nas z bunkra i z powrotem zaprowadził do ogrodu Eden, gdzie Leoszilardowie i Pogromcy Zwierząt mogą żyć w wiecznym pokoju, gdzie zawsze trwa wiosna, a mamuciego mięsa nigdy nikomu nie braknie.

przełożyła Marzena Jagielska

Dragomán György

POĽOVAČKA

Na Veľký strom vyleziem ako prvý. Predtým sa však posypeme popolom, Otec a ja, aby sme prekryli vôňu dezinfekcie. Nechceme, aby ju netopiere zacítili. Dobre sa ponatieram popolom, otec mi kývne, aby som si dal záležať na krku a zátylku. Oblečiem si chrániče predlaktia zo žiletkového drôtu, na baganče si pripnem stúpacie železá, počkám, kým mi Otec na bedrový popruch pripne filament, potom začnem liezť.

Veľký strom je najvyšší v rezervácii. Má vyše štyristo rokov, jeho presný vek nepoznáme. Raz som sa otca opýtal, koľko má podľa neho presne rokov, no povedal mi, aby som to nechal tak, my, Lovci divej zveri, sa nemusíme zaoberať číslami. Leoszilardovia to raz vyrátajú. Ja však viem, že otec nie je rodený Lovec divej zveri, Mama mi rozprávala, že aj z neho sa takmer stal Leoszilard, vie aj čítať, aj bodovo zvérať, sľúbil, že raz to naučí aj mňa.

Počas lezenia si vždy pospevujem hymnu vďakyzvdania, dávam si záležať na artikulácii, nedopustím, aby slová splývali. Ďakujeme v nej za rezerváciu, za bunker, za predvídavosť starých staviteľov a aj za hnev alternatívneho atómu – mierového atómu. Práve spievam o veľkých osudových ranách, o zlostiacom sa otcovi zeme, ktorý chcel skántriť svojich synov – diablovo semä, preto v hneve vyhodil do povetria prednedávnom odovzdaný reaktor číslo dva, keď zacítim, že Otec trhol filamentom. Musíme sa ponáhľať, čo znamená, že sa blížia mamuty.

Snažím sa liezť rýchlo, chvatom spievam o zániku krajiny, o temných kalovopopolčekových rokoch a utiahnutí sa do bunkra, práve nôtim najnudnejšiu časť o tom, že pán voviedol vyvolený národ do brucha zeme, do hlbokého temna s fosforovým svitom, plakali sirotky, nariekali ženy, prichádzajú desaťročia útrap a boja, no našťastie akurát dôjdem k Veľkému konáru.

Lahnem si na konár, leziem dopredu, pospevujem si alternatívny atóm-mierový atóm, v inej básni, v Sláve Leoszilarda, je detailne opísané, ako vojenský hydrogén neskôr zničil celý svet, balistické vrhali za balistickým, prišla veľká tma, veľký hnev, veľká zima, no teraz si ju nezačnem recitovať, vrátim sa radšej k hymne vďakyvzdania, tá mi pred poľovačkou vždy prinesie šťastie.

Dorazím ku kladke, sadnem si na konár, filament prevlečiem cez istiaci bod, na ruke mi pristane obrovská vážka, druhou rukou sa ju pokúsím lapiť, jej krídla majú veľkú cenu, ak sú neporušené, najmä ak na nich krásne vidieť biotechlogo so zlatým jablkom, ktoré podľa Otca znamená upadnutie do hriechu. Nie som dostatočne rýchly, vážka mi spomedzi prstov uletí.

Začnem pomaly točiť pákou na kladke, filament sa napne, ťahá dohora kušu, zavreším ako orol, aby Otec vedel, že je všetko v poriadku, môže vyliezť aj on.

Od Veľkého stromu je krásny výhľad, vidieť Dunaj, ostrovy na rieke, za brodom je veľká nížina, ak sem Otec dorazí a podá mi ďalekohľad, uvidím až po plášťový múr.

Pravda, nehľadím na plášťový múr, nie je na ňom nič zaujímavé, ale na mamutiú pohromu. Čakám, kedy prídu. Otec hovorí, že tu stále pijú z rieky, lebo to majú v sebe nejako zakódované. Keď bola krajina ešte pustá, no z polčasu rozpadu uplynulo už pomerne veľa, vonkajšie sily postavili plášťový múr, vytvorili rezerváciu a vymysleli, že tu vypustia na slobodu vynovené dávne zvieratá ako mamut, nosorožec srstnatý či smilodon, vtedy tu, na mieste

bývalého hlavného mesta, bola v rieke meracia stanica, a keď zvieratá pili, z ich slín sa meralo, do akej miery sa ešte zem na nich hnevá.

Je ťažké si predstaviť, že tu voľakedy bolo mesto. Leoszilardovia o ňom ukazovali fotografie, hovoria, že tie kvantá železa a tehál a skla sú pod kopcami, pod zemou, pod koreňmi stromov. Chcem si to predstaviť, no na môj mozog je to priveľa. Nechcem byť Leoszilard, od toľkých poznatkov by ma iste rozbolela hlava. Byť Lovcom divej zveri je lepšie.

Kladka sa zasekne, celý filament je už hore. Nemal by som sa dotýkať kuše, no Otec mi aj minule dovolil, aby som ju nastavil. Hovorí, že ak chcem byť dobrý Lovec divej zveri, musím sa naučiť aj toto. Zavetrím, odhadnem silu vetra a nastavím navádzacie krídla. Nevystrelím však ja, ale Otec, nie náhodou je najlepší Lovec divej zveri na svete. No až potom, keď mamuty prídu pod strom.

Dovtedy ešte máme čas zaspievať si koniec hymny vďakyzdania a poďakovať sa mierovému atómu, že nás vyviedol z tmy bunkra, priviedol späť do rajskej záhrady, kde môžu Leoszilardovia a Lovci divej zveri žiť vo večnom mieri, kde je stále jar a každému sa vždy ujde dostatok čerstvého mamutieho mäsa.

preklad Galina Sándorová

Molnár T. Eszter

KISEBB HIBÁK

A rosszindulatú derengésben a konyhapult szürke fémlapja volt az egyetlen biztos pont. E. nekitámaszkodott, kezében a gőzölgő kávéspohárral, és kikémlt a poros ablakon. Hetek óta nem látta a szemközti lakásban lakó lányt. Korábban minden reggel őt nézte, ahogy szárítja a haját, egyenruhát vasal, reggelit készít a testvéreinek. Egyszer találkoztak a szemeteseknél, akkor vette észre, hogy a lánynak nemcsak az orra, de a nyaka is szeplős. Az ilyen bőr könnyen pirul. E. a karjához szorította a pohár fenekét, és fogát összeszorítva húszig számolt magában. A forró üveg nyomán vörös folt maradt a bőrén.

Régebben húsz percbe telt, amíg beért a minisztériumba, de mióta újabb ellenőrző pontokat telepítettek a körzethatárokra, egyre lassabban lehetett közlekedni a városban. E. nem bánta, hogy korábban kell elindulnia. Ha egész délelőtt otthon maradhat, akkor sem tudta volna meginni a kávéját. Felvette a kabátját, zsebébe csúsztatta az SZBK-kártyát, és behúzta maga mögött az ajtót. Óvatosan lépkedett, de a körfolyosó járólapjai így is billegtek a talpa alatt.

A lámpák maszatos fénye beleoldódott a ferde napsütésbe. A járőrök az utca túloldalán dideregtek. E. nem fázott, bőre még emlékezett a kávéspohár melegére. Füttyörészve sétált az utca végéig. Vigyázott, hogy ne legyen felismerhető a dallam, nem tudhatta, melyik slágereket tiltották be az éjszaka folyamán.

A dohánybolt előtt szürke alakok álltak tétova sorban. „Hogy-hogy nincs fedezet a kártyán? – hallotta, ahogy elhaladt a bejárat előtt. – Nem létezik! Tegnap kaptam fizetést!” E. megnyújtotta a lépteit. A bolt előtt várakozók úgy tettek, mintha nem hallottak volna semmit, de kerülték egymás tekintetét.

E. minisztériumi dolgozó volt, így páros napokon felszállhatott a villamosra, de aznap harmadika volt, gyalogolnia kellett végig a Körúton a Nyugati felé. Az úttest, mint egy kigyó bőre, megfeszült a két ház sor között. A környezetvédelmi és levegőtisztaságvédelmi törvény bevezetése óta alig volt autóforgalom, csak néhány fekete szolgálati Mercedes húzott el a belső sávban. A járdán egyre sűrűsödött a tömeg. E. minden szembejövőben a vörös hajú lányt kereste, de a munkába igyekvők háta meggörnyedt az esőben, horpadt arcukat beárnyékolta a kapucni.

Az Oktogonon, a népelelmezési bolt kirakatában szikkadt péksütemények és műanyag zöldségek porosodtak. E. aznap még nem evett, mégsem állt meg kiflit vagy kukoricalepényt venni. Eszébe jutott a dohányboltban kiabáló férfi és a sorban állók üres tekintete. A Központi Bank néha késett az utalásokkal, ilyenkor előfordult, hogy egy-két nappal elcsúsztak a kifizetések. Az apró bizonytalanságokhoz hozzá lehetett szokni: könnyed mozdulattal elvenni a kártyát, feltűnés nélkül kihátrálni a sorból, ez volt a helyes viselkedés. Annak a férfinak nem lett volna szabad felemelnie a hangját.

E. megtapogatta zsebében a kártyát. A műanyag lap engedelmesen simult a tenyerébe. Ujját végighúzta a dombornyomott számsoron, melyet álmából felébresztve is tudott. A Személyi Biztonsági Kód az egyenlőség záloga, ezt mondták szombatoként a szónokok, és valóban, mióta bevezették, nem lehetett seftelni az ételjegyekkel és az igazolványokkal. Az SZBK-kártya személyazonosítóként, bank- és kulcskártyaként is

szolgált, így a Honvédelmi és Információügyi Minisztérium szabályozhatta a költési keretet és a hozzáféréseket is. Persze előfordultak hibák, letiltott munkahelyi belépők, eltűnő számlák, sőt egy ideje suttogták, hogy volt, aki kizáródott a saját lakásából. Neveket soha nem említettek, mert legtöbbször, amint azt mindenki sejtette, csak senki sem mondta ki hangosan, maga a hiba volt a cél.

A minisztériumi negyedhez közeledve néptelenebbek lettek az utcák. A járőrök itt négyesével jártak, a kapualjakból rothadás és fertőtlenítő édes szaga áradt. Az egyik ház előtt szőke kislány guggolt, szürke kavicssal ugróiskolát karcolt a töredezett aszfaltra. Mögötte fogatlan szájként nyílt a bejárat. E. kopott járólapot és viharvert kukákat látott, de a vörös hajú lányt csak ő képzelte oda. Senki sem tudta, mi történik azokkal, akiknek az adatait törlik a központi szerverről. Kód nélkül vajon hány napig maradhatnak életben ebben a városban? E. megrázta a fejét. Össze kellett szednie magát, ha meg akarta találni a lányt. Az elmúlt napokban egyre óvatlanabb volt, a gyűléseken elkalandozott a figyelme, az irattárban pedig az asztalán felejtett egy megfigyelési dossziét, amely nem tartozott szigorúan az ő körzetéhez.

A kihalt bérházak és a hivatali épületek tömbje közötti ellenőrző ponton könnyen átjutott, mert az őr éppen egy kéregetésen kapott öregemberrel volt elfoglalva. A főbejárat fotocellás üvegajtáján visszatükröződött a vörös mészkővel burkolt tér és az óriás szobor, melynek lábainál egy felnőtt ember is gyerekeknek érezhette magát. E. arca, mint egy esőfelhő, sápadt volt és kifejezéstelen. A beléptetőkapunál, mint akkoriban már szinte mindenütt, hosszú sor állt. E. kifújta a visszatartott levegőt, igyekezett nyugodtnak látszani. Az előtte álló férfi keskeny hátát nézte, és a jobb kezét, mellyel olyan erősen szorította a kártyát, hogy egészen elfehéredtek az ujjpercei. Mikor sorra került, E. rámosoly-

gott a gép kijelzőjére. Lehúzta a kártyáját, combját a fémrúdnak feszítette, de az nem engedett a nyomásnak. Még a mosolyán keresztül látta, ahogy a gép oldalán pirosra vált a lámpa, aztán már nem látott semmit: érzékszerveit eltompította a sziréna hangja. Csontos testeknek ütközött, ahogy kihátrált a sorból. Két oldalról egyenruhás belügyesek ragadták meg, kikísérték a fotocellás kapu elé. Nem bántották, hagyták csendben összerogyni.

Arccal a kövön tért magához. A kártya még a kezében volt, testét vad, gyomorból induló remegés rázta. Hátára fordult, úgy nézte a feje fölé magasodó szobrot, az ismerős, tokás arcot és a meztelen kart, mely sokkal erőteljesebbnek tűnt, mint amilyen élőben lehetett. A szobor márványfelszínét galambürülék petytyezte. Mint a szeplők, mondta E., és erre a gondolatra kiszabadult testéből a vergődő nevetés, végiggurult a téren, nekicsapódott a hideg házfalaknak és visszaverődött.

Molnár T. Eszter

DROBNÉ ZÁVADY

Ve zlověstném přítmí byla jediným záchytným bodem šedá plocha kovového kuchyňského pultu. E. se o pult opřel s kouřícím šálkem kávy v ruce a zašilhal ven zaprášeným oknem. Už několik týdnů neviděl zrzku obývací protější byt. Dříve ji každé ráno pozoroval, jak si suší vlasy, žehlí uniformu a připravuje snídani svým sourozencům. Jednou ji potkal u popelnic a tenkrát si všiml, že dívka má pihy nejen na nose, ale i na krku. Taková pleť snadno zčervená. E. si přitiskl dno šálku k předloktí, stiskl zuby a počítal v duchu do dvaceti. Horký porcelán zanechal na jeho pokožce zarudlou skvrnu.

Donedávna mu cesta na ministerstvo trvala dvacet minut, ale od té doby, co na hranice okrsků umístili nové kontrolní stanice, doprava ve městě se značně zpomalila. E. byl docela rád, že musí vyjít dřív. Svou kávu by tak jako tak nemohl vypít, ani kdyby směl zůstat doma celé dopoledne. Oblékl si kabát, kartu OBK strčil do kapsy a zabouchl za sebou dveře. Kráčel opatrně, ale dlaždice na pavlači se mu přesto viklaly pod nohama.

Rozmazané světlo lamp se rozpouštělo v šikmém slunečním svítu. Patrola na protější straně ulice se třásla zimou. E. nepociťoval, že by bylo chladno, jeho pokožka si ještě dobře pamatovala na horký kávový šálek. Šel ulicí a pohvizdoval si. Dával ale pozor, aby melodie nebyla k poznání, vždyť nemohl vědět, které populární hity se během noci ocitly na indexu. Před trafikou stály v po-

někud zakřiknuté frontě šedivé postavy. „Jak to, že je moje karta nekrytá?“ slyšel, když kráčel kolem vchodu do prodejny. „Co to je za nápady?! Vždyť jsem včera dostal výplatu!“ E. zrychlil krok. Lidé čekající ve frontě před trafikou dělali, jako by nic neslyšeli, ale netroufali si pohlédnout jeden druhému do očí.

E. pracoval na ministerstvu, tudíž směl v sudé dny nastoupit na tramvaj, ale ten den bylo třetího, musel se vydat po Okružní třídě k Západnímu nádraží pěšky. Vozovka se jako hadí kůže napínala mezi řadami domů po obou stranách ulice. Od zavedení Zákona na ochranu životního prostředí a hospodárného využívání vzduchu nebyl v ulicích prakticky žádný automobilový provoz, jen občas profrčel vnitřním pruhem černý služební mercedes. Dav na chodníku valem houstl. E. v každém protijdoucím hledal postrádanou rusovlásku, ale lidé spěchající do práce se hrbili pod kapkami deště a jejich vpadlé tváře se skrývaly pod kapucí.

Na Oktogonu se ve výloze prodejny národní sítě pro distribuci potravin prášilo na seschlé housky a syntetickou zeleninu. E. ten den sice ještě nic nejedl, ale přesto se nezastavil a nešel si koupit rohlík, ani kukuřičnou placku. Vzpomněl si na muže povykujícího v trafice a na prázdné pohledy lidí stojících ve frontě. Centrální banka někdy poukazovala peníze se zpožděním a v takových případech se mohlo stát, že se výplaty o pár dní pozdržely. Na drobné nejistoty si člověk mohl zvyknout; vzít si kartu nenuceným gestem zpět a nenápadně vycouvat z fronty, to bylo adekvátní chování. Ten muž si nesměl dovolit zvýšit hlas.

E. nahmatal kartu ve své kapse. Plastový obdélníček mu poslušně vklouzl do dlaně. Přešel prstem po reliéfu vytlačeného čísla, které dovedl bezchybně odříkat, i kdyby ho o půlnoci probudili ze spánku. Osobní bezpečnostní kód je zárukou rovnosti, zdůrazňovali řečníci každou sobotu, a opravdu! Od jeho zavedení se s potravinovými lístky a s průkazy nedalo šmelit. Karta OBK

sloužila jako osobní identifikátor, jako bankovní karta, ale i jako klíč, díky čemuž mohlo Ministerstvo obrany a informací každému regulovat výdajový limit a přístupy. Občas se samozřejmě přihodil nějaký ten renonc, zablokovaná propustka na pracoviště, zmizelý účet v bance, ba od jisté doby se šušovalo, že už se vyskytl i případ, kdy se někdo nemohl dostat do vlastního bytu. Jména nikdy nezazněla, protože většinou, jak každý tušil, ale nikdo neřekl nahlas, šlo o závady vysloveně účelové.

Jak se blížil k vládní čtvrti, ulice kolem něho byly čím dál tím prázdnější. Obcházely tu čtyřčlenné hlídky, z průjezdů se linul nasládlý pach hniloby a dezinfekčních prostředků. Před jedním domem seděla na bobku zlatovlasá holčička a šedým kamínkem vyrývala do rozpraskaného asfaltu skákacího panáka. Za jejími zády zel vchod jako bezzubá ústa. E. viděl ochozené dlaždice a otlučené popelnice, ale dívku se zrzavými vlasy si v těch místech představoval jenom on. Nikdo nevěděl, co se děje s těmi, jejichž údaje byly vymazány z centrálního serveru. Kolik dní mohou v tomto městě přežívat bez kódu? E. potrásl hlavou. Chce-li dívku najít, musí se vzpamatovat. V posledních dnech dbal stále méně na opatrnost. Na schůzích byl často myšlenkami jinde a v archivu zapomněl na stole složku sledované osoby, která, striktně vzato, vlastně ani nepatřila do jeho rajónu.

Kontrolní stanicí mezi vylidněnými činžáky a blokem úředních budov prošel bez potíží, protože strážce měl právě plné ruce práce s jakýmsi starcem přistiženým při žebrotě. Ve skleněných dveřích s fotobuňkou, představujících hlavní vchod, se odráželo náměstí vydlážděné červeným vápencem a obrovská socha, u jejíchž nohou se i dospělý člověk cítil jako malé dítě. E. připomínal obličejem dešťový mrak, byl bledý a bezvýrazný. U vstupního turniketu stála dlouhá fronta, což bylo v tu hodinu běžné už skoro všude. E. vyfoukl zadržovaný dech a snažil se vypadat klidně.

Upřel zrak na úzká záda muže stojícího před ním a na svou pravou ruku, která svírala kartu tak křečovitě, až mu úplně zbělely články prstů. Když přišel E. na řadu, usmál se na displej vstupního zařízení. Protáhl kartu čtečkou, napřel se stehem do kovové tyče, ale ta jeho tlaku nepovolila. Usmívajícíma se očima ještě zahlédl, jak se rudě rozzářilo výstražné světlo na boku vstupní brány, a pak už neviděl nic; jeho smysly otupil zvuk sirény. Couval z fronty ven a narážel přitom na kostnatá těla. Z obou stran se ho chopili uniformovaní příslušníci složek ministerstva vnitra a vyprovodili ho před vchod střežený fotobuňkou. Neubližovali mu, nechali ho, aby se sám tiše zhroutil.

Probral se s tváří přitisknutou k dlažbě. V ruce ještě pořád svíral kartu a celé jeho tělo se otřásalo divokými záchvěvy vycházejícími z žaludečních partií. Obrátil se na záda a z žabí perspektivy pozoroval sochu, která se nad ním tyčila, pozoroval známý obličej lemovaný podbradkem a obnaženou paži, která vypadala o mnoho silnější, než mohla být ve skutečnosti. Mramorový povrch sochy byl potečkován holubím trusem. Jako pihy, pronesl bezděky E. a toto pomýšlení vyvolalo v jeho nitru nezadržitelnou záplavu smíchu, koulel se smíchy po náměstí, narážel do studených domovních zdí a zase se od nich odrážel.

přeložil Robert Svoboda

Molnár T. Eszter

DROBNE BŁĘDY

W złowrogim świetle poranka, szara lampa nad blatem kuchennym była jedynym pewnym punktem. Trzymając w ręku szklankę z parującą kawą, E. oparł się o blat i wyrzał przez zakurzone okno. Od tygodni nie widział dziewczyny mieszkającej naprzeciwko. Wcześniej każdego poranka przyglądał się jej jak suszy włosy, prasuje uniform, przygotowuje śniadanie dla rodzeństwa. Kiedyś spotkali się przy śmietnikach. Wtedy zauważył, że dziewczyna ma piegi nie tylko na nosie, ale też na szyi. Taka skóra łatwo się rumieni. E. przycisnął dno szklanki do ramienia, zacisnął zęby i policzyl do dwudziestu. Gorąca szklanka pozostawiła ślad na skórze.

Dawniej droga do ministerstwa zajmowało mu dwadzieścia minut, ale odkąd ustanowiono nowe punkty kontroli pomiędzy rejonami, coraz trudniej było poruszać się po mieście. E. nie żałował, że musi wcześniej wyruszyć. Nawet jeśli przed południem zostałby w domu, i tak nie wypiłby swojej kawy. Nałożył płaszcz, do kieszeni włożył kartę SZBK i zatrzasnął za sobą drzwi. Ostrożnie stawiał kroki, ale płyty na korytarzu i tak drżały pod jego stopami.

Brudne światło lamp rozpuściło się w krzywych promieniach słonecznych. Strażnicy miejscy marzli po drugiej stronie ulicy. E. nie odczuwał zimna, jego skóra pamiętała jeszcze ciepło pozostawione po szklance kawy. Pogwizdując doszedł do końca ulicy. Uważał na to, by nie można było rozpoznać melodii, nie wiedział które przeboje zostały zakazane w ciągu nocy. Szare postacie

przed sklepem z tytoniem tworzyły niezgrabną kolejkę. „Jak to nie ma pokrycia na karcie?” – usłyszał mijając wejście. „To niemożliwe! Wczoraj dostałem wypłatę!”. E. przyspieszył kroku. Czekający przed sklepem zachowywali się tak, jakby nic nie słyszeli, lecz unikali swych spojrzeń.

E. był pracownikiem ministerialnym, co oznaczało, że w dni parzyste mógł podróżować tramwajem. Tego dnia jednak było trzeciego, musiał więc iść na piechotę przez cały Duży Bulwar aż do Dworca Zachodniego. Powierzchnia jezdni, napięta pomiędzy dwoma rzędami domów, wyglądała jak skóra węża. Od wprowadzenia ustawy Ministerstwa Ochrony Środowiska i Czystości Powietrza ledwo co istniał ruch drogowy. Niekiedy tylko służbowy czarny Mercedes przemykał po wewnętrznym pasie. Na chodnikach tłum stawał się coraz gęstszy. E. w każdym przechodniu doszukiwał się rudowłosej dziewczyny, ale w deszczu plecy spieszących się do pracy były zgarbione, a ich wgłębione twarze zacięniały kaptury.

Na Oktogonie w oknie wystawowym sklepu żywienia kurzyły się wyschnięte wypieki cukiernicze i plastikowe warzywa. Tego dnia E. jeszcze nic nie jadł, mimo to nie zatrzymał się, by kupić rogała lub placek kukurydziany. Przyszedł mu do głowy krzyżący mężczyzna sprzed sklepu z tytoniem i puste spojrzenia stojących w kolejce. Bank Centralny spóźniał się czasem z przelewami, wtedy wypłaty przychodziły z jedno- lub dwudniowym opóźnieniem. Można było się przyzwyczaić do drobnych niepewności: lekkim ruchem zabrać kartę, cichcem wycofać się z kolejki, to było prawidłowe zachowanie. Ten mężczyzna nie powinien był podnosić głosu.

E. wymacał w kieszeni kartę. Kawałek plastiku posłusznie przylegał do dłoni. Przejechał palcem po wypukłych numerach, które

potrafił wyrecytować nawet budząc się w środku nocy. Osobisty Kod Bezpieczeństwa gwarancją równości, mówcy powtarzali to co sobotę i rzeczywiście od czasu jego wprowadzenia nie dało się już handlować kartkami na żywność ani legitymacjami.

Zbliżając się do dzielnicy ministerstw ulice stawały się coraz bardziej wyludnione. Strażnicy miejscy chodzili tu czwórkami, z bram wydobywał się słodki zapach rozkładu i dezynfekcji. Przed jednym z domów kucała mała dziewczynka o blond włosach, szarym kamieniem na popękany asfalcie wyskrobywała grę w klasy. Za nią, niczym bezzębne usta, otworzyła się brama. E. zobaczył wytarte płyty chodnika, porozwalane przez wiatr śmietniki i rudowłosą dziewczynę, którą tylko sobie tam wyobraził. Nikt nie wiedział, co dzieje się z tymi, których dane usuwane są z centralnego serwera. W takim mieście ile dni mogą pozostać przy życiu bez kodu? E. potrząsnął głową. Jeśli chciał odnaleźć dziewczynę, musiał się wziąć w garść. W ostatnich dniach był coraz bardziej nieostrożny, nie uważał na zebraniach, w archiwum zaś zostawił na stole teczkę akt z obserwacji, która nie należała do jego rejonu.

Łatwo przedostał się przez punkt kontroli pomiędzy wymarłymi kamienicami i bryłą urzędów, bo strażnik właśnie w tym czasie zajmował się starcem złapanym w pościgu. W działających na fotokómkę szklanych drzwiach głównego wejścia odbijał się plac wyłożony kostką z rudego wapienia i olbrzymia rzeźba, u nóg której nawet dorosły człowiek mógłby się poczuć dzieckiem. Twarz E. była blada i bez wyrazu, jak chmura deszczowa. Przy bramce wejściowej, tak jak wtedy już prawie wszędzie, stał długi rząd. E. wypuścił wstrzymane powietrze, starał się wyglądać na spokojnego. Patrzył na wątle plecy mężczyzny stojącego przed nim i na jego prawą rękę, w której z taką siłą ścisnął swoją kartę, że aż pobielaly mu kostki. Kiedy nadeszła jego kolej, E. uśmiechnął się do monitora. Przeciągnął kartę, udem popchnął żelazny pręt, ale ten

nie ustąpił. Jeszcze przez uśmiech widział, jak z boku urządzenia lampka zmienia kolor na czerwony, później już nic: jego zmysły zagłuszył głos syreny. Wycofując się z kolejki, objął się o kościste ciała. Z obu stron pochwycili go strażnicy w uniformach, wyprowadzili przed bramę na fotokomórkę. Nie zrobili mu krzywdy, pozwolili mu zapaść się w ciszy.

Ocknął się z twarzą na bruku. Kartę miał jeszcze w ręku, ciałem jego wstrząsały dzikie drgawki rozchodzące się z żołądka. Obrócił się na plecy i z tej pozycji patrzył na wznoszącą się nad jego głową rzeźbę, na znaną twarz z drugim podbródkiem i na nagie ramię, które wydawało się być o wiele mocniejsze niż mogłoby być w rzeczywistości. Marmurowy posąg upstrzony był odchodami gołębi. Jak piegami, powiedział E., i na tę myśl z jego ciała uwolnił się konwulsyjny śmiech, przetoczył się po całym placu, zderzył się z zimnymi ścianami i odbił się od nich.

przełożyła Marzena Jagielska

Molnár T. Eszter

MENŠIE CHYBY

V zlovestnom rannom brieždení bola sivá lišta kuchynskej linky jediným istým bodom. E. sa o ňu oprel s hrnčekom kávy v ruke, z ktorého sa ešte parilo, a vyzrel zaprášeným oknom von. Dievča, ktoré bývalo v byte naproti, nevidel už celé týždne. Kedysi ju sledoval každé ráno. Ako si suší vlasy, žehlí rovnošatu, chystá raňajky pre súrodencov. Raz sa stretli pri smetiakoch, vtedy si všimol, že dievča má pehy nielen na nose, ale aj na krku. Takáto pokožka sa ľahko zapýri. E. si pritisol k predlaktiu dno pohára a so stisnutými zubami napočítal v duchu do dvadsať. Na koži mu po hrnčeku zostal červený fľak.

Kedysi mu trvalo dvadsať minút, kým sa dostal na ministerstvo, ale odkedy k hraniciam obvodov umiestnili nové kontrolné stanice, v meste sa doprava podstatne spomalila. E. neľutoval, že musí vyraziť skôr. Nemohol by dopiť kávu, ani keby mohol zostať doma celé predobedie. Navliekol si kabát, do vrecka si zasunul kartu OBK a zavrel za sebou dvere. Prešľapoval opatrne, ale napriek tomu sa dlaždice kruhovej chodby pod jeho nohami pohojdávali.

Ufúľané svetlo lámp sa vmiesilo do šikmých lúčov slnka. Na druhej strane ulice sa triasli zimou pouliční strážcovia poriadku. E. nebolo chladno, jeho pokožka si ešte pamätala teplo kávového hrnčeka. Popískoval si až na koniec ulice. Dával si pozor, aby melódia nebola rozpoznateľná, nemohol vedieť, ktoré šlágre počas noci zakázali. Pred trafikou postávali v neistom rade šedé posta-

vy. „Ako to, že karta nie je krytá?“ - začul, keď prechádzal pred vchodom. „To nie je možné! Včera som dostal výplatu!“ E. natiahol kroky. Čakajúci pred vchodom sa tvárili, akoby nič nepočuli, vyhýbali sa jeden druhému pohľadom.

E. bol pracovníkom ministerstva, takže v párne dni mohol nastúpiť na električku, ale toho dňa bolo tretieho, a tak musel prejsť po okružnej triede až po stanicu Nyugati pešo. Cesta sa pomedzi dva rady domov napínala ako hadia koža. Od zavedenia zákona o ochrane prírody a znečistenia vzduchu nebola takmer žiadna automobilová premávka, len vo vnútornom pruhu sa ťahalo zo pár čiernych služobných mercedesov. Na chodníku hustol dav. E. hľadal v každom chodcovi, ktorý šiel naproti, to ryšavé dievča, ale plecيا ľudí náhliacich sa do práce sa pod dažďom hrbili a vpadnuté tváre zatienili kapucne.

Na Oktogone, vo výklade ľudových potravín zapadalo prachom zoschnuté pečivo a umelohmotná zelenina. E. ten deň ešte nejedol, a predsa sa nepristavil, aby si kúpil rožok alebo kukuričnú placku. Zišiel mu na um muž, ktorý vykrikoval v trafike a prázdny pohľad ľudí v rade za ním. Centrálna banka sa zavše omeškala s prevodom a vtedy sa stávalo, že sa výplata o deň, o dva omeškala. Na tieto drobné neistoty sa dalo zvyknúť: vziať si späť kartu nedbalým pohybom, nenápadne vycúvať z radu, to bolo vhodné správanie. Ten chlap nemal dvíhať hlas.

E. rukou skontroloval kartu vo vrecku. Plastová kartička mu poslušne priľnula k dlani. Prešiel prstom po reliéfnom čísloradí, ktoré si pamätal, aj keby ho prebudili zo sna. Osobný Bezpečnostný Kód je zárukou rovnosti, rečníci to vravievali každú sobotu, a skutočne, odkedy ju zaviedli, nedalo sa už kšeftovať so stravenkami a preukazmi. OBK karta fungovala ako občiansky preukaz, banková karta aj kľúč, a Ministerstvo obrany spolu s Ministerstvom informácii mohli kontrolovať finančný limit a aj všetky prístupy

k nemu. Samozrejme, stávali sa menšie chyby ako zablokované pracovné vstupné karty, miznúce účty, ba dokonca sa istý čas pošepkávalo, že sa ktosi vymkol z bytu. Mená sa nespomínali, lebo najčastejšie, ako všetci tušili, len to nikto nepovedal nahlas, bola chyba zámerná.

Ako sa blížil k štvrti, kde sídlilo ministerstvo, ulice sa čoraz viac vyľudňovali. Pouliční strážcovia poriadku chodili v skupinkách po štyroch, z priechodov sa šíril hnilobný zápach spolu so sladkastým pachom dezinfekcie. Pred jedným z domov čupelo blondavé dievčatko, sivým kameňom si na popraskaný asfalt kreslilo škôlku. Za ňou sa škeril vchod ako bezzubé ústa. E. videl zošúchanú dlažbu a vetrom ošľahané kontajnery, ale ryšavé dievča si tam domyslel len on. Nikto nevedel, čo sa stane s tými, ktorých údaje sa vymažú z centrálného serveru. Koľko dní sa dá prežiť v tomto meste bez kódu? E. potriasol hlavou. Musel sa pozbierať, ak chcel nájsť to dievča. V posledných dňoch bol čoraz nepozornejší, na schôdzach sa mu myseľ zatúlala a v archíve zabudol na stole pozorovaciu zložku, ktorá nepatrila prísne pod jeho obvod.

Cez kontrolné body medzi vymretými činžiakmi a blokmi úradných budov sa dostal ľahko, lebo strážnik bol práve zamestnaný starcom, ktorý bol prichytený pri žobraní. Na presklenom hlavnom vchode s fotobunkou sa zrkadlilo námestie obložené červeným vápencom a obrovská socha, pri nohách ktorej sa aj dospelý cítil ako malé dieťa. Tvár E. bola bledá a bez výrazu, ako dažďový oblak. Pri vstupnej bráne, ako vtedy už takmer všade, stál dlhý rad. E. vydýchol zadržovaný vzduch, snažil sa tváriť pokojne. Pozoroval úzky chrbát chlapa pred sebou a jeho pravú ruku, ktorou stískal svoju kartu tak silno, až mu celkom zbeleli články na prstoch. Keď sa dostal na rad, E. sa usmial na obrazovku počítača. Priložil kartu, stehnom sa oprel o kovovú tyč, ale tá pod tlakom nepovolila. Ešte cez úsmev zazrel, ako na okraji stroja zasvietila

červená a potom už nevidel nič: hlas sirény mu otupil zmyslové orgány. Ako cúval, narážal na kostnaté postavy. Z dvoch strán ho zdrapli pracovníci ministerstva v uniformách a vypravadili ho pred fotobunkovú bránu. Neublížili mu, nechali ho, aby sa potichu zosypal sám.

Prebral sa s tvárou na kamennej dlažbe. Kartu ešte držal v ruke, telo sa mu triaslo pod záchvevmi vychádzajúcimi zo žalúdka. Prevalil sa na chrbát a pozoroval sochu týčiacu sa mu nad hlavou, tú známú tvár s podbradkom a nahú ruku, ktorá sa zdala omnoho mocnejšia, než akou mohla byť zaživa. Mramorový povrch sochy bol opečiatkovaný holubím trusom. Ako pehy, povedal E., a pri tejto myšlienke sa mu z tela vyslobodil tryskajúci smiech, premllel sa námestím, narazil na chladné steny budov a odrazil sa späť.

preklad Gertrud Mária Korpič

Vlagyimir Szorokin

AZ ELSŐ KOMMUNISTA SZOMBAT

– Szóval, gyerekek – ment vissza a kőlapokon gubbasztó brigád-jához Szalamatyin –, az van, hogy az avart fogjuk összegereblyézni.

A munkások mozgolódni kezdtek, felálltak.

– Jó munka...

– Ügyes vagy, Jegorics.

– Tán megölelgetted Zinkát, hogy minél könnyebb munkát adjon...

– És hol fogunk gereblyézni?

Szalamatyin elővett egy csomag Belomort a bő nadrágjából.

– A portától fölfele.

– Hát, az jó nagy terület. Vagy fél kilométer.

– Mire számítottál... Hát akkor, emberek, nyomás a kilencesbe a gereblyékért. A kesztyűk is ott vannak. Vagy menjen csak egyvalaki, minek furakodna ott mindenki.

– Majd mi megyünk Szerjogával – csapott Tkacsenko a barátja, Zigunov vattás vállára. – Jössz, Szerjoga?

– Megyek hát... Hadd kérjek egy szálat, Jegorics – nyúlt a csomag felé Zigunov.

Szalamatyin kirázott neki egy szálat, maga is a szájába dugott egyet, megpuhította.

– Jól van, menjetek. Csak el ne vétsétek a számolást. Tizennégy gereblye. Meg tizennégy pár kesztyű. Né, még jön valaki futóra... Akkor tizenöt gereblye, tizenöt kesztyű.

Miska átmászott a csövek kupacán, futott a kőlapokhoz.

– Volt elkésni? – mosolyodott el Szalamatyin, és megszívta a cigarettáját. – Ti csak menjetek, gyerekek, menjetek!

Miska odaért, hangosan kifújta magát.

– Fhúúú... – zihált – ... jó reggelt... Vagyim Jegorics...

– Jó reggelt. Mi az, tán bekrepált az ébresztőórád?

– Ne-e-em, csak a vonat ment el az orrom előtt... ffuu... nagyon elkéstem?

– Jól van, na, semmiség.

– Jó reggelt! – fordult Miska a munkások felé.

– Üdv.

– Jó reggelt...

– Elkéstél, öcskös.

– Túl sokat tanultál tegnap este, levelezős?

– Na, akkor mi elmentünk, Jegorics, ne toporogjunk már anynyit...

– Menjetek. Utolérünk benneteket... – intett Szalamatyin. – A kabátodat azért cipzározd be, nem nyár van.

Miska még mindig zihálva elkezdte becipzározni a kabátját.

Szalamatyin felgyúrte a vattakabátja ujját, az órájára pillantott.

– Negyed kilenc. Kezdeni kéne lassan.

– És mit fogunk csinálni?

– Összegereblyézzük az avart. A gyepről, ott ni. A porta előtt.

– A friss levegőn... jó is az...

– Naná... szóval... Prohorov nem jött el... na mindegy. Tovább nem várunk... indulás, Misa!

Mentek a portához, a brigád után.

Szalamatyin ásított, kifújta a füstöt.

– Te meg a csudának öltöztél ünneplőbe? Mintha parádéra mennél.

Miska megvonta a vállát.

- Miért? Semmi különös.
- Minek bepiszkolni egy ilyen jó dzsekit?
- Miért, egyszerű dzseki.

A brigádvezető elnevette magát, kivillantva nagy, dohánytól sárga fogait.

- Na tessék: az új nemzedék. Én ünnepnapokra tartogatnék egy ilyen kabátot...

A portához értek.

A fekete egyenruhás portás épp zárta be a kaput.

- Szemjonics, eressz ki bennünket! - kiáltotta vidáman Szalamatyin.

- Menjetek a pörgőn át! Már belefáradtam a csukogatásba. A tiéd csak most vánszorogtak ide.

- Jegorics! - hangzott fel mögülük. - Segíts!

Miska és a brigádvezető megfordultak.

Tkacszenko és Zigunov a gereblyéket és a kesztyűket cipelte.

- Mi az, tán beleszakadtok? - ment eléjük a brigádvezető.

Miska odalépett Zigunovhoz, aki a karjára billentett egy kupac kesztyűt.

Szalamatyin a gereblyék felé nyúlt, amelyek legyezőként szétterülve feküdtek Tkacszenko vállán, de az elhúzódott.

- Csak vicceltem, Jegorics. Nem nehéz.

- Jó mindegyik? Nincs köztük törött?

- Nincs, nincs...

- Na, akkor menj előre!

A brigádvezető előreengedte Tkacszenkót.

Sorban átmentek a nyikorgó forgókereszten.

Kint várta őket a brigád.

- Tessék, Szasok a legjobbakat választotta ki...

- Családos ember, érti a csíziót.

Tkacszenko levette a válláról a gereblyéket.

- Vegyétek, vigyétek...

Miska elkezdte szétosztani a kesztyűket.

Tvorogov megütögette gereblyéjével az aszfaltot.

– Rendben... Akár szűzföldet is szánthatnánk vele...

– Hol kezdjük, Jegorics?

Szalamatyin körülnézett, a bal oldali gyeper felé intett.

– Az a mienk.

– És a jobb oldal?

– Ott a szivattyúsok csinálnak rendet.

– Világos...

Az avarral borított gyeper a gyárkerítés mentén húzódott, az alacsony nyárfák egyenetlen sorával. A fák hosszú, majdnem teljesen csupasz ágai enyhén hajladoztak. A munkások fogták a gereblyéket, felhúzták a kesztyűket, és indultak a gyeperhez. Szalamatyin eltépte a cérnát, amellyel a vadonatúj pár kesztyű össze volt fogva. Miska az aszfalthoz csapdosta a gereblye nyelét, hogy jobban rászoruljon a vas.

– Nincs benne szög.

– Mi van? Milyen szög? – fordult felé a brigádvezető.

– Hát itt, ni... rögzíteni...

– Semmi gond... mutasd csak! – A brigádvezető elvette a gereblyét, megtapogatta. – Jól rá lett húzva. Szög nélkül is tart. Csak óvatosan gereblyézz, akkor nem esik le... menjünk...

Mentek a brigád után.

Miska elmosolyodott, a vállára vetette a gereblyét.

– Hát... az első kommunista szombatom...

– Hogyhogy az első?

– Hát csak úgy. Az első.

– Komolyan? – nézett rá csodálkozva Szalamatyin.

– Aha. Na jó, nem az első, persze... az iskolában is volt kommunista szombat...

– Na, az persze más. Az iskolában tanuló voltál, itt meg – proletár. Akkor hát tényleg az első! Szép dolog!

Szalamatyin nevetett, és a munkásai után kiáltott:

– Hé, gyerekek! Miskának ez az első kommunista szombatja!

Mit szóltok?

– Gratulálunk.

– Jössz egy üveggel, Misa!

– Rendben...

– Akkor ma élmunkásként kell dolgoznod, mindenkiért.

– Csuda dolog... az első kommunista szombat! Én már el is felejtettem, hogy nekem mikor volt az...

Szalamatyin Miska vállára tette a kezét:

– Hát... ez bizony jeles esemény. Valahogy a szakszervezeten keresztül kellett volna gratulálni hozzá...

– Jaj, ugyan már, Vagyim Jegorics...

– Úgy kellett volna. Miért nem mondtad előbb? Hogy így meg úgy... az első kommunista szombatom... Hé, gyerekek! – rikkantott megint a munkásai után. – Innen kezdjétek! Egy halomba gereblyézzétek, ide, a szélére, szép rendben...

A munkások szétszéledtek a gyepen, gereblyézni kezdtek.

Szalamatyin hunyorogva nézett a lenyugvó nap felé, megigazította a vattakabátja alól kitüremkedő sálját:

– Hát, én emlékszem az első kommunista szombatomra...

– Komolyan?

– Emlékszem. Épp csak elkezdődött a háború. Negyvenegyben. Július volt. Én meg akkor áprilisban léptem be a gyárba. Olyan voltam, mint te most. Csak még fiatalabb. És persze nem tanultam levelező tagozaton. Ki gondolt akkor tanulásra? De a kommunista szombatot megszervezték. A front megsegítésére. Műszak után jött az egész gyár. De akkor tizenkét óra volt egy műszak! Nem úgy, mint most. És dolgozni is máshogy dolgoztunk. Öntudattal. Mindenki értette. Önfeláldozóan dolgoztunk... úgy bizony... össze sem lehet hasonlítani a mostani... dolgozgatással...

Felsőhajtott, és közelebb ment az embereihez.

Miska sietett utána.

A brigádvezető megállt Zigunov mellett, lehajolt, és felemelt egy rozsdás konzervdobozt.

– Tessék. Ilyen disznók vagyunk. Iszunk, eszünk, szemetelünk. Így élünk... aztán csodálkozunk, hogy nincs hová mennünk pihenni, mert a természetet mindenütt összerondítottuk...

Az avarhalomra hajította a konzervdobozt.

Miska nekiállt gereblyézni a gyep szélétől kezdve.

Szóttanul dolgozott a brigád.

Zigunov hirtelen kiegyenesedett, elmosolyodott, megrázta a fejét:

– Ajaj... most, most... mindjárt.

Kidüllesztette a fenekét a kék nadrágban, és hangosan kiengette a gázt.

Szotszkov kiegyenesedett, csodálkozva nézett rá, aztán ő is ugyanazt csinálta, csak gyengébben és rövidebben.

Tkacsenko vékony ujjával Szotszkovra célzott:

– Tűzéség... tűz...

És lakonikusan pukkantott.

Szalazkin és Mamontov a gereblyéjükre támaszkodtak, és szinte egyszerre eresztették ki a gázt.

Tvorogov előrehajolt, megfeszült az arca:

– Oplá... oplá... oplá...

Három halk pukkantás.

Szohnyenko felemelte gumicsizmás bal lábát.

– Nesztek... hazaárulók...

De csak halk pukkantás sikeredett.

Szalamatyin csodálkozva csóválta a fejét.

– Aszta kurva... a fasz kivan... ez meg micsoda? Mind egyszerre? Aztán minek a tiszteletére?

Zigunov megvonta a vállát:

– Hogyhogy minek a tiszteletére? Az elvtársunk első kommunista szombatja tiszteletére tűzérési sortűzet hajtottunk végre közepes kaliberű lövegekkel. Most rajtad a sor, Jegorics...

A munkások mosolyogva nézték a brigádvezetőt.

– Gyerünk, veterán, mutasd meg, hogy kell...

– Te se maradj szégyenben, Misa...

– Gyerünk, mit állsz ott? Ne húzd ki magad a kollektívából!

– A brigád becsülete forog kockán, vezérünk!

– Gyerünk, gyerünk, Jegorics... mutass példát...

Szalamatyin megvakarta a halántékát, nevetett:

– Hát, ha így áll a dolog...

Kicsit előredőlt, krákogott.

Miska is megfeszült, a lába alá nézett, és elsőként pukkantott – de gyengén, alig lehetett hallani.

– Hát, Mihail, ez gyengécske...

– Sebaj, ő ma ünnepelt... megbocsátunk neki...

Mindenki szótlanul nézte a dermedten álló brigádvezetőt. Széles, barna arca, melyet bronzfénybe vont a lenyugvó nap, a messzeségbe bámult, két keze a térdét markolta. Vastag ajka összehúzózkodott, a bronzszínű bőr alatt dudorodtak az arcizmok, két ősz szemöldöke összehúzózkodott.

Alig hallhatóan felnyögött, lehajtotta a fejét.

A brigád lélegzet-visszafojtva nézte.

Hangos pukkanás hallatszott, majd szaftos, dörgő ropogás.

A munkások szótlanul tapsoltak.

Szalamatyin levette a sapkáját, és meghajolt.

M. Nagy Miklós fordítása

Vlagyimir Szorokin

Az első kommunista szombat

Megjelent *Az első kommunista szombat* című kötetben.

© Vlagyimir Szorokin 1979-1984

Владимир Сорокин

ПЕРВЫЙ СУББОТНИК

– Ну вот, – Саламатин подошел к рассевшейся на плитах бригаде, – нам, ребят, листья сгрести.

Рабочие зашевелились, поднимаясь:

– Во, это по мне...

– Нормально, Егорыч.

– Небось Зинку ублажил, вот и работу полегче дала...

– А где сгрести будем?

Саламатин достал из широких брюк пачку «Беломора»:

– От проходной и выше.

– Так там много. С полкилометра.

– А ты как думал... Давайте, мужики, в девятый за граблями. Там и грабли и рукавицы. Или кто-нибудь пусть сходит, что всем переться.

– Мы с Серегой сходим. – Ткаченко хлопнул Зигунова по ватному плечу. – Сходим, Серег?

– Сходим, конечно... дай закурить, Егорыч. – Зигунов потянулся к пачке.

Саламатин вытряхнул ему папиросу, сунул в губы свою, смял:

– Значит, сходите. Не обсчитайтесь только. Четырнадцать грабель. И рукавиц четырнадцать пар. А вот и новичок бежит... Пятнадцать грабель и пятнадцать пар.

Мишка перелез через штабель труб, побежал по плитам.

– Ты чего опаздываешь? – улыбнулся Саламатин, закуривая.
– Идите, ребята, идите...

Мишка подбежал к нему, громко выдохнул:

- Фууу... запыхался... доброе утро... Вадим Егорыч...
- Доброе утро. Что, будильник подвел?
- Да нет, поезд пропустил свой... фууу... сильно опоздал?
- Нет. Ничего.
- Доброе утро! – Мишка повернулся к рабочим.
- Здорово.
- Доброе утро...
- Чего опаздываешь?
- Перезанимался вчера небось, заочник?
- Егорыч, ну мы пошли, чего тут толкаться...
- Идите. Я догоню щас... – махнул рукой Саламатин. – Застегни куртку, не лето все-таки.

Часто дышащий Мишка стал застегивать молнию.

Саламатин отодвинул рукав ватника, посмотрел на часы:

- Четверть девятого. Все не начнем никак.
- А что делать будем?
- Листья сгребать. С газонов у проходной.
- На свежем воздухе... хорошо...
- Конечно... так... Прохорова нет... ну, ладно. Ждать больше не будем... пошли, Миш.

Они зашагали к проходной, вслед за бригадой.

Саламатин зевнул, выпустил дым:

- А ты что так оделся чисто? Прямо как на парад.

Мишка пожал плечами:

- Ну, а что. Ничего особенного.
- Но куртку-то зачем пачкать? Хорошая куртка.
- Обыкновенная.

Бригадир засмеялся, обнажив крупные прокуренные зубы:

- Да... вот что значит – новое поколение. Я б такую куртку на выходной берег...

Подошли к проходной.

Одетый в черную форму вахтер запирает ворота.

– Семеныч, выпусти нас! – весело крикнул Саламатин.

– Идите через вертушку. Я уж запираю за вами устал. Щас только твои проползли.

– Егорыч! – раздалось сзади. – Помогите!

Мишка и бригадир обернулись.

Ткаченко с Зигуновым несли грабли и рукавицы.

– А вы что, пупы надорвали? – шагнул к ним бригадир.

Мишка подошел к Зигунову, тот сунул ему стопку рукавиц.

Саламатин протянул руку к граблям, распустившимся веером на плече Ткаченко, но тот уклонился:

– Да шучу, Егорыч. Чего тут нести.

– Все хорошие? Ломаных нет?

– Нет, нет...

– Ну, иди вперед.

Бригадир пропустил Ткаченко.

По очереди прошли через поскрипывающую вертушку.

На улице ждала бригада.

– Во, Сашок самые новенькие выбрал...

– Семейный, сразу сообразил.

Ткаченко снял грабли с плеч:

– Разбирайте...

Мишка стал раздавать рукавицы.

Творогов постучал граблями по асфальту:

– Нормально... Такими и целину пахать можно...

– Откуда начинать, Егорыч?

Саламатин огляделся, махнул рукой на левый газон:

– Вот наш.

– А правый?

– А тут насосники будут убирать.

– Ясно...

Усеянный опавшей листвой газон тянулся вдоль каменной заводской ограды вместе с неровным рядом невысоких тополей. Их длинные, потерявшие почти всю листву ветки слегка шевелились. Разобравши грабли и надев рукавицы, рабочие двинулись к газону. Саламатин разорвал нитку, скрепляющую новенькую пару рукавиц. Мишка постучал древком грабель по асфальту, насаживая их потуже:

– Гвоздика нет.

– Что? Какого? – повернулся к нему бригадир.

– Да тут вот... крепить где грабли...

– Ну и ничего страшного... дай-ка. – Бригадир взял у него грабли, потрогал. – Насажены нормально. И без гвоздя сидят крепко. Грабь только полегче, и не отвалятся... пошли...

Они двинулись за бригадой.

Мишка улыбнулся, положил грабли на плечо:

– Да... первый субботник...

– Как первый?

– Да так. Первый субботник мой.

– Seriously? – удивленно посмотрел на него Саламатин.

– Ага. Ну, не первый, конечно... в школе были субботники...

– Ну, так это другое дело. В школе ты учеником был, а тут – пролетарий. Значит, действительно – первый! Здорово!

Саламатин засмеялся, крикнул шагающим впереди рабочим:

– Слышь, ребята! У Мишки сегодня первый субботник! Каково?

– Поздравляем.

– Бутылка с тебя, Миш!

– Нормально...

– Ты тогда сегодня должен по-ударному работать, за всех.

– Чудеса... первый субботник у человека. Я и забыл, когда у меня был...

Саламатин положил руку Мишке на плечо:

– Да... вообще-то это событие. Надо было б как-нибудь через профком поздравить тебя...

– Да что вы, Вадим Егорыч...

– Надо было. Что ж ты раньше не сказал? Так, мол, и так... первый субботник... Эй, ребят! – крикнул он рабочим. – Начинайте отсюда! Прямо в кучи сгребайте кромку и порядок...

Рабочие разошлись по газону, стали сгребать листья.

Саламатин сощурился на заходящее солнце, поправил выбившийся из-под ватника шарф:

– А я вот помню свой первый субботник...

– Правда?

– Помню. Только война началась. Как раз сорок первый год. Июль. А я в апреле на завод устроился. Тоже такой же был, как ты. Только помоложе. И заочно, конечно, не учился. Не до учебы было. И вот субботник решили провести. В фонд помощи фронту. Вышли всем заводом после смены. А смена-то была – двенадцать часов! Не то что сейчас. И работали по-другому совсем. С сознанием. Все понимали. Самоотверженно работали, вот... и как работали... разве сравнишь с теперешними работницами...

Он вздохнул и побрел к бригаде.

Мишка заспешил следом.

Бригадир встал рядом с Зигуновым, нагнулся и поднял ржавую консервную банку:

– Вот. Это вот свинство наше. Выпили, закусили и бросили. Так вот и живем... а потом удивляемся, мол, пойти отдохнуть некуда, вся природа загажена...

Он кинул банку на кучу листвы.

Мишка принялся грести от кромки газона.

Бригада работала молча.

Зигунов вдруг распрямился, улыбнулся, потряхнул головой:

– Ой... что-то... щас вот...

Он оттопырил обтянутый синими брюками зад и громко выпустил газы.

Сотсков выпрямился, удивленно посмотрел на него и сделал то же самое, но только слабее и короче.

Ткаченко наставил на Сотскова тонкий палец:

– Артиллерия... пли...

И лаконично пукнул.

Салазкин и Мамонтов оперлись на грабли и выпустили газы почти одновременно.

Творогов наклонился сильнее, лицо его напряглось:

– Оп-ля... оп-ля... оп-ля...

Он слабо пукнул три раза.

Сохненко поднял обутую в резиновый сапог ногу:

– Ну-ка... по изменникам Родины...

Но пукнул слабо.

Саламатин удивленно качнул головой:

– Еп твою... ни хуя себе... это что ж такое? Что, все сразу? В честь чего это?

Зигунов пожал плечами:

– Как в честь чего? В честь первого субботника нашего товарища был произведен артиллерийский салют из орудий среднего калибра. Теперь за тобой очередь, Егорыч...

Улыбаясь, рабочие смотрели на него:

– Давай, ветеран, по-ударному...

– И ты, Миш, не отставай.

– Давай, чего стоишь. Не отрывайся от коллектива.

– Честь бригадирскую не роняй, орденосец...

– Давай, давай, Егорыч... все ведь на тебя равняются...

Саламатин почесал висок, засмеялся:

– Ну, раз такое дело...

Он слегка нагнулся, закряхтел.

Мишка тоже напрягся, посмотрел под ноги и пукнул первым, но – слабо, еле слышно.

– Ну, Михаил, слабовато...

– Ничего, у него юбилей сегодня... простительно...

Все посмотрели на замершего бригадира и замолчали. Его широкое коричневое лицо, побронзовевшее от лучей заходящего солнца, было обращено вдаль, руки вцепились в колени. Полные губы бригадира сжались, под бронзовой кожей на скулах заходили желваки, седые брови сдвинулись.

Он еле слышно застонал, наклонил голову.

Затаив дыхание, бригада смотрела на него.

Раздался громкий хлопок и сочный раскатистый треск.

Рабочие молча зааплодировали.

Саламатин снял кепку и поклонился.

Владимир Сорокин

Первый субботник

Сборник рассказов «Первый субботник»

© Владимир Сорокин, 1979-1984

Térey János

ABLAK A REMÉNYRE

Botond, aki nem szokott félni, megmagyarázhatatlan rettegést érez, pedig újabban semmi oka rá, a bekerített falu kellős közepén, biztonságban. Furcsa szokásai alakulnak ki. Ő, aki eddig magabiztos fiú volt, és nem csupán hivatása érdekelte, hanem a közösségért való cselekvés is, esténként bezárkózik, és negyedórán át ellenőrzi a biztonsági zárat. Élete rutinná, cselekvései suta szertartásokká válnak. Memóriazavar lép föl nála, koncentrálóképessége jelentősen csökken. Nyugtalan. Fáradékony. Nem kívánkozik sehová, kedves madarai közé sem. Nem érzi jól magát sehol; élete fő műve, a Köveskált övező kerítés óta neki semmi sem sikerül. Lemond a falu vezetéséről. Mondvacsinált indokkal elhatárolódik korábbi barátaitól.

Vándorló fájdalom a testében. Kellemetlen hűvösség a háta közepén.

Úgy érezte, szabadon él, mégis bevitték a kerek erdőbe. Mások. Mindig mások.

Lebetegszik, és a betegágyban van ideje számot vetni önmagával. Megérinti a halandóság, és ez mintha álmából ébresztené föl. Akárki akármit mond, ő bizony lerakta az alapokat. Emelte a várfalat, ahogy Nehémiás próféta könyvében rakják a zsidók Jeruzsálem kőkerítését. És már egész hosszában elkészült félmagasságig, mire megroskadt a teherhordók ereje.

És az ember félúton a leghajlamosabb a csüggedésre.

Botond, amikor fölgyógyul, mindent jobban akar csinálni: mélyebben akar élni, többet szeretne szeretni. Éhes jókedvét meg akarja osztani másokkal is. [Csodálkozom, de szó szerint ezt mondatja velem a forgatókönyv: „Éhes jókedvemet meg akarom osztani.”] Ez élteti, ez lett pályája küldetése, ezért mondhatja magát hihetetlenül szerencsésnek. A megyei hatóság korábban még az óriásplakátokat sem engedélyezte a Káli-medencében – nagyon helyesen, hiszen létezik-e máshol ennyire érintetlen magyar táj, amelyik minden ízében emlékeztet a műanyag előtti időkre? –, vészhelyzetben mégis muszáj volt beadni a derekát.

Botond befejezi a kerítést, de már csak dísznek, villogó acél-szalagnak a tájban.

Köveskáli polgárőrként végre azt csinálhatja, amit a legjobban szeret. Széthordhatja vidámságát a medencében. Dalokat kezd írni egy szál gitárra. Szörnyű volt a betegség, de végül csupa jó született belőle. Ez a szemlélet tükröződik a dalaiban. Bár szomorúságról és fájdalomról énekel, de „*Mindig ott egy ablak, amelyik a reményre nyílik*”, fogalmazza meg.

Egy hete Botond patanyomokat fedezett föl a félpuha salföldi sárban. Akkora testű lényektől származnak, amekkorák itt már régen nem fordultak elő.

Látni, a köveskáli határban legelésző marhák tekintete a távolba fúródik, a semmit követi, mindazt a rémséget, ami zajlott és zajlik, de a mi szemünk számára láthatatlan marad.

Ég a gyertya Botond ablakában. Hirtelen megrebben a függöny, és minden beavatkozás nélkül kinyílik az ablak.

„Nem mondd komolyan, hogy a reményre nyílik az ablakod – méltatlankodik Botond fülében a kisördög. – Szerinted ez egy megváltott világ? Akkor meg?”

Ennek a vidéknek nem létezik olyan pontja, ahol láthatatlanul ne rejtőzne egy halott. Nincs olyan morzsaléka, mely ne volna

azonos egy valamikori halott haló porával. Ezek a halottak elképzelhetetlenül sokan vannak. Ha valamennyien föltámadnának, az egész vármegye, sőt a teljes Pannonia provincia szűknek bizonyulna számukra.

Botond rossz megérzésétől hajtva kimegy a határba. Látja, előbb szórványosan jönnek. Alkonyatkor már azt is látni, hogy a mezőn hét irányból, nyugtalan hangyaáradatként megindulnak a falu felé. Ők azok, a marcangolók: Töttöskál, Szentvidkál, Sásdikál [azaz Jukkál], Sóstókál, Kerekikál, Kiskál és Őrskál fölperzselt és besüppedt házacskáinak hajdani lakói.

„Hányszor mondtam, hitetlenek: imádságból építsetek falat gyermekeitek köré, hányszor mondtam, álljatok oda a résre, és ti mégsem hallottátok meg.”

Ez van. Nem lehet mindenhová kordonokat telepíteni.

Jönnek, csapatostól. Vonulnak a szőlőföld felé, ahová Botond bújt előlük. Elvadult föld, nagyapja szavajárásában rebőcés a neve. Járhatatlan a szederindáktól meg a fiatal akácoktól, elvileg tehát valóban menedéket kínálhat. Vajon ezek elől a vérszomjas élőholtak elől is?

„Vállald el, bebíró, vállald el őket”, zúg a fülében a kórus.

„Imádkozzál, Botond!”, biztatja láthatatlanul a vándorprédikátor.

A jó imádság olyan, mint a lélegzetvétel, gondolja Botond. Kivélezzük az emberi lelket, és belélezzük a Szentlelket. Isten legyen irgalmas hozzám, én holnap új utakra lépek, olyan utakra, amelyeknek csupán a kezdete ismerős, ám sűrű köd dereng a végükön. És ti mondtátok: ezen a tájon az ember naponta kilovagolhat anélkül, hogy kétszer is ugyanarra az útra tévedne.

„Jönnek a rátóti Gyulaffyak a fellegvárukból seregestül, és jön Monoszlai Lodomér esztergomi érsek, feszületét emelve rám. Őróla vajon kicsoda tudja, hogyan festett életnagyságban? Hát

természetesen Növényi, a mi ihletett sminkmesterünk, a különféle aszott, szittyós és vizenyős arcok specialistája. Teljes ornátusban zúdul előre Ladomér. Zúdulj, Ladomér! Ömölj, Ladomér! Most pedig egy Kinizsi Pál-hasonmás következik a tántorgók sorában, döbbenetes sérüléseket mutató arcprotézissel, lisztes kankalin a sisakjába tűzve.

Most veszem észre, ez a nagyharag napja. Jé, de hiszen ez az első évad eredeti befejezése, amelyet leforgattunk ugyan, de sohasem került adásba, letiltották! Ranolder pedig új finálét írt helyette.”

Botond izzik, a pókcsípése újra lüktet.

„Hát persze hogy a Kereki-domb alján vagyunk, ezen állt a honfoglaló ősök vára, azonnal kiszúrták a marcangolók, hogy nekik való hely.”

Megint jönnek, egyre többen.

„Ó, hát itt vagytok végre, őspogányok, huj-huj-huj!”

Botond a kezdetektől érezte, tudta, hogy legvégül maga a Kál nemzetség fogja visszakövetelni a birtokait. A legközelebbi marcangoló olyan három-négyszáz méternyire lehet a fiútól.

Hoppá, látja a vértükön, dehogyis pogányok, ezek már újdonsült keresztények, hódító ambíciókkal.

„Itt mi lakunk. Nincs hely. Takarodjatok innen!”, ordítaná Kál horka, ha megadatott volna neki a beszéd képessége halottként is.

Botond igyekszik pontosan célozni, a rutintalanok izgalmával.

„Gyere csak, felvidék ura, dűlők őrzője, Tas fia, Kál horka!”

„Bújj elő te is, Kál fia, Vérbulcsú!”

A Bizáncban keresztelkedett Vérbulcsút Augsburgban végezték ki Lehel vezérrel együtt, majdnem ezer évvel Krisztus urunk születése után. A magas rangú katonai előljárók egyikét, aki megmelegült a csatából, éppen e vereség ébresztette rá, hogy valamin sürgősen és gyökeresen változtatnunk kell, tudomást véve nem

csupán Krisztusról, hanem a földrajzról is; különben végzetesen beszorul ez a nagyra hivatott nép Regensburg és Bizánc közé. Nemsokára ő lett Géza nagyfejedelem.

Vérbulcsú messzire ment, gondolja Botond. Itt kellett volna maradnia a káli báránnyelűk alatt, ma is biccenthetne a szembejövőknek. És bodzaszörpöt szűrcsölhetne a kecskefagyijára a Kerékbárban.

„Gyertek csak, barátaim, előre, káli nyomorultak. Én aztán értelek benneteket. Ki, ha én sem? Bennem buzog a ti véretek is. Miért nem kínált oltalmat nektek senki? Nem lett volna szabad késlekednünk. Bűn volt hagyni, hogy a török mindenkit karóba húzzon, akit csak ér a Fekete-hegy alatt. Így kétszer kell pusztulnotok.

Őregapám sírjára esküszöm, kezdettől fogva nem ezt akartam. Nem akartam másnak öltözni, mint ami vagyok. Ha valaki szívéen viseli a sorsotokat, én vagyok az. A ti vereségetek az én vereségem is.

Irgalmazz, Istenem, nem szeretek szereppel álmodni.

Engem bevittek a rebőcsésbe.”

Térey János

OKNO OTEVŘENÉ NADĚJI

Botond, který má pro strach uděláno, je opanován nevysvětlitelnou hrůzou, přestože v poslední době, v samém prostředku ohrazené vesnice, v naprostém bezpečí, nemá žádný důvod se bát. Projevují se u něho podivné zvyky. Zatímco dosud byl mládencem věru sebejistým, kterého zajímalo nejen jeho povolání, ale i činnost ve prospěch celého společenství, dnes se navečer zamyká a čtvrt hodiny kontroluje bezpečnostní zámky. Jeho život se stává rutinou a jeho činy planými rituály. Lze si u něho všimnout výpadků paměti a jeho schopnost soustředění je značně snižená. Je pln neklidu. Snadno se unaví. Nejraději by nešel nikam, ani mezi své oblíbené ptactvo. Nikde se necítí ve své kůži; od té doby, co dovršil své životní dílo, zeď, kterou obehnal Köveskál, se mu nic nechce dařit. Zřekne se vedení vesnice. Pod průhlednými záminkami se distancuje od svých někdejších přátel.

V těle putující bolest. Uprostřed zad nepříjemný chlad.

Měl pocit, že žije svobodně, a přesto ho vlákali do bludného lesa. Jiní. Vždycky jiní.

Onemocní a upoután na lůžko má dost času skládat sám sobě účty. Sáhne na něho smrtelnost, což ho jakoby probudí ze sna. Ať si říká kdo chce co chce, nedá se mu upřít, že položil základy. Stavěl městské hradby, jako v knize Nehemjáš stavějí Židé městskou zeď kolem Jeruzaléma. A zeď už všude kolem dokola dosáhla své poloviční výše, když ochabla síla nosičů nákladů.

A v půli cesty člověk nejspíše propadne zoufalství.

Botond, když se uzdraví, chce všechno dělat lépe: chce vést hlubší život a více milovat. O svou hladovou dobrou mysl se chce podělit s jinými. [Je mi to divné, ale scénář mi předepisuje říci doslovně toto: „*Chci se podělit o svou hladovou dobrou mysl.*“] To ho uchovává při životě, to se stalo posláním jeho životní pouti, proto o sobě může říci, že má neuvěřitelné štěstí. Krajské orgány dříve v kotlině Káli nepovolovaly ani billboardy – což od nich bylo velice správné, vždyť kde jinde bychom našli maďarskou krajinu tak nedotčenou, že po všech coulech připomíná předplastové časy –, leč v nouzové situaci byly nuceny ustoupit, nedalo se nic dělat.

Botond dokončí zeď, ale už jen pro ozdobu, jako blyštící se oceľový pás v krajině.

Od té doby, co se stal dobrovolným strážcem veřejného pořádku v Kőveskáli, může konečně dělat to, co dělá nejraději. Může roznášet své veselí po celé kotlině. Začíná psát písně, které se zpívají s doprovodem jediné kytary. Nemoc byla hrozná, ale nakonec přinesla jen samé dobré věci. Toto přesvědčení odráží i jeho písničky. Zpívá sice o smutku a bolesti, ale zároveň prohlašuje: „*Vždycky se najde okno otevřené naději.*“

Před týdnem Botond objevil v poloměkké salgótdské půdě otisky kopyt. Stopy pocházejí od zvířat tak velkých, jaká se tu již dlouho neukázala.

Je patrné, že zraky dobytka pasoucího se za kőveskálskými humny jsou zahleděny do dále, pozorují nic, všechny ty hrůzy, které se děly a dějí, ale pro naše oči zůstávají neviditelné.

V Botondově okně hoří svíce. Zničehonic se pohne záclona a okno, aniž by se ho kdo dotkl, se otevře.

„Snad nechceš vážně tvrdit, že se tvé okno otvírá naději,“ durdí se pokušitel v Botondově uchu. „Tohle je podle tebe spasený svět? No vidíš, tak o co jde?“

V tomto kraji se nenalezne místečko, kde by se neskrýval alespoň jeden neviditelný mrtvý. Nenalezne se drobek, který by nebyl totožný s prachem pocházejícím z dávno rozpadlé mrtvoly. Těch nebožtíků je nepředstavitelně mnoho. Kdyby všichni vstali z mrtvých, nestačila by je pojmout ani celá župa, ba ani celé území provincie Panonie.

Botond, hnán zlou předtuchou, pílí na kraj vesnice. Vidí, že nejprve se trousí po skupinkách. Za soumraku už si lze povšimnout, že míří přes louku k vesnici ze sedmi směrů jako neklidná záplava mravenců. Jou to oni, drásavci: někdejší obyvatelé spálených a do země propadlých chaloupek Töttöskálu, Szentvidkálu, Sásdikálu (neboli Jukkálu), Sóstókálu, Kerekikálu, Kiskálu a Őrskálu.

„Kolikrát jsem vám děl, nevěřící: postavte kol svých dítek zeď z modliteb, kolikrát jsem vám děl, abyste se postavili ke střílnám, a přece jste mě oslyšeli.“

Jakáž pomoc. Nemůžeme všude rozmístit zátarasu.

Přicházejí s početnými družinami. Táhnou k vinici, do které se Botond před nimi skryl. Je tam zdivočelá půda, jeho děda ji nikdy nenazval jinak než škutiny. Pohyb na ní znemožňuje ostružiní a akátové mlází, teoreticky tedy opravdu může poskytnout útočiště. Je ale dostatečnou ochranou i před těmito nemrtvými?

„Ujmi se jich, vetřelče, ujmi se jich,“ hučí mu sborem do uší.

„Modli se, Botonde!“ naléhá naň neviditelný potulný kazatel.

Dobrá modlitba je jako nadechnutí, pomyslí si Botond. Vydechne lidskou duši a vdechne Ducha svatého. Bůh mi buď milostiv, zítra vykročím po nových cestách. Po cestách, jejichž začátek je známý, ale pouze ten. Jejich konec halí husté mlhy. A jak jste sami řekli, v tomto kraji si může člověk denně vyjet na koni, aniž by musel dvakrát narazit na touž cestu.

„S celou armádou sem jedou ze své tvrze rátótští Gyulaffyové a blíží se i ostřihomský arcibiskup Ladamír Monoszlai, zažehnáváje

mě napřaženým krucifixem. Kdo, prosím vás, může vědět, jak zaživa vypadal? Inu samozřejmě Növényi, náš maskér prodchnutý inspirací, specialista na nejrůznější vyschlé, oslizlé a rozežrané obličejce. Ladamír se vrhá vpřed v bohatě zdobeném ornátu. Jen se vrhej, Ladamíre! Tryskem, Ladamíre! Nyní sem v potácejícím se davu kráčí dvojník chrabrého válečníka Pála Kinizsiho s obličejovou protézou posetou ošklivými ranami a v přilbě, do níž si vetkl prvosenku pomoučenou.

Ted' si uvědomuji, že to je den velkého hněvu. Je to možné? Vždyť původní závěr první seriálové řady, který jsme sice natočili, ale nikdy se nevysílal, byl zakázán! A Ranolder napsal nové, náhradní finále.“

Z Botonda sálá horkost, místo, kde ho štípl pavouk, opět zrychleně tepe.

„No to se ví, že jsme pod pahorkem Kereki, stálo na něm hradíště našich předků, kteří se jako první usadili na tomto území; drásavci si hned všimli, že to je místo jako pro ně stvořené.“

A zase přicházejí, je jich čím dál tím víc.

„Ó, tak konečně jste tady, pohané odvěcí, hoj-hoj-hoj!“

Botond od počátku tušil, ba přímo věděl, že nakonec bude požadovat navrácení svých statků sám rod Kálů. Nejbližší drásavec mohl být od mladíka vzdálen tak tři sta čtyři sta metrů.

Ale ouha, na jejich zbroji vidí, že to vůbec nejsou pohané, nýbrž už novopečení křesťané s dobovatelskými ambicemi.

„Tady žijeme my. Pro vás tu není místa. Klid'te se odtud!“ chtěl by zvolat z plných plic Kál horka, kdyby byl i v neživém stavu obdařen schopností mluvit.

Botond se snaží přesně mířit, je nervózní jako každý, dokud nezíská patřičnou rutinu.

„No tak pojď, vládce horní země, strážce lánů, Tasův synu, Káli horko!“

„A ukaž se i ty, Kálúv synu, Vérbulcsú!“

Vérbulcsú, pokřtěný v Byzanci, byl popraven v Augsburgu spolu s vojevůdcem Lehelem bezmála tisíc let po narození našeho Pána Ježíše Krista. Jeden z oněch vysokých vojenských hodnostářů, kteří z bitvy vyvázli živí, právě v důsledku této porážky pochopil, že je načase něco urychleně a radikálně změnit, přičemž se budeme muset ohlížet nejen na Krista, ale i na zeměpis; jinak se tento národ, jenž má před sebou velkou budoucnost, beznadějně zaklíní mezi Řezno a Byzanc. Zmíněný hodnostář brzy vstoupil ve známost jako velkokníže Gejza.

Vérbulcsú zašel příliš daleko, pomyslí si Botond. Měl zůstat tady, pod kálskými beránky, dodnes by býval mohl zdravit příchozí jemnou úklonou. A v baru U Kola pomalu zapíjet kozí zmrzlinu bezinkovou limonádou.

„Jen pojdte, přítelíčkové, jen směle, kálští bídníci. Však já vám dobře rozumím. Kdo by vám měl rozumět, když ne já? V mých žilách koluje i vaše krev. Proč vám nikdo nenabídl ochranu? Nebylo správné dělat průtahy. Bylo hříchem dopustit, aby Turek narazil na kůl každého, kdo mu pod Černou horou padl do spárů. Tak je vám souzeno zhynout dvakrát.“

Přisahám na hrob svého děda, že tohle jsem si od začátku nepřál. Nehodlal jsem se převléci za někoho, kým nejsem. Jestli někomu zatrápeně záleží na vašem osudu, tak jsem to já. Vaše porážka je i mou porážkou.

Bože, smiluj se nade mnou, víš, jak nesnáším, když se mi zdá o roli.

Byl jsem vlákán do škutin.“

přeložil Robert Svoboda

Térey János

OKNO NA NADZIEJĘ

Botond, który nigdy się nie bał, czuje niewytłumaczalny strach, choć ostatnio po środku ogrodzonej wsi, będąc bezpiecznym nie ma ku temu żadnego powodu. Nabiera dziwnych przyzwyczajeń. On, który do tej pory był pewnym siebie chłopakiem, i którego poza własnym powołaniem, interesowała też działalność na rzecz społeczności, wieczorami zamyka się w domu i co kwadrans sprawdza zamki bezpieczeństwa. Jego życie staje się rutyną, a jego działanie sprowadza się do niezbędnych czynności. Jest niespokojny. Łatwo się męczy. Nie ma ochoty nigdzie wychodzić, nawet do swoich ulubionych ptaków. Nigdzie nie czuje się dobrze. Od kiedy zakończył dzieło swego życia, ogrodzenie wokół Köveskál, nic mu się nie udaje. Zrezygnował z przewodzenia wsią. Wymyślonymi powodami odgradza się od swoich dawnych przyjaciół.

Ból wędrujący po ciele. Nieprzyjemny chłód pośrodku pleców.

Miał poczucie, że żyje na wolności, a jednak zwiedli go. Inni. Zawsze inni.

Rozchorowuje się. Na łożu choroby ma czas dokonać rozrachunku. Dotrze do niego śmiertelność i to jakby wybudzi go ze snu. Niech sobie mówią, co chcą, on przecież postawił fundamenty. Wzniósł fortyfikację, tak jak w księdze proroka Nehemiasza Żydzi wznoszą mury Jeruzalem. Były gotowe już do połowy wysokości, kiedy upadła siła dźwigającego ciężary.

Bowiem człowiek jest najbardziej skłonny zwątpić w połowie drogi.

Kiedy Botond wyzdrowieje, chce robić wszystko lepiej: żyć głębiej, miłować więcej. Swoim głodnym, dobrym nastrojem chce się dzielić z innymi. [Sam się dziwię, ale dokładnie tak mówi mi scenariusz: *Chcę się dzielić moim głodnym dobrym nastrojem.*] To trzyma go przy życiu, staje się jego misją, dlatego może się nazywać niewiarygodnym szczęściarzem. Wcześniej władze komitatu nie zezwoliły nawet na wielkopowierzchniowe plakaty w Niecce Káli – i bardzo słusznie z resztą, czy gdziekolwiek indziej istnieje tak nietknięty węgierski krajobraz, który w każdym calu przypomina czasy przed narodzeniem plastiku? – jednak w sytuacji zagrożenia musiały ustąpić.

Botond dokończy budowę ogrodzenia, ale już tylko jako ozdobę, błyszczącą wstęgę ze stali na tle krajobrazu.

Jako członek Straży Miejskiej Köveskáli może robić w końcu to, co lubi najbardziej. Może nieść swoją radość po całej niecce. Zacznie pisać piosenki na jedną strunę gitary. Choroba była straszna, ale jednak zrodziło się z niej samo dobro. Poglądy te znajdują odzwierciedlenie w jego piosenkach. Choć śpiewa o smutku i bólu, to jak to sam ujął „Zawsze jest tam okno otwierające się na nadzieję”.

Tydzień temu Botond odkrył ślady kopyt w na wpół miękkiej ziemi Salföld. Musiały należeć do istot o tak wielkim ciele, jakich tu już dawno nie widziano

Można zobaczyć, spojrzenie bydła pasącego się na skraju Köveskál świdruje w dal, podąża za niczym, za całym tym okropieństwem, które tu się zdarzyło i zdarza, a które dla naszych oczu pozostaje niewidzialne.

W oknie Botonda pali się świeca. Nagle zadrży firanka i bez niczyjej pomocy otworzy się okno.

„Nie mówisz tego poważnie, że twoje okno otwiera się na nadzieję – szepce bezpiecznie do ucha Botonda mały diabeł. – Twoim zdaniem ten świat to jest świat zbawiony? A więc?”

W tych stronach nie ma takiego miejsca, gdzie, niepostrzeżenie dla innych, nie skrywałby się zmarły. Nie ma takiej drobiny, która nie byłaby tożsama z prochem dawniejszych zmarłych. Tych zmarłych jest niewyobrażalnie wielu. Jeśliby kiedykolwiek zmarłychwstali, cały komitat, a nawet cała prowincja Panonii okazałyby się dla nich niewystarczająca.

Botond gnany złym przecuciem wychodzi na skraj wsi. Widzi, najpierw idzie ich niewielu. O zmierzchu zaś można już zobaczyć, jak niczym niespokojne morze mrówek rozlewają się z pola ku wsi w siedmiu kierunkach. To oni, nawiedzający: dawni mieszkańcy naszych zdewastowanych i podupadłych domków w miejscowościach Töttöskál, Szentvidkál, Sásdikál [to jest Jukkál], Sóstókál, Kerekikál, Kiskál i Őrskál.

„Niewierni, ile razy mawiałem: z modlitw wzniescie mury wokół dzieci swoich, ile razy mawiałem, bądźcie czujni, lecz wyście mnie nie posłuchali.”

Tak to jest. Nie można wszędzie postawić ogrodzeń.

Nadchodzą grupami. Napływają od strony winnic, gdzie Botond ukrywał się przed nimi. Zdziczała ziemia, którą jego dziadek nazywał po swojemu *rebőcsés*. Nie do przebycia przez pnącza jeżyn i młodych akacji, a więc właściwie dająca schronienie. Czy uchroni go jednak przed tymi żądnymi krwi żywymi trupami?

„Przysnaj się, bebíró¹, przysnaj się do nich!” - dźwięczy mi w uszach chór.

1 bebíró – tak tubylcy w Niecce Káli nazywają tych, którzy tu się osiedlili w czasach, kiedy wśród budapeszteńskiej inteligencji panowała moda na zakup wiejskiego domu.

„Módl się, Botondziel” - niewidocznie zachęca mnie wędrowny kaznodzieja.

Dobra modlitwa jest jak oddychanie, myśli Botond. Wydychamy ludzką duszę, a wdychamy Świętego Ducha. Niech Bóg będzie litościwy dla mnie, jutro wstąpię na nowe drogi. Na takie drogi, których tylko początek jest znany, a gęsta mgła spowija ich krańce. A wy mówiliście: w tych stronach człowiek może co dzień wyruszyć konno i nigdy dwa razy nie wejdzie na tę samą drogę.

„W szeregach przybywa ze swojej twierdzy rodzina Gyulaffy z Ratot i przybywa arcybiskup Lodomer Monoszlai z Ostrzychomia, krzyż swój unosząc nade mną. Któż może wiedzieć, jak naprawdę wyglądał za życia? I oczywiście Növényi, nasz natchniony makijażysta, specjalista od zasuszonych, sitowatych, wodnistych twarzy. W pełnym ornacie ciśnie się do przodu Lodomer. Pchaj się, Lodomierze! Napieraj, Lodomierze! Teraz zaś w rzędzie zataczających się następuje sobowtór Pála Kinizsi, z protezą twarzy wskazującą na zaskakujące rany, z pierwioskiem omacnym przypiętym do hełmu.

Teraz zauważam, że jest to dzień wielkiego gniewu. Jejku, ale to przecież oryginalne zakończenie pierwszego sezonu, które nakręciliśmy, ale nigdy go nie pokazano, zostało wstrzymane. Zamiast tego Ranolder napisał nowe zakończenie.”

Botond zaczyna się pocić, miejsce po ukąszeniu pająka znów pulsuje.

„Ależ oczywiście, że jesteśmy u podnóża Wzgórza Kereki. Na nim stała twierdza przodków, którzy przybyli tu w czasach zajmowania ojczyzny. Nawiedzający od razu zauważyli, że jest to miejsce w sam raz dla nich.”

Znów nadchodzą, jest ich coraz więcej.

„Och, nareszcie tu jesteście, prastarzy poganie, hej-hej-hej!”

Od początku Botond to czuł, wiedział, że w końcu sam ród Kál zażąda zwrotu swoich majątków. Najbliższy nawiedzający był jakieś trzysta, czterysta metrów od niego.

Ależ, ależ, po ich pancerzach poznaje, że to nie są poganie, to są już nowi chrześcijanie z ambicjami podboju.

„Tu my mieszkamy. Nie ma miejsca. Wynoście się stąd!”, krzyknąłby harka² Kál, gdyby jako zmarły posiadał też zdolność mówienia.

Botond stara się dokładnie celować, z ekscytacją osoby nie posiadającej wprawy.

„Chodź no tu, władco Felvidek³, strażniku stoków, synu wodza Tas, harko Kál!”

„I ty się pokaż, Vérbulcsú, synu Kála!”

Ochrzczony w Bizancjum Vérbulcsú został zabity wraz z wodzem Lehelem w Augsburgu prawie tysiąc lat po narodzeniu Chrystusa. Jednemu z wysokiej rangi wojskowych przywódców, który uciekł z bitwy, właśnie ta porażka uzmysłowiła, że trzeba coś pilnie i dogłębnie zmienić, dowiadując się nie tylko o Chrystusie, ale też o geografii. Swoją drogą ten powołany do wielkich rzeczy lud fatalnie utknął pomiędzy Regensburgiem a Bizancjum. Niewiele czasu upłynęło i przywódca ten został księciem Gejzą.

Daleko poszedł Vérbulcsú, myśli Botond. Trzeba było mu zostać tu pod barankami chmur, nad Niecką Káli. Mógłby i dziś skinięciem głowy witać się z przechodniami. W barze Kerékbár po lodach z mleka koziego sączyłby syrop z bzu czarnego.

2 Harka – przed założeniem państwa węgierskiego była to trzecia najwyższa godność w czasie przymierza plemion węgierskich.

3 Felvidek – Balaton-Felvidék obszar na północ od Balatonu, na którym znajduje się Niecka Káli.

„Chodźcie no tutaj, moi przyjaciele, naprzód, nieszczęśnicy z Káli. Ja was bardzo dobrze rozumiem. Kto, jeśli nie ja? We mnie wrze wasza krew. Czemu nikt nie oferuje wam schronienia? Nie wolno nam było zwlekać. Grzechem było pozwolić, by Turek nabił na pal wszystkich, których tylko mógł schwytać pod Czarną Górą. Przez to dwa razy musicie zginąć.

Przyrzekam na grób mojego starego ojca, od początku nie tego chciałem. Nie chciałem uchodzić za kogoś innego niż jestem. Jeśli ktoś w sercu nosi wasze losy, to ja nim jestem. Wasza przegrana jest moją przegraną.

Zmiłuj się, Boże, nie chcę śnić czyjejś roli.

To mnie wzięto do *rebőcsés*.”

przełożyła Marzena Jagielska

Térey János

OKNO NA NÁDEJ

Botond, ktorý sa nezvykol báť, cíti nevysvetliteľnú hrôzu, napriek tomu, že v samotnom strede ohradenej dediny, v bezpečí, k tomu v poslednom čase nemá žiaden dôvod. Rodia sa mu podivné zvyky. On, ktorý bol doteraz sebavedomým chlapcom a nezaujímal sa len o svoje povolanie, ale aj o služby pre verejnosť, sa po nociach zamyká a každú štvrtú hodinu kontroluje bezpečnostné zámky. Život sa stáva rutinou, jeho činnosti hlúpymi obradmi. Nastupuje uňho porucha pamäte, jeho schopnosť sústrediť sa značne klesá. Je nepokojný. Ľahko sa unaví. Nikam sa mu nechce, ani medzi najmilšie vtáctvo. Nikde sa necíti dobre; nič sa mu nepodarilo od doby životného veľdiela, od kôveškálskej ohrady. Zriekne sa riadenia dediny. Vymyslenými dôvodmi sa dištancuje od niekdajších priateľov.

Túlavá bolesť po jeho tele. Nepříjemný chlad uprostred chrbta.

Myslel si, že žije slobodne, a predsa ho vzali do lesíka. Tí druhí. Zakaždým druhí.

Ochorie a na lôžku má čas vysporiadať sa so sebou. Dotkne sa ho pominuteľnosť, a tá akoby ho vytrhla zo sna. Nech si vravia, čo chcú, on veru položil základy. Staval hradnú stenu, ako kladú Židia kamenú stenu v Jeruzaleme podľa knihy proroka Nehemiáša. Už bol do polky vystavaný po celej šírke, načo sa podlomili základné nosníky.

A človek je veru najnáchylnejší upadnúť do melanchólie v polovici cesty.

Botond, keď sa zotaví, chce robiť všetko lepšie: chce žiť plnšie, rád by mal viac rád. O vyhladovanú dobrú náladu sa chce podeliť aj s ostatnými. [Čudujem sa, ale scenár mi to takto diktuje od slova do slova: „O svoju vyhladovanú dobrú náladu sa chcem podeliť s ostatnými.“] To ho ženie, stalo sa to poslaním jeho života, preto sa môže nazývať neskutočne šťastným človekom. Župné úrady nedávno ešte nepovoľovali v kotline Káli ani len billboardy – a veľmi správne, lebo existuje vari inde taká nedotknutá maďarská príroda, ktorá nám celou svojou podstatou pripomína dobu pred plastom? -, ale v krízovej situácii sa museli predsa len podvoliť.

Botond dokončí plot, ale už len ako ozdobu, ako blikajúcu oceľovú stuhu v kraji.

Ako člen občianskej stráže Kőveškálu môže konečne robiť to, čo má najradšej. Môže roznosiť svoju radosť po kotline. Začne písať piesne pre sólo gitaru. Choroba bola strašná, ale nakoniec sa z nej zrodilo len to najlepšie. Tento aspekt sa odzrkadľuje v jeho piesňach. Spieva síce o smútku a bolesti, ale „Vždy sa nájde okno, ktoré sa otvára na nádej“, sformuluje.

Je to už týždeň, čo Botond objavil stopy kopýt v polomákkom šalföldskom bahne. Pochádzali z bytostí takých veľkých, aké sa tu už dlho neukázali.

Vidno, ako sa na poliach Kőveškálu pasú voly a ich pohľady sa zapichávajú do diaľavy, sledujú tú ničotu, všetku tu hrôzu, ktorá sa udiala a deje, ale našim očiam ostane neviditeľná.

V Botondovom okne horí svieca. Náhle sa záves zachveje a bez akéhokoľvek zásahu sa okno otvorí.

„To nevravíš vážne, že tvoje okno sa otvára na nádej,“ pohoršuje sa čertík v Botondovom uchu. „Podľa teba je tento svet spasený? Takže je?“

Tento kraj nemá taký bod, kde by sa neskrývala neviditeľná mŕtvola. Niet smietky, ktorá by nebola totožná s popolom niekdajšie-

ho mŕtveho. Takýchto mŕtvol je nesmierne veľa. Ak by sa všetky vzkriesili, župa, ba aj celá Panónska provincia by im bola tesná.

Botonda vyženie do polí zlá predtucha. Vidí, že najprv prichádzajú len sporadicky. Za súmraku už je vidno aj to, že sa na lúke zo siedmich strán ako nepokojný mravčí prúd valia na dedinu. Sú to oni, drancovatelia: niekdajší obyvatelia rozžeravených a rozbořených domčekov Töttöškálu, Sentvidkálu, Šášdikálu [tzv. Jukkálu], Šóštókálu, Kerekikálu, Kiškálu a Őrškálu.

„Koľkokrát som vám vravel, vy bezbožníci: vystavajte múry okolo svojich detí z modlitieb, koľkokrát som vravel, postavte sa na stráž, a vy ste ma predsa neposlúchli.“

Tak to je. Nedá sa všade postaviť kordón.

Prichádzajú, húfne. Tiahnu smerom k viniciam, kam sa pred nimi schoval Botond. Zdivočená zem, ako vravieval jeho starý otec, 'rebőcés'. Je nepriechodná pre šľahúne ostružín a mladých agátov, v podstate by mala ponúkať útočisko. Ponúkne však úkryt aj pred týmito krvilačnými nemŕtvymi?

„Prijmi to, árendátor, prijmi ich“, hučí mu v uchu chór.

„Modli sa, Botond!“ povzbudzuje ho neviditeľný potulný kazateľ.

Správna modlitba je ako nádych, pomyslí si Botond. Vydýchne ľudskú dušu a vdýchne Ducha svätého. Nech je ku mne Boh milostivý, zajtra vykročím na nové cesty, na také, kde je známy len začiatok, lež na ich konci sa mihá hustá hmla. A vy ste povedali: na tomto kraji si môže človek denne vyjsť na koni bez toho, aby zabľúdil na tú istú cestu.

„Prichádzajú hromadne rátótski Gyulaffyovci z citadel a prichádza aj ostrihomský arcibiskup Ladomér Monoszlai a dvíha na mňa krucifix. Ktovie, ako mohol pôsobiť v životnej veľkosti? Vie to samozrejme Nővényi, náš vizionársky špecialista na masky, špecialista rôznych vyziabnutých, sitinových a vodnatých tvárí. Ladomér sa rúti vpred v omšovom rúchu. Uháňaj, Ladomér! Upaľuj,

Ladomér! A teraz vo vrávorajúcom dave nasleduje dvojník Pála Kinizsiho, s protézou na tvári so známkami obdivuhodných zranení, v prilbe s pomúčenou prvosienkou.

Až teraz si uvedomím, že je to deň veľkého hnevu. Jéj, veď to je pôvodný koniec prvej série, ktorý sme síce nakrútili, ale nikdy sa neodvysielal, zakázali ho! A Ranolder miesto neho napísal nové finále.“

Botond horí, pavúčie uštipnutie mu zasa pulzuje.

„No jasne, že sa nachádzame na úpäť kopca Kereki, tu stál hrad dávnych dobyvateľov, drancovatelia si ho hneď vyhládli, že je to miesto pre nich.“

Znova prichádzajú, ďalší a ďalší.

„Ó, tak ste konečne došli, prapohani, huj-huj-huj!“

Botond už od počiatku cítil, vedel, že nakoniec sa bude domáhať pozemkov samotný rod Kálu. Najbližší drancovateľ je približne tristo, štyristo metrov od chlapca.

Ajaj, vidí im na pancieroch, to nie sú žiadni pohania, sú to novo-pečení kresťania, s dobyvateľskými ambíciami. „Tu bývame my. Nie je tu miesto. Vypadnite!“, skríkol by Kál Horka, ak by mu bolo umožnené prehovoriť aj ako mŕtvemu.

Botond sa snaží mieriť presne, so vzrušením nováčikov.

„Len poď, pán Hornej zeme, ochranca honu, syn Taša, Kál Horka!“

„Ukáž sa aj ty, syn Kálu, Vérbulcsú!“

Vérbulcsúa, ktorý sa krstil v Byzancii, popravili spolu s vodcom Lehelom v Ausburgu, takmer tisíc rokov po narodení nášho pána Krista. Jedného z veľkokniežat s vysokým vojenským postom, ktorý sa zachránil z boja, práve prehra prebudila k tomu, aby sa radikálne a urýchlene čosi zmenilo, s povedomím nielen o Kristovi ale aj zemepisu; inak sa tento povoláný národ fatálne utisne medzi Regensburg a Byzanciu. Zanedlho sa z neho stal veľkoknieža Géza.

Vérbulcsú zašiel pridaleko, pomyslí si Botond. Mal zostať tu, pod obláčikmi kotliny Kálu, aj dnes mohol zdravieť prichodiacich pokynutím hlavy. A mohol by sfkať bazový sirup po kozej zmrzline v bare Koleso.

„Len poďte, priatelia, vpred, úbožiaci z Kálu. Ja vám veru rozumiem. Kto, ak nie ja? Vo mne vrie aj vaša krv. Prečo vám nikto neponúkol ochranu? Nemali sme sa omeškať. Bol to hriech, nechať Turka naraziť všetkých, na koho siahne pod Čiernou horou, na kôl. Takto musíte zhynúť na dvakrát.

Prisahám na hrob svojho starého otca, nechcel som to. Od začiatku som to nechcel. Nechcel som sa prevliecť za iného, než kto som. Ak je niekto, komu na vás záleží, som to ja. Vaša porážka je aj mojou porážkou.

Zmiluj sa, Bože môj, nerád snívam s rolou.

Mňa odniesli do 'rebőcés'."

preklad Gertrud Mária Korpič

Ziemowit Szczerek

[VÉ]RESPUBLIKA: MAX ROCKATANSKY, avagy egy történet a két Lengyelországról

Még a pre nukleáris, régi időkben történt, hogy Nyugat-Lengyelország kezdett besokallni Kelet-Lengyelországtól, és elszakadt tőle. Mi vagyunk az Új-Lengyelország, mondták nyugaton, torkig vagyunk ezzel a bezápult, béna kelettel, ami a PiS-re és Andrzej Dudára szavaz.

Wrocławban kezdődött. Rögtön azután, hogy a PiS győzedelmeskedett azon az emlékezetes őszen. Eldobták az első Molotov-koktélokot, a rendszerhű rendőrséget célba véve. Ámuldozott a rendőrség, hogy egyszer csak rendszerhű lett, nagyon nem volt ezzel kibékülve, elvégre ki akar Lengyelországban rendszerhű lenni, és valahogy magától átállt a demonstrálók oldalára. Kikiáltották az Alsó-sziléziai Világi Köztársaságot, és egy darabig abban a reményben éltek, hogy teljesen önálló államot alapítanak, mucsai türhők nélkül, akik alig várják, hogy ráakaszkodhassanak a pionírok vállán és a rendes német civilizáció romjain nyugvó, modern, dinamikus Wrocławra. De fájdalom: Poznańban is röpültek a Molotov-koktélok, és a rendőrség ott is a nép mellé állt. Aztán Gdańsk következett, majd egy lendülettel Zielona Góra és Szczecin. Megyünk Európába! Hej! Azok a vén trottyok meg főjének csak puhára a saját levükben a Kongresszusi Királyságban meg Galíciában, mondta Nyugat-Lengyelország, ahol – a *Rzeczpospolita* szerint – magasabb a válások száma, mint Kelet-Lengyelországban,

kevesebbet járnak templomba az emberek, ellenben különös és aggasztó módon semmi bajuk a németekkel.

És Nyugat-Lengyelország beintett Varsónak.

Legszívesebben Varsó is beintett volna magának, mert nem sokan szavaztak itt a PiS-re és a KUKiZ-ra. De hogyan? Hiszen itt vannak a díszpéldányok és a díszszázadok, vagy mi a szös, a csúcshivatalok, a miniszteri verdák, a főügyészségek, a vezető szervek, képzeljék csak el, képzeljék. Hát akkor mégis hogyan csináljunk forradalmat magunk ellen, magunk ellenében? Aztán mégiscsak bekövetkezett valahogy a fordulat: a Megváltó téri, mokotówi, powiślei és żoliborzi hipszterek kikiáltották a független Nemmucsai és Nemptürhő Köztársaságot [NmNtK], és csatlakoztak a Nyugat-Lengyel Világi Köztársasághoz, amivé immel-ámmal átalakult az Alsó-sziléziai Világi Köztársaság. Az NmNtK-ra pedig rámozdultak a helyesen, jobboldali módon gondolkodó drukkerok, akik az elátkozott katonák és az orosz nagykövetség előtt lángoló őrbódé fotóját viselik a trikójukon. Mindenki azt hitte, ott lesz az ütközet, ahol máskor, vagyis a Megváltó téri szivárvány alatt, ott vertek tábort a TVN24 és a TV Republika stábjai is, alig várva a rendkívüli híreket, és nota bene kezdtek is szállingózni a drukkerok, de az antifákkal és a rendszeresen tüntető feminista hisztériákkal megtámogatott hipszterek túljártak mindenki eszén, és egyenesen az Elnöki Palotát vették célba. Dudát. A palota előtt elnöki őrséget adó huszárok [az új államelnök egyik első határozata volt ugyanis, hogy teljesítse a „Huszárokat követelünk az Elnöki Palota elé” elnevezésű rajongói Facebook-oldal posztulátumát] nem tudták megállítani a hipsztersereget, mert egyrészt *nec Hercules contra plures*, másrészt a hülye szárnyak miatt szinte mozdulni se tudtak. Harmadrészt nem volt különösebb elnökpárti motivációjuk, viszont erőteljes elnökellenes nyomást érzékeltek – ezért sajnálták az egész vircsaftot, minek őrizzék

ezt a Duda nevű krakkóit, és kedvezően reagáltak a tömegben felhangzó, „A huszárok a néppel!” jelszóra. Andrzej Sebastian Duda köztársasági elnök pedig álruhában szökött ki a palotából, úgy gondolta, felismerhetetlen lesz az ostromló tömegben, ha szájpeckes szadomazo melegnek öltözik.

A Szejmet viszont már nem rohamozták meg, mert ellentámadás indult a belvárosban dél felől: kigyúrt kopaszok, drukkerok, a varsói történész tanszék meg a műegyetem Korwin-Mikke-hívői csapatostul özönlöttek az Óváros felé. A rendőrség a Lengyel Hadsereg Múzeuma előtt harsogta, hogy „Oszoljanak, kérem!”, mert „na!”, de igazság szerint nemigen tudták, melyik oldalra álljanak. Eldöntötték helyettük a kigyúrt kopaszok meg a drukkerok „A rendőr kurva anyját!” felkiáltással, aztán megdobálták őket macskakövel: ezzel kiengedték kezükből a hipsztercsődület feletti biztos győzelmet, brutális verést kaptak, eláztatták őket a vízágyúuk, majd a nyugalom érdekében még átkergették őket a rendőrök a Poniatowski hídon a Visztula túsó partjára. Ott a hipszterek Żąbkowska utcai hídfőállása ellen vonultak, de azt már elfoglalták és szétbarmolták a túsó parti bennszülött népek. Porig alázták a jobb parti hipszterek vert seregét az őslakosok: instant kávékat diktáltak beléjük tartós tejjel, aztán az állatkerti medvék kifutójába lökték őket.

Krakkóban a Főtér környékén, néhány ellenállási ponton védtek magukat a hipszterek meg a balosok, többek között a Bombában meg az Atyában, egy-két kazimierzi kocsmában, a régi Forum Hotel épületében [ott építették fel az elhíresült barikádot nyugyagyakból, a fotó díjat nyert a World Press Photo pályázaton], de befurakodtak a soraik közé a hagyományos értékek védelmezői, el is bukták a csatát, és minden bizonnyal machetével négyelték volna fel őket, ha nem ment volna át az egész küzdelem egyetlen nagy tivornyába. Mindenki együtt seggelt be a gyümölcsös vod-

kától, és késő este már fogalma sem volt senkinek, ki kicsoda, ki kivel van, de megkérdezni sem igen lehetett, mert az egész Főtér és Kazimierz is úgy karattyolt, mint a Bábel tornya. Csatlakoztak még hozzájuk a kiskacsának, múmiának, Pókembernek és csecsemőnek öltözött, legénybúcsús hétvégi brit partiállatok, erősen szurreális dimenziót öltött minden, és általánossá vált a nézet, hogy végső soron nincs miért tengelyt akasztani, jobb visszatérni a kávé- és szeszvedelés onirikus és repetitív módjához, mert – az igazat megvallva – amúgy ki a frászt érdekel Krakkóban, ki kormányoz Varsóban, és mi történik Lengyelország többi részén.

Hát szóval így történt, valahogy elrendeződött a dolog. Lengyelország, ahogy egy látnok megjósolta, kettészakadt, mert elismerték, hogy összeforraszthatatlan a választóvonal. A Nyugat-Lengyel Világi Köztársaság elszakadt a Lengyel Köztársaságtól, amely felvette nevébe a Legfényesebb jelzőt, Varsó bal parti része pedig egy Nyugat-Berlin típusú enklávéként hajszolta az édes életet.

Mihályi Zsuzsa fordítása

Ziemowit Szczerek

RZEŹ POSPOLITA:

Max Rockatansky, czyli powieść o dwóch Polskach

To były czasy dawne, przednuklearne, gdy zachodnia Polska zaczęła już mieć dość wschodniej Polski i się od niej odłączyła. Jesteśmy Nową Polską – mówili na zachodzie – mamy dosyć tego zatęchłego, pieprzonego wschodu, który głośuje na PiS i Andrzeja Dudę.

Zaczęło się we Wrocławiu. Zaraz po zwycięstwie PiS-u tamtej pamiętnej jesieni. Poleciały pierwsze mołotowy na reżimową policję. Policja była bardzo zdziwiona, że nagle stała się reżimowa, bardzo jej się to nie spodobało, bo w końcu kto w Polsce chce być reżimowy, i jakoś tak sama z siebie – przeszła na stronę demonstrantów. Ogłoszono powstanie Świeckiej Republiki Dolnośląskiej i przez chwilę miano nadzieję na utworzenie zupełnie osobnego państwa, bez tych wszystkich cebulaków, którzy chcieliby przykleić się do nowoczesnego, dynamicznego Wrocławia, postawionego na barkach pionierów i na gruzach porządnej, niemieckiej cywilizacji. Ale niestety: w Poznaniu też poleciały mołotowy, i też policja przeszła na stronę narodu. A potem i w Gdańsku, a z rozpędu i w Zielonej Górze, w Szczecinie. – My – do Europy! Heja! A niech się te dziady w Kongresówce i Galicji zadławiają w swoim sosie – mówiła Polska zachodnia, gdzie jest, jak piszą w „Rzeczpospolitej”, wyższy wskaźnik rozwodów niż w Polsce wschodniej, ludzie

mniej do kościoła chodzą, za to dziwnie i niepokojąco nie mają nic do Niemca.

I Polska zachodnia pokazała Warszawie faka.

Sama Warszawa też by sobie sama z chęcią chciała pokazać faka, bo mało kto tu na PiS i KUKiZ głosował. Ale jak to zrobić? Przecież tu jednostki honorowe i kompanie doborowe, czy jak tam to szło, urzędy centralne, fury ministerialne, prokuratury generalne, organy naczelne, wyobraźcie to sobie, sobie. No więc jak tu robić rewolucję przeciwko samemu sobie, sobie? Ale jakoś tam się ten przewrót jednak dokonał: hipsterzy z placu Zbawiciela, z Mokotowa, Powiśla i Żoliborza ogłosili niepodległą Rzeczpospolitą Niewieśniacką i Niecebulacką [RNwNc] i akces do Świeckiej Republiki Zachodniej Polski, w którą niechętnie przeobraziła się Świecka Republika Dolnośląska. A na RNwNc ruszyli prawidłnie i pravicowo myślący kibole w koszulkach z żołnierzami wyklętymi i z fotografiami płonącej budki strażniczej pod Ambasadą Rosyjską. Wszyscy myśleli, że do starcia dojdzie tam, gdzie zawsze, czyli pod tęczą na placu Zbawiciela, i tam właśnie rozłożyły się tabory TVN24 i TV Republika w wielkim oczekiwaniu na tematy na żółty pasek, i tam też, notabene, zbierać się zaczęły dresy, ale hipsterzy, wspomagani przez antifę i rajotki z Manify, przechytzyli wszystkich i ruszyli prosto na Pałac Prezydencki. Na Dudę. Husarzy ustawieni przed Pałacem w charakterze straży prezydenckiej [jedną z pierwszych bowiem decyzji nowego prezydenta było spełnienie postulatów tytułowego fejsbukowego fanpejdża „Żądamy husarii przed Pałacem Prezydenckim”] nie dali rady hipsterki powstrzymać, bo po pierwsze *nec Hercules contra plures*, a po drugie przez te cholerne skrzydła ledwo się mogli ruszać. Po trzecie, z powodu braku specjalnej motywacji proprezydenckiej z jednej strony, a potężnego antyprezydenckiego ciśnienia z drugiej – machnęli rękami na całą tę imprezę z ochranianiem

jakiegoś Dudy z Krakowa i pozytywnie zareagowali na wznoszone przez tłum hasła „husaria z narodem”. Andrzej natomiast Sebastian Duda, prezydent, ewakuował się z pałacu w przebraniu, które, jak myślał, zapewni mu nierozpoznawalność w tłumie nastpników, czyli półnagięgo BDSM-geja z ejtbolem w ustach.

Na Sejm już jednak nie ruszono, bo oto ze Śródmieścia Południowego nadciągała kontrofensywa: dresy, kibole, kuce z Wydziału Historii UW i Polibudy – wszyscy ciągnęli już ławą w stronę Starówki. Policja stała pod Muzeum Wojska Polskiego i krzyczała, że „proszę się rozejść”, bo „no!”, ale, Bogiem a prawdą, nie bardzo wiedzieli, po której stronie się opowiedzieć. Dresy i kibole dokonali wyboru za nich, wrzeszcząc „jebać policję” i obrzucając ich polbrukiem: w ten sposób sami sobie wyrwali z rąk niechybne zwycięstwo nad hipsterką i zostali brutalnie spałowani, przeprani armatkami wodnymi, a następnie, dla świętego spokoju, przepędzeni mostem Poniatowskiego na drugą stronę Wisły. Tam ruszyli na hipsterski przyczółek na Żąbkowskiej, zastali go jednak już zdobytym i sponiewieranym przez ludność aborygeńską tamtych stron. Niedobitki praskich hipsterów zostały przez nejtiwów upokorzone: zmuszone do wypicia kawy rozpuszczalnej z normalnym mlekiem UHT, a następnie wrzucone na wybieg dla niedźwiedzi w ZOO.

W Krakowie hipsterka i lewacy bronili się przez chwilę w kilku ośrodkach oporu w okolicach Rynku, m.in. w Bombie i Księdzu, w paru lokalach na Kazimierzu i w budynku Forum (to tam właśnie powstała słynna barykada z leżaków, której zdjęcia zwyciężyły w konkursie World Press Photo), ale, od zawsze przemieszani z wyznawcami tradycyjnych wartości, ponieśli klęskę i zostaliby niechybnie maczetami rozniesieni na cztery wiatry, gdyby nie to, że wyszła z tego wszystkiego jedna wielka impreza, wszyscy się razem najebali kolorowymi wódkami i pod koniec wieczora nikt już

nie miał pojęcia, kto jest kto, kto jest za kim, a i pytać już nie bardzo było jak, bo cały Rynek i Kazimierz bełkotały jak wieża Babel. Do tego wszystkiego dołączyły się jeszcze wycieczki weekendowe nawalonych Brytoli na wieczorach kawalerskich, poprzebieranych w stada kaczuszek, mumii, Spidermanów i niemowlaków, wszystko nabrało mocno odrealnionego wymiaru i uznano powszechnie, że nie ma w sumie o co kruszyć kopii i lepiej wrócić do onirycznego i powtarzalnego trybu zachlewania się kawą i alkoholem, bo szczerze mówiąc, i tak mało kogo w Krakowie obchodzi, kto tam w Warszawie rządzi i co się dzieje w reszcie Polski.

No i tak to się porobiło, że się jakoś ustaliło. Polska, jak to przewidywał pewien wieszcz, pękła, bo co ją podzieliło, tego, uznano, się nie zszyje. Świecka Republika Zachodniej Polski oderwała się od Rzeczypospolitej Polskiej, która do nazwy dokleiła sobie przymiotnik Najjaśniejsza. A lewobrzeżna Warszawa pędziła sobie słodki żywot enklawy typu Berlin Zachodni.

Ondřej Štindl

UTÓPIA

1978 márciusában a Szozuz–28 fedélzetén elindult a világűrbe az első csehszlovák űrhajós, Vladimír Remek, szlovák apa és cseh anya gyermeke, aki első ránézésre jószívű, de nem túl éles eszű férfinak tűnhetett. Kicsit akadozott, amikor a világűrbeli élményeit mesélte, vagy amikor el akart mesélni bármit is. Srácokként nevettünk rajta, erre nem vagyok büszke, de a gyerekek néha könnyörtelenek. Másnap a rajzórán rakétákat kellett festenünk, aztán az iskola elküldte a képeket valahova, lehet, hogy magának Remeknek, neki aztán egész biztosan összegyűlt néhány ilyen rakétája. A szünetben az iskola folyosóján az orosz tanárnő futkosott, és lelkesen kiabálta, hogy „Van egy űrhajósunk, van egy űrhajósunk!”. Biztatott, hogy mi is lelkesedjünk. A hangja egyáltalán nem tűnt meggyőzőnek, inkább kényszeredett volt, fel lehetett benne ismerni a görcsöt, talán még a szégyent is. Mivel ez az asszony nem volt naivan, szánalmasan hívó kommunista, egy kicsit helyezkednie kellett, és valószínűleg ez még mindig kínos élmény volt neki. Az orosz megszállás után nem a megfelelő oldalra került, az iskola vezetése még mindig orrolt rá. És még tíz évvel később is tepernie kellett, hogy meghagyják a helyén, bár talán már csak ő képzelte, ezt kell tennie. Sokan gondolták ezt akkoriban, a szemfülesek talán ma már kételkednek abban, hogy tényleg így volt-e, tényleg kellett-e ez nekik, de megváltoztatni már akkor sem lehet.

Az űrrakéta Remekkel egy díszletelem abból az utópiából, amelybe beleszülettem, abból a Patyomkin-faluból, amelyet a jó ég tudja, kinek emeltek, talán éppen senkinek. Talán csak a saját lendületétől állt még, mint egy régi hülyeség papundekli emlékműve, amely mögé sikerült elrejteni a döglődő nyomort, a hiányos, ferde fogsort, amelyből néha egy szenilis nyálcsepp csordult ki, lélekben a „jobb idők” felé fordulva, amikor még igazi húsba haraphatott. Nem sokkal később elmúlt, de a díszletek egy darabja megmaradt.

Ma fiatal emberek mennek el mellette, és egészen másképp néznek rá, mint én annak idején – egy nagy álmom maradványait látják, az álmét, amely az ember nagyságáról szólt, az újjászületéséről, a bátor tervek koráról, mikor a Föld körül az Interkozmosz program rakétái röpködtek, és az emberek tekintete a csillagok felé fordult. Talán vágnak egy ilyen álmodozásra, elképzelik, hogy egyszer az emberek közösen fognak álmodni, és elindulnak az álmuk felé, és akkor végre sikerülni fog. Színesebb lesz, valószínűsőbb, mint az inspirációt hiányoló szürke hétköznapiak, amelyek már jól ismernek, és végre leporolhatják a régi jelszavakat. „Hatalmat a képzeteknek!” Talán ez érthető is, de a forradalom után ezt a nosztalgiát már nem vagyok képes a magaménak tudni. Nem is akarom. Mert az utópia nem az emberi képzelet erejének tanúsítványa, nem is csúcsteljesítménye, hanem annak bizonyítéka, mennyire korlátolt tud lenni. A valós képzelőerőnek nem kell hatalom, csak a szálnalmas és fontoskodó tart rá igényt, hogy legyen mire támaszkodnia, hogy tiszteletet, önigazolást csikarjon ki magának, bélyegzőt nyomjon a nagyság bizonyítványára, és elhallgattasson mindenkit, aki kételkedni mer benne.

Az utópia lehet az álmok tömörülésének megnyilvánulása, amelyek csakis nagyon személyesek lehetnek. Egy másik helyről szóló álmom, ahol talán más lehetnék, talán éppen az, aki lenni akarok, és

akivé talán válnom is kellene, ha nem gátolnának meg a körülmények. Egy álom arról, hogy képes lehetek valahogy saját magamat újraindítani, kinullázni, és újrakezdeni, jobban csinálni, kitörölni, amit egy külső erő belém írt, és egy új, tiszta lappá válni, és végre magamat írni, és másokat is, a régi világ igazságtalanságaitól és egyenlőtlenségeitől mentesen. Ilyennek kell lennie, mert egy igazságos világban mégiscsak mások volnánk, és a többiek is másnak látnának, olyannak, amilyenek mi is látni szeretnénk magunkat.

Talán az emberek megérttek egy újabb utópiára, egy ilyen kimerára, amit felülről erőltetnek, és hatalommal tartanak életben, mert másképp nem működne, csak így, valamilyen csoportidentitás érdekeivel magyarázva, hiszen annyiféleből lehet választani mostanság. Megérttek, de az csak nem akar eljönni, legfeljebb töredékek formájában jelentkeznek. A közös álom helyett többmilliónyi személyes utópia létezik, többmilliónyi monitor mögött gondozzák őket, mind a tömeg elmagányosodott darabjaiból van, amelyből vágyakozva kiáltanak a világra, amelyet átjár az egójuk, és így az majd alkalmazkodik hozzá. Ahol elhallgatnak a hangok, amelyek kétségbe vonják a tévedhetetlen ént, azok a hangok, amelyek örülhetnek az uniformisszerű megtiszteltetésnek, és aki másképp vélekedik, majd tartja a pofáját, és inkább bök egy lájkot. És ezzel az utópiával mindenki tovább gondozgatja a saját elképzelését az apokalipsziszról is, összekapcsolja őket, kiabál és retteg. Néhány szlogenben merül ki az egész. Az írók sokáig borzolták az olvasóik fantáziáját az olyan elképzelésekkel, hogy mi minden is történhetne, ha a gépek öntudatra ébrednének, és az emberekhez hasonlóakká válnának. De a fejlődés talán az ellenkező irányba tart, az emberek a gépekhez hasonlatosakká válnak, és talán így fog kinézni az emberség terhétől való megszabadulás. Levágni és leegyszerűsíteni a tudatunkat egy kicsit

jobb botmixer memóriaegységének megfelelőre, lefordítani mindent egyesekre és nullákra, és átmásolni valahova, a nyugtalanító testen kívülre, nanobotraj formájában lebegni a síri csöndbe burkolózó Föld fölött, miközben a saját tökéletességünk fölött érzett végtelen kielégülés fényében sütkérezünk. Elképzelni a közelgő kataklizmát, ez olyan idegtépő izgatottságot ad az embernek, hiszen ezek mindig olyan nagyok és rettenetesek, és mindig találni náluk nagyobbat. De korunk disztópiáját talán már több évtizeddel ezelőtt megírták. A világ így ér véget / A világ így ér véget / Nem bummal, csak nyüszítéssel.

Hanzelik Gábor fordítása

Ondřej Štindl

UTOPIE

V březnu 1978 odstartoval do vesmíru na palubě lodi Sojuz 28 první a jediný československý kosmonaut, Vladimír Remek, syn slovenského otce a české matky, na první pohled dobrosrdečný muž nepřiliš pronikavého rozumu. Trochu zadržával, když popisoval svoje zážitky z oběžné dráhy, když popisoval cokoliv. Jako kluci jsme se tomu smáli, nevzpomínám na to s hrdostí, ale děti bývají kruté. Druhý den jsme v hodině výtvarné výchovy museli malovat rakety, škola je pak někam posílala, možná samotnému Remkovi, ten musel mít raket. O přestávce školní chodbou pobíhala učitelka ruštiny, nadšeně volala Máme kosmonauta, máme kosmonauta! Nabádala nás, ať se radujeme s ní. Její hlas nezněl vůbec přesvědčivě, spíš ochotnicky, byla v něm znát křeč a snad i stud. Protože ta paní nebyla nějaká naivně, pitomě věřící komunistka. Potřebovala si šplhnout a pořád ještě jí to asi bylo trapné. Po ruské okupaci se nějak angažovala, měla u vedení školy škraloup. A ještě po deseti letech se musela snažit, aby ji tam nechali, možná si jenom myslela, že musí. Tolik lidí si to tehdy myslelo. Ti vnímavější z nich se možná dneska ptají, jestli to tak skutečně bylo, jestli skutečně museli, ale změnit se na tom už nic nedá.

Raketa s Remkem, jedna z kulís utopie, mezi které jsem se narodil, té Potěmkinovy vesnice postavené bůhví pro koho, pro nikoho nejspíš. Stála tam jenom ze setrvačnosti, jak papundeklový pomník nějaké dávné blbosti, za ní byla schovaná skomírající

příšera, zuby už zkažené a rozviklané, občas mezi nimi upustila senilní slinu, v duchu obrácená k těm „lepší“ časům, kdy ještě kousala skutečně do krve. Nedlouho potom zašla, část těch kulis po ní ale zůstala.

Dnes kolem nich chodí mladí lidé a vidí v nich něco jiného než tehdy já – pozůstatky velkého snu, velkého snu o velikosti člověka a jeho novém zrození, čase smělých plánů, kdy kolem zeměkoule obíhaly rakety programu Interkosmos a lidé vzhlíželi ke hvězdám. Možná se jim stýská po takovém snění, představují si, že jednou budou lidé snít společně a za tím snem vyrazí, tentokrát to vyjde. Bude to barevnější, skutečnější než neinspirativní všednost, již znají, oprašují dávná hesla. „Všechnu moc imaginaci!“. Snad se tomu dá rozumět, nedokážu ale tuhle nostalgii po revoluci sdílet. Ani nechci. Protože utopie není doklad síly lidské imaginace, projev jejího vrcholného vzepětí, ale důkaz toho, jak strašně může být omezená. A skutečná imaginace nepotřebuje moc, to jenom ta ubohá a nadutá se o ni potřebuje opřít, aby si pro sebe vynutila respekt, sebepotvrzení, razítko na certifikátu velikosti a umlčení všech, kdo by si o ní dovolili pochybovat.

Utopie může být projevem zdavování snu, který ale nemůže být než velmi osobní. Snu o nějakém jiném místě, někde jinde, kde se snad stanu někým jiným, tím, kým být chci a kým bych snad i být měl, kdyby okolnosti nebránily. Snu o tom, že je nějak možné sám sebe resetovat, vynulovat a začít znovu a líp, vymazat, co ze mě bylo nějakou vnější mocí napsáno a stát se znovu nepopsaným listem, zapisovat do něj teď už sám a zapisovat i do jiných, neomezovaný nerovností a nespravedlností starého světa. Musí přece takový být, protože v tom spravedlivém bychom byli přece jiní a druzí by nás jinak viděli, tak jak chceme být vidění my.

Možná jsou lidé zralí pro nějakou další utopii, chiméru vnucenou shora a udržovanou mocensky, protože jinak to nejde, odůvod-

něnou zájmy nějaké skupinové identity, tolik jich je dneska na výběr. Jsou zralí, ale ona zatím nepřichází, objevuje se nanejdříve ve fragmentech. Namísto společného snu tak existují miliony těch privátních utopií, pěstovaných za miliony monitorů, každá z částek osamělé masy v nich řve touhou po světě, který prostoupí svým egem a on mu bude přizpůsobený. Kde ztichnou všechny hlasy, které by si troufaly zpochybňovat to neomylné já, jež se bude těšit uniformní úctě, a kdo smýšlí jinak bude držet hubu a dá radši lajk. A spolu s tou utopií si každý pěstuje tu svou představu apokalypsy, přepíná mezi nimi, jásá a hrozí se. V několika sloganech se vyčerpá celý. Spisovatelé dlouho dráždili fantazii čtenářů představami, co všechno by se mohlo stát, kdyby stroje získaly vědomí, staly se podobnými lidem. Ale možná vývoj míří opačným směrem, lidé se stávají podobnými strojům, třeba právě tak bude vypadat to osvobození od břemena humanity. Osekát a zjednodušit svou mysl na úroveň paměťové jednotky trochu lepšího mixéru, nechat ji převést do jedniček a nul a nahrát ji někam mimo to neuspokojivé tělo, létat nad ztichlou zemí ve formě roje nanobotů, v nekončícím opojení vlastní dokonalostí. Představovat si přicházející kataklyzma přináší člověku dráždivé vzrušení, jsou vždycky tak velká a ohromující a vždycky je možné přijít s nějakou ještě větší. Ta skutečná dystopie přesně pro naše časy ale už možná byla napsána před desítkami let. Tak takhle končí svět / tak takhle končí svět / tak takhle končí svět. / Nebouchne to, jen to zakňourá.

Moskát Anita

RÜGYEID

El kell rejtenünk a fákat a por elől, mondja anyád, amikor felveszi a szájmazskot, majd feladja rád a tiédet is. Ilyen szép időben kár otthon maradni, ma még a nap is látszik: vörösarany izzás a hamufellegek közt, akár egy gézzel betekert villanykörte. Ahogy kiléptek az ajtón, a chip persze jelez a levegő miatt. De ha a chipre hallgatnátok, egész életetekben ott kuksolnátok a szigetelősza-laggal beragasztott ablakok mögött, a köhögéstől reszkető fél-homályban.

Szereted a fákat. Az osztálytársaid csak tankönyvben látták őket, de téged anyád régen minden hétvégén magával vitt az üvegházba. Egyszer, amíg a katonák nem figyeltek, még egy levelet is lecsípett, a kezébe nyomta. Sima tapintása volt, mint az emberi bőrnek. Láttad rajta a pórusokat, amikor hersenve szét-roppantottad a húsát, és a zöld vér bekente a körömöt.

Ezek voltak a jó napok. Amikor a plafonról a permetezők vizet spricceltek a lombokra, és anyád csak magyarázatott és magyarázott, hogy a banán leveléből kosarat lehetett fenni, a paszternák hajtása mérgező, meg ne fogd, meg hogy a csonthéj-páncélnak az a dolga, hogy megóvja a szilvamagot. A rossz napokon nem mentetek az üvegházba. Olyankor anyád bugyiban és szájmazskban izzadt a ventilátor alatt, és azokat a plakátokat gyártotta, amelyek miatt már többször kellett óvadékot vinned érte az őrre.

Szabadságot a fáknak! Adjátok a véretekértük! Ilyeneket írt rájuk, és te nem merted kijavítani, mit tanultál az iskolában, hogy a portól odakint csak lehullana az összes levelük, a földből kiásott termékek pedig megfeketednének a kátránytól.

Hétköznaponként jobb híján csak a tüdőgondozóba kísérheted el. Leültet hátul a doktornő irodájában, ott írod a leckédet. A szűrőmaszkot odabenn se veheted le. Rajzolgatni is szoktál, hogy jobb kedvre derítsd anyádat: a lefelé növő fákat szereti a legjobban, amelyek törzse az égből ered, koronájuk alul terebélyesedik ki, lombjuk tintakék.

A váró már a rendelési idő kezdetén megtelik. Néha meglesed anyádat, ahogy körbejár a betegek közt, leszüreteli a beutalókat. Két sorban ülnek a műanyag székeken, mint az ágyásokban. Mindenfelől az a mélyről jövő köhögés hallatszik, az a reszelős krakogás, mintha valami növekedne a torkukban, kaparná magát kifelé. Őlükben marokra gyűrt zsebkendők, a padlón hamutól fekete köpetek. Ismered az érzést, éjjelente néha te sem bírod abbahagyni, te is érzed a kaparászást a torkodban, a kítörni készülő élőlényt a gigád alatt. Reggelre fekete az arcod mellett a párna. A por mindenhova utat talál. A lábujjaid közé, az alsónemű alá, még a fültisztító pálcikával is ezt kaparod ki. Amikor egy pillanatra levegszed a maszкод, úgy érzed, egy marék lisztbe szippantasz bele.

Anyád gyorsan dolgozik. Anyja neve, lakcím, egészségügyi kód. Vetközzön le, igen, a melltartót is. Hajoljon a géphez, préselje oda a mellkasát. Ne emelje el a vállát, úgy. Maradjon így a sípszóig. Ha megmozdul, tönkremegy a felvétel. Felöltözhet. Kint várjon az eredményre. Mindig ezeket mondja, már vele tátogod a vizsgálószoba függönye mögött, és figyeled a mellkasukat a gépnek préselő embereket, mint a gyümölcs súlya alatt megroppant fákat.

Az üvegházban anyád egyszer berántott egy raktárba, és azt mondta, psszt. Reggel azt az esőkabátot adta rád, amelynek

olyan mély a zsebe, hogy egy könyv is belefér. Pakolni kezdett bele, kis zizzenő zacskókat, amelyek mintha kihullott tejfogakkal lettek volna tele.

Egy gyereket nem vizsgálunk át, mondta. Te ki tudod szabadítani őket.

És csak pakolta a magos zsákokat, az övedbe is rakott, a bakancsod szárába is gyömösözt, miközben a nyakát tekergette, figyelik-e a katonák. Csak át kellett velük sétálnod az ellenőrző kapun, mint minden hétvégén. De te izzadtál, a zsebeidet súlyosan húzták a zacskók, és amikor elléptél a gépfegyveresek előtt, az egyik a lábad elé pottyant.

Azt hitted, ott helyben lelőnek. Mégsem téged büntettek meg, anyádat vitték el bilincsből, és viszont sem láttad két hétig, míg a szociális munkás vigyázott rád. Anyád szeme fakónak tűnt, amikor újra találkozotok. Mintha nem is örülne neked. Amikor kérdezted, mi baj, a bőre alá lőtt chipet mutogatta, hogy ezzel már soha többé nem teheti be a lábát egyetlen üvegházba se. Azt mondtad neki, nem baj, anya, majd csinálunk mást vasárnaponként, de anyád mosolya vicssor maradt, és legközelebb már csak a vért láttad, a karján csorgó vörös patakokat, ahogy a mosdókagyló felé görnyedve hiába próbálja kivájni a biztonsági chipet.

Nem lehet őket fogságban tartani, kiabálta, a fák mindig utat találnak maguknak.

A tüdőgondozóban, amikor estére készülnek a felvételek, anyád megmutatja, hogy igaza van. Kivetíti neked az aznapi eredményeket; az üvegház híján az utóbbi évben itt tanítgatott a botanikára. Már kihajtottak bennünk a magok, magyarázza. Fordított fák ezek, vízkék törzsük a főhörgőn ered, úgy oszlik kacsokra, vékony gallyacskákra a bordák kerítése mögött.

Látod, ez olyan szétterülő tüdőcsúcs, mint egy mangrove koronája.

Ezek a csipkeszerűk egy nyírfa szélben fodrozódó ezüstvillanásai.

Ez már gyümölcsöt hozott! Az a folt egy datolyaszilva.

Néha a doktornőnek is meg akarja mutatni a felfedezéseit, hogy az a hosszan hajló pont olyan, mint a tó fölé görnyedő fűz, hogy az a tenyeres elágazás egy platán levele, de a doktornő közli, hogy törölje ezeket a kartonokról, és többé egy szót se. Inkább nézesse meg végre a kislányt, megint egész nap köhögött.

Anyád egyik este megkérdezi, felkészültél-e rá. Akarod-e látni a benned növekvő fát.

Ismered már a parancsszavakat. Anyja neve, lakcím, egészségügyi kód. Vetkőzz le, igen, a trikót is. Hajolj a géphez, préseld oda a mellkasod. Ne emeld el a vállad, úgy. Maradj így a sípszóig. Ha megmozdulsz, tönkremegy a felvétel.

A végén anyád megsimogatja a hajadat. Gyengéd, mint régen, amikor még bejárhatott az üvegházba, és elmagyarázta, hogy a szeder nedve tintasötét, az óriás tündérrózsa pedig egy gyereket is elbír. Most csak biztat, dédelgetve azt mondja, nagyon büszke rád, ő a legbüszkébb. A legszebb dolog, amit ember tehet, hogy a húsából táplál egy fát.

Nézd, mutatja mosolyogva, amikor kivetíti a kész felvételt, és meglátod a saját terebélyes, burjánzó fátat, a bordák mögött kéklő hörgőcske-lombot.

A tiéd már mindenütt kivirágzott.

Moskát Anita

PUPENY

Musíme ty stromy schovat před prachem, říká matka, když si nasazuje ústní roušku, a potom ji nandá také tobě. Byla by škoda zůstat doma, když je tam tak hezky, dneska je dokonce i vidět slunce, rudozlatá žhnoucí koule mezi mraky popela, připomínající žárovku omotanou obvazem. Jakmile vyjdete ze dveří, ozve se samozřejmě výstražný čip upozorňující na stav ovzduší. Jenže kdybyste se jím opravdu řídily, celý život byste odtud nevytáhly paty, zalezlé za okny oblepenými izolační páskou, v přítomném kašlem.

Máš ráda stromy. Tvoji spolužáci je znají jenom z učebnic, ale tebe matka brávala dřív každý víkend s sebou do skleníku. Jednou, když se vojáci zrovna nedívali, utrhla dokonce i jeden lístek a vtiskla ti ho do ruky. Na dotek byl hladký jako lidská kůže. Vidělaš na něm póry, a když jsi za hlasitého praskání rozcupovala jeho maso, potřásla ti nehty zelená krev.

To byly dobré dny. Když rozprašovače stříkaly ze stropu vodu na listí a matka ti neustále něco vysvětlovala, že z listů banánovníku jde uplést koš, že pastinák má jedovaté výhonky, takže se jich nedotýkej, anebo že tvrdá pecka slouží k tomu, aby chránila semeno švestky. Ve špatných dnech jste do skleníku nechodily. Matka se v kalhotkách a s rouškou na ústech potila pod ventilátorem a vyráběla plakáty, kvůli kterým jsi za ni musela už několikrát donést na stanici kauči.

Svobodu stromům! Prolijte za ně vlastní krev! Takové věci na ně psávala, a ty ses neodvážila namítnout, co ses naučila ve škole, totiž že tam venku by jim kvůli prachu beztak opadaly listy a plody vykopané ze země by byly kvůli dehtu celé černé.

Přes týden s ní můžeš chodit alespoň na plicní kliniku. Posadí tě dozadu do kanceláře paní doktorky, kde si píšeš úkoly. Roušku si nesmíš sundat ani uvnitř. Často si také kreslíš, abys mámě udělala radost, nejradši má stromy obrácené vzhůru nohama, jejichž kmeny vyvěrají z nebe, dole košatá koruna a tmavomodré listí.

Čekárna je plná už na začátku ordinačních hodin. Někdy pozoruješ mámu, jak obchází pacienty a vybírá doporučení. Sedí tam ve dvou řadách na plastových sedačkách jako na záhonech. Odevšad je slyšet kašel deroucí se z útrob, škrábavé chrchlání, jako by jim něco rostlo v krku a dralo se to ven. V klíně do dlaně zmučlané kapesníky, na podlaze plivance, celé černé od prachu. Znáš ten pocit, ani ty nemůžeš někdy v noci přestat, cítíš v krku stejné škrábání, tu živou bytost, co se ti chystá vyrazit odněkud zpod hrtanu. Ráno máš polštář vedle hlavy černý. Prach si najde cestu všude. Mezi prsty na noze, pod spodní prádlo, doluješ ho dokonce i tyčinkou z uší. Když si na chvíli sundáš roušku, máš pocit, jako bys vdechla hrst mouky.

Matka pracuje rychle. Jméno matky, adresa, zdravotní kód. Svlékněte se, ano, i podprsenku. Nakloňte se k přístroji a přitiskněte na něj hrudník. Nezvedejte ramena, tak. Nehýbejte se, dokud neuslyšíte pípnutí. Jinak ten snímek bude nepoužitelný. Můžete se obléknout. Počkejte si venku na výsledky. Říká vždycky tohle, za závěsem už otevíráš pusou spolu s ní a pozoruješ lidi tisknouce se k přístroji, jako stromy sklánějící větve obtěžkané ovocem.

Jednou tě máma ve skleníku zatáhla do skladu a sykla, abys byla zticha. Ráno ti dala přšiplášť s tak hlubokými kapsami, že by

se do nich vešla i knížka. Teď ti do nich začala cpát malé chrastící sáčky, jako by byly plné vypadaných mléčných zoubků.

Dítě nikdo kontrolovat nebude, říkala. Ty je můžeš vysvobodit.

A dál ti všude schovávala váčky se semínky, napěchovala ti je dokonce i pod pásek a do holínek, a přitom se pořád otáčela, jestli ji nevidí vojáci. Stačilo s tím projít kontrolní branou, jako každý víkend. Jenže ty ses potila, nacpané kapsy tě celou stahovaly k zemi, a když jsi mījela vojáky se samopaly, jeden z nich ti skočil do cesty.

Myslelas, že tě na místě zastřelí. Nepotrestali však tebe, v pou-tech odvedli matku. Nevidělas ji čtrnáct dní, během nichž na tebe dohlížela sociální pracovnice. Když jste se znovu setkaly, matčiny oči vypadaly vyhasle. Jako by ani neměla radost, že tě vidí. Když ses jí zeptala, co se stalo, ukázala na čip pod kůží, kvůli němuž už nikdy nebude moct vkročit do žádného skleníku. Řeklas jí, že to nevadí, tak si najdete na neděli jiný program, ale matčin křečovitý úsměv nepovoloval a příště už jsi viděla jen krev, rudé potůčky stékající jí po paži, jak se skloněná nad umyvadlem marně snaží vydrápat si z ruky bezpečnostní čip.

Nemůžou je držet v zajetí, křičela, stromy si vždycky najdou cestu.

Že má matka pravdu, to ti ukazuje večer na plicní klinice, když jsou snímky hotové. Promítá ti výsledky z toho dne. Když už nemůžete chodit do skleníku, poslední rok tě učí botaniku tady. Už v nich vyklíčila semínka, vysvětluje. Jsou to obrácené stromy, vodově modrý kmen vyvěrá z průdušnice a za ohradou z žeber se rozděluje na úponky a na tenké větvičky.

Vidíš, tadyten plicní hrot je rozložitý jak koruna mangrove.

A tohle krajkoví jako stříbřité záblesky břízy chvějící se ve větru.

Tenhle už dokonce i rodí! Ta skvrna je plod tomelu.

Občas chce svoje objevy ukázat i paní doktorce: to, že ten dlouhý ohyb vypadá jako vrba, jež se sklání nad rybníkem, nebo že

tamta rozvětvená dlaň je list platanu, ale doktorka jí odvětlí, aby to z karet vymazala a víckrát už ani slovo. Radši by měla nechat prohlédnout i dcerku, zas celý den kašlala.

Jednou večer se matka zeptá, jestli jsi připravena. Jestli chceš vidět strom, jenž v tobě roste.

Povely už znáš. Jméno matky, adresa, zdravotní kód. Svlékni se, ano, i tričko. Nakloň se k přístroji a přitiskni na něj hrudník. Nezvedej ramena, tak. Nehýbej se, dokud neuslyšíš pípnutí. Jinak ten snímek bude nepoužitelný.

Nakonec tě matka pohladí po vlasech. Je něžná jako kdysi, když ještě mohla chodit do skleníku a vysvětlovala ti, že ostružiny mají tmavě modrou šťávu a viktorie královská unese i dítě. Teď tě jen povzbuzuje, laská tě a přitom říká, jak je na tebe pyšná, ona ze všech nejvíc. Nejhezčí věc, co může člověk udělat, je, že z vlastního masa živí strom.

Podívej, ukazuje s úsměvem, když ti promítne hotový snímek a ty vidíš svůj košatý, rozbujelý strom a listoví modravých průdušek, ukrytých za žebry.

Ten tvůj už je samý květ.

přeložil Jiří Zeman

Moskát Anita

TWOJE PĄKI

Musimy ukryć drzewa przed pyłem, mówi matka zakładając maskę antypyłową najpierw sobie, a potem tobie. Szkoda siedzieć w domu, kiedy jest taka ładna pogoda, dzisiaj nawet widać słońce: czerwono-złoty żar wśród obłoków z popiołu, jak żarówka owinięta gazą. Gdy tylko przekraczacie próg, odzywa się chip, oczywiście z powodu powietrza. Ale jeśli słuchatybyście chipu, całe życie kulibyście się za oknami zaklejonymi taśmą uszczelniającą, w drgającym od kaszlu półmroku.

Kochasz drzewa. Twoi koledzy ze szkoły widzieli je tylko w podręczniku, ciebie za to matka zabierała kiedyś w każdy weekend do cieplarni. Pewnego razu, kiedy żołnierze nie patrzyli, zerwała nawet liść i wcisnęła go w twoją dłoń. Był gładki w dotyku, jak ludzka skóra. Widziałaś jego pory, kiedy zdusiłaś jego chrupki miąższ, a zielona krew zabarwiła ci paznokcie.

To były dobre dni. Gdy z sufitu zraszacze opryskiwały korony drzew wodą, a matka tylko opowiadała i opowiadała o tym, że z liści bananowca można upleść kosz, że pędy pasternaku są trujące, nie dotykaj ich, i że łupina nasienna jest odpowiedzialna za ochronę pestki śliwki. W złe dni nie szłyście do cieplarni. Wtedy matka w majtkach i masce antypyłowej pocila się pod wentylatorem i produkowała plakaty, z powodu których wiele razy musiałaś zanosić kaucję na posterunek.

Wolność drzewom! Oddajcie za nie krew! Takie hasła wypisywała na nich, a ty nie śmiałaś jej powiedzieć, czego uczyłaś się w szkole – że na zewnątrz od pyłu opadłyby z nich wszystkie liście, a plony wykopane z ziemi poczerniałyby od smoły.

W zwykłe dni, z braku lepszej opcji, możesz tylko odprowadzać ją do poradni chorób płuc. Sadza cię z tyłu w gabinecie pani doktor, gdzie robisz zadanie domowe. Maski antypyłowej nie możesz zdjąć nawet i tam. Zwykle też rysujesz, żeby poprawić matce humor, najbardziej lubi drzewa rosnące w dół, których pień wynurza się z nieba, niżej rozwija się korona, a liście są granatowe jak atrament.

Poczekalnia zapełnia się już na początku godzin przyjęć. Niekiedy zauważasz matkę chodzącą pośród chorych i zbierającą skierowania. Siedzą na plastikowych krzesłach w dwóch szeregach, niczym na grządkach. Z każdej strony słychać wydobywający się z głębi płuc kaszel, chropowate charczenie, jakby coś rosnęło w ich gardłach i próbowało wydrapać się na zewnątrz. W ich dłoniach zmięte w kulki chusteczki, na podłodze czarne od popiołu plwociny. Znasz to uczucie, niekiedy w nocy ty też nie możesz przestać, ty też czujesz to drapanie w gardle, żywą istotę próbującą wydrzeć się spod twojej krtani. Rano poduszka obok twojej twarzy jest czarna. Pył wszędzie znajdzie sobie drogę. Po między palce twoich stóp, pod bieliznę, nawet z uszu wydrapujesz go patyczkami. Jeśli na moment zdejmujesz swoją maskę, czujesz się tak, jakbyś brała wdech z nosem wetkniętym w garść mąki.

Twoja matka szybko pracuje. Imię matki, adres zamieszkania, numer ubezpieczenia zdrowotnego. Proszę się rozebrać, tak, biustonosz też. Pochylić się do urządzenia, przyłożyć klatkę piersiową. Proszę nie unosić ramion, o, tak. Poczekać na dźwięk. Proszę się nie ruszać, bo zdjęcie nie wyjdzie. Można się ubrać. Na

wyniki proszę czekać na zewnątrz. Zawsze mówi to samo, a ty niemo poruszasz ustami za zasłoną w gabinecie i oglądasz ludzi przykładających klatki piersiowe do urządzenia, jak drzewa pęknięte od ciężaru owoców.

Kiedyś w cieplarni matka wciągnęła cię nagle do magazynu i powiedziała: psst. Rano ubrała cię w płaszcz przeciwdeszczowy, który ma tak głębokie kieszenie, że zmieści się w nich nawet książka. Zaczęła napychać je małymi szeleszczącymi woreczkami, które były pełne czegoś, jakby zębów mlecznych.

Dzieci nie sprawdzają, powiedziała. Ty możesz je uwolnić.

I upychała te woreczki z nasionami, wciskała je nawet za twój pasek i cholewki twoich butów, a jednocześnie rozglądała się, czy nie obserwują was żołnierze. Miałaś tylko przejść z nimi przez bramkę, jak w każdy weekend. Ale ty pociąłeś się, kieszenie ciągnęły w dół od ciężaru, a kiedy znalazłaś się przed żołnierzami trzymającymi karabiny maszynowe, jeden z woreczków wypadł ci pod nogi.

Myślałaś, że zastrzelą cię na miejscu. Jednak nie ciebie ukarano, ale to matka została wyprowadzona w kajdankach i nie widziałaś jej przez dwa tygodnie, kiedy opiekował się tobą pracownik opieki społecznej. Gdy się spotkałyście, wydawało ci się, że oczy matki zmatowiały. Jakby się nie cieszyła, że cię widzi. Kiedy zapytałaś, co się stało, pokazała wszczepiony pod jej skórę chip, przez który już nigdy nie będzie mogła przekroczyć progu żadnej cieplarni. Powiedziałaś jej, nic nie szkodzi, mamó, będziemy robić coś innego w niedzielę, lecz jej uśmiech niezmiennie był wymuszony, a później widziałaś już tylko krew, czerwone potoki spływające po jej rękach, gdy na próżno próbuje wydtubać chip zabezpieczający, pochylając się nad umywalką.

Nie można trzymać ich w niewoli, krzyczała, drzewa zawsze znajdują sobie drogę.

Kiedy wieczorem w poradni chorób płuc gotowe są już zdjęcia rentgenowskie, matka pokazuje ci, że ma rację. Wyświetla ci wyniki z danego dnia, z braku dostępu do cieplarni w ciągu ostatniego roku to tutaj uczyła cię botaniki. Nasiona wypuściły już w nich pędy, tłumaczy. To są odwrócone drzewa, niebieski jak woda pień wyrasta z oskrzela głównego, rozdziela się na pędy, cienkie gałązki za ogrodzeniem z żeber.

Widzisz, w tym szczycie płuca rozpościera się jak korona mangrove.

Ta koronka to srebrzyste przebłytki falującej na wietrze brzozy. To ma już owoc! Ta plamka to daktyl.

Niekiedy również lekarce chce pokazać swoje odkrycie, że ten wydłużony punkt jest taki, jak pochylająca się nad jeziorem wierzba, albo że to dłoniaste rozgałęzienie to liść platanu, ale lekarka odpowiada, żeby starła to wszystko z kartonów i nie mówiła o tym już więcej. Niech już lepiej w końcu zabierze dziewczynkę na prześwietlenie, znowu cały dzień kaszłała.

Pewnego wieczoru matka pyta, czy jesteś na to gotowa. Czy chcesz zobaczyć rosnące w tobie drzewo.

Znasz już polecenia. Imię matki, adres zamieszkania, numer ubezpieczenia zdrowotnego. Rozbierz się, tak, podkoszulek też. Pochyl się do urządzenia i przyłóż klatkę piersiową. Nie unosz ramię, o, tak. Poczekaj na dźwięk. Jeśli będziesz się ruszać, to zdjęcie nie wyjdzie.

Na koniec mama głaszcze cię po głowie. Łagodnie, jak dawno temu, kiedy jeszcze mogła chodzić do cieplarni i opowiadała, że jeżyna ma sok granatowy jak atrament, a wiktoria królewska jest tak silna, że utrzyma nawet dziecko. Teraz tylko pociesza cię i głaszcze, mówi, że jest z ciebie bardzo dumna, najdumniejsza. Najpiękniejsze, co może uczynić człowiek, to pozwolić, by jego mięsem karmiło się drzewo.

Spójrz, pokazuje uśmiechając się, kiedy wyświetla gotowy obraz rentgenowski, i widzisz twoje własne rozłożyste, rozrastające się drzewo, listowie z małych oskrzeli niebieszczące się za żebrami.

Twoje już całe zakwitło.

przełożyła Anna Sobczak

Moskát Anita

TVOJE PÚČIKY

Musíme schovať stromy pred prachom, povie tvoja mama, keď si nasadí na ústa rúško, potom ho nasadí aj tebe. Škoda v takomto peknom počasí zostávať doma, dnes vidieť aj slnko: červeno-zlatá žiara medzi oblakmi popola ako gázou obmotaná žiarovka. Len čo vystúpíte z dverí, čip bude, pravda, kvôli vzduchu signalizovať. Ale keby ste sa riadili čipom, celý život by ste kvasili za oknami zalepenými izolačnou páskou, v pološere chvejúcim sa od kašľa.

Miluješ stromy. Tvoji spolužiaci ich videli len v učebniciach, no teba mama kedysi každý víkend brávala do skleníka. Raz, keď sa vojaci nedivali, odtrhla dokonca list a vtlačila ti ho do dlane. Bol hladký ako ľudská koža. Videla si na ňom póry, keď si prudko roztrhla dužinu a nechty ti zašpinila zelená krv.

To boli dobré dni. Stropné postrekovače striekali na koruny vodu, mama len vysvetľovala a vysvetľovala, že z lista banánovníka sa dá uviť košík, výhonok paštrnáka je jedovatý, nie že sa ho dotkneš, a že kôstkový pancier má za úlohu chrániť slivkové semeno. V zlé dni ste do skleníka nešli. Vtedy sa tvoja mama v nohavičkách a s rúškom na ústach potila pri ventilátore a vyrábala plagáty, pre ktoré si už viackrát musela doniesť za ňu na strážnicu kaučiu.

Slobodu stromom! Prelejte za ne svoju krv! Písala na ne takéto heslá a ty si nemala odvahu opraviť ju, lebo v škole si sa učila, že vonku by im od prachu opadali všetky listy a plody vykopané zo zeme by sčerneli od dechtu.

Vo všedné dni nemôžeš urobiť nič viac, len ju odprevadiť do plúcnej ošetrovne. Usadí ťa vzadu v kancelárii lekárky, tam si písáš domáce úlohy. Rúško si nemôžeš odložiť ani tu. Zvykla si si aj kresliť, aby si mamu rozveselila: najradšej má stromy rastúce smerom dole, kmeň im rastie z neba, koruna sa im rozvetvuje dole, lístie je atramentovo modré.

Čakáreň sa zaplní už na začiatku ordinačných hodín. Niekedy pozoruješ, ako mama chodí medzi chorými a zbiera lekárske pokazy. Sedia vo dvoch radoch na umelohmotných stoličkách ako v hriadkach. Zovšadiaľ sa ozýva hlboký kašeľ, chrapľavé odfrhanie, akoby im v hrdlách čosi rástlo a škrabalo sa von. V lonách zhŕzané vreckovky, na podlahe plúvance čierne od dechtu. Poznáš ten pocit, v noci niekedy ani ty nevieš prestať, aj ty cítiš škrabanie v hrdle, živú bytosť, ktorá chce vyskočiť spod gágora. Ráno je vankúš čierny. Prach si nájde cestu všade. Máš ho medzi prstami na nohách, pod spodnou bielizňou, vatovou tyčinkou si ho vyškrabuješ aj z uší. Keď si na chvíľu vyzlečieš rúško, máš pocit, že si vdýchla za hrst' múky.

Tvoja mama pracuje rýchlo. Meno, bydlisko, číslo poistenca. Vyzlečte sa, áno, aj podprsenu. Nakloňte sa k stroju, pritisnite k nemu hrudník. Nedvíhajte plecia, tak. Zostaňte takto až do pípnutia. Ak sa pohnete, snímka vyjde navivoč. Môžete sa obliecť. Vonku si počkajte na výsledok. Vždy hovorí tieto slová, za závesom vyšetrovne spolu s ňou otváraš ústa a sleduješ ľudí tlačiacich hrudníky k stroju ako stromy polámané pod váhou ovocia.

Raz ťa mama v skleníku vtisla do skladu a povedala psst. Ráno ti obliekla pršiplášť s takým hlbokým vreckom, že sa doň vmestí aj kniha. Začala doň vkladať malé šuštiace vrecúška, v ktorých bolo čosi pripomínajúce vypadnuté mliečne zuby.

Deti nekontrolujú, povedala. Ty ich dokážeš oslobodiť.

A len balila vrecúška so semenami, vložila ti ich aj za opasok, vopchala ti ich aj do bagančí, pričom vykrúcala krk, či ju nesledujú vojaci. Mala si s nimi prejsť cez kontrolnú bránu ako každý víkend. Ty si sa však potila, vrecká ti ťahali ťažké vrecúška, a keď si prechádzala okolo vojakov so samopalmi, jedno ti vypadlo pred nohy.

Myslela si si, že ťa na mieste zastrelia. Nepotrestali však teba, v putách zobrali tvoju mamu a dva týždne, kým na teba dozerala sociálna pracovníčka, si ju nevidela. Keď ste sa opäť stretli, matkine oči sa ti zdali matné. Akoby sa ti ani netešila. Keď si sa opýtala, čo sa deje, ukázala na čip pod kožou, že s ním už nikdy nevkročí do jediného skleníka. Povedala si jej, nič to, mami, urobíme si iný nedelňý program, no mamin úsmev zostal úškrnom a najbližšie si videla už len krv, červené potoky stekajúce jej po ramene, ako sa zhrbená nad umývadlom pokúša vylúpnuť spod kože bezpečnostný čip.

Nemôžu zostať v zajatí, kričala, stromy si vždy nájdu cestu.

V pľúcnej ošetrovni, keď sa navečer dokončia snímky, ti mama ukáže, že má pravdu. Premietne ti výsledky z celého dňa; keďže skleník už neprichádzal do úvahy, posledný rok ťa učila botaniku tu. Semená v nich už vyklíčili, vysvetľuje. Sú to obrátené stromy, kmeň modrý ako voda vyrastá z priedušiek, za plotom rebier sa rozvetvuje na úponky, na tenké konáriky.

Vidíš, tento rozľahlý pľúcny hrot je ako koruna mangrovníka.

Tieto čipky sú strieborné záblesky brezy vo vetre.

Tento už rodil! Tento fľak je hurma.

Niekedy chce svoje objavy ukázať aj doktorke, že ten dlhý a ohýbajúci sa je ako vrba skrčená nad jazerom, že to dlaňovité rozvetvenie je list platanu, no doktorka jej prikáže, aby ich z kartónov vymazala a nikdy viac o nich nehovorila. Radšej nech zoberie dcérku k lekárovi, opäť celý deň kašľala.

Matka sa ťa v jeden večer opýta, či si pripravená. Chceš vidieť strom, ktorý v tebe rastie?

Príkazy už poznáš. Meno, bydlisko, číslo poistenca. Vyzleč sa, áno, aj tričko. Nakloň sa k stroju, pritisni k nemu hrud'. Nedvíhaj plecia, tak. Zostaň do pípnutia. Ak sa pohneš, snímka vyjde navnívoč.

Mama ťa napokon pohladí po vlasoch. Je nežná, ako kedysi, keď ešte mohla chodiť do skleníka, kde ti vysvetľovala, že moruša má šťavu tmavú ako atrament a obrovské lekno unesie aj dieťa. Teraz ťa len povzbudzuje, maznavo ti hovorí, že je na teba veľmi pyšná, ona je najpyšnejšia. Najkrajšia vec, ktorú človek môže urobiť, je to, že vyživí strom vlastným mäsom.

Pozri, ukazuje s úsmevom, keď snímku premietne, a ty uvidíš vlastný košatý, rozbužnený strom, bronchiálne lístie modrajúce za rebrami.

Tvoj už všade rozkvitol.

preklad Galina Sándorová

Bartók Imre

TEKNŐC

Alig értem apám szavait, lehet, hogy másról beszél, nem a megalkuvásról, ezt a szót könnyű félreérteni. Megy előre, én követem, felzárkózom, egy vonalban haladunk, marokkal fogok a hüvelykjére. Későre jár, de a környék nem is lehetne elevebb. Színüket váltogató lampionok kacsintanak ránk az utca fekélyeiből, rik-sák zúgnak el az esőben, másodgenerációs szamarak vonszolják rizspapír fedelű pagodák kincseit távoli céljuk felé. Három-négy oktávot is bejár a közeli bár kirakatában vonagló félmeztelen táncosok éneke, villog a neon, reklámok az ég helyén. Barnás lé csorog a megalkuvás medrében, ismétli, szeretnék visszakérdezni, de nem teszem. Csak az esőt látom és az utcán felállított szmogjelzők értékeit, a kén és az arzén is a határérték fölé futott, a kátrány, különös, még a havi átlagnál is kevesebbet mutat. Volt itt valaki a múlt héten, átalakított porszívóval járta az utcákat, összerakott három mágnest, azok magukra szívták a szálló port, míg végül egy jó kétöklömnyi, nehéz téglát kapott. Desztillált szmog, mondta apám. Azt akarta megmutatni a porszívós, hogy milyen mocsokban élünk. De ez tévedés, mert mi nem élünk mocsokban, csak a levegő mocskos, a lakásunk, a körmünk alja, a lefolyónk úgy ragyog, mint a napsugár. Mi az a napsugár? Mit jelent a dolgok hullámtermészete? Este van, az évszak ismeretlen, valahol konferenciákat szentelnek a kérdésnek, hogy lerakhassák egy új időszámítás alapjait, és megállapodjanak az új naptárban.

Esik az eső, nehéz, nem frissíti a levegőt, de bármennyi is hull belőle, nem ázunk át. Nagy, kövér cseppek potyognak ránk, mind-egyik egy-egy szürke hasadékából kibújt tétova bogár.

Megkérdezem apámat, hova megyünk, azt feleli, termékbevizsgálás. Tudom, hogy ez nem a teljes igazság, noha úgy beszél, mint akinek nincs takargatnivalója, „A te dolgoz az...”, „Anyád most nehézségekkel néz szembe...”, „Te ehhez még túlságosan is...”, mindig így működtek az álom lankáin, az uszodák, tenispályák öltözőjében született válaszok. Klórizű, öltözői emlékek. Dolgunk van, megyünk előre. Aztán csak megállunk, odafent az elefánt-szürke homlokzaton megjelenik a reklám, valaki énekel és gyönyört ígér, fátyolos hangon dalol a genetikáról. Stand, papírpénz, zöldes, lágyan vonagló tésztaszálak. Göngyöleg egy idegen nádas mézterméséből, amely a számhoz ér, édeskés és puha, könnyű elrágni, könnyebb, mint az otthoni tésztát. Ez az igazi tészta, kérdezem, de apám ezúttal nem válaszol, két pálca közé fog egy csecsemőpolipot, beleharap, nekem adja a maradékot.

Egy robogó vág be elénk, rozsdás motorházából zászlórúd áll ki, rajta felirat, *Teknőcök a sivatagban*. Újfent megmarkolom apám hüvelykjét, belevájok a körmömmel, felszisszen, de nem rántja el a kezét, lenyal némi zsírt a szája sarkából. Felém fordítja a fejét, doboz egy másik dobozban, mutatja, hogy merre kell mennünk. Egy barlang, rejtett ökoszisztéma, árnyak között is tenyésznek gombák, csőrög a csermely kasszája, dagad, lüktet az élesztő. Ez egy őszinte, rejtélyekkel teli világ? Minden titok, a bódéban veszteglő, csak látszólag unatkozó árus ferde tekintete, *szemeket csinállok, szemeket*, a reklámok tébolyultan kiszámítható villódzása, apám ismerős, kimért gesztusai, mindez ezernyi titok rejtekhelye, összefüggés, amelyben a mai utunk idővel jelentést nyer. Hiszen azt sem tudom, hová tartunk, egyre távolabb sodródunk a város ismerős részleteitől. Alkarnyi vastagságú neonsövek remegnek

a bódék kalapja alatt, nincs szél, a levegő nem moccan, mégis úgy szorítja magára mindenki a viharkabátját, mintha egy orkán kellős közepén állnának. Az eső is alábbhagyott, a fejünk fölött köröző zeppelinek távolodnak. Azt hallottam, a mi esőknek már alig van köze a régi esőkhöz, nem a magasba párolgó tengervíz, sokkal inkább ezeknek a léghajóknak a kondenzált, adott területre arányosan szétfröcskölt párája hull vissza ránk. Apámat nézem, a zsírt a szája szélén, és azon töprengek, megkérdézzem, igaz-e.

Újabb robogó, zászlóján a felirat, *A vacsora főtt kutya*. Többé nem pillantok fel, megyek előre, teszem a dolgom, de apám az, aki visszaránt, lecövekkel, és csak néz a robogó után. Már rég eltűnt a sikátorban, le sem lassított, kiverte egy fiatal pár kezéből a műanyag tálcán egyensúlyozott Gong Bao csirkét, és eltűnt. Apám néz utána, és, amire a legkevésbé számítok, odalép a párhoz, lehajol, és szedegetni kezdi a csirkeszárnyakat a kátránytól gumivá puhult aszfaltról. Azok nem értik, mit csinál, rájön, hogy hibázott, de hogy leplezze, a hibát megtoldja egy másikkal, a három kis combot odatolja a párocscska elé, mintha koronaékszerek volnának, azok hátrahőkölnek, semmiféle hajlandóságot nem mutatva arra, hogy elvegyék tőle – ekkor hagyja a húst a földre hullani.

Odaszabadok, megfogom a kezét. A reklám a fejünk fölött újra kezdődik. Valaki nehéz, vaskos tűt csúsztat a kimonója gerincébe, az újabb felirat szerint ez a kiegyensúlyozottság záloga. A mozdulat kecses, a tű sima, akár egy dinasztikus rapír. Végighaladunk egy újabb bazársoron, ugyanolyan, mint az előző, megállunk, üvegtészta veszünk, apám eszik, korábban sosem láttam, hogy ilyen ügyesen bánik a pálcikával, érkezik a következő adag, ez az enyém. Edd meg, nem kérem. Edd csak meg. Ez már a termékbevizsgálás? Fázom, az eső kristályai megülnek a fejemen, az elhagyatott kilátón. Eszem a tésztából. Nincs rossz íze. Nincs íze. Látod azt a reklámot, kérdezi, igen, látom, a nő most kihúzza a hátából a tűt, egy sze-

lencéből veszi elő régi játékszerét. A tű éppen olyan hosszú, mint a karja, végignyálja keskeny, hegyesre metszett nyelvével. Ebbe a reklámba tartunk mi is, hogy megszerezzük a kiegyensúlyozottság zálogát. Az épületbe, amelynek a falára kivetítették, mondja apám, és a pultra hajtja a tálcáját. Én is eldobom a tálcámat, megfogom az ujjait, akár a szállodák folyosóján didergő poroltók. Még egy utcán kell átvágnunk, robogók száguldoznak előttünk, leszámolás a jakuza tagjai között, vagy csak unalmukban szórakoznak. Az emberek megállnak, várják, hogy a motorosok eltűnjenek végre, de hosszú a sor, sokáig szánkáznak a csatornalén. Az utolsón zászló is van, rajta felirat, nem olvasom el. Pár perc még, és elérjük az épületet, belépünk, a recepció üres, akadály nélkül eljutunk a liftig, ki hitte volna, hogy ilyen hamar ideérünk. Apám hívja a liftet, megérkezik, beszállunk. Ha odaérünk, viselkedj rendesen. Ez fontos. Ez most nem olyan, mint azokkal a bábukkal.

Tényleg a bábuimról beszél, most kellett ezt felhoznia? A lift üvegfalai mögül kilátni az épület piramistégelyén, a hatalmas konferenciacsarnok oldalán feszülő ablakok pikkelyüvegén túlra. Pompás látvány tárul elénk. Az ipartelepekről lázasan gomolygó oszlopokban szállingózik a füst. A sugárutak kereszteződéseiben szimfonikusan váltakoznak a lámpajelzések. A pár száz méternyire a barakkok fölött hömpölygő zeppelinek most jóval ártalmatlanabbnak tűnnek – nehézkes, túlidomított halak a láz akváriumában. Fölöttük vadászgépek és csatahajók készülnek arra, hogy elrugaszkodjanak a bolygó gravitációjától, és testük súlyához mért szökési sebességgel kilőjenek a gyűrűk peremvidékére.

Apró zökkenéssel állunk meg, az ajtó kinyílik. Sötét terembe lépünk, feltehetően bekapcsolták az árnyékpalástokat. Egy férfi az asztalához inti apámat, velem nem törődik. Apám leül, a magasból leereszkedik egy okuláré, beleilleszti a fejét. Az ismeretlen elmosolyodik.

Kérdéseket fogok feltenni. Az első kérdés. Kit hozott magával?
A fiamat.

A háta mögül látom, ahogy a férfi a műszereket nézi, hosszú másodpercekig figyelve a lilás és zöld vonalakat.

Következő kérdés. A sivatagban bóklászik, nincs mit ennie. Talál egy teknőcöt, a hátán fekszik. Puha, rózsaszín hasát percek alatt édeskésé pörköli a nap.

Kivájom a teknőc húsát, és megeszem. Aztán a számhoz illeszttem a páncél legkeskenyebb részét, és kiszürcsölöm a maradékot.

A férfi az eredményeket nézi. Nem csinál ügyet belőle, hogy lesekkedem. Odakint valószerűtlen sebességgel sodródna tovább a cirrusok. Egy jelzőrakéta, amit egy ünneplő bazársorból lőhetnek fel, áfonyaszínűre festi az eget.

Következő kérdés. Hogy van a felesége?

Apám szája felhabzik. Ugyanaz az áfonyakrém, ami odakint is fodrozódik. Teknőchús. A belső szervek könnyű, ivartalan kocsonyája. Kezdődő delírium. A feleségemről. Sokat. Tudok. Mesélni.

Nézem a kijelzőket, meglódultak a hullámok. Ugrál a zöld és a lila, bár több szó nem hangzik el, a két érték nem jut nyugvópont-ra. Tehát a készülék fiziológiai reakciókat is mér, nem csupán a válaszokat értékeli. Arra egyébként is itt van a doktor, aki most hátrafordul a székében, és engem kérdez, nos, mit gondolsz, agyonlőjem? Nem értem, mintha rossz helyen állnék. Nem, ne lője agyon. Nézzük meg újra az eredményeket. Mit gondolsz, fiam, mit tegyünk vele? Az asztal túloldalán apám nyáladzik, a hab eltakarja az arcát. Ki hozott ide és miért? Megölöm, most megölöm, mondja. Ez a kilencvenhatodik emelet. Itt mindent szabad, mondja, és rám kacsint. Az ötvenedik, ott még kézzel zabálnak, azok barbárok. Csupa cuppogás és nyál. Itt fémmel eszünk és fémmel gondolkodunk. Meg kéne ölni, nem igaz? Szeretnéd te csinálni?

Bartók Imre

ŽELVA

Skoro tátovi nerozumím, možná že ani nemluví o kompromisu, ale o něčem úplně jiném, tomuhle slovu se dá snadno špatně rozumět. Jde vpředu, já za ním, doženu ho a pokračujeme vedle sebe, pověsím se mu sevřenou dlaní na palec. Je celkem pozdě, ale kolem nás snad nemůže být rušněji. Z vředů ulice na nás pomrkávají měnivé barevné lampiony, deštěm se prohánějí rikši, oslově v druhé generaci táhnou ke svému dalekému cíli poklady pagod se stříškami z rýžového papíru. Zpěv polonahých tanečnic, které se svíjí ve výloze baru kousek opodál, obsáhne snad čtyři oktávy, blikavé neony a místo nebe reklamy. Nahnědlá šťáva se řine korytem kompromisu, opakuje, chci se ho zeptat, ale neudělám to. Vidím jen déšť a čísla na ukazatelích smogu, stojících na ulici, síra a arsen překročily mezní hodnoty, dehet zůstal překvapivě pod měsíčním průměrem. Minulý týden tu někdo chodil po ulicích s takovým upraveným vysavačem, kdy spojil tři magnety, které přitahovaly poletující prach, až z toho měl těžkou cihlu velkou jak dvě pěsti. Destilovaný smog, prohlásil táta. Tím chtěl dokázat, v jaký žijeme špíně. Ale to je omyl, protože my nežijeme ve špíně, špína je jenom ve vzduchu, zato náš byt i nehty nebo výlevka, ty září jak sluneční paprsek. Co je to sluneční paprsek? A co je vlnová podstata věcí? Je večer, roční období neznámé. Kdesi se kvůli tomu pořádají celé konference, aby mohly být položeny základy nového letopočtu a přijat nový kalendář. Prší, těžký déšť, který neosvěží vzduch, ale ať

už ho spadne, kolik chce, stejně nepromokneme. Padají na nás velké, tlusté kapky, zmatení brouci vylézající ze svých šedých štěrbin.

Zeptám se táty, kam to jdeme, řekne, že na testování produktu. Víím, že to není celá pravda, i když mluví, jako kdyby neměl co skrývat. „Ty se starej o to...“ „Máma teď má nějaký těžkosti...“ „Ale na to jsi ještě moc...“ tak vždycky fungovaly odpovědi, zrozené na pomezí snu, v šatnách plaveckých bazénů a tenisových kurtů. Vzpomínky ze šaten s příchutí chlóru. Musíme něco vyřídit, pokračujeme. Najednou se zastavujeme, nahoře na šedivém průčelí se objevuje reklama, někdo zpívá a slibuje rozkoš, zastřeným hlasem pěje o genetice. Stánek, papírové peníze, nazelenalé, vláčně se svíjející nudle. Klubko zalité třtinovým medem z cizí plantáže, které se nese k puse, je nasládlé a měkké, jde snadno kousat, lépe než nudle u nás doma. Tohle jsou opravdové nudle, ptám se, ale táta tentokrát neodpoví, uchopí mezi hůlky malou chobotničku, zakousne se do ní a dá mi zbytek.

Pak před nás vrazí skútr, z rezivé kapoty trčí tyčka s vlaječkou a na ní nápis, *Želvy v poušti*. Zase chytím tátu za palec, zaryju se mu do něj nehtem, sykne, ale ruku neodtáhne, olízne si trochu omastku z koutku úst. Obrátí ke mně hlavu, krabice v další krabici, ukazuje, kudy dál. Jeskyně, skrytý ekosystém, i mezi stíny rostou houby, klokotá potok korytem, bují a kyne kvásek. Tohle je upřímný svět plný záhad? Všechno je tajemství, letmý pohled prodavače, který trčí v boudě a jakoby se nudí, *oči, dělám oči*, dementně předvídatelný blikot reklam, tátova známá, odměřená gesta, v tom všem se skrývají tisíce tajemství, spojitost, ve které naše cesta postupně získává smysl. Vždyť ani nevím, kam máme namířeno, známé detaily města necháváme za zády. Pod kloboukem budek se chvějí trubice neonů široké jako předloktí, nefouká vítr, vzduch se ani nehne, přesto se všichni halí do kabátů, jako by kolem zuřil orkán. Ustal i déšť, zepelíný kroužící nám nad hla-

vou se vzdalují. Slyšel jsem, že náš déšť už dávno není jako deště kdysi, nepadá na nás mořská voda, která se vypařuje do výšky, ale spíš kondenzovaná pára, co tyhle vzducholodi rovnoměrně rozstříkují na dotyčné území. Sleduju tátu, omastek, co má v koutku úst, a přemýšlím, že se ho zeptám, jestli to je pravda.

Další skútr, na vlaječce nápis, *Vařený pes k večeři*. Nahoru už nekoukám, jdu pořád dál, ničeho si nevšímám, ale táta mě strhne zpátky, zarazí se a jenom se dívá za skútretem. Ten už dávno zmizel v uličkách, aniž by vůbec zpomalil, mladému páru balancujícímu s plastovým táckem vyrazil z rukou kuře kung-pao a byl pryč. Táta se za ním dívá, a pak, s čímž vůbec nepočítám, přistoupí k nim, sehne se a začne z asfaltu, který je dehtem změkklý jako guma, sbírat kuřecí křidýlka. Ti dva vůbec nechápou, co to dělá, táta si uvědomí, že to byla chyba, ale aby ji zakryl, udělá další, podstrčí před páreček tři kuřecí křidýlka, jako by to byly korunovační klenoty, načež oni ucouvnou a nejeví žádné známky toho, že by si je od něj chtěli vzít, a tak táta nechá spadnout maso na zem.

Utíkám k němu a chytnu ho za ruku. Reklama, kterou máme nad hlavou, se znovu rozbíhá. Někdo si do zad kimona zapichuje těžkou, tlustou jehlicí, podle dalšího nápisu je to záruka vyrovnanosti. Pohyb je ladný, jehlice hladká jako dynastický rapír. Projdeme další řadou stánků, která je stejná jako ta předchozí, zastavíme se a koupíme si skleněné nudle, táta jí a já si až dosud nikdy nevšiml, jak šikovně zachází s hůlkami, dostáváme další porci, ta je moje. Sněž to, nechci. Jen to sněž. To už je to testování produktu? Je mi zima, krystalky deště se mi usazují na hlavě, jako na opuštěné rozhledně. Dávám si nudle. Nechutnají špatně. Nechutnají nijak. Vidiš tu reklamu, ptá se, ano, vidím, žena si právě vytahuje ze zad jehlicí, vyndává z pouzdra svoji starou hračku. Jehlice je stejně dlouhá jako její paže, celou ji olízne svým tenkým, do špičky vybroušeným jazykem. Do téhle reklamy jedeme i my, pro zálohu vyrovnanosti.

Do domu, na který ji promítali, řekne táta a mrskne tácek na pult. Taky ten svůj zahodím a chytnu jeho prsty, hasicí přístroje na chodbě hotelu. Musíme přejít ještě jednu ulici, před námi se honí skútry, vyřizování účtů mezi členy jakuzu nebo jen zahánění nudy. Lidé se zastavují a čekají, až motorkáři konečně zmizí, ale je jich hodně, dlouho se prohánějí vodou v kanálu. Poslední má na sobě i vlaječku a na ní nápis, ale nečtu ho. Ještě pár minut a jsme na místě, vstoupíme dovnitř, recepce je prázdná, bez problémů se dostáváme k výtahu, kdo by si pomyslel, že tady budeme tak rychle. Táta přivolá výtah, přijede a my nastoupíme. Až tam budem, tak se koukej chovat. Je to důležité. Ne jako s těmi loutkami.

Skutečně mluví o mých loutkách, copak to musí vytahovat zrovna teď? Přes skleněné stěny výtahu je vidět skrz jehlan budovy, dokonce až na druhou stranu oken s vroubkovanou výplní, která se tísni na jedné straně obrovského konferenčního sálu. Naskýtá se nám skvostný výhled. Z průmyslových zón v horečně se tetelících sloupcích stoupá dým. Na křižovatkách dlouhých ulic se symfonicky mění světla semaforů. Vzducholodě, valící se několik set metrů nad střechami domů, teď vypadají o poznání neškodněji, nemotorné, příliš krotké ryby v akváriu chaosu. Nad námi se stíhačky a bitevní lodě připravují oprostít se od planetární gravitace a únikovou rychlostí, měřenou vzhledem k váze jejich těla, vystřelit až na periferii prstenců.

S drobným cuknutím zastavujeme, dveře se otevírají. Vstoupíme do tmavé místnosti, nejspíš zapnuli stínící pláště. Nějaký muž tátovi rukou naznačuje, aby šel ke stolu, mě si nevšímá. Táta si sedne, ze stropu k němu sjedou zvláštní brýle, do nichž vsadí hlavu. Neznámý muž se usměje.

Budu vám pokládat otázky. První otázka. Koho jste to s sebou přivedl?

Syna.

Za jeho zády vidím, že muž sleduje přístroje, několik dlouhých sekund pozoruje fialové a zelené křivky.

Další otázka. Trmácíte se pouští, nemáte co jíst. Najdete želvu ležící na zádech. Během pár minut je její měkké, růžové břicho sluncem opraženo dosladka.

Vyldabu želví maso a sním ho. Potom přiložím k ústům krunýř a v nejužším místě z něj vysaju zbytek.

Muž sleduje výsledky. Z toho, že ho pozoruju, si nic nedělá. Venku se neskutečnou rychlostí dál svíjí hřívý cirrů. Signální raketa vystřelená patrně z některé uličky na bazaru, která hýří oslavami, zbarví nebe borůvkovou modří.

Další otázka. Jak se má vaše žena?

Tátovi se kolem pusy objeví pěna. Úplně stejný borůvkový krém, jako se čeří venku. Želví maso. Lehký, bezpohlavní rosol vnitřních orgánů. Počínající delirium. O ženě. Můžu. Hodně. Vyprávět.

Dívám se na ukazatele, křivky se prudce rozkomíhaly. Zelená a fialová skáčou sem a tam, a i když už nezazní ani slovo, ani jedna z hodnot se ne a ne zklidnit. Ten přístroj tedy nehodnotí jenom odpovědi, ale měří i fyziologické reakce. K tomu je tady ostatně i doktor, který se nyní ve své židli obrátí a podívá se na mě, tak, co myslíš, mám ho zastřelit? Nechápu, jako bych stál na špatném místě. Ne, nestřílejte ho. Podívejme se ještě jednou na výsledky. Co myslíš, hochu, co s ním máme dělat? Na druhé straně stolu tátovi tečnou sliny, pěna mu zakrývá už celý obličej. Kdo tě sem přivedl a proč? Zabiju ho, teď už ho zabiju, říká. Tohle je devadesáté šesté patro. Tady se může všechno, říká, a přitom na mě mrkne. V padesátém, tam ještě žerou rukama, barbaři. Všude jen samé uslintané mlaskání. Tady vládne kov, kovem jíme, kovem přemýšlíme. Měl by se zabít, nemyslíš? Chceš to udělat ty?

přeložil Jiří Zeman

Bartók Imre

ŻÓŁW

Ledwo rozumiem słowa ojca, może mówi o czymś innym, nie o kompromisie, to słowo łatwo przekręcić. On idzie przodem, ja zanim, dołączam do niego, idziemy w jednej linii, zaciskam pięść na jego kciuku. Jest już późno, ale okolica pełni tętnią życia. Z wrzodów ulicy mrugają na nas zmieniające kolory lampiony, riksze pędzą w deszczu, osły drugiej generacji ciągną skarby z pagód o dachach pokrytych papierem ryżowym w kierunku ich dalekiego celu. Śpiew półnagich tancerzy wijących się w oknie wystawowym pobliskiego baru osiąga trzy, cztery oktawy, świeci się neon, reklamy zamiast nieba. Brązowa ciecz płynie w meandrach kompromisu, powtarza, w odpowiedzi chciałbym mu zadać pytanie, ale nie robię tego. Widzę tylko deszcz i wartości wskaźników smogu ustawione na ulicy, siarka i arsen przekroczyły swoje dopuszczalne poziomy, dziwnym sposobem smoła jest dużo poniżej swej miesięcznej przeciętnej. W zeszłym tygodniu był tu ktoś, kto z przerobionym odkurzaczem chodził po ulicach, złożył trzy magnesy, które przyciągały pył zawieszony, w końcu zebrał jakieś dwie garści ciężkiej cegły. Destylowany smog, powiedział ojciec. Ten z odkurzaczem chciał nam pokazać, w jakim brudzie żyjemy. Ale to pomyłka, bo my nie żyjemy w brudzie, tylko powietrze jest brudne, nasze mieszkania, paznokcie, zlewy błyszczą się jak słońce. Czym jest promień słoneczny? Co oznacza interferencja rzeczy? Jest wieczór, pora roku nieznaną, gdzieś tam toczą się

konferencje poświęcone pytaniu, czy rozpocząć nową erę czasową i ustanowić nowy kalendarz. Pada deszcz, ciężki, nie przynoszący ulgi, ale ile by go nie napadało i tak nie zmokniemy. Wielkie, grube krople spadają na nas, a z każdego szarego pęknięcia wyłazi niemrawy robak.

Pytam ojca, dokąd idziemy, odpowiada, testowanie produktu. Wiem, że nie jest to całą prawdą, choć mówi to tak, jakby nie miał nic do ukrycia. „Twoją sprawą jest...”, „Twoja matka teraz stawia czoła trudnościom..” „Ty do tego jesteś zbyt...” zawsze w ten sposób działały odpowiedzi, na zboczu snu, w przebieralni basenu czy kortu. Wspomnienia z przebieralni o smaku chloru. Mamy coś do załatwienia, idziemy naprzód. Później jednak zatrzymujemy się, tam w górze na słonioszarej fasadzie pojawia się reklama, ktoś śpiewa i obiecuje rozkosz, głosem podobnym do wachlarza, nuci o genetyce. Stoisko, banknoty, zielonkawę, miękko wijące się nitki makaronu. Kłębek ze zbioru miodu obcej trzciny, kiedy biorę go do ust, jest słodkawy i miękki, łatwo daje się pogryźć, łatwiej niż ten makaron w domu. Pytam, czy to prawdziwy makaron, ale ojciec nie odpowiada, chwytą w dwa palce ośmiorniczkę baby, gryzie, resztki zostawia dla mnie.

Wjeżdża przed nas motorower, z zardzewiałej maski silnika wystaje drążek z flagą, na niej napis *Żółwie na pustyni*. Na nowo zaciskam pięść na kciuku ojca, wbijam w niego paznokcie, syknął, ale ręki nie zabrał, z kącika ust zlizuje resztki tłuszczu. Głowę zwraca w moim kierunku, pudełko w pudełku, pokazuje, dokąd musimy iść. Jaskinia, ukryty ekosystem, pośród cieni też wyrastają grzyby, dźwięczy kasa strumyku, nabrzmiała, drożdże pulsują. Czy to jest szczery świat pełen zagadek? Wszystko jest tajemnicą, krzywe spojrzenie leżącego w budce, na pozór tylko nudzącego się sprzedawcy, *oczy, robię oczy*, miganie świateł reklam policzalnych aż do szaleństwa, znane, wyważone gesty mojego ojca, w

tym wszystkim kryje się tysiąc tajemnic, powiązań, w których nasza dzisiejsza droga z czasem nabiera znaczenia.

Przecież nawet nie wiem, dokąd zmierzamy, oddalamy się coraz bardziej od znanych szczegółów miasta. Rury neonów o grubości przedramienia wiją się pod kapeluszami budek, nie ma wiatru, powietrze ani drgnie, ale mimo tego każdy tak przyciska do siebie swój płaszcz przeciwwiatrowy, jakby stał w samym środku huraganu. Zelżał też deszcz, oddaliły się zeppelin-y krążące nad głowami. Słyszałem, że nasz deszcz prawie już nie przypomina dawnego deszczu, to nie unoszące się w górę opary wody morskiej, lecz bardziej skondensowana para statków powietrznych, równomiernie rozchłapywana nad danym terenem. Patrzę na ojca, na tłuszcz w kącikach ust i zastanawiam się, czy zapytać, czy to prawda.

Znów motorower, na fladze napis *Gotowany pies na kolację*. Dłużej już nie spoglądam w górę, idę przed siebie, robię, co do mnie należy, ale to właśnie ojciec ciągnie mnie z powrotem, przytrzymuje i tylko patrzy w kierunku motoroweru. Już dawno zniknął w wąskiej uliczce, nawet nie zwolnił, wytrącił młodej parze z rąk plastikową tackę z wyważonym smakowo kurczakiem Gong Bao i zniknął. Ojciec spogląda za nim, i, czego się najmniej spodziewam, podchodzi do pary, pochyla się i zaczyna zbierać skrzydełka kurczaka z asfaltu miękkiego od smoły jak guma. Ci nie rozumiem, co robi, zauważa, że popełnił błąd, ale chcąc to jakoś zamaskować popełnia drugi, podsuwa parze niczym klejnoty koronne trzy małe uda, ci robią jednak krok do tyłu nie wykazując żadnej chęci, by przejąć je od niego – wtedy pozwala mięsu spaść na ziemię.

Podbiegam, biorę go za rękę. Nad naszymi głowami znów rozpoczyna się reklama. Ktoś wsuwa ciężką, grubą szpilkę w kręgosłup kimona, według pojawiającego się napisu to gwarancja

równowagi. Ruchy są wdzięczne, szpilka prosta, mogłaby być dynastycznym rapierem. Przechodzimy przez kolejny bazar, taki sam jak ten wcześniejszy, zatrzymujemy się, kupujemy szklany makaron, ojciec je, nigdy wcześniej nie widziałem, żeby tak sprawnie posługiwał się pałeczkami, przynoszą następną porcję, to moja. Jedz, nie jestem głodny. No zjedz. Czy to już testowanie produktu? Zimno mi, kryształki deszczu siadają mi na głowę, na opuszczony punkt widokowy. Jem trochę makaronu. Jest niezły. Jest bez smaku. Widzisz tę reklamę, pyta, tak, widzę, teraz kobieta wyciąga szpilkę z pleców, ze szkatułki wyjmuje swoje stare zabawki. Szpilka jest dokładnie tak długa jak jej ramię, wąskim, ostrym językiem przeciąga po całej długości. My też jesteśmy w tej reklamie, by zdobyć gwarancję równowagi. W budynku, na którego ścianie wyświetlali, mówi ojciec i kładzie tackę na bar. Ja też swoją odstawiam, chwytam jego palców, jak drżące gaśnice na hotelowych korytarzach. Musimy przejść przez jeszcze jedną ulicę, motorowery pędzą przed nami, porachunki członków Yakuzy, albo tylko zabawa z nudy. Ludzie zatrzymują się, czekają, aż motorzyści w końcu znikną, ale rząd jest długi, sporo czasu zabiera im jazda na sankach po soku z kanałów. Ostatni z nich ma flagę, a na niej napis, ale nie czytam. Jeszcze kilka minut i jesteśmy przy budynku, wchodzimy, recepcja jest pusta, bez żadnych przeszkód dochodzimy do windy, kto by pomyślał, że tak szybko tu się dostaniemy. Ojciec woła windę, nadjechała, wsiadamy. Jak tam będziemy, zachowuj się porządnie. To ważne. Teraz to nie tak, jak z tymi lalkami.

Naprawdę mówi o moich lalkach, czy musiał teraz o nich wspomnieć? Zza szklanych ścian windy można wyjrzeć poza piramidalny tygiel budynku, poza okna ze szkłem ornamentowym ogromnej hali konferencyjnej. Wspaniały widok rozpościerał się przed nami. Od strony osiedli przemysłowych, w gorączkowo kłę-

biących się słupach, opada dym. Na skrzyżowaniach alei symfonicznie zmieniają się światła lamp sygnalizacyjnych. Zeppelin, tłoczące się w odległości kilkuset metrów nad barakami, wyglądają teraz o wiele bardziej niewinnie – ociążałe, przetrenowane ryby w akwarium gorączki. Nad nimi myśliwce i statki wojenne przygotowują się do odepchnięcia się od grawitacji planety i z prędkością ucieczki mierzoną względem wagi ich ciał wystrzelą się na peryferie pierścieni.

Winda zatrzymuje się z lekkim szarpnięciem, drzwi otwierają się. Wchodzimy do ciemnego pomieszczenia, z pewnością zaciągnęli osłony cieniujące. Jakiś mężczyzna skinięciem przywołuje ojca do stołu, mną się nie przejmuje. Ojciec siada, z góry zjeżdżają okulary, przykłada do nich głowę. Nieznajomy uśmiecha się.

Będę zadawał pytania. Pierwsze pytanie. Kogo przyprowadził ze sobą?

Mojego syna.

Zza jego pleców widzę, że mężczyzna patrzy na przyrządy, przez długie sekundy obserwuje fioletowawe i zielone kreski.

Następne pytanie. Idzie przez pustynię, nie ma co jeść. Znajduje żółwia, leży na plecach. W ciągu kilku minut miękki, różowy brzuch smaży się w słońcu na słodkavo.

Wydłubuję mięso żółwia i zjadam. Potem do ust przybliżam najcieńszą część pancerza i wysysam resztki.

Mężczyzna patrzy na wyniki. Nic sobie z tego nie robi, że obserwuję go z ukrycia. Na zewnątrz, z nieprawdopodobną szybkością, przesuwają się cirrusy. Rakietę sygnalizacyjną, którą mogli wystrzelić ze świętującego rzędu budek bazarowych, barwi niebo na jagodowo.

Następne pytanie. Jak się ma żona?

Usta mojego ojca pienia się. Ten sam jagodowy krem, co rozchodzi się w kręgach na zewnątrz. Mięso żółwia. Lekka, bezpłcio-

wa galareta wewnętrznych organów. Początkowe delirium. O mojej żonie. Dużo. Mogę. Opowiadać.

Patrzę na wskaźniki, ruszyły fale. Skacze zielony i fioletowy, choć więcej słów już nie pada, dwie wartości już nie powracają do stanu spoczynku. A więc urządzenie mierzy również reakcje fizjologiczne, nie tylko ocenia odpowiedzi. Swoją drogą w tym celu mają też tu lekarza, który teraz odwraca się na krześle i pyta mnie, cóż, jak myślisz, mam go zabić? Nie rozumiem, jakbym stał w niewłaściwym miejscu. Nie, proszę go nie zabijać. Spójrzmy jeszcze raz na wyniki. Jak myślisz, synu, co mamy z nim począć? Po drugiej stronie stołu ojciec się ślini, piana zakrywa mu twarz. Kto cię tu przyprowadził i dlaczego? Zabiję go, teraz go zabiję, mówi. To jest dziewięćdziesiąte szóste piętro. Tu można wszystko, mówi, i puszcza do mnie oko. Na pięćdziesiątym, tam jeszcze żrą rękami, to barbarzyńcy. Samo mlaskanie i ślina. Tu jemy żelazem i żelazem myślimy. Trzeba by zabić, nieprawda? Chciałbyś to zrobić?

przełożyła Marzena Jagielska

Bartók Imre

KORYTNAČKA

Ledva rozumiem otcovým slovám, možno, že rozpráva o niečom inom, a nie o kompromise, toto slovo sa dá ľahko nesprávne pochopiť. Ide napred, dobehnem ho, kráčame v jednej línii, celou dľaňou sa držím jeho palca. Je neskoro, ale okolie by nemohlo byť živšie. Z vredov ulice na nás žmurkajú lampióny v premenlivých farbách, v daždi prehrmia rikše, somáre druhej generácie ťahajú poklady pagod so strechami z ryžového papiera za svojím ďalekým cieľom. Spev rozvlhnených polonahých tanečnic vo výklade neďalekého baru obsiahne aj tri-štyri oktávy, neóny blikajú, na mieste neba reklamy. V koryte kompromisu tečie hnedastá tekutina, zopakuje, rád by som sa ho na to opýtal, ale neurobím to. Vidím len dážď a hodnoty smogu na tabuliach, síra aj arzén vybehli nad normu, a decht, to je zvláštne, vykazuje menej než celomesačný priemer. Minulý týždeň tu ktosi bol, chodil po uliciach s prerobeným vysávačom, zložil na seba tri magnety a tie na seba nasali poletujúci prach, dostal z toho tehlu veľkú ako dve dlane. Destilovaný smog, povedal otec. Chlap s vysávačom nám chcel ukázať, v akej špiny žijeme. Ale to je omyl, lebo my nežijeme v špiny, len vzduch je špinavý, ale náš byt, naše nechty, naša výlevka sa lesknú ako slnečný lúč. Čo je to slnečný lúč? Čo znamená vlnová podstata vecí? Je noc, ročné obdobie neznáme, niekde venujú celé konferencie otázke ako položiť základy nového počítania času a nového kalendára. Padá dážď, je ťažký, vzduch neosvieži,

ale nech padá akokoľvek husto, nepremokneme. Dopadajú na nás veľké, tučné kvapky, každá jedna je váhavým chrobákom, ktorý vylieza zo sivej trhlíny.

Spýtam sa otca, kam ideme, odpovie, kontrola úrody. Viem, že to nie je úplná pravda, aj keď hovorí ako niekto, kto nemá čo skrývať, „Tvojou povinnosťou je...“, „Tvoja matka teraz prechádza ťažkým obdobím...“, „Ty si na to ešte príliš...“, všetky odpovede sa na brehoch sna, v plavárni, v šatni tenisových kurtov rodili takýmto spôsobom. Spomienky s príchutou chlôru a šatní. Máme prácu, ideme vpred. Potom zastaneme, hore, na fasáde žltosivej budovy sa objaví reklama, ktosi spieva a sľubuje rozkoš, zastretým hlasom spieva o genetike. Stánok, bankovky, zelenkavé, jemne sa vlniace línie cesta.

Chuchvalec včelieho produktu z cudzieho trstia, dotknesami pier, je sladkastý a mäkký, je ľahké ho rozžuť, ľahšie, než domáce cesto. Toto je pravé cesto, pýtam sa, ale otec tentoraz neodpovie, chyti chobotničku medzi paličky, zahryzne do nej a zvyšok podá mne.

Vrazí pred nás skúter, z jeho hrdzavého motora vyčnieva žrd', na nej nápis *Korytnačky v púšti*. Znova schmatnem otcov palec, zaborím sa doň nechtom, sykne, ale neodtiahne ruku, zlizne si masť z kútika úst. Obráti ku mne hlavu, škatuľa v druhej škatuli, ukáže, kade pôjdeme. Jaskyňa, skrytý ekosystém, aj medzi tieňmi pestujú huby, chrastí kasa potoka, napúcha, kvasnice pulzujú. Je to úprimný svet plný záhad? Všetko je tajomstvo, krivý pohľad predavača v stánku, ktorý márne čas a nudí sa len navonok, *vyrábam oči, oči*, pomätene presne odhadnuteľné blikanie reklám, známe, odťažité gestá môjho otca, to všetko je skrýša pre stovky záhad, spojitosť, v ktorej naša cesta časom nadobudne zmysel. Veď ani netuším, kam mierime, neustále sa vzdalujeme od známych priestorov mesta. Pod klobúkmi stánkov sa trasú neóny hrubé ako predlaktie, je bezvetrie, vzduch sa nepohne,

a predsa si všetci pritískajú vetrovky, akoby stáli uprostred orkánu. Aj dážď ustal, krúžiace zepelíny nad našimi hlavami sa vzdávajú. Počul som, že náš dážď už má pramálo spoločné s pôvodným dažďom, nie je to oceán, ktorý sa vyparuje do výšky, skôr na nás padá kondenzovaná para týchto vzducholí, rovnomerne sa trúsia po okolí. Dívam sa na otca, na masť v kútiku jeho úst, a premýšľam, že sa ho spýtam, či je to pravda.

Ďalší skúter, na žrdi nápis *Varený pes na večeru*. Viac už zrak nezdvihnem, idem dopredu, robím, čo mám, ale je to otec, ktorý ma stiahne späť, zastane, a len sa díva za skútrom. Ten sa už dávno stratil v uličke, ani nespomalil, vyrazil mladej dvojici z rúk kura Kung Pao na umelohmotnej tácke a zmizol. Otec za ním hľadá, a napokon, s čím vôbec nepočítam, podíde k dvojici, zohne sa a pustí sa zbierať kuracie krídelká z asfaltu, od dechtu mäkkého ako guma. Tí nechápu, čo robí, on zistí, že pochybil, aby to zakryl, chybu vystelie ďalšou chybou, tri malé kúsky posunie k dvojici, akoby to boli korunovačné klenoty, cúvnu, neprejavia žiadny záujem – v tom momente nechá mäso spadnúť na zem.

Pribehnem, chytím ho za ruku. Reklama nad našimi hlavami spustí znova. Nieкто si zasúva ťažkú, hrubú ihlicu do chrbta kimona, podľa nového nápisu je to záruka vyrovnanosti. Pohyb je pôvabný, ihla rovná ako dynastický rapír. Prejdeme ďalším radom bazárov, je taký istý, ako ten predošlý, zastaneme, kúpime si sklenené rezance, otec je, predtým som ho nikdy nevidel zaobchádzať s paličkami takto šikovne, prichádza ďalšia porcia, tá je pre mňa. Zjedz to, nechcem. Len to zjedz. To už je kontrola úrody? Je mi zima, kryštály dažďa mi zasadnú na hlave, na zanedbanej vyhládke. Dám si z rezancov. Nechutia zle. Nechutia nijako. Vidíš tú reklamu, pýta sa, áno, vidím, žena si práve vyťahuje z chrbta ihlicu, z puzdierka vyberá dávnu hračku. Ihlica je presne taká dlhá, ako jej ruka, olizne ju úzkym, špicatým jazykom. Do tejto reklamy mie-

rime aj my, aby sme dosiahli záruku vyrovnanosti. V budove, na stene ktorej je reklama, povie otec a odhodí svoju tácku na pult. Aj ja zahodím tácku, chytím ho za prsty, ako hasičské prístroje mrznúce na chodbách hotelov. Musíme prejsť ešte jednou ulicou, pred nami sa rútia skútre, vysporiadavanie sa medzi členmi jakuzy, alebo sa len tak z nudy zabávajú. Ľudia sa zastavia, čakajú, kým sa skútre konečne stratia, ale rad je dlhý, ešte dlho sa prehávajú na splaškoch z kanálov. Na poslednom z nich je zástava, na nej nápis, neprečítam si ho. Ešte pár minút a prídeme k budove, vojdeme, recepcia je prázdna, k výťahu sa dostaneme bez prekážky, kto by tomu veril, že sem dorazíme tak skoro. Otec zavolá výťah, príde, nastúpime. Keď tam prídeme, správaj sa slušne. Je to dôležité. Teraz to nebude také, ako s tými bábkami.

Vážne hovorí o mojich bábkach, teraz? Cez sklenené steny výťahu z pyramídového téglíka budovy dovidieť na obrovské šupinaté okná konferenčnej sály naproti. Pred nami sa rozprestiera úchvatný výhľad. Od priemyselných areálov sa v horlivo sa hmýriacich stĺpoch dvíha dym. Na križovatkách diaľnic sa symfonicky striedajú svetlá lúčov. Zepelíny krúžiace niekoľko sto metrov nad barakmi sa teraz zdajú oveľa nevinnejšie – ťažkopádne, prešľachtené ryby v akváriu horúčky. Nad nimi sa stíhačky a vojnové lode chystajú, aby sa odpichli od zemskej tiaže, a vystrelili únikovou rýchlosťou úmernou hmotnosti ich tiel na prstence satelitného okruhu.

Zastaneme s drobným záchvevom, dvere sa otvoria. Vstúpime do tmavej miestnosti, pravdepodobne zapli tieniace plášte. Nejaký muž privolá otca rukou k stolu, o mňa sa nestará. Otec si sadne, z výšky sa spustí okulár, vloží doň hlavu. Neznámy muž sa usmeje.

Budem vám klásť otázky. Prvá otázka. Koho ste so sebou priviedli?

Syna.

Spoza jeho chrbta vidím, ako sa muž díva na prístroje a dlhú chvíľu sleduje fialové a zelené vlny.

Ďalšia otázka. Idete po púšti, nemáte čo jesť. Nájdete korytnačku, leží na chrbte. Jej mäkké, ružové brucho za pár minút opraží slnko do sladkasta.

Vydlabem mäso a zjem ho. Potom si priložím k ústam najužšiu časť panciera a vysajem zvyšok.

Muž sa díva na výsledky. Nič si nerobí z toho, že ho sledujem. Vonku sa nepravdepodobnou rýchlosťou striedajú cirusy. Raketa, ktorú zrejme vystrelili z radu bazárov, prefarbí nebo na čučoriedkovo.

Ďalšia otázka. Ako sa má vaša žena?

Otcove ústa sa spenia. Ten istý čučoriedkový krém, ktorý sa vlní tam vonku. Korytnačie mäso. Ľahká, bezpohlavná huspenina vnútorných orgánov. Začínajúce delírium. O manželke. By som vedel. Veľa. Rozprávať.

Dívam sa na obrazovku, vlny sa rozvíria. Zelená a fialová preskakujú, a aj keď už nezaznie viac slov, tie dve hodnoty sa nevedia upokojiť. Takže prístroj meria aj fyziologické reakcie, nehodnotí len otázky. A okrem toho na to je tu predsa doktor, ktorý sa teraz otočí na stoličke ku mne a pýta sa ma, no, čo si myslíš, mám ho zastreliť? Nerozumiem, akoby som bol na nesprávnom mieste. Nie, nestrieľajte. Pozrime sa znova na hodnoty. Čo myslíš, synku, čo s ním urobíme? Na druhom konci stola otec slintá, pena mu zakrýva tvár. Kto ťa sem priviedol a prečo? Zabijem ho, teraz ho zabijem, vraví. Toto je deväťdesiate šieste poschodie. Tu sa smie všetko, povie a žmurkne na mňa. Na päťdesiatke, tam ešte žerú rukami, barbari. Samé mľaskanie a sliny. Tu jeme kovom a premýšľane kovom. Treba ho zabiť, no nie? Rád by si ho zabil sám?

Pavla Horáková

A NYUGHATATLAN IDŐSKOR HÁZA

Tegnap szétszórtuk a professzort. A kert mögötti réten. Ő maga kívánta így. Ő volt közülünk a legidősebb, állította, hogy már elmondott mindent, amit szeretett volna. Nem gyászoljuk, az utolsó útján koccintottunk az egészségére. A felszabadult helyre már készül a csoporttársnőm a bölcsészkarról. Harminc éve özvegy, a lánya Amerikában, egy évben egyszer találkoznak. Ő is fordít, mint én. Amint kitakarítják és kifestik a szobát a professor után, be is költözhet. Többek között azért is nagyon várjuk, mert szenvedélyesen szeret sütni.

Valamikor az évezred elején fogalmazódott meg bennem ez az ötlet. Akkoriban a szüleim idősek otthonában laktak. Nem voltak még nyolcvanévesek sem, és az egészségük sem volt vészes, de attól az egysíkú élettől, amit ott éltek, elfogott a szorongás. Mikor apám meghalt, egy ellenszenves idegen nőt raktak be anyám mellé a szobába. Szerintem ez vitte őt a sírba.

Generációnknak azt jóslták a demográfusok, hogy megérjük a százat, közben csökkent a születések száma és az általános nyugdíjrendszerből egyre fogyott a pénz. Könnyedén kiszámolhattuk, hogy az államra nem számíthatunk. Megszoktunk egy bizonyos életszínvonalat, és nemcsak az anyagi kényelmet, hanem a társasági életet is. Nem tudtuk elképzelni, hogy egy nap mindent fel kell adnunk annak ellenére, hogy egészségesek leszünk.

Ha a szigorú napirendet, valamint a betegség és halál állandó jelenlétét leszámítjuk, akkor egy ilyen idősek otthona nem sokban különbözik egy tartós nyaralástól vagy táborozástól. De hiszen ott lehetne csak rendesen kirúgni a hámból! Tábori heccek, bulik, szerelmi románcok, trécselés késő éjszakáig. Főznek, mosnak, takarítanak ránk, áthúzzák az ágyat, tiszta a fejed és csupa korodbeli körülötted. De sajnos nem így működik. A szüleink otthonában egész nap csak bömbölt a tévé, előtte bamba arcú öregekkel, akik szinte alig szóltak egymáshoz.

Az értelmes öregkort én rokon lelkek kommunájaként képzeltem el. Egy ügyvéd cimborámmal akkor leültünk és összeraktuk a projektet. Pénz és rengeteg jó szándék kell majd hozzá. Vagy rengeteg jó szerződés, válaszolta jogász barátom. Az idősek otthonának, ahol a szüleim laktak, hivatalosan Esthajnalcsillag, a Nyugalmas Időskor Háza volt a neve. De én a Nyughatatlan Időskor Házát álmodtam meg magamnak! És csak semmi eufemizmus. Az enyémet nevezhetnénk, mondjuk, Alkonyoknak.

Egymás között viccesen *Götterdämmerung*-ként emlegettük a projektet. Hárman kezdtük: a feleségem, én és az ügyvéd, dr. Malina. Vettünk a városon túl egy elhanyagolt birtokot, és elkezdtük helyrehozni. Ha nem jön össze, fontolgattuk, majd hétvégenként járunk oda, legrosszabb esetben pedig eladjuk. A barátaink akkor még nevettek, de ahogy fokozatosan széthullott az első, majd a második házasságuk, a gyerekek kirepültek vagy külföldre költöztek, a régi barátok és munkalehetőségek megfogyatkoztak, a munkaadók csődbe mentek, és közeledett a nyugdíjaskor, vele pedig az életfogytig tartó magány kilátása, egyszerűen elkezdtek bejelentkezni nálunk. Malina körülbelül félévente új szerződést írt. Amikor úgy tűnt, a nukleáris családmodell nem működik többé, egyszerűen megalkottuk magunknak a sajátunkat.

Különálló szobáink vannak, egyesével vagy párosával lakunk. Volt már olyan, hogy párok újracsoportosultak, de ez nem zavarta meg a közösséget. A takarításra felbéreltünk egy céget. A bevásárlást interneten intézzük. Vagy mindenki magának, vagy együtt főzünk, sokan étteremből hozatják maguknak az ételt futárszolgálattal. Ha megszokod a minőséget és a változatosságot, nem akarsz már kifőzdei étellellátmányt, ha nem muszáj.

Tudjuk, milyen jó nekünk másokhoz képest, és a tudatosabbak közülünk igyekeznek más módon is a társadalom javára válni, mint hogy foglalkoztatják a szolgáltatási szektort. Ingyenes lakásszemináriumokat tartunk, mentoráljuk a fiatalságot. A professzornak, aki most halt meg, egy egész iskolányi követője volt, ideutaztak hozzá a bölcsészhallgatók, mert állítólag az ő előadásaiból többet tanulhattak, mint a bölcsészkaron. Mi is eljártunk rájuk, jobb tréning volt az agynak, mint a keresztrejtvény vagy a sudoku. Mareknek, a festőnek is vannak tanítványai. Főleg lányok. Évente kétszer felajánl egy vásznat nyugdíjasok javára fordított jótékonyági árverésre. Eva Nováková minden hónapban hegedűkoncertet ad külsős vendégeknek. Hetente egyszer eljönnek hozzánk a gyerekek a napköziből. Mesélünk nekik, énekelünk velük, ezt hívjuk generációk közötti összetartásnak.

Ahhoz is ragaszkodunk, hogy legyen közöttünk legalább egy orvos. Válová doktornő ugyan nőgyógyász, de közben geriátriát hallgat, már saját érdekében is. Amíg egészségesek vagyunk, mindannyian dolgozunk: írunk, fordítunk, kutatunk, alkotunk, tanítunk, művelődünk. Amíg lehet, utazunk, és jól érezzük magunkat. Nincs semmiféle ideológiánk, új tagokat csak személyes ajánlás alapján, szavazásos úton veszünk fel. A személyes szimpátia dönt. A lényeg, hogy segítjük egymást, és közülünk soha senki nincs egyedül.

Idén már három szociológus látogatott el hozzánk, akik azt vizsgálják, fenntartható és terjeszthető-e a rendszerünk. Személy szerint úgy gondolom, ez az otthon nem éli túl a bandánkat. De jogilag már a további jövőjéről is gondoskodtunk. Ha majd közülünk a legutolsónak a hamvai is szétszóródnak a birtokon, létrejön egy alapítvány, és a Nyughatatlan Időskor Házából magánmúzeum lesz, egy olyan szociális kísérlet múzeuma, amely ugyan nem élte túl az alapítóit, de az időskorukat az életük valódi tetőfokává változtatta.

Juhászné Hahn Zsuzsanna fordítása

Pavla Horáková

DŮM NEPOKOJNÉHO STÁŘÍ

Včera jsme rozptýlili profesora. Na louce za zahradou. Přál si to tak. Byl z nás nejstarší, tvrdil, že už řekl všechno, co říct chtěl. Ne-truchlíme za ním, na poslední cestu jsme mu připili. Na to uvolněné místo už se chystá moje spolužačka z fakulty. Je třicet let vdova, dceru má v Americe, vídají se jednou do roka. Je překladatelka jako já. Jen co se vyklidí a vymaluje pokoj po profesorovi, může se nastěhovat. Těšíme se na ni mimo jiné proto, že vášnivě ráda peče.

Ten nápad jsem dostal někdy počátkem tisíciletí. Rodiče jsem měl tehdy v domově důchodců. Nebylo jim ještě ani osmdesát a zdravotně na tom nebyli špatně, ale z jednotvárného života, který tam vedli, mě popadala úzkost. Když otec zemřel, matce dali na pokoj protivnou cizí paní. Myslím, že to mámu přivedlo do hrobu.

Demografové naší generaci předpovídali, že se dožijeme stovky, zároveň klesala porodnost a peněz v průběžném důchodovém systému nepřibývalo. Snadno jsme si spočítali, že na stát spoléhat nemůžeme. Zvykli jsme si na jistou životní úroveň, a to nejen na materiální komfort, ale i na společenské vyžití. Nedokázali jsme si představit, že se toho všeho jednoho dne budeme muset vzdát, přestože třeba budeme zdraví.

Když si odmyslím pevný režim a neustálou přítomnost nemocí a smrti, pak se takový domov důchodců moc neliší od permanentní dovolené nebo tábora. Vždyť tam by se dalo vyvádět věci! Kanadské noci, mejdany, milostné romány, tlachání pozdě do

nocí. Uvařeno máte, vypráno taky, uklidí vám, postele převléknou, máte čistou hlavu a kolem sebe samé vrstevníky. Ale bohužel to tak nefunguje. V domově u našich jen celé dny nahlas hrála televize, před ní seděli stařečci s nepřítomným výrazem a nepromluvíli spolu ani slovo.

Moje představa smysluplného stáří byla komuna spřízněných duší. S kamarádem právníkem jsme si tenkrát sedli a sepsali projekt. Bude to chtít peníze a hodně dobré vůle. Anebo hodně dobré smlouvy, opáčil přítel advokát. Domov důchodců mých rodičů se oficiálně jmenoval Dům pokojného stáří Jitřenka. Ovšem já jsem si pro sebe vysnil Dům nepokojného stáří! A hlavně žádné eufemismy. Ten můj by se mohl jmenovat třeba Soumrak.

Projektu jsme mezi sebou žertem říkali *Götterdämmerung*. Začínali jsme tři. Moje manželka, já a právník, doktor Malina. Koupili jsme za městem zchátralý statek a začali ho renovovat. Když to nevyjde, budeme tam aspoň jezdit na víkendy a v nejhorsím případě ho prodáme, uvažovali jsme. Kamarádi se nám tenkrát smáli, ale jak se jim postupně rozpadala první a pak i druhá manželství, děti se odrodily nebo se odstěhovaly do ciziny, starých přátel i pracovních příležitostí ubývalo, zaměstnavatelé krachovali a blížil se důchodový věk a s ním vyhlídka doživotní samoty, najednou se začali ozývat. Snad každého půl roku sepisoval Malina novou smlouvu. Když se zdálo, že koncept nukleární rodiny přestal fungovat, prostě jsme si vytvořili svou vlastní.

Máme samostatné pokoje, bydlíme jednotlivě nebo v párech. Už se stalo, že se nám tu dvojice přeskupily, ale společenství to nenarušilo. Úklid zajišťuje najatá firma. Nákupy si objednáváme po internetu. Vařit si můžeme sami nebo společně, řada lidí si jídlo nechává dovážet z restaurací kurýrní službou. Když si zvyknete na kvalitu a rozmanitost, nechce se vám jíst dotované jídlo z vývařovny, když nemusíte.

Víme, jak dobře se oproti jiným máme, a ti uvědomělejší z nás se snaží být společnosti prospěšní i jinak, než že dávají vydělat sektoru služeb. Konají se u nás bezplatné bytové semináře, děláme mentory mladým. Profesor, co zrovna umřel, měl celou školu následovníků, jezdili za ním studenti filosofie, protože prý se z jeho přednášek dozvědí víc než na fakultě. Chodili jsme na ně taky, pro mozek to byl lepší trénink než křížovky nebo sudoku. I Marek, malíř, má své žáky. Hlavně žákyně. Dvakrát do roka věnuje plátno do nějaké dobročinné aukce pro seniory. Houslistka Eva Nováková každý měsíc pořádá koncert pro hosty zvenčí. Jednou týdně k nám chodí děti ze školní družiny. Vyprávíme jim, zpíváme s nimi, říká se tomu mezigenerační soudržnost.

Taky trváme na tom, že mezi námi bude aspoň jeden lékař. Doktorka Válková je sice gynekoložka, ale průběžně studuje geriatrici, i ve vlastním zájmu. Dokud jsme zdraví, všichni pracujeme: píšeme, překládáme, bádáme, tvoříme, učíme, vzděláváme se. Dokud to jde, cestujeme a bavíme se. Nemáme žádnou ideologii, nové členy přijímáme jen na osobní doporučení a hlasujeme o nich. Rozhodující jsou osobní sympatie. Hlavní je, že si pomáháme a nikdo z nás nikdy není sám.

Letos už nás navštívili tři sociologové, kteří zkoumají, jestli je náš systém udržitelný a přenosný. Osobně si myslím, že tento domov naši partu nepřečká. Ovšem jeho další budoucnost máme právně ošetřenou. Až za statkem rozpráší popel posledního z nás, vznikne nadace a z našeho domu nepokojného stáří se stane soukromé muzeum jednoho sociálního experimentu, který sice nepřežil své zakladatele, ale proměnil jejich stáří ve skutečný vrchol života.

Potozky László

CURRICULUM VITAE

Ne tanulj, fiám, eszednél legyél, ismételte apám mindig, én viszont hülye voltam, és nem hallgattam rá. Négyévesen kerültem a kis farmra, akárcsak a többi, velem azonos évjáratú gyerek, akkoriban krumplit mostunk és válogattunk a telepi kantinnak, ez volt a feladat. Apró, barna csecsemők főnek az óriásbográcsokban, ilyeneket képzeltem, és hogy fel-feljajdulnak, amint valamelyikük beszorul a kiöregedett önjáró lapátok alá, nyers burgonyahúsba vág a rozsdás fém, ezt esszük ebédre mi is.

Nagyanyám jött utánam, ő vitt haza, idő előtt lerobotizálták a szanitáriusok, és kártérítésből kapott annyi kedvezményt, hogy plusz három családi órát az unokájával tölthetett. Egyetlen óvoda maradt a municípiumban, a hídon túl, közel ahhoz a parkos erdőhöz, ahová a kórházból hordták a mindenféle szemetet, tűhöz, fecskendőhöz, mérleghez *nem nyúlok*, ismételtették velünk az óvónők, mielőtt kiengedtek az udvarra játszani. Bokrok közt futkároztunk a homokos kavicsos, nagyanyám a többi régi aszszonnyal ült egy nagy asztalnál a verandán, és *azokról* az időkről beszélgettek. Ha nem vettek észre, négykézláb beosontam a pad alatt a terítő alá, ők szoknyát viseltek felszaladt szemű harisnyával, szégyenlősen összeszorították a térdüket, pedig nem tudták, hogy én ott vagyok, és félrehajtottam a falon a fémlappancsot, majd bedobtam a sötét üregbe egy papírfecnit, amit a huzat a

felső égetők valamelyikébe vitt, üzenek az égbe, erre gondoltam, fogalmam sincs, kinek.

Az álmodozásnak nincs helye a rendes világban, az oktatás egyedül az idősök elavult hóbortja, értelmetlen szabadidős tevékenység, amit elnéznek nekik a fiatalabbak, pont úgy, ahogy nagyon régen szemet hunytak afelett, ha templomba vitték az unokáikat a nagyszülők. *Mindenki annyit ér, mint a munkája*, ezt írták az alegység falára, ahová a kis farm után kerültem, itt már nem zöldséget mostunk. Deszkavágással kezdtem, ragasztottam csomó bútort, végül polckészítő lettem, gyártottam egészen szép darabokat is, halmozódtak rendesen a kreditjeim, a kis farmi munkáért kapott állami modjaimat hamar lecseréltük jobbakra. Nagyanyámat akkorra már elküldték fagyni, nem volt ott, hogy ellenkezzen, ahogy az alapfejlesztések ellen tette, *megtanult volna magától is beszélni, ugye?*, mondta, és megsimogatta a fejem, én meg nem bírtam megszólalni, túl sok új szó gyűlt egyszerre a számba a frissen felnyomott chipből, másfél évesen sose mondtam még ki ilyeneket. *Hegyibeszéd*, legyintett apám, *nekem még a nyakamba szakadt nyolc év konvencionális tanulás, nem kell a kölyök is szívjon, vigyed magaddal iskolába, gimnáziumba, ahová akarod, felőlem művelődjetek, olvassatok, de akkor is az a lényeg, hogy legyen elég kreditje olyan neuromodokra, amikkel boldogulni tud.*

Az orron keresztül felrakott bizbaszok olyanok, mint a tejfog, hamar tönkremennek, és igazából arra jók, hogy hozzászoktassák a kortextet az igazi, halántékos módosításokhoz. Van, aki négyéves korában kapja az első portot, én nyolc voltam, emlékszem, apám iktatta bele a sticket, miután hazahoztak a belövőtől. Nyár volt, és valami olyan gyógyszerrel szedáltak le, hogy azt éreztem, a halántékom a torkomban fáj, és fogalmam se volt, fél órája vagy

két órája reccsent a csont a fejemben. Azonnal tudtam biciklizni és úszni, nyaralni mentünk, azért kellett egyszerre belém iktatni a kettőt, végighánytam az odautat, és nagyon lassan haladtunk, mert automata sofőrrel tettük meg az ezernégyszáz kilométer nagy részét. Apám nem vezethetett, anyám folyton veszekedett vele, és holnapra rúdugrót is csinálj belőle, meg zongoristát, elment az eszed!, mire apám, márpedig nyelvet fog tanulni!, kiáltotta, és a tekintetemet kereste a visszapillantó tükörben, de én az útszéli, bíborkék kaktuszokat néztem, és az üres városokat a távolban, amiket a háború után evett meg a sivatag.

Akkor szerettem meg a régi, szép, kommunista paneleket, ma már nincsenek olyanok, talán ezért rajzolgattam őket egy darabig. *Elmúlt művészkedés elmúlt dolgok kapcsán, mondta apám, kamaszkori hóbort, tinédzserlázadás, minek kínlódsz szénnel, amikor a szemeddel is fotózhatsz 16K-ban?* De én nagyanyám miatt továbbra is jártam az alegységben lehúzott órák után iskolába, tanultam, gyakoroltam, fölöslegeskedtem, pedig akkorra már a mesterséges művészetért sem krediteltek az emberek, nemhogy az autentikusért. És valamiért mégsem tudtam abba hagyni, addig kísérleteztem olyan új formákkal, amiket a gépek biztosan nem tudnak kitalálni, amíg semmim se maradt, se lakás, se állás, gyógyszert is szedtem ez ellen a drive ellen, de nem múlik el.

Szupresszormod kéne, ami teljesen lenullázza ezeket a késztetéseket, aztán mindenféle hasznos szkillek, még a legutolsó építkezésen is olyan fejlett arcok állnak sorba munkáért, akik minimum B szint fölé vannak modolva. Nekem egyelőre csak egy olyanra futotta, ami az emlékeket tompítja, egy pragmatizátor a hetvenes évekből, nem olyan jó az agyszövetnek, mint az újabb fajták, de nem tehetek mást, állítólag a frontális lebenyt bom-

lasztja a legjobban, mindegy. Találtam egy műhelyt a szomszéd területben, ahol megfűrnak okosban, fele árért, értelmetlen mellékprocedúrák nélkül, és beültetnek egy olyan csomagot, amivel már egész jó munkaerőnek számít az ember a piacon. Nem mindenki vállalja be az ilyen beavatkozásokat, akad bennük reszkír, nekem viszont nincs más opció. Félelmet és szorongást nem érzek, alig emlékszem valamire, törlődnek a dolgok, felcserélődnek, átstrukturálódnak, folyik befelé az infúzió. Egy alagsori helyiségben látok egy bőrpárnás fémszéket, hideg nyomás a tarkómon, fáj a szemgolyóm, roppanás. Jó munka vár rám, ebben teljesen biztos vagyok.

Potozky László

CURRICULUM VITAE

Neuč se, kluku, měj rozum, hučel do mě táta v jednom kuse, jenže já, jak jsem byl blbej, jsem ho neposlechl. Ve čtyřech letech mě šoupli na farmičku, přesně jako ostatní stejně starý děcka, tehdá jsme omejvali a vybírali brambory pro sídlištní kantýnu, jinej úkol jsme neměli. V ohromnejch kotlích se vařej prťavý hnědý mimina, takový věci jsem si tam představoval. A taky jak se rozeřvou, když se náhodou některý zapasuje mezi lopatky rozhrkanýho automatickýho transportéru, rezavý železo se syrovýmu bramboru zahryzne do masa a pak to dostaneme k obědu i my.

Přidrandila za mnou babička a vzala mě domů, saniťáci ji předčasně zrobotizovali a pak ji odškodnili tím, že mohla bejt tři ro-dinný hodiny navíc s vnoučetem. V celým municipiu zůstala už jen jedna jediná školka, ta za mostem, blízko toho lesoparku, kam se vyváželo všelijaký smetí ze špitálu, a vždycky, než nás učitelky pustily ven na dvůr blbnout, museli jsme jim odříkat *jehel, stříkaček a jedů dotýkati se nebudu*. Běhali jsme po štěrkopísku mezi křovíčkama, babička a jiný staromódní bábrlinky vysedávaly u velkýho stolu na verandě a povídaly si o *tamtěch* časech. Když si mě nevšimly, nenápadně jsem po čtyřech podlezl lavici a schoval jsem se pod ubrus, nosily sukně a pod nima punčochy, který poušťely oka, kolena tiskly stydlivě k sobě, i když neměly ponětí, že tam jsem, já jsem odsunul plíšek na zdi a do tmavý díry pod ním jsem hodil papírek, kterej odnesl průvan do jedný z horních spalo-

ven, myslel jsem, že tím posílám zprávu do nebe, ale komu, o tom jsem neměl ani páru.

V normálním světě není na žádný snění čas, učení, to je pošahaná záliba starejch bab a dědků, kterou dnes už nikdo nežere, nesmyslný způsob zabíjení volného času, ale mladší jim to promíjejí, úplně stejně, jako se v dávný minulosti přimhuřovaly oči nad prarodičema, když vodili vnoučata do kostela. *Každý stojí za tolik, zač stojí jeho práce*, to bylo napsaný na zdi v podjednotce, kam mě zařadili po farmičce. Tam už jsme neprali zeleninu. Začal jsem řezáním prken, o sto šest jsem slepoval nábytek, a nakonec jsem skončil u polic, vyrobil jsem pár docela hezkejch kousků, nasbíral jsem fůru kreditů a státní mody, který jsem dostal za tu makačku na farmičce, jsme brzo vyměnili za lepší. V té době už babičku poslali do mrazáku, nebyla doma, aby protestovala, jako předtím proti základním vývojovým krokům, *dyť on by se naučil mluvit i sám od sebe, vid'?* řekla a pohladila mě po hlavě, zatímco já jsem ze sebe nevypravil ani hlásku, v puse se mi nahromadilo strašně moc slov najednou, to dělal ten čerstvě vsazený čip, jako jedenapůlroční prcek jsem takový slova nikdy neříkal. *To jsou řeči, mávl táta rukou, já jsem ještě z těch, co se osum let mordovali s konvenční školní docházkou, a klukovi tu zabíračku nepřeju, vem ho s sebou do školy, na gympl nebo kam chceš, pro mě za mě se vzdělávejte, čtěte, ale hlavní je, aby měl dost kreditů na neuromody, s kterejma to někam dotáhne.*

Ty voloviny, co se do člověka vsazujou nosníma dírkama, jsou jako mléčný zuby, nic pořádně nevydržej, mají vlastně jenom kortexu pomoct, aby si pomalu zvykal na opravdický, spánkový modifikace. Někdo dostane první port ve čtyřech letech, mně bylo osum, pamatuju si, že když mě po nastřelení přivezli domů, táta mi do něho vlastnoručně zasunul stick. Bylo léto a na utiše-

ní mi dali nějakou takovou pilulku, že jsem měl pocit, jako by mě spánek bolel až v krku, a neměl jsem ani potuchy, jestli mi kost v hlavě zapraskala před půlhodinou, nebo před dvěma hodinama. Okamžitě jsem uměl jezdit na kole a plavat, vyráželi jsme zrovna na prázdniny, proto mi museli implantovat obojí najednou, celou cestu tam jsem blinkal a jeli jsme strašně pomalu, protože velké kusy ty štreky, která byla dlouhá tisíc čtyři sta kilometrů, nás vezl automatickej šofér. Táta řídit nemohl, máma se s ním furt hádala, říkala *a do zejtrka z něho ještě udělej skokana o tyči a pianistu, ty seš úplnej cvok!* a táta na to: *trvám na tom, aby uměl cizí jazyk!* křičel a ve zpětným zrcátku hledal moje oči, ale já jsem pozoroval purpurový kaktusy u cesty a prázdný města v dálce, který po válce pohltila poušť.

Tehdy jsem si zamiloval ty hezký starý komunistický paneláky, takový už se dneska moc neviděj, snad proto jsem je nějakou dobu kreslil. *Přežitý umělecký pokusy inspirovaný přežitejma věcma*, prohlásil táta, *to je pubertální výstřelek, klackovská vzpoura, prosím tě, proč to matláš uhlem, když to můžeš klidně vyfotit okem v 16K?* Ale já jsem kvůli babičce dál chodil po všech těch hodinách odpracovanejch v podjednotce do školy, učil jsem se, cvičil jsem se, zabejval jsem se zbytečnostma, přestože tenkrát už lidi neměli kredity ani za syntetický umění, natož za autentický. A stejně jsem toho z nějakýho důvodu nedokázal nechat, a tak dlouho jsem experimentoval s novejma formama, jaký žádná technika určitě nikdy nevymyslí, až jsem přišel o všechno, o byt i místo, dokonce jsem na ten drive užíval i nějaký prášky, ale nechce to přejít.

Potřeboval bych supresorovej mod, kterej by tu náchylnost úplně anuloval, a taky nějaký užitečný skilly, dyť i na těch nejpodělanějších stavbách stojej ve frontě na práci šíleně vyvinutý týpkové, namodovaný minimálně nad úroveň B. Já jsem si zatím

mohl dovolit jenom takovej ten, jak potlačuje vzpomínky, pragmatizátor ze sedumdesátejch let, ten na rozdíl od novějších variant mozkový tkání dost škodí, jenže co můžu dělat, nejvíc prej rasuje čelní lalok, ale to je fuk. V sousedním obvodě jsem objevil dílnu, kde mě navrtaj načerno, o polovinu levnějc, bez vedlejších procedur, ty jsou stejně na houby, a vsaděj mi tam balíček, se kterým už má člověk na trhu práce docela dost šancí. Na takový zásahy si každej netroufá, někdy můžou bejt i zatraceně riskantní, já ale pro sebe jinou opci nevidím. Strach se mě nezmocňuje, tíseň na mě nepadá, skoro nic si už nepamatuju, všechno se nějak slejvá, věci přeskakujou na jiný místa, měněj strukturu, kape do mě infuze. V suterénní místnosti koukám na kovovou židli s koženým polstrováním, studenej tlak v zátylku, bolejí mě oční bulvy, něco ruplo. Čeká mě fajn práce, tím jsem si stoprocentně jistej.

přeložil Robert Svoboda

Potozky László

CURRICULUM VITAE

Nie ucz się, synu, miej swój rozum, powtarzał zawsze ojciec, ale ja byłem głupi i go nie słuchałem. Miałem cztery lata, kiedy trafiłem na małą farmę, podobnie było z innymi dziećmi z mojego rocznika, myliłmy i przebieraliśmy tam kartofle do obozowej stołówki, to było nasze zadanie. Drobne, brązowe niemowlaki gotują się w wielkich kotłach, tak to sobie wyobrażałem, pojękują od czasu do czasu, gdy któryś utknie pod mieszadłem, a porzewiały metal wbije się w surowy miąższ ziemniaka, my też jemy to na obiad.

Przyszła po mnie babcia, to ona zabierała mnie do domu, sanitariusze wysłali ją przedwcześnie na emeryturę robotyzacyjną, a w ramach rekompensaty dostała trzy dodatkowe godziny rodzinne z wnukiem. W municypium zostało jedno jedyne przedszkole, za mostem, blisko zalesionego parku, gdzie ze szpitala znoszono przeróżne śmieci, *nie dotykam igieł, strzykawek, trucizny*, powtarzaliśmy za przedszkolankami, zanim wypuszczały nas na dwór. Biegaliśmy między krzakami po żwirze piaskowym, moja babcia siedziała z innymi starowinkami przy dużym stole na werandzie, i rozmawiały o *tamtych* czasach. Kiedy nie uważały, wkradałem się na czworaka pod ławkę, a stamtąd pod obrus, nosiły spódnice i rajstopy z oczkami, wstydliwie ścisnęły kolana, choć nie wiedziały, że ja tam jestem, otwierałem klapkę w ścianie, a potem do ciemnej dziury wrzucałem skrawek papieru, służyła wiadomość do nieba, myślałem, choć nie miałem pojęcia, do kogo.

W zwykłym świecie nie ma miejsca dla marzycieli, edukacja jest jedynie przestarzałym wybrykiem starych, bezcelowym hobby, które młodzi puszczają im płazem, tak jak dawno temu przymykali oko na to, że dziadkowie zabierali wnuki do kościoła. *Kazdy jest wart tyle, co jego praca*, głosił napis na ścianie pododdziału, do którego trafiłem po małej farmie, tutaj nie myśliśmy już warzyw. Zacząłem od cięcia desek, sklejałem mnóstwo mebli, w końcu zostałem fachowcem od półek, produkowałem nawet całkiem ładne egzemplarze, szybko przybywało mi punktów, a mody państwowe, które dostałem za pracę na małej farmie, wkrótce wymieniliśmy na lepsze. Babcię wystali już wówczas do zamrażarki, nie było jej, by się sprzeciwić, jak wtedy przy ulepszeniach podstawowych, *sam też by się nauczył mówić, czyz nie?*, powiedziała i pogłaskała mnie po głowie, a ja nie byłem w stanie się odezwać, zbyt wiele słów pchało mi się do ust ze świeżo wsadzonego chipu, gdy miałem półtora roku, jeszcze ich nie wymawiałem. *Kazanie*, ojciec machnął ręką, *mnie jeszcze zważyło się na głowę osiem lat konwencjonalnej nauki, ale dzieciak po co ma się męczyć, zabierz go ze sobą do szkoły, do liceum, gdzie tylko chcesz, jeśli o mnie chodzi, to możecie go kształcić, dawać mu książki do czytania, ale i tak najważniejsze jest to, żeby miał wystarczająco dużo punktów na takie neuromody, z którymi da sobie później radę.*

Wsadzane przez nos gadżety są takie, jak ząb mleczny, szybko się psują, tak naprawdę nadają się tylko do tego, by przyzwyczaić korteks do prawdziwych modyfikacji przez skronie. Niektórzy dostają pierwszy port w wieku czterech lat, ja miałem osiem, pamiętam, ojciec włożył do niego stick, gdy przywieźli mnie do domu od implanterera. Było lato i podali mi jakieś leki uspokajające, przez które czułem się tak, jakby skronie bolały mnie w gardle i nie miałem pojęcia, czy to pół czy dwie godziny temu trzasnęła mi w głowie kość. Od razu umiałem jeździć na rowerze i pływać,

jechaliśmy na wakacje, dlatego musieli zainstalować oba skille na raz, wymiotowałem przez całą drogę i bardzo powoli posuwaliśmy się naprzód, bo większość tysięcy czterysta kilometrowej drogi przejechaliśmy z automatycznym kierowcą. Ojciec nie mógł prowadzić, matka cały czas się z nim kłóciła, *a na jutro zrób z niego tyczkarza i pianistę, rozum Ci odebrało!*, na co ojciec, *mów co chcesz, ale języków będzie się uczył*, huknął i szukał mojego wzroku w lusterku wstecznym, ale ja oglądałem kaktusy w kolorze indygo na skraju drogi i puste miasta w oddali, które po wojnie pochłonęła pustynia.

To wtedy pokochałem stare, piękne komunistyczne bloki, dzisiaj już takich nie ma, może to dlatego rysowałem je przez jakiś czas. *Przebrzmiałe bohomy przebrzmiałych rzeczy*, powiedział ojciec, *szczeniacki wybrzyk, bunt nastolatków, po co mordujesz się tym węglem, jak wzrokiem mozesz robić zdjęcia w 16K?* Ale ja ze względu na moją babcię nadal chodziłem do szkoły po godzinach odwalonych na pododdziale, uczyłem się, ćwiczyłem, robiłem bezużyteczne rzeczy, choć wtedy ludzie nie dawali już punktów nawet za sztuczną twórczość, nie mówiąc o autentycznej. Mimo to z jakiegoś powodu nie potrafiłem tego rzucić, tak długo eksperymentowałem z formami, których maszyny na pewno nie potrafią wymyślić, aż nie zostało mi nic, ani mieszkanie, ani praca, brałem nawet leki przeciw drive'owi, ale dalej nie przechodzi.

Przydałby się mod supresora, który wyeliminowałby ten popęd, a potem przeróżne przydatne skille, nawet ci, którzy stoją w kolejce po pracę na najpośledniejszej budowie, są zmodyfikowani minimum ponad poziom B. Mnie starczyło na razie na mod przytępiający wspomnienia, pragmatyzator z lat sześćdziesiątych, nie taki dobry dla tkanki mózgowej jak nowsze modele, ale nie mam innego wyjścia, podobno najbardziej degeneruje płat czo-

łowy, wszystko jedno. W sąsiedniej dzielnicy znalazłem warsztat, gdzie wiercą na lewo, za połowę ceny, bez bezsensownych procedur dodatkowych, wszczepiają taki pakiet, z którym człowiek liczy się na rynku pracy jako całkiem dobrą siłą roboczą. Nie każdy decyduje się na taką operację, wiąże się z nią ryzyko, ja jednak nie mam innego wyboru. Nie odczuwam strachu i niepokoju, ledwo cokolwiek pamiętam, wspomnienia zamazują się, zostają wymienione, przekształcone, infuzja rozchodzi się już po ciele. W pomieszczeniu w piwnicy widzę metalowe krzesło ze skórzanym siedziskiem, chłodny ucisk z tyłu głowy, bolą mnie gałki oczne, trzask. Czekam na dobrą pracę, mogę być tego całkowicie pewny.

przełożyła Anna Sobczak

Potozky László

CURRICULUM VITAE

Neuč sa, synu, buď pri zdravom rozume, neustále opakoval otec, ja som bol však hlúpy a nepočúval som ho. Ako štvorročný som sa ocitol na malej farme, spolu s ostatnými deťmi z rovnakého ročníka, v tom čase sme umývali zemiaky a triedili ich pre kantínu na farme, to bola naša úloha. Predstavoval som si, že v obrovských kotloch sa varia drobné, hnedé bábätká a sem-tam zabedákajú, keď sa zakliesnia medzi zastarané samohybné lopaty a hrdzavý kov sa zareže do surového zemiakového mäsa, aj my ich obedujeme.

Prišla za mnou stará mama, ona ma zobrala domov, sanitári ju zrobotizovali predčasne a ako odškodnenie dostala tri rodinné hodiny navyše, ktoré mohla stráviť so svojím vnukom. V muni-
cipiu zostala jediná materská škola, za mostom, neďaleko le-
soparku, do ktorého z nemocnice vynášali všelijaký odpad, *ihiel, striekačiek a jedov sa nedotýkame*, museli sme opakovať učí-
teľkám, než nás pustili hrať sa na dvor. Behali sme po drobnom
štrku medzi kríkmi, stará mama s ostatnými starými ženami
sedeli pri stole na verande a rozprávali sa o *tých* časoch. Keď sa
nedívali, štvornožky som pod lavicou vkĺzol pod obrus, mali na
sebe sukne a pančušky s utekajúcimi očkami, hanblivo zvierali
kolená, hoci nevedeli, že som tam, a odsunul som kovový kryt
na stene, do dutiny som vhodil papierovú ceduľu, ktorú prievan

zavial do niektorej z horných spaľovní, chcel som poslať odkaz do neba, no nemám ani potuchy, komu.

Snívanie v normálnom svete nemá miesto, vzdelávanie je prežitý rozmar starcov, nezmyselná voľnočasová aktivita, ktorú im však mladší prepáčia rovnako, ako sa v minulosti prižmúriilo oko nad tým, keď starí rodičia brávali vnukov do kostola. *Každý má takú cenu ako jeho práca*, stálo na múre pododdielu, v ktorom som sa ocitol po malej farme, tu sme už neumývali zeleninu. Začínal som pílením dosák, zlepil som kvantum nábytku, napokon sa zo mňa stal výrobca poličiek, vyrobil som aj celkom pekné kusy, kredity sa mi len tak kopili, štátne mody za prácu na malej farme sme rýchlo vymenili za lepšie. Starú mamu dovtedy už poslali mrznúť, nebola tam, aby protestovala ako proti základným vývojom, *naučil by sa hovoriť aj sám, že?*, povedala a pohľadila ma po hlave, ja som sa však nedokázal ozvať, v ústach som mal z čerstvo aplikovaného čipu priveľa nových slov, ktoré som ako osemnásťmesačný ešte nikdy nevyriekol. *Kázanie na hore*, mávol rukou otec, *ja som musel absolvovať osem rokov konvenčného vzdelávania, nemusí trpieť aj fagan, zober ho so sebou do školy, do gymnázia, kam len chceš, pre mňa, za mňa sa vzdelávajte, čítajte, no aj tak je podstatné, aby mal dostatok kreditov na neuromody, s ktorými sa uplatní.*

Vecičky aplikované cez nos sú ako mliečne zuby, rýchlo sa kazia a v podstate sú dobré len na to, aby si mozgová kôra zvykla na skutočné, spánkové modifikácie. Nieкто dostáva prvý port ako štvorročný, ja som mal osem, pamätám sa, stick mi doň vložil otec, keď ma priniesli od aplikátora. Bolo leto a utíšili ma takým sedatívom, že som bolesť spánkov cítil v krku a nemal som ani potuchy, že mi pred polhodinou či dvoma hodinami zaprasala lebka. Okamžite som sa vedel bicyklovať aj plávať, šli sme

na dovolenku, preto mi museli obe kompetencie nainštalovať naraz, celú cestu som vracal a šli sme veľmi pomaly, lebo väčšinu z tisícštyristo kilometrov sme šli autopilotom. Otec nemôže šoférovať, mama sa s ním neustále hádala, *a zajtra z neho urob aj skokana do výšky, a aj klaviristu, pomiatol si sa!*, na čo otec zakričal, *bude sa učiť jazyky!*, a v spätnom zrkadle hľadal môj pohľad, no ja som hľadel na purpurovo modré kaktusy pri ceste a na prázdne mestá v diaľke, ktoré po vojne pohltila púšť.

Vtedy som si zamiloval staré, krásne, komunistické paneláky, dnes už také nie sú, možno preto som si ich istý čas kreslil. *Zašlé umenie o zašlých veciach*, povedal otec, *pubertálny rozmar, tínedžerská revolta, načo sa trápiš s uhlíkom, keď môžeš fotiť okom v 16K?* Kvôli starej mame som však po hodinách odrobených v pododdiele chodil do školy, učil som sa, cvičil, robil som jalové veci, hoci vtedy sa nedávali kredity už ani za umelé umenie, nieto za autentické. Z nejakého dôvodu som však nedokázal prestať, dovtedy som experimentoval s novými formami, ktoré stroje určite nedokážu vymyslieť, až mi nezostalo nič, ani byt, ani práca, proti tomuto drivu som bral aj lieky, no nepomohli.

Potreboval by som supresormod, ktorý úplne anuluje tieto pohnútky, a potom rôzne užitočné skilly, aj na tej najposlednejšej stavbe stoja v rade na prácu také vyspelé tváre, ktoré sú modované najmenej nad úroveň B. Ja mám zatiaľ len taký, čo tlmí spomienky, pragmatizátor zo sedemdesiatych rokov, čo ničí mozgové tkanivo viac ako novšie typy, no nič s tým neurobím, vraj najviac škodí čelovému laloku, ale to je jedno. V susednom obvode som našiel dielňu, kde ma navrtajú načierno, za polovičnú cenu, bez nezmyselných doplnkových procedúr a vložia do mňa balík, s ktorým je človek na trhu hodnotený už ako celkom dobrá pracovná sila. Nie každý sa odhodlá na takéto zákroky,

predstavujú isté riziko, ja však nemám inú opciiu. Strach a úzkosť necítim, sotva si čosi pamätám, veci sa vymažú, vymenia, preštruktúrujú, vteká do mňa infúzia. V suterénnej miestnosti vidím kovovú stoličku s koženou poduškou, studený tlak na tylo, bolia ma očné gule, prasknutie. Budem mať dobrú prácu, tým som si úplne istý.

preklad Galina Sándorová

Berta Ádám

FEHÉR GYŰRŰ [részletek]

Egy interjúban megkérdezték, miért nem végződött az előző regényem happy enddel. – Miért? Nem azzal végződött? – kamuztam, de ekkor már tudtam, a következő történetem, akár az életem árán is, szerencsésen fog zárulni. Nos, itt van. Fogadják szeretettel.

Be sem kell mutatkoznom, a művelt olvasóközönség már úgyis ismeri a nevemet: Hansági Ferenc vagyok, talán azt is tudják rólam, hogy egy egészséges fiúgyermek, Karcsi édesapja, és a becsvágyó, kifejezetten szemrevaló Fruzsina hites férje. 1969-ben születtem, tehát idén nyáron, 2031 augusztusában fogom betölteni a hatvankettőt.

Kapcsolatunk Fruzsival a vad csikóéveink elmúltával is mozgalmas maradt, évről évre új területeket hódítottunk meg. Az utolsó évtized a leszokások jegyében telt: addigra leszoktunk a cigiről, az egészségtelen kajáról, a tévéről, az értelmetlen társasági kitérőkről és – persze kivételes alkalmakat leszámítva – a tömény szeszről.

– Most miről szokjunk le, drágám? – fordultam Fruzsihoz.

Skype-on beszélgettünk, közben ő is, én is a vacsoránkban turkáltunk. Ő a klinikán, én otthon. Azt mondta, tíz perce van, aztán lejár a szünet, megy vissza az osztályra. Minden második hét-

végén jött haza Bécsből, egy hat hónapos ösztöndíj keretében a kinti neurológián vendégeskedett. Kutatott, csinálhatta, amit tetszik.

Ez már a második Bécs–Budapest expressz szakasz az életünkben. Fruzsi az előzőt is ugyanezen a bécsi klinikán töltötte. Akkor én még újságíróként handabandáztam egy relatíve patinás pesti, angol nyelvű lapnál, a fiunk tízéves lehetett, a felső tagozat elejét járta.

Mi minden történt azóta? Már nem élek tudatmódosító szerekkel, megbecsülöm az időt, legjobb tudásom szerint hasznosítom. És persze regényt írok.

Emlékszem, a fiunk tízéves lehetett, mikor szétszedett egy táskarádiót. Macerás volt beszerezni, hetekig járkáltam utána régiségkereskedőknél, retró dizájnboltokban adtam le rendeléseket. Őlébe fogta a hátuljával felfelé, a csavarhúzó a bakelitborítás mélyedésébe süllyesztette. Ráncolta a homlokát, úgy összpontosított; azt kapta házi feladatul, hogy rajzolja le a füzetébe a szerkezetben található áramkört. Nagyon élesen megvan a helyzet, pedig nem most történt.

- Tényleg ez a lecke? – kérdeztem, hiszen még olyan kicsi volt.
- Szakkörre járok, apa – mondta.

Utólag persze kiderült, bármilyen kidobott masina jó lett volna, azt, hogy szovjet rádió legyen, ő találta ki.

- Segíték – mondom, és belekezdünk, aztán –, merre is mennek a drótok? – Belegabalyodok, ő viszont kiigazít.
- Milyen régi – álmélkodik a készülék belseje láttán.

Fruzsi csak nézett ránk, aztán nevetve vacsorázni hívott. Mindenre pontosan emlékszem: a nappaliban lenémítva megy a tévé, rajzfilmet adnak. Abban a pillanatban eszembe jut Fónagy elmé-

lete, a szomorú és vidám hangok, a psziché lingvisztikai determi-
náltsága.

Lelki szemeim előtt megjelent Fruzsi vidám arca. Harminchat éve a feleségem, és még soha nem akart lelépni se ő, se én. Össze-
tartunk. E pillanatban sem tudom elképzelni, hogy négy-öt hónap
múlva elegendő legyen Fruzsiból, s úgy érzem, jobb, ha nem lá-
tom.

Viszont az elmúlt időszakban mintha kicserélték volna. Húsz-
éves is elmúlt a fiunk, megjártunk együtt nem egy, nem két
országot, újabban mégis különös, összességében érthetetlen
hangulat férközött közénk. Nem tudom, mi lesz velünk. Nem tu-
dom, képesek leszünk-e együtt maradni.

Éppen a végére értem a gondolatnak, kicsit tanácstalanul, mert
nem tudtam, mi legyen a következő asszociáció, és innen önkén-
telenül egyelőre semerre sem vezetett az eszmefuttatás, hiszen
kedvesem új arca tulajdonképp a jelent testesítette meg nekem.
A gondolatokat irányítani kell. Pont az a jó, ha az ember figyelme
olyan tempóra lassul, hogy tudatosan ajánlja fel magának az ér-
telem válaszútjait, hiszen ez jelzi, hogy nem rohanja meg minden
pillanatban az emésztetlen problémátömeg. Zümmögve, szinkó-
pa ritmussal vergődött odébb az asztalra kitett mobilom: üzenet
érkezett. Nem lepődtem meg, hogy Fruzsi a feladó.

Azt írja, furcsa helyzetbe keveredett a kórházban, benyitott va-
lahova, ahol csak nevettek a betegek, nem értette, miért, néztek
rá, és csak nevettek. Már láttam is magam előtt az egész jele-
netet. A kórházban a vécétartály halványzöldre volt pingálva, a
kagyló két helyen repedt. Az alagsorban ajándékbolt. A nevető
betegekről eszembe jut a nevető jóga, a múltkor láttam a You-
Tube-on ezt az indiai fazont. Megtáncoltatja a szerveit, öblöget a
hangjával, a rázkódás és a dallam jótékony keveréke. Egyik este,

nem is olyan régen, bögre teákkal a kezünkben ültünk a kanapén, megkérdeztem az én kedvesemet, emlékszik-e, amikor búskomor volt, átöleltem, és sokat rázogattam, mintha kisgyereket lovacs-káztatnék. Kényes téma, valóban kivételes hangulat szállhatott meg, máskülönben nem hoztam volna szóba. Nem bánja. Rázza a fejét, szerinte talán nem is használt. Biztos, hogy használt, jegyzem meg magamban. Hagyta, hogy rázogassam, mert látta, hogy engem megnyugtat, teszi hozzá, erre inkább nem is válaszolok.

Másnap fülészhez kell mennem kivizsgálásra. Szigorú, szőke nő, ötven körüli, tanár néni, de ha az ember rá se hederít a beszéd-stílusára, hanem továbbra is harsány jókedvvel, széles gesztusokkal adja elő magát – leverni azért nem kell semmit a szűk rendelő asztalairól és szekrénykéiről, gondolom, azt nem venné jó néven –, akkor mosolyt lehet csalni az arcára.

– Doktornő, ismeri azt a sztorit, hogy elmegy a szivar a fülészhez, és agyrázkódást kap? – Kicsit megszedülök, úgyhogy magam alá húzok egy támlátlan széket. A dokinő kérdően néz rám. – Szóval van ez a figura, pár hétre kölcsönkapott egy lakást, a tulajdonosok elutaztak. És ebben a lakásban nagyon jó könyvtár van. Van egy érdekes, csigalépcsős szoba, a csigalépcső pont egy nagy könyvespolc szélénél vezet felfelé. Találomra kihúz egy könyvet, a *Corelli kapitány mandolinja* című regény az. Szórakozottan leül a lépcsőre, el is felejtí, mit akart a felső szinten csinálni. Olvasni kezdi. És persze a könyvben egy idős emberről van szó, aki már hosszú évek, talán évtizedek óta süket az egyik fülére. És az orvos, ahogy belenéz a fülébe, észreveszi, hogy egy összeszáradt, töpörödött borsószem van a fülében. Ettől nem hallott a bácsi. A szivar, aki kölcsönkapta a lakást, becsukja a könyvet és hanyagul visszatolja a polcra. Igen ám, de amikor legközelebb feltenne vagy levenne valamit, a *Corelli kapitány*

mandolinja melletti könyv, egy súlyos, kemény táblás, régi szó-tárféleség, egyszer csak lebucskázik a magas polcról, és fejbe kólintja, olyannyira, hogy a szivar enyhe agyrázkódást szenved.

– Nagyon jó történet – mondja a doktornő szkeptikusan. – Na, húzza csak közelebb azt a széket, megvizsgálom a fülét.

Berta Ádám

BÍLÝ PRSTEN [úryvky]

Při jednom rozhovoru se mě reportér zeptal, proč můj předchozí román neskončil happy endem. „Jak to? On neskončil happy endem?“ dělal jsem natvrdlého, ale to už jsem věděl, že můj příští příběh bude mít šťastný konec, i kdyby mě to mělo stát život. Tady ho teď máte. Doufám, že se vám bude líbit.

Představovat se nemusím, vzdělanější čtenářská obec moje jméno stejně zná: Jsem Ferenc Hansági a možná o mně víte i to, že jsem otcem zdravého chlapce jménem Karcsi a manželem ctižádostivé, a navíc vysloveně pohledné Fruzsiny. Narodil jsem se roku 1969, což znamená, že teď v létě, v srpnu 2031, mi bude dvašedesát.

Náš vztah s Fruzsinou se ani po uplynutí divokých hříběcích let nedal nikdy nazvat jednotvárným, rok co rok jsme ovládli vždy nová a nová teritoria. Poslední desetiletí proběhlo ve znamení odvykání; odvykli jsme si v něm kouření, nezdravému stravování, televizi, nesmyslným společenským okolkům a – pochopitelně s výjimkou mimořádných příležitostí – tvrdému alkoholu.

„Čemu si odvykneme teď, miláčku?“ obrátil jsem se na Fruzsinu.

Bavili jsme se přes skype a oba dva jsme se přitom nimrali ve večeri. Ona na klinice, já doma. Řekla, že má deset minut, potom jí

skončí pauza a musí se vrátit na oddělení. Každý druhý víkend přijžděla domů z Vídně, hostovala na tamní neurologii v rámci šesti-měsíční stáže. Prováděla výzkumy, mohla si dělat, co se jí líbilo.

To už je druhé období expresního pendlování mezi Vídní a Budapeští v našem životě. To předchází trávila Fruzsina na stejné vídeňské klinice. Já jsem tenkrát ještě jako žurnalista chrlil upo-vidané články do poměrně úctyhodných budapeštských novin vycházejících v angličtině a našemu synovi mohlo být tak deset let, začínal zrovna chodit na druhý stupeň základní školy.

Co všechno se od té doby událo? Rozloučil jsem se s psychotropními látkami, vážím si času a hospodařím s ním, jak nejlépe umím. A samozřejmě píšu román.

Vzpomínám si, že když bylo našemu synovi asi deset let, rozebral tranzistorové rádio. Bylo strašně komplikované je získat, celé týdny jsem je hledal ve starožitnictvích a inzeroval jsem zájem o koupi v prodejnách zaměřených na designové retro. Vzal si rádio do klína zadní stranou nahoru a do prohlubně v bakelitovém krytu strčil šroubovák. Ze samého soustředění se mu dělaly vrásky na čele; dostal za úkol nakreslit obvod, který v přijímači najde. Vidím to před sebou jako dnes, ačkoli se to stalo hezky dávno.

„Opravdu jste to dostali za úkol?“ zeptal jsem se ho, vždyť byl ještě tak malý.

„Chodím do kroužku, tati,“ odpověděl.

Později se samozřejmě ukázalo, že by býval stačil jakýkoli křáp na vyhození. Že to má být sovětský tranzistorák, to si vymyslel on.

„Pomohu ti,“ říkám a pouštíme se do toho. A za chvíli: „Kudy vlastně vedou ty dráty?“ Mám v tom dost zmatek, ale on mě opravuje.

„Jé, ten je starej,“ žasne, když vidí vnitřek přístroje.

Fruzsina nás beze slova pozorovala a pak se smíchem řekla, že máme jít k večeři. Na všechno si přesně pamatuji; v obýváku běží ztišená televize, dávají kreslený film. V ten moment mě napadne Fónagyova teorie, smutné a veselé zvuky, lingvistická determinovanost lidské psýchy.

Před mým vnitřním zrakem se objevila Fruzsiniina veselá tvář. Třicet šest let je mojí ženou a žádný z nás se ještě nikdy nechtěl trhnout, ani ona, ani já. Držíme při sobě. Ani v tomto okamžiku si nedovedu představit, že bych za čtyři pět měsíců mohl mít Fruzsiny plné zuby a nejradši bych ji vůbec neviděl.

Zato v uplynulém období jsem byl jako vyměněný. Máme syna, kterému je přes dvacet, procestovali jsme spolu hezkou řádku zemí, a přesto se mezi nás v poslední době vklínila taková zvláštní a vcelku vzato nepochopitelná atmosféra. Nevím, co s námi bude. Nevím, zdali budeme schopni zůstat spolu.

Právě jsem dospěl na konec myšlenky, poněkud bezradně, protože jsem nevěděl, jaká by měla být příští asociace, a sám od sebe odtud myšlenkový proud nevedl nikam, neboť nová tvář mé milované mi vlastně ztělesňovala přítomnost. Myšlenky je třeba řídit. Ideální je, když se pozornost člověka zpomalí na takové tempo, že si vědomě nabízí rozchodníky rozumu; z toho totiž vyplývá, že ji nezahlcuje neustálá záplava nestrávených problémů. Mobil položený na stůl s bzučením klouzal v synkopickém rytmu po desce. Přišla mi textová zpráva. Vůbec mě neudivilo, že od Fruzsiny.

Píše, že v nemocnici prožila takovou divnou situaci, vešla do pokoje, ve kterém se všichni pacienti smáli, nechápala, čemu, ale oni na ni jen koukali a smáli se dál. Živě jsem před sebou viděl celou scénu. Na nemocničním záchodě měla nádrž světla zelený nátěr a mísa byla na dvou místech prasklá. V suterénu prodejna dárkových předmětů. Smějící se pacienti mi připomenou jógu

smíchu, minule jsem toho Inda viděl na youtube. Roztančí svoje orgány, zakloktá hlasem, blahodárná směs otřásání a melodie. Jednou večer, není to ani tak dávno, jsme seděli na kanapi, každý s hrnkem čaje v ruce, a já jsem se své milované zeptal, zdali si pamatuje, jak na ni přišly chmury a já jsem ji objal a celou pořádně roztrásl, jako by mi malé dítě rajtovalo na klíně. Je to choulostivé téma, opravdu mě musela posednout výjimečná nálada, jinak bych o něm vůbec nemluvil. Nevadí jí to. Vrtí hlavou, řekla by, že jí to ani moc nepomohlo. Určitě pomohlo, podotýkám v duchu. Nechala se ode mě roztrást, protože viděla, že mě to uklidní, dodává, ale na to už raději neodpovídám.

Druhý den musím jít na vyšetření k ušařce. Je to přísná blondýna, zhruba padesátnice, má v sobě něco z učitelky, ale když se člověk vykašle na to, jakým stylem s ním mluví, a nepřestává se předvádět, jak výtečnou má náladu, rámusí a široce gestikuluje – aniž by ovšem ze stolků a skříněk v těsné ordinaci něco shodil, z toho by, předpokládám, moc velkou radost neměla –, není vyloučeno, že jí přiměje k úsměvu.

„Paní doktorko, znáte tu historku, jak přijde chlapík k ušaři a utrpí otřes mozku?“ trochu se mi zatočí hlava, takže si přisunu židličku bez opěradla. Doktorka na mě tázavě hledí. „Prostě jeden maník má na pár týdnů půjčený byt, majitelé někam odjeli. A v tom bytě je výborná knihovna. Taková zajímavá místnost s točitými schody, a ty schody vedou nahoru právě u okraje velké police s knihami. Chlápek namátkou vytáhne knížku, je to román *Mandalína kapitána Corelliho*. Roztržitě si sedne na schody a úplně zapomene, proč chtěl vlastně jít do patra. Začne číst. No a v té knize se píše o stařečkovi, který už spoustu let, možná několik desetiletí, neslyší na jedno ucho. A když se mu do toho ucha podívá lékař, všimne si, že v něm má úplně seschlý, scvrklý hrášek.

Proto stařeček ohluchl. Maník, co si vypůjčil ten byt, zavře knihu a ledabyle ji zasune zpátky do knihovny. Jo, panečku, ale když chce příště zase něco vyndat nebo vrátit, kniha vedle *Mandolíny kapitána Corelliho*, těžký starý slovník nebo co v tvrdých deskách, se najednou poroučí z nejvyšší police dolů a praští chlapíka do hlavy tak strašlivě, že z toho má slabý otřes mozku.”

„Velmi povedená historika,“ říká paní doktorka skepticky, „no, tak si tu stoličku přisuňte trochu blíž a já se vám podívám do uší.”

přeložil Robert Svoboda

Berta Ádám

BIAŁY PIERŚCIEN [fragment]

W wywiadzie zapytano mnie, dlaczego moja poprzednia powieść nie skończyła się happy endem.

– Jak to? Nie było happy endu? – ściemniałem, chociaż już wtedy wiedziałem, że moja następna opowieść, choćbym miał za to przypłacić życiem, skończy się szczęśliwie. Tak więc, oto ona. Gorąco polecam.

Nie muszę się nawet przedstawiać, inteligentna publiczność już dobrze mnie zna: nazywam się Ferenc Hansági, jak być może również wiadomo, jestem tatą zdrowego chłopca o imieniu Karcsi oraz ślubnym małżonkiem ambitnej i prześlicznej Fruzsiny. Urodziłem się w 1969, czyli latem, w sierpniu 2031 roku skończę sześćdziesiąt dwa lata.

Mimo że szczeniące lata naszej miłości mieliśmy już za sobą, w naszym związku nadal wiele się działo, z roku na rok podbijaliśmy coraz to nowe obszary. Ostatnia dekada upłynęła pod znakiem rzucania nałogów: rzuciliśmy palenie, przestaliśmy niezdrowo jeść, oglądać telewizję, brać udział w jałowych spotkaniach towarzyskich oraz pić mocny alkohol, oczywiście za wyjątkiem specjalnych okazji.

– Co teraz rzucamy, kochanie? – zapytałem Fruzsi.

Rozmawialiśmy przez Skype'a, a jednocześnie oboje grzebaliśmy w swoich kolarcjach. Ona w klinice, ja w domu. Powiedziała, że ma 10 minut przerwy, a potem musi wracać na oddział. Co drugi tydzień przyjeżdżała do domu z Wiednia, w ramach sześciomiesięcznego stypendium przebywała na tamtejszej neurologii. Prowadziła badania i mogła robić to, co chciała.

To już drugi taki okres w naszym życiu, ekspres Wiedeń-Budapeszt. Fruzsina poprzednim razem też była w tej samej wiedeńskiej klinice. Wtedy jeszcze chałturzyłem w prestiżowym angielskojęzycznym czasopiśmie peszteńskim, a nasz syn miał bodaj 10 lat, zaczynał właśnie piątą klasę.

Co wydarzyło się od tamtej pory? Nie używam już środków zmieniających świadomość, szanuję czas i wykorzystuję go najlepiej, jak umiem. I rzecz jasna, piszę powieść.

Pamiętam, nasz syn miał chyba dziesięć lat, kiedy rozebrał na części radio turystyczne. Ciężko było je kupić, tygodniami szperałem w antykwariatach i składałem zamówienia w sklepach z retro starociami. Położył je sobie na kolanach, tyłem do góry i zanurzał śrubokręt w zagłębienia obudowy z bakelitu. Tak bardzo się koncentrował, że marszczył czoło, dostał zadanie domowe, żeby narysować w zeszyte obwód prądu w urządzeniu. Bardzo wyraźnie pamiętam tę sytuację, chociaż zdarzyła się już jakiś czas temu.

– Naprawdę to jest zadanie domowe? – zapytałem, bo przecież był jeszcze taki mały.

– Chodzę na kółko, tato – powiedział.

Oczywiście później okazało się, że mogło to być jakiegokolwiek wyrzucone na śmietnik ustrojstwo, a że ma to być radzieckie radio, wymyślił mój syn.

– Pomogę ci – mówię i bierzemy się do pracy, a po chwili, – gdzie prowadzą te druty? – zacznym się gubić, ale on mnie poprawia.

– Ale stary – mówi zdumiony oglądając wnętrze urzędnika.

Fruzi tylko na nas patrzyła, a potem, śmiejąc się, zawołała na kolację. Pamiętam każdy szczegół: w salonie gra wyciszony telewizor, leci kreskówka. W tamtej chwili przychodzi mi do głowy teoria Fónagya, dźwięki smutne i wesołe, językowa determinacja psyche.

Oczami duszy ujrzałem wesołą twarz Fruzi. Jest moją żoną od trzydziestu sześciu lat, jeszcze nigdy nie chciała odejść, ja też nie. Trzymamy się razem. W tej chwili nie potrafię sobie wyobrazić, że za cztery czy pięć miesięcy mogę mieć dość Fruzi i będę czuł, że lepiej, jeśli jej nie widzę.

Natomiast w ostatnim czasie jakby ją zamieniono. Nasz syn skończył już dwadzieścia lat, zjeździliśmy razem nie jeden, i nie dwa kraje; ostatnio jednak wkradł się pomiędzy nas jakiś osobliwy i ogólnie niezrozumiały nastrój. Nie wiem, co z nami będzie. Nie wiem, czy będziemy potrafili zostać ze sobą.

Dotarłem do końca myśli, trochę bezradny, bo nie wiedziałem, co miałoby być następną asocjacją, i od tego momentu ten tok myślenia sam z siebie nie prowadził donikąd, bo przecież nowa twarz mojej ukochanej ucieleśniała dla mnie tak właściwie terażniejszość. Myślami trzeba kierować. Dobrze jest właśnie wtedy, gdy uwaga człowieka zwalnia do takiego tempa, że świadomie prowadzi go na kolejne rozdroża rozumu, bo to oznacza, że nie zasypuje go w każdej chwili lawina problemów nie do strawienia. Położony na stole telefon zadrgał brzęcząc w rytmie synkopowym: przyszła wiadomość. Nie byłem zaskoczony, że nadawcą jest Fruzi.

Pisze, że zamotała się w dziwną sytuację w szpitalu, otworzyła drzwi do jakiegoś pomieszczenia ze śmiejącymi się pacjentami, nie wiedziała dlaczego, patrzyli na nią i tylko się śmiali. Miałem już przed moimi oczami całą tę scenę. W szpitalu zbiornik toaletowy pomalowany był na bładozielono, muszla pękła w dwóch miejscach. W przyziemiu był sklep z pamiątkami. Odnośnie śmiejących się chorych przychodzi mi na myśl joga śmiechu, ostatnio widziałem tego hinduskiego faceta na YouTube. Wprawia organy swojego ciała w taniec, obmywa je głosem, dobroczynne połączenie wstrząsów i melodii. Pewnego wieczoru, nie tak dawno, siedzieliśmy na kanapie z kubkami herbaty w dłoniach, zapytałem moją ukochaną, czy pamięta, że jak była melancholijna, to przytuliłem ją i potrząsałem nią, jakbym bawił się w „wio koniku” z małym dzieckiem. Niewygodny temat, rzeczywiście musiał nas ogarnąć wyjątkowy nastrój, w przeciwnym razie nie wspomniabym o tym. Nie żałuje. Kręci głową, myśli, że to chyba nie miało na nią żadnego wpływu. Na pewno miało to na nią wpływ, komentuję w myślach. Dodaje, że pozwoliła mi sobą potrząsać, bo widziała, że to mnie uspokaja, raczej tego nie skomentuję.

Następnego dnia muszę iść do laryngologa na badanie. To poważna kobieta, blondynka, koło pięćdziesiątki, trochę typ nauczycielki, ale jeśli nie zwraca się uwagi na to, jak się mówi, tylko dalej produkuje się z przesadną wesołkowatością i żywą gestykulacją – ale nie żeby zaraz strącać rzeczy z wąskich stołów i szafek w gabinecie lekarskim, myślę, że to by się jej nie spodobało, – to można wywołać uśmiech na jej twarzy.

– Pani doktor, zna pani historię o facecie, który przychodzi do laryngologa i dostaje wstrząsu mózgu? – Trochę kręci mi się w głowie, więc podsuwam sobie taboret. Doktorka patrzy na mnie pytająco. – Tak więc, jest taki facet i on dostaje mieszkanie na

kilka tygodni, bo właściciele wyjechali. No i w tym mieszkaniu mają bardzo dobrą bibliotekę. Jest taki ciekawy pokój z krętymi schodami, a te kręcone schody prowadzą w górę przy skraju wysokiego regału z książkami. Wyciąga książkę na chybił-trafił, jest to powieść *Mandolina kapitana Corellego*. Siada na schodach i w roztargnieniu zapomina o tym, co chciał robić na górze. Zaczyna czytać. No i oczywiście książka opowiada o starszym człowieku, który już od wielu długich lat, być może nawet i dekad, jest głuchy na jedno ucho. I kiedy lekarz zagląda do jego ucha, widzi, że jest tam zeschnięte, pomarszczone ziarnko grochu. To przez nie dziadek nie słyszał. Facet, który opiekował się mieszkaniem, zamyka książkę i niedbale wpycha ją z powrotem na półkę. Jednak kiedy znowu próbuje coś włożyć lub zdjąć, znajdująca się obok *Mandoliny kapitana Corellego* książka, coś na kształt ciężkiego i starego słownika w twardej oprawie, zlatuje z wysokiej półki i tak mocno uderza go w głowę, że facet dostaje lekkiego wstrząsu mózgu.

– Bardzo dobra historia – mówi lekarka sceptycznie. – No, niech pan przysunie ten taboret trochę bliżej, obejrzę to ucho.

przełożyła Anna Sobczak

Berta Ádám

BIELY PRSTEŇ [úryvky]

V jednom rozhovore sa ma opýtali, prečo sa môj predchádzajúci román neskončil happy endom. – Prečo? Neskončil sa ním? – zavádzal som, no už vtedy som vedel, že môj nasledujúci príbeh, hoci zaň aj zaplatím životom, bude mať šťastný koniec. Nuž, tu je. Prijmite ho s láskou.

Nemusím sa ani predstavovať, rozhladení čitatelia už moje meno poznajú: som Ferenc Hansági, možno o mne viete aj to, že som otec Karcsiho, zdravého chlapca, a zákonný manžel ctižiadostivej, vyslovene šarmantnej Fruzsiny. Narodil som sa v roku 1969, v lete, teda v auguste 2031 budem mať šesťdesiatdva rokov.

Náš vzťah s Fruzsinou zostal aj po divokých mladíckych rokoch búrlivý, každý rok sme dobýjali nové územia. Posledné desaťročie sa nieslo v znamení odvykani: odvykli sme si od cigariet, od nezdravých jedál, televízie, nezmyselných spoločenských odbočiek a – pravda, okrem výnimočných príležitostí – tvrdého alkoholu.

„Drahá, od čoho si odvykneme teraz?“ obrátil som sa na Fruzsinu.

Rozprávali sme sa cez skype, pričom aj ona, aj ja sme sa štúrali vo svojej večeri. Ona na klinike, ja doma. Povedala, že má desať minút, potom sa jej končí prestávka, vracia sa na oddelenie. Z Viedne chodila domov každý druhý víkend, v rámci šesťmesač-

ného štipendia hosťovala na tamojšej neurológii. Bádala, mohla robiť to, čo má rada.

Je to už druhá etapa expresu Viedeň – Budapešť v našom živote. Fruzi aj predchádzajúcu strávila na rovnakej viedenskej klinike. Ja som sa vtedy ešte ako novinár nadrapoval v relatívne prestížnom peštianskom denníku vychádzajúcom v angličtine, náš syn mal desať rokov, práve prešiel na druhý stupeň.

Čo sa odvtedy udialo? Už neužívam psychotropné látky, vážim si čas, využívam ho najlepšie, ako len viem. A, pravda, píšem román.

Pamätám sa, náš syn mohol mať desať rokov, keď rozobral tranzistorové rádio. Dlho som ho zháňal, týždne som chodil do starožitníctiev, objednával som ho v retro dizajnových predajniach. Položil si ho do lona zadnou stranou nahor a skrutkovač zapichol do priehlbinky v bakelitovej škatuli. Zvraštil čelo, plne sa koncentroval; ako domácu úlohu mal nakresliť do zošita elektrický obvod prístroja. Mám to jasne pred sebou, hoci sa to nestalo teraz.

„Naozaj ste dostali takú úlohu?“ pýtal som sa, veď bol ešte taký malý.

„Chodím do krúžku, otec,“ odpovedal.

Pravda, následne som zistil, že by bola bývala dobrá akákoľvek vyhodенá mašinka, to, že to bude sovietske rádio, si vymyslel on.

„Pomôžem ti,“ vravím a pustíme sa do toho. „Kade idú drôty?“ zamotám sa, on ma však opraví.

„Aké je staré,“ udiví ho vnútro prístroja.

Fruzi sa na nás len dívala, potom nás so smiechom zavolala večerať. Všetko si jasne pamätám: v obývačke je zapnutý televízor bez zvuku, práve beží kreslený film. V tom okamihu si spomeniem na Fónagyovu teóriu, smutné a veselé zvuky, lingvistická determinácia psychiky.

Pred očami sa mi zjavila Fruzsinina veselá tvár. Manželmi sme tridsaťšesť rokov a ešte nikdy nechcela zdrhnúť ani ona, ani ja. Držíme spolu. Ani v tejto chvíli si nedokážem predstaviť, že o štyri-päť mesiacov budem mať Fruzsi plné zuby a budem mať pocit, že ju už radšej neuvidím.

V poslednom čase je však akoby vymenená. Náš syn už má viac ako dvadsať rokov, pochodili sme spolu nie jednu, ani dve krajiny, no predsa sa najnovšie medzi nás votrela zvláštna, vcelku nepochopiteľná atmosféra. Nevie, čo s nami bude. Nevie, či dokážeme zostať spolu.

Práve som dospel k záveru myšlienky, bol som trochu bezradný, lebo som nevedel, čo má byť nasledujúca asociácia a odtiaľto úvaha predbežne nikam nevedla, veď nová tvár mojej milej mi vlastne stelesňovala prítomnosť. Myšlienky treba usmerňovať. Je dobré, ak pozornosť človeka spomalí do takého tempa, aby si sám sebe vedome odporučil intelektuálne rázcestia, keďže to signalizuje, že ho čochvíľa neprepadne záľaha nestráviteľných problémov. Môj mobil bzučiac v synkopickom rytme poskakoval na stole: prišla esemeska. Nепrekvapilo ma, že ju poslala Fruzsi.

V nemocnici sa ocitla vo zvláštnej situácii, píše, vošla niekam, kde sa pacienti len smiali, nechápala prečo, hľadeli na ňu a len sa smiali. V nemocnici bola bledozelená záchodová nádrž, misa bola na dvoch miestach prasknutá. V suteréne je darčeková predajňa. Smejúci sa pacienti mi pripomenuli jogu smiechu, minule som na youtube videl akéhosi indického týpka. Roztancúva si orgány, oplachuje sa hlasom, blahodarná zmes natriasania a melódie. V jeden večer, nebolo to tak dávno, sme so šálkami čaju sedeli na kanape, svojej milej som sa opýtal, či si pamätá, keď bola melancholická, objal som ju a dlho som ju natriasal, akoby som hojdal malé dieťa. Citlivá téma, vskutku ma ovládla výnimočná nálada, inak by som to nespomenul. Nevadí jej to. Krúti hlavou, podľa nej

to možno ani nepomohlo. Isto to pomohlo, poznamenám si pre seba. Nechala, aby som ju natriasal, lebo videla, že ma to upokojuje, dodá, radšej ani neodpoviem.

Na druhý deň musím ísť k ušnému, na vyšetrenie. Prísna, plavovlasá žena okolo päťdesiatky, pôsobí ako učiteľka, keď si však človek nevšíma jej štýl reči a naďalej komunikuje bodro a so širokými gestami – len nič nezhoď zo stolov a skríň v tesnej ambulancii, pomyslím si, to by sa jej nepáčilo –, tak na jej tvári vyčarí úsmev.

„Pani doktorka, poznáte tú historku, že zájde plesnivec k ušnému a dostane otras mozgu?“ Trochu sa mi zatočí hlava, preto si pritiahnem pod seba stoličku bez operadla. Doktorka sa na mňa spýtavo zadíva. „Nuž, máme tohto chlapíka, odcestovaní majiteľa mu na pár týždňov požičali byt. V byte je veľmi dobrá knižnica. Je v ňom zaujímavá izba s točitým schodiskom, ktoré vedie na poschodie práve pri okraji veľkej police na knihy. Naverímboha vytiahne jednu knihu, román *Mandolína kapitána Corelliho*. Roztržito si sadne na schody, zabudne, čo chcel na poschodí vlastne robiť. Začíta sa. No a kniha hovorí o starom mužovi, ktorý je už dlhé roky, možno desaťročia na jedno ucho hluchý. A keď sa mu lekár pozrie do ucha, zistí, že v ňom má vysušený, zošúverený hrášok. Preto ujko nepočul. Plesnivec, ktorému bol byt požičaný, zatvorí knihu a nedbalo ju vráti na policu. Keď však chce najbližšie čosi z nej vziať či na ňu položiť, z vysokej poličky sa zrazu zošmykne kniha vedľa *Mandolíny kapitána Corelliho*, ťažký, starý slovník v tvrdej väzbe a trafi ho do hlavy tak, že plesnivec utrpí ľahký otras mozgu.“

„Veľmi dobrý príbeh,“ povie lekárka skepticky. „Pritiahnite si tú stoličku bližšie, vyšetším vám ucho.“

Silvester Lavrík

LEMBERG 2017+

A SZENTEK KÖRFORGÁSA A TERMÉSZETBEN [részlet]

Szent András már járt Kijevben. Az Ukrajna Hotelben vett ki szobát, és elment megnézni a Pecserszka Lavrát. Mikor fenn járt a harangtoronyban, megszólaltak a harangok. Mintha kellemes alkoholos bódultságban vett volna hangfürdőt. Mielőtt visszatért volna az Ukrajna Hotelbe, meglátogatta Bulgakov házát.

Pirosposzsgás, májusi vasárnap lévén este elment sétálni a Hrescsatyikra. Több más zenész mellett ma három férfi is zenélt – szólógitár, basszusgitár, dob –, jól játszottak. Köréjük gyűltek az emberek, Szent András is megállt, mellé meg egy férfi, aki úgy nézett ki, mint egy gyűrött kobold. Sörösüveg volt a kezében, és mikor találkozott a tekintetük, a kobold nem volt rest, kezét nyújtott Andrásnak, bemutatkozott és köszöntötte. Ukrán, orosz, japán, német és még további tíz nyelven. Pumpálta András jobbját, és ontotta magából a köszönéseket. Végül azt mondta, hogy bár Grúziából származik, itt él Kijevben, és harminc nyelven tud köszönni.

Te hány nyelven tudsz köszönni?

Andrásnak nemhogy válaszolni, még elgondolkodni sem volt ideje a kérdésen, mivel egy kissé nagyképű, kaptatos férfi vonta magára az általános figyelmet. Tánclépésekkel a zenekarhoz lépett, ötvenhrivnyás bankjegyet lobogtatott a feje fölött, kérkedve a gitártokba dobta a pénzt, és kért magának egy számot.

A gitáros nem reagált, úgyhogy amikor az együttes abbahagyta a zenélést, az ötvenhrivnyás fickó újra és újra a számot követelte, mígnem a gitáros odament a tokhoz, kivette az ötvenhrivnyást, visszaadta a férfinak, az meg sértődötten odébbállt.

Amint az együttes újra játszani kezdett, a tömegeből három természet adta bohóc vált ki – két férfi és egy nő. András észrevette, hogy az Ötvenhrivnyás a barátnőjével veszekszik. Vagyis a nő sértődötten távozik, a férfi meg utánakiabál valamit. A három nevetségesen mozgó alak közben táncra perdült. Teljes odaadással. Egyre emelkedett a hangulat, csak idő kérdése volt, hogy mikor csatlakozik hozzájuk valaki. Elsőként egy három év körüli gyerek állt be. Lehet, hogy még fiatalabb volt, mert még pelenkát viselt. A pelenkán kívül csak egy, a szoknyája szegélyén és a ruhaujján fodros kis ruha volt, a lábán cipellő. Egész szépen ropta, az anyja, egy zöld ruhás nő, arcára elnézést kérő mosolyt erőltetve próbálta leplezni a lánya teljesítménye felett érzett büszkeségét, és titkon a bábéskodókat figyelte, hogy elég szélesen mosolyognak-e azzal az ellenállhatatlanul buta, mimikai izombetegséget idéző mosollyal, ami szinte mindig kiül az emberek arcára, ha aranyos kisgyereket vesznek észre. Mindenki beleadott apait-anyait, a három táncos, a gyerek és a zenészek is. András körülnézett maga körül és elborzadt. Világossá vált számára, hogy ezek a jóemberek valahogy így képzelik el az örök üdvösséget.

Az egész csak rövid ideig tartott, a zenészek még csak most zendítettek bele igazán, amikor az addig büszke anyának a másodperc törtrésze alatt lefagyott a mosoly az arcáról. A tánc hevében ugyanis az elbűvölő kis táncoslány egy szardarabot rázott ki a pelusából. Akkorát, mint egy hot dog. A gyerek olyan boldogságos fejet vágott, hogy még e fölött a teljesítménye fölött is opálosan földerengett a glória.

Bár a kislány dübörgő tapsot kapott, rémült anyja azonnal visszahúzta őt a színpadról. A szardarab – a nézelődők nagy öröme – ott maradt. S vele együtt ott maradt a három táncoló, természet adta bohóc, mert a zenészek nem vettek vissza a tempóból. A három részegen kívül mindenki tudta, hogy időközben aknamezővé változott a járda. Az emberek találgatni kezdték, hogy a táncosok mikor lépnek aknára, már ha nem történik valami még ennél is rosszabb, a táncmutatványaik ugyanis egyre merészebbek és bonyolultabbak voltak. Az egyre felhevültebb táncosnő terpeszben ugrott rá egyszer az egyik férfi csípőjére, másszor a másik hátára, és ezek még csak a visszafogottabb elemek voltak. Az egészségesen táplált gyermek édesanyja – a jelenlévők nagy csalódására – egy nejlonzacskóval tért vissza a színpadra, és a közben legalább százszor lefotózott ürüléket nagy drámai potenciálról téve tanúbizonyságot, a közönség tapsától kísérvé egyszerűen elvitte.

Mintha szentséggel járulna az oltárhoz – jutott Andrej eszébe.

Ezen a ponton azonban abba kellett hagynia ennek a jelentős cselekményszálnak a követését, pedig biztos érdekes lett volna figyelemmel kíséreni, hogy a fiatal nő mit kezd a csomagjával, mert hát a népszerűség kötelez. A fő színpadon azonban egyik esemény követte a másikat.

Visszatért az Ötvenhrivnyás. Kisírt szemű barátnőjét szó szerint a kezénél fogva húzta maga után, mármint a szabad kezénél fogva, a nő a másokban egy nagy virágcsokrot fogott. Nem derült ki, hogy a nő mit mondott, vagy épp ellenkezőleg, sértődöttségében mit nem mondott, csak annyi bizonyos, hogy a zenészek ezúttal kérés nélkül az Ötvenhrivnyás kedvében jártak. Kétszáz hrivnyát dobott a gitártokba, még teátrálisabban, mint előzőleg, a rózsákat kitepte a nő kezéből, egyetlen könnyed mozdulattal szétszórta a színpadon, és táncba vitte a félig boldog, félig

megszégyenített nőt. Meg kell hagyni, tényleg szépen táncoltak. A részeg trió se hagyta magát, kötelességüknek érezték, hogy a mulatság végig kitartsanak, ám szemmel láthatóan egyre fáradtak. Így hát úgy döntöttek, hogy a változatosság kedvéért most megpróbálják vízszintesben. Egymás után leereszkedtek a kövezetre, és ott hullámoztak, fetrengtek és kúsztak, minek következtében hálás közönségük egy részét elveszítették, mert a jobb képzelőerővel bíró anyukák, akikben túltengett a szükség, hogy gyermeküket megvédjék e bűnös világ ármányaitól, sietve kézen fogták a porontyukat, és más látványosság után néztek. A távozásuk érthető volt; a részeg nőnek egészen a hasáig felcsúszott a ruhája, és bizony nem nyújtott szép látványt.

Bálnahas – jegyezte fel este András a naplójába.

A röviddel előtte szerzett grúz barátja, akinek egész idő alatt, amíg András mellett állt és sört ivott, ugráltak az erei, pontosabban az idegei, biztos valamiféle kár esett bennük, és csak hányavetin kapcsolódtak egymáshoz, keresztül-kasul, mert eléggé rángatózott, szóval ez a teljességében aszinkronikus ember váratlanul András kezébe nyomta a sörét, és megkérte, az időhiányra való tekintettel ezúttal csak oroszul, hogy vigyázzon rá. Majd eltűnt.

Én vonzom magamhoz ezeket az embereket? – kérdezte András magától.

Rögtön meg is válaszolta a kérdést. Bár a válasz eléggé megremítette, nem volt ideje alaposabb vizsgálatnak alávetni, mert a fiatal grúz férfi nem messze tőle váratlanul előtűnt a tömegeből. A kezénél fogva vezette a beszart gyermek vonakodó édesanyját. Ő volt az, a zöld ruhája tényleg feltűnő és könnyen megjegyezhető volt. A táncparkett közepét vették célba.

Bár a nő tényleg erőteljesen és őszintén vonakodott, semmire sem ment vele. A bábémszkodó kijevek egy pillanat alatt megér-

tették, hogy egy igazi úriemberrel van dolguk. Igaz, grúz módra. Ráadásul az Ötvenhrivnyás és a táncpartnere már lejárt lemez volt, a rózsákat is letaposták, a három részeg mozgása pedig az agónia felé feltartóztatathatatlannul haladó estének ezen szakaszában leginkább olyan békákat idézett, akiknek biológiaórán épp szikével kioperálták a szívét. Bár a zenészek továbbra is vidáman játszottak, nemcsak fülbe, talp alá is, mégis hirtelen az iskolai laboratóriumhoz hasonló helyzet állt elő a részvét mértékét illetően is, ami az ezt megelőző mulatság után hirtelen elviselhetetlenül intenzíven hatott. Így hát a bábésmozgók számára a grúz férfi, aki becipelte a zöld ruhás, életével oly elégedett, és most a sors által arcul ütött nőt az arénába, menekvés, megváltás és nagy reménység volt egy személyben. Spontán tapsot kapott, bár egy része egészen biztosan az őszintén és erőteljesen szégyenkező partnernőjének szólt. A nő a taps hallatán nem ellenkezett tovább, úgyis felesleges volt, és mindketten besétáltak a rögtönzött táncparkettre. Táncosokat meghazudtoló egyenes pózt vettek fel, a nézők visszatartották a lélegzetüket, a pár lábujjhegyre emelkedett, levegőt vett, megtette az első lépést, és a zenészek abbahagyták a játékot. Mire megrökönyödésükben sikerült újra levegőhöz jutniuk, a grúz úriember egy pofont, a zöld ruhás nő pedig hatalmas tapsot kapott.

Már a harmadik ma este – sóhajtott András alig hallhatóan.

Garajszki Margit fordítása

Silvester Lavrík

LEMBERG 2017+, KOLOBEH SVÄTÝCH V PRÍRODE

Úryvok

Kreščatik v lete

Svätý Andrej už v Kyjeve bol. Ubytoval sa v hoteli Ukrajina a šiel sa pozrieť do Pečorskej lavry. Keď bol hore, na zvonici, rozozvučali sa zvony. Bolo to ako kúpať sa vo zvuku a byť pritom príjemne opitý. Predtým, než sa vrátil do hotela Ukrajina, navštívil dom Bulgakova.

A že bola práve nedeľa, májová a ružolíca, večer sa šiel prejsť po Kreščatiku. Okrem mnohých iných muzikantov tam dnes hrali traja chlapíci – sólovka, basgitarra, bicie – dobre hrali. Ľudia sa zhkli, zastavil sa aj on a pri ňom týpek, ktorý akoby nejakému zle vyliahnutému zmokovi z oka vypadol. V ruke držal fľašu s pivom a keď sa im oči stretli, nelenil, podal Andrejovi ruku, predstavil sa mu a pozdravil ho. Po ukrajinsky, po rusky, po japonsky, po nemecky, a ešte asi v ďalších desiatich jazykoch. Pumpoval mu pravícou a chrlil jeden pozdrav za druhým. Nakoniec povedal, že je síce z Gruzínska, ale žije tu, v Kyjeve, vie sa pozdraviť v tridsiatich jazykoch.

A v koľkých jazykoch sa vieš pozdraviť ty?

Andrej mu nestihol odpovedať, ani sa nad jeho otázkou hlbšie zamyslieť, lebo všeobecnú pozornosť zaujal pripitý chlapík s trošku nadutým výrazom v tvári. Tanečným krokom pristúpil ku

kapele, nad hlavou mával päťdesiathrivnovou bankovkou, ostentatívne bankovku hodil do futrálu od gitary a objednal si pesničku; gitarista nereagoval, takže keď sa kapela odmlčala, päťdesiathrivnový chlapík sa svojej skladby domáhal znova a znova, až gitarista šiel k futrálu, vytiahol odtiaľ päťdesiat hrivien, chlapíkovi ich vrátil a ten urazene odkráčal.

Len čo sa kapela znova dala do hrania, z davu sa vylúpla opitá trojica prirodzených klaunov – dvaja muži a žena. Andrej si všimol, že Päťdesiathrivnový sa háda s priateľkou. Respektíve ona urazene kráčala preč a on za ňou čosi kričí. Smiešne sa pohybujúca trojica sa medzitým dala do tanca. Venovali sa mu naozaj s chuťou. Nálada sa stupňovala a bolo len otázkou času, kedy sa k nim pripojí niekto ďalší. Prvé bolo asi trojročné dieťa. Možno dokonca menšie, lebo ešte malo plienku. A okrem tej už len šatočky s volánikom na sukni aj na rukávoch a na nohách topánočky. Natriasalo sa dosť pekne, mamička v zelených šatách a s falošne blahosklonným úsmevom potláčala hrdosť na výkony svojej dcéry a ukradomky kontrolovala prizerajúcich sa, či sa dostatočne vyškierajú tým neodolateľne hlúpučkým úsmevom, ktorý naskakuje na ľudské tváre ako nejaká mimická porucha temer vždy, keď zbadajú roztomilé mláďa. Tancujúci sa snažili, dieťa sa snažilo, všetci sa snažili. Andrej sa poobzeral okolo seba a zhrozil sa. Uvedomil si, že takto nejaká si tí dobrí ľudia predstavujú večnú blaženosť.

Celé to však trvalo vcelku krátko, kapela sa ešte len dostávala do obrátok, keď pôvodne hrdej mamičke v zlomku sekundy zamrzol úsmev na tvári. Rozkošná malá tanečnica totižto v zápale tanca vytriasla z plienky hovno. Veľké ako hotdog. To dieťa sa tvárilo tak blažene, že ešte aj nad týmto jeho výkonom opalizoval náznak svätožiary.

Hoci malá dostala búrlivý potlesk, zdesená matka ju okamžite stiahla zo scény. Hovnisco, na veľkú radosť prizerajúcich sa,

ostalo tam. A s ním aj opitá trojica tancujúcich klaunov od prírody, lebo kapela nepoľavovala. Okrem tých troch opitých všetci o tom, že sa chodník medzičasom zmenil na mínové pole, vedeli. Začali odhadovať, kedy tancujúci na tú minú stúpia, ak nie niečo horšie, lebo ich tanečné kreácie boli stále odvážnejšie a náročnejšie, veď naskakovačky obkročmo raz na panvu jedného, potom na chrbát druhého partnera, boli ešte spomedzi tých menej náročných prvkov stále rozohriatejšej tanečnice. Na veľké sklamanie prítomných sa však matka zdravo stravovaného dieťaťa vrátila na scénu aj s igelitovým vreckom a medzitým najmenej stokrát odфотографovaný exkrement s veľkým dramatickým potenciálom odniesla. Publikum ju opäť vypevadilo potleskom.

Nesie ho ako sviatosť oltárnu, napadlo Andrejovi, čo bolo vzhľadom na okolnosti celkom primerané.

Na tomto mieste musel však sledovanie tejto výdatnej línie udalostí opustiť, hoci určite by bolo zaujímavé sledovať, ako so svojím bremenom tá mladá žena ďalej naložila, lebo veď popularita zaväzuje. Na hlavnej scéne sa totižto udalosti valili jedna za druhou.

Vrátil sa Päťdesiathrivnový. Doružova vyplakanú partnerku doslova vliekol za ruku, za tú voľnú, lebo v druhej držala veľkú kyticu ruží. Nie je jasné, čo mu povedala, či naopak urazene nepovedala, ale jasné je, že kapela mu tentoraz ulahodila aj bez prosenia. Do futrála vhodil dvesto hrivien, ešte teatrálnejšie ako predtým, ruže žene vytrhol z ruky, jediným gestom ich plavne rozhodil po scéne a napoly šťastnú a napoly zahanbenú, no oboje veľmi, takže dohromady jej tam bolo zrazu najmenej jeden aj pol, ju vzal do tanca. Treba poznamenať, že tancovali naozaj pekne. Činila sa však aj priopitá trojica, ktorá si v tejto fáze zábavy považovala za povinnosť vytrvať až do konca, no zjavne jej dochádzali sily. Tak sa rozhodli, že to pre zmenu skúsia horizontálne. Jeden po druhom sa zviezli na dlažbu a tam sa vlnili, zvíjali a plazili, čo malo za ná-

sledok, že prišli o viacero vďačných divákov, lebo mamičky s väčšou predstavivosťou a zároveň prepiatym zmyslom pre potrebu chrániť svoje deti pred nástrahami tohto skazeného sveta brali ratolesti náhlivo za ruku a vliekli ich k iným atrakciám. Zazlievať im to však s čistým srdcom nemožno, lebo opitej žene sa šaty vyhrnuli až na brucho a nebol to v žiadnom prípade pekný pohľad.

Skrátka, bolo to brucho veľryby, poznamenal si Andrej večer do denníka.

Jeho pred malou chvíľou získaný gruzínsky priateľ, ktorému po celý čas, čo stál vedľa neho a popíjal pivo, hrali všetky žilky, teda presnejšie povedané všetky nervy, a zrejme ich musel mať nejako poškodené a ledabolo navzájom ponapájané a ešte k tomu nejak dokríža, lebo dosť to ním šklbalo, tento naskrze asynchrónny človek zrazu len strčil rozpitú fľašu Andrejovi do ruky a poprosil ho, pre nedostatok času len po rusky, aby mu ju podržal. Vzápätí zmizol.

To ja priťahujem takéto typy? opýtal sa Andrej sám seba.

A hneď si aj odpovedal. Hoci ho odpoveď dosť vyľakala, nestihol ju bližšie preskúmať, lebo mladý Gruzinec sa kúsok odo neho nečakane vynoril z davu. Za ruku viedol zdráhajúcu sa mamičku posratého dieťaťa. Bola to ona, jej zelené šaty boli naozaj výrazné a ľahko zapamätateľné. Zamieril s ňou do samého prostriedka.

Hoci sa naozaj veľmi a úprimne zdráhala, nič jej to nepomohlo. Prizerajúci sa Kyjevčania v zlomku sekundy pochopili, že tu ide o akt esenciálneho džentlmenstva. Hoci teda na gruzínsky spôsob. Okrem toho Päťdesiathrivnový a jeho partnerka už boli trochu obohratá platňa, aj ruže rozdupané a pohyby opitej trojice v tejto fáze večera voľne prechádzajúcej do agónie práve najviac zo všetkého pripomínali pohyby žiab, ktorým žiaci na biológii už pred chvíľou skalpelom vyoperovali srdce. Kapela síce hrala stále vesele a na počúvanie i do tanca, no bola to zrazu situácia podobná tej

zo školského laboratória aj mierou súcitu, ktorý po predchádzajúcom veselí bol zrazu až neznesiteľne intenzívny. Takže Gruzínek vlečúci do arény ženu v zelených šatách, ženu takú spokojnú so životom a vzápätí osudom takú preplieskanú, bol pre nás, pre prizerajúcich sa, vyslobodením, vykúpením a veľkou nádejou odrazu. Dostal teda spontánny potlesk, hoci časť z neho určite patrila aj jeho úprimne a výdatne sa ostýchajúcej partnerke. Po potlesku sa teda prestala brániť, nakoniec aj tak to bolo zbytočné, a obaja dokráčali do samého prostriedku improvizovaného parketu. Tam zaujali vzpriamené postavenie charakteristické pre tanečný pár, diváci zatajili dych, oni sa dvihli na špičky a nadýchli, urobili prvý krok a kapela dohrala. Kým sme sa od úžasu stihli nadýchnuť, džentlmenský Gruzínek dostal od ženy v zelených šatách po papuli a ona zase ohromný potlesk.

Dnes večer už tretí, vzdychol si Andrej temer nečujne.

Toto všetko sa udialo predtým, než sa spoznal so Sofiou. Teraz, po tej svadobnej ceste, sa už na svet nevie pozeráť takými bezstarostnými očami.

Michal Hvorecký

A HIPERMARKETEK ELSŐ GYŐZELME

A műszak végét jelentő hangjelzést éjjel tizenegykor kapcsoltam be. Bár a munka befejezéséről csak akkor lehetne szó, ha végleg végezni akarnék.

– Ellenőrizd még, kérlek, a játékokat – szólt Eileen Aisen, vállaláshoz szorítva az adóvevőt. Épp abban a pillanatban számoltam össze, hogy ez már a nyolcadik befejezett hipermarketem. Huszonegyedik, ha bele vesszük a mások tervei alapján készítetteteket is. Eileen bal kézzel alátámasztotta a papírokkal teli, ezüstszínű íróasztalát, és a táblázatba az állvány száma, darabszám és elhelyezkedés rovatba a gyümölcsök adatait írta be, ajkán olyan mosollyal, amilyen a szappanoperák szereplőinek arcán látható, amikor éppen nem beszélnek. Meztelen fehér vállak, fekete elasztikus harisnyába bújtatott lábak.

A távolba fókuszáltam, a színes zöldségkonzervek és gyümölcskompótok soraira, melyeket a talajhoz közelebb helyeztünk el. Ott a jó elraktározás benyomását keltik, a rendét és tartóságát, amely pszichológiailag okvetlen szükséges bevezetés a jó vásárlókedvhez. Ezek alá hatalmas, lekvárokkal és kandírozott gyümölcsrel teli kartondobozokat helyeztünk el. A saját bevásárlópontjaimban egy a háromhoz arányban előnyben részesítem a nagykereskedelmi csomagolásokat az előnyös vétel felnagyított illúzióival szemben.

– Kerestek. Nem tudják, hogyan rakják el a játékokat. Hihetetlen mennyiség érkezett. Ahogy tulajdonképpen mindenből. Közvetlenül veled akarnak beszélni, a főnökük már nem bírja – mondta Eileen.

Rendszeresen ilyen amerikai nőket küldenek nekem – az átfaxolt szerződések asszisztenseknek nevezik őket. Általában nem tudom őket egymástól megkülönböztetni. Olyan diétákat tartanak, amelyek annyi hamburgert és kólát engedélyeznek, amennyit én egész évben nem eszem és iszom meg. Bármit hajlandóak felvenni, amit Gucci tervezett. Az *Új Fürdőruhák* magazint olvasásák, melyben inkább arról van szó, hogyan vessék le a már rajtuk lévőket. Azt állítják, nem zavarja őket, ha dohányzom, de ezt olyan arckifejezéssel mondják, hogy magamtól is abba hagyom.

Tudta, hogy tetszik nekem a testhezálló fekete blúza, felfedte a vállait, és csak egy vékony pánt tartotta. De azt nem is sejtette, hogy ugyanilyet vett a cég az elődjének, ahogyan annak az elődjének is. Néztük egymást. Nyakáig érő, sűrű, szőke haját jobboldalt, a fülénél választotta el. Amikor kitaláltam azt a szlogent, hogy a festett haj természetesebb, mint az eredeti, nem hittem, hogy a Schwarzkopf átveszi, azt meg végképp nem, hogy ezt valaki el is hiszi.

– Odamegyek – mondtam, és ahogy elképzeltem a hosszú utat az elektromos kocsival, a hónaljam és a nyakam izzadni kezdett. Ásítottam. Éreztem, hogy a hajhatárnál nedves cseppek jelentek meg. Eileennek persze nem. Bepúderezte magát. Fehérre, hogy a sötétvörösre festett vékony szája még kihívóbb legyen, és szürkés-kék szemét jobban kihangsúlyozza. Homloka magasságában megláttam az egzotikus gyümölcsök részlegének első dobozait és a rózsaszín mangók hosszú, tetszetős sorait.

A gyümölcs és zöldség elhelyezésében a konzervatívokhoz tartozom. Kipróbáltam már mindent, és a bejáratot tartom a

legmegfelelőbbnek. Azt nem tudom, hol keletkezik a fényárban fürdetett almák, körték, sárga- és őszibarackok, dinnyék „érezékszervi bővölete”. Viszont a kosár friss virág nem maradhat ki, és elég, ha megtervezek egy akciót a kétkilós csomagolású grapefruitra, az átlag közép-európai nő szemmagasságában [167,5 cm] helyezem el, a kilencesekből álló kerek árcédulát szándékosan kinagyítom, és a vevők nem tudnak ellenállni. Azt sem tudom, miért hat a harmatos fejes saláta látványa „frissítően és egyben megnyugtatóan”. Még kevésbé értem a keletiesen hangzó termékekkel szembeni fogyasztói megszállottságot. Mindeközben az üvegházás kínai cseresznye egy határon sem kelt át, és Ázsiával csupán annyi közös vonása van, hogy az illatosított zacskókba fiatalos vietnami vendégmunkás lányok csomagolják! Sőt még azon is tanakodtam, hogy kreatív szerzőket bízok meg azzal, hogy olyan neveket találjanak ki, mint a „tamarindusz”, és erre kereszteljük el azokat a fura bogycsopókat, amelyeket Oroszországból szállítanak – de az árajánlatuk elvette a kedvem. Titokzatos áruink így is vannak, és amit a vevők egyáltalán nem ismernek, azt egyszer ki fogják próbálni.

Az úgynevezett ihletett vásárlás megalkotásában az abszolút európai csúcshoz tartozom. A bevásárlások több mint kétharmadát ugyanis a vevő nem tervezi meg előre, és a hirtelen fogyasztói kedv alapján dönt – hasonló fogalmakkal leptem el az egész diplomamunkámat, és nem is sejtettem, hogy megragadnak a szakmában. Avokádó? Elég a fotójához hozzáírni, hogy radikálisan csökkenti az LDL-koleszterin-szintet és a trigliceridszámot – továbbá jótékonyan elhallgatni azt a tényt, hogy 350 kalóriát tartalmaz.

– Amikor visszajövök, hallani akarom, azalatt mi történt itt – jelentettem be Eileennek, miközben a kocsihoz léptem –, és ajánlom neked, hogy csak jó hírek legyenek.

A tekintetem megakadt a kukoricapelyheket ábrázoló hirdető-táblán. A bőség érzékszervi szimbólumaival jól megbirkóztunk. Az áruházat szó szerint elárasztottuk családokat bemutató plakátokkal; nem sovány, de még nem is teltkarcsú, pasztellszínű ruhákba öltöztetett fiatal nőekkel, szimpatikus apukákkal az oldalukon, feltűrt ujjú kockás flanelingben, mindenhol jelen levő szőke gyerekekkel, játékkal a kezükben. Érintés. Mosoly. Bizalom. A megbízóim ügyfeleit már a bejáratnál meghatom.

A szlogenekben elvből olyan tradicionális szavakat használok, melyek a piackutatások alapján a legkedveltebbek közé tartoznak: „egészséges”, „friss”, „fiatal”, „szép”, „kellemes” (és újabban már a „ropogós” is). Minden részlegen ragaszkodom a terek nonstop illatosításához, a belterek színeihez, alakjához, a vevők kocsival való haladásának sebességéhez és az áru típusához rendelt illatokkal. Li Sau-Chinnek szerintem nincs ezen a téren konkurenciája. Az illatát először a hongkongi Chek Lap Kok repülőtéren éreztem. Lemondtam a járatomat, és egy órán keresztül üvöltöztem a személyzetis igazgatóval. Még azon az éjjelen előkerítette őt nekem. Azóta Sau-Chin a bevásárlóközpontok illatháttereit kizárólag nekem alkotja. Csillagászati összegeket fizetek neki ezért. Saját zsebből.

Felültem az elektromos kocsira, és az álmoságot legyőzve megnyomtam az irányítóegységen az On gombot. Kettes sebességben indultam el a játékok irányába. Ekkor eszembe jutott valami.

Teljesen tehetetlen vagyok, ha nincsenek kezemben a polc-rendszer értelmezési tartományának értékei. A bevásárlókocsi átlagos távolsága az áruval megrakott polcoktól 120 centiméter. A látószög nagysága meghatározó erről a helyről, mivel ettől függ a szegélyek elhelyezése. A gyümölcsöspult végéhez utasításaim szerint a vegyi úton előállított szarságok kerültek, mint az almás

fahéj vagy a mézes dió. A számba nem venném ezeket, de megspórolom önöknek a helyet az állványokon, és két nap múlva hozzátják a következő árut.

Elhagytam a raktárosok egy csoportját, akik szárított gombával teli dobozokat, földimogyoró ajándécsomagolásait és brokkolis ládákat cipeltek. Kikerültem az emelővillás targoncákat, melyek a raktárkészletet a plafonig érő fapolcokra pakolták. A falnál álló magasított létrákon a kirakatrendező a pultok fölötti díszítésen az utolsó simításokat végezték; ezek a reklámok a vásárlók 67 százalékát rabul ejtik. Az ezerhektáros hipermarket egész területét öt hónappal ezelőtt kereskedelmi szempontból kiértékeltem, és a bérleti díjakat sikerült elég magas összegegig feltornáznom. Nem emlékszem pontosan, de azt hiszem, kanadaiaké a telek, németek bérlik, franciák adják az alapanyagot, ukránok építik, és kínaiak fizetik az egészet a nyereségből számított százalékrészért.

Bérttem a fagyasztott áruk részlegére, a mellemen lefolyó forró izzadság egy szemvillanás alatt lehűlt. Egy pillanatig azt hittem, elszédülök. A mélyfagyasztott zöldséggel és porciózott hússal teli szekrényes tárolók helyett csak barnásfekete foltokat és hullámos vonalakat láttam. A folyosó jobbra fordult. A plafon lesüllyedt. Megroskadt a lábam, de aztán gyorsan nagy levegőt vettem.

Káromkodtam. Megállítottam a kocsit. Amikor harminc voltam, hasonló stresszhelyzetben képes voltam még a jövődöbéli el-árusítónők betanítását is figyelemmel kísérni. Most szárazságot éreztem a torkomban. Nyeltem egyet, az utóízről a nyelvemen kirázott a hideg. Vettem egy mély levegőt. A csarnok közepén elhelyezkedő fagyasztópultokból hideg pára szállt fel. Éreztem, ahogy kipirul az arcom. Nem tudom, melyik profi stratégia tárta fel, hogy a fagyasztott gyümölcsleveket speciális horizontális tárolókban kell elhelyezni a fagyasztópultok alján, 62 centiméterrel

a talaj felett. A vevőnek így ki kell nyújtóznia értük, és nem csak levenni a polcról. Igaza volt. Így hirtelen megnő az érzelmi megbizonyosodás a tartósságról és kifogástalanságról. A raktárosaim vonalzókkal futkostak a pultok körül.

Úgy pihennék egy kicsit! Lefeküdnék aludni, legalább egy pillanatra, csakhogy holnap nyolckor nyitunk. Muszáj továbbmennem. Száz méter hosszú csarnok, teli tartós élelmiszerrel. Liszt. Gabonafélék. Kukoricapehely. Fánkpor. Harminchatféle pizzatészta. Konzervkukorica, ízesített szója, leértékelt bab. Csiperkegomba különböző levekben. Egy kicsit arrébb kezdődnek a félkész árukkal megrakott pultok. A lehető legrövidebb úton mentem, az úgynevezett külső főúton. A körúton ugyanez negyven percig tartana.

Az állványok elhelyezkedését, tartalmát ezen a környéken fejből tudtam. Az ingzsebemből elővettem egy doboz cigit, és rágyújtottam. Ma még lehet, bár ezzel legalább tizenkilenc ember jogait sértem egyszerre.

Hármas fokozaton megtett tízperces út után megérkeztem a levesekhez. Ezekről a legutóbbi stockholmi központomban marketingfelmérések sorát végeztettem el. Valóban nem szabad őket ábécésorrendbe állítani. Az eladás akkor 6 százalékkal csökken. A tarka zacskók a polcokon ízek és gyártók szerint vannak elrendezve.

Tekintetem egy pillanatra megakadt egy távoli polcon, az ízesített spagettiken. Az olasz élelmiszereknél tiszta bíbor színt választok háttérnek. A keményebb árnyalatok 9,4 százalékos eladás-visszaesést jelentenek. Egy kicsivel arrébb kipróbáltam magamon a francia leveskonzerv-akció hatását. Kihasználtam az állványkanyar úgynevezett erős oldalát: a nyilak jobbra vezetnek, de én tényleg az ellenkező irányba fordítottam a fejem. Oda helyeztem el a mexikói rágcsálnivalót, azt az árut, amely előnyös vásárnak tűnik, de valójában nem az.

Továbbindultam a halleveskeverékek tucatjai mellett, és csodáltam az elbűvölően egyenes sorokat. A csarnokban egyszer csak felkapcsolódott az összes mennyezeti és állványvilágítás. Az utolsó műszaki próba. Éppen bekanyarodtam, és meg akartam vizsgálni, hogy a szegély magassága megfelel-e az átlag közép-európai férfi szemmagasságának [179 cm], amikor elvakított az egyik szenzorikusan beállított lézerefény-installáció. Nem vagyok képes megnevezni és leírni sem az összes színt, de... egyszerűen... pontosan... mintha... lenyűgöző volt! Tompított színek. Háttérbe szoruló fáradság. A burkolólap kontrasztos mintázata. Megnyugtató, árnyékolt pasztellek. Hatalmába kerített az érzés, hogy ilyen olcsó, egészséges és különlegesen finom francia levest minél előbb be kell szereznem. Kinyújtottam a karom a konzerv felé – és ekkor a fényeket újra kikapcsolták.

Állva maradtam, kábító képekkel a recehártványon. Türkiz árnyalatok. Jó hangulat. Az évi napfényes napok száma alapján kialakított térvilágítás. Az ember melege és közelsége. Nevetés. Amikor újra tudatosítottam, hogy az elektromos kocsin állok, és gyorsan haladok előre, tompa nyomást éreztem a fejemben. Az egész testemet izzadság borította. Nehezen lélegeztem. Közvetlenül az orrom előtt megláttam egy eltorzított orrszarvú gigantikus méretű műanyag figuráját. Úgy tűnt, hogy még messze van, de hirtelen...

Fékeztem. Alig valamivel a kinyújtott szürke mancs előtt. Közvetlenül a fejem felett meredtek az agyari. Sejtelmem sincs, kitől származik a tudományos megállapítás, hogy ebben az évben pszichológiai szempontból ez a szörny lesz a nyerő, és nem láttam a filmet se a titokzatos ázsiai mutáns fajról, pedig a statisztikák szerint majdnem minden kortársam látta. Nem vettem fel a brand trikóját. Nem ajándékoztam egy gyereknek sem szűrőkésfekete tolltartót. Nem játszottam ilyen nevű játékot. Az idő

tájt naponta húsz órát ültem a számítógép előtt, és egy bonyolult szalagrendszert terveztem, amivel áthidaltam a legnagyobb frankfurti hipermarket két emeletét. Később ez hozta meg nekem az első elismerést. Az ötletemet – fa alakú szerkezet, a súlypontjain elhelyezett üvegfelületekkel – állítólag havonta átlagosan két építész lopja el.

Kitolattam, és elhajtottam a vevők kora és vásárlóereje szerint elrendezett ajándéktárgyak mellett. Tizenkét kijárat vezetett innen a párhuzamos folyosók felé. Nem emlékeztem, melyik visz a legrövidebb úton a játékokhoz. A karrierem elején kitaláltam egy algoritmust az irányjelző táblák elhelyezésére a központ legkomplikáltabb útvonalainak kialakításához, ami figyelembe veszi a vevő szociális státuszát, fizikai állapotát, műveltségét, de még az évszakot és a fizetési hétig fennmaradó időt is – ellentétben az eladók összes kereskedelmi szükségletével.

Ezért most bolyongtam, de nem sajnáltam. Ha manapság bevásárlóközpontba akarnak menni, legalább annyi információval kell rendelkezniük róla, mint amennyivel az rendelkezik önmagukról. A hipermarket tudja például, hogy a vásárlók valószínűleg nők, de egyre gyakrabban férfiak is. Átlagosan 2,7-szer vásárolnak hetente, egyértelmű többségben a hétvégi napokon. Vélhetőleg hétfőn délelőtt, pénteken négy után és szombaton mennek áruházba. 31 százalékos valószínűséggel bevásárlólistával járnak. Nagy örömet okoz nekik bármilyen kóstolóval egybekötött akció, amiért a vevők 58 százaléka megszegi a vegetáriánus étrendjét vagy a kávé tilalmát. Örömet okoz nekik az áru vagy szolgáltatás bemutatása, 89 százaléku előnyben részesítené, ha a bemutatott terméket szétosztanák, és a szolgáltatás is ingyenes lenne.

Lassan indultam tovább, de nem rémlett, merre kellene fordulnom. Elnyomott az álom. Balról kék ruhás műanyag kismalacok mosolyogtak rám. Felettük rajzfilmalakokkal díszített krepp lég-

gömbök lógtak. A Concorde repülőgép makettje mögött, oldalán a központ logójával, kezdődött az önálló játékcsarnok, épületek kicsinyített másaival. Állítólag a hatméteres Big Benek, Vaszilij Blazsennij-székesegyházak, Eiffel-tornyok, sydney-i operaházak és malajziai ikertornyok látványa pihentetően hat. Én ugyan csak néhány pillanatilag matattam köztük, de ez is teljesen kimerített. Meg akartam valahol találni a „Játékok” feliratot, de az orientációs táblák százai szerintem sok mindenre jók – a nagy felületű reklámoktól kezdve a központ kiemelt részeinek hirdetésein át egészen a gyerekeknek való interaktív játékokig –, de ezek alapján semmiképp se próbáljanak meg tájékozódni.

Hogy gyorsan eltűnjek innen, bekapcsoltam az irányítóegység kijelzőjén a vásárlói útvonalak térképét. A keresőben megadtam a játékrészleget. A rádió-összeköttetés lokalizálta a kocsimat, és a kijelzőn megjelent a térkép a villogó kurzorral. Elindultam. Közvetlenül előttem, a fal kivetítőn egy éjjeli krém reklámfilmje futott: hipoallergén kence, ami a ráncokat belülről új sejtekkel tölti meg. Elképzelni sem tudtam volna korábban ilyet. Az illatszeres csarnok számát, ahol a krémet különlegesen előnyös áron lehet megtalálni, már nem kaptam el.

Valahonnan sziszegést hallottam. És még egyszer, kicsit hosszabbat. Festékszagot éreztem. A sarkon, amelyhez éppen közelítettem, megjelent egy festékszórót tartó kéz, aztán eltűnt, neonnarancs színű, B betűt formázó foltot maga után hagyva. Egyes fokozatba kapcsoltam, és figyeltem a graffitis srác gyors mozdulatait a reklámfelületen.

Egy mennyezethez rögzített kötélén lógott, és a lábával elrugaskodva mozgott a falon. Az ő ötlete volt, hogy a graffitit utolsóként kell befejezni, amikor már az egész *Beauty and the Beatz*, a nonstop zenés tinédzserdivatáru-részleg készen lesz. Ki akarta használni azt az opálos csillogást, amely a festés utáni első

pár napon a legerősebb. Miközben a távolból figyeltem, ahogy a letakart próbababák fehér sziluettjei fölött mozog, elégtételt éreztem. Annak idején azt kiabálta a telefonba, hogy a kíméletlen multinacionális konszerneket támogatom, kizsákmányolom a harmadik világ dolgozóit, a fogyasztás szimbóluma vagyok, aki majd egyszer magát fogja elfogyasztani, és még valamit az esőerdőkről, amikor bontottam a hívást. Kézzel írt levelet küldtem neki. A találkára félórás késéssel érkezett, fintorral az arcán. Pontosan négyezer dollárig tartott, amíg meggyőztem arról, hogy ez az áruház tulajdonképpen az underground része. Egyszerűen ő a legjobb, én pedig a lehető legjobban akarom berendezni a hipermarketet.

Megkockáztattam egy vágót négyesben, hogy amilyen gyorsan csak lehet, a játékokhoz érjek. Az egyenes állványok összefolyó színsávokká változtak. Mélyeket lélegeztem, de az egész testem ernyedt volt. Kényszeríttetem magam, hogy nyitva tartsam a szemem. Az utóbbi időben nagyon gyakran érzem fáradtnak magam. Még ha van is lehetőségem egy kis alvásra, akkor is azzal az érzéssel ébredek, hogy minél előbb le kell feküdnöm. Két napja egyáltalán nem aludtam, és ma sem remélhetem, hogy lesz rá esélyem. Jobbra fordultam. Az érzékelés határán még észleltem a sportcipők mozgó állványát. Vagy én mozogtam? Észrevettem egy kosarazórobotot, amelyik már harmadik napja pattogtatta a labdát egymagában. A rikító narancssárga labdának elmosódott képét láttam csupán. A felfüggesztett hangtechnika eltűnt a piros lampionok sora mögött. A kanyar után majdnem beleütöttem egy plüss-zsiráfokból, -vízilovakból, -krokodilokból és -antilopokból álló nagy halomba.

Végre megtaláltam a játékok csarnokát. A munkaruhás raktárosok a földön térdelve szedegették össze a szétszóródott játékokat. A szerelők a létrákon az elektromos vezetékeket takarták le.

Elővettem egy papír zsebkendőt, és letöröltem vele az izzadságot a homlokomról és a nyakamról.

– Üdvözlöm, Morawski úr! – szólított meg a részleg főnöknője. Az olyanoknak, mint Martha Rozanne Wood-McKenzie, szerintem még a saját lakásukban is névkitűzőt kell viselniük. – Örülünk, hogy idefáradt. Nincs már sok időnk. Mennyire elégedett az eddigiekkel? – A háta mögött épp hangtalanul elhaladt egy elektromos kisvonat, amely holnaptól játékokkal megrakva fog járni a részleg körül.

– Köszönöm, nagyon. De higgye el, ha nem hívtott volna ide, még inkább az lennék.

– Nem fog zavarni bennünket, ha rágyújt. – Nem is kérdeztem, úgyhogy nem válaszoltam. Valaki egy csésze gőzölgő kávét nyújtott oda, a másik kezembe pedig a megnyitó napjára tervezett verseny szórólapját nyomta.

– Ilyen játékrészleget még egyikünk sem látott – folytatta Martha Rozanne. – Ezt őszintén mondom. Tényleg. Az egész remekül néz ki, de... van itt egy kis probléma. Akkorra mennyiségű tárgy és játék van itt, hogy nem férnek be a rekeszekbe. De majdnem mind különböző, és kár lenne, ha a raktárban maradnának.

Én sem láttam eddig plüsskrumplit. És a gigantikus plüss könnyecsepp – ostobán hangzik, de úgy éreztem, hogy ez már nekem is sok.

– Értem. Nézzük meg az egész részleget. Látni akarom az eredményeiket, mindet, még a látszólag leglényegtelenebb részleteket is.

Húsz percig hallgattam az egyes osztályok áruelosztásának bemutatását. Nézegettem az őstörténeti madarak repülő modelljeit. Kipróbáltam a háromszintes, tizennégy versenyzős autópályát. Beszélgettem számítógépes játékok robotfiguráival.

Ráálltam egy kicsit a hegyisíelő-szimulátorra. Jegyzeteket készíttettem a kivetített rajzfilmfigurákról kialakult első benyomásaimról. Kérdéseket tettem fel. Járkáltam fel-alá. És amikor Martha Rozanne Wood-McKenzie a kétségbeesés határán azt mondta; „A fogyasztói lelkesítést éppen úgy végeztük, ahogy...” – itt félbeszakítottam.

– A munkájukat elégségesen elvégezték. Többet egyelőre nem tudok mondani. Ha kinyitunk, már az első éjjel okosabbak leszünk. A többit utána megbeszéljük.

Elégedett voltam. Bevallom, el voltam ragadtatva. A terveim szerint ígéző csapda született a gyermeki érzékekre, vagyis a szülők pénztárcájára. A részleg ilyenfajta kiépítését újabban állítólag interaktív építészetnek nevezik. A játékok egész monumentális tere egy nagy játékká vált, mely keretén belül megszámlálhatatlan sok más játék futott. Először hittem abban, hogy a promotronikába, a bevásárlókocsikba épített elektronikus reklámokba fektetett hatalmas összegek megtérülhetnek. A vásárlókalauz kellemes hangját egy ismert tévés prédikátor adta, szentelenül drágán. Arra utasítottam, hogy úgy mosolyogjon, mintha ateista középiskolások vitáján venne részt, és szóljon a Bölcs Öreg hangján. Nagyszerű, hogy tud a kérdésekre válaszolni. A vásárlók kétharmadánál ez le kellene hogy csillapítsa a munka, a család, a társadalmi viszonyok és egyáltalán a világ történései által felborzolt idegeket.

A kiskedvencek részlegén a fiatal anyukákat, a vásárlói szempontból ideális fogyasztóréteget készültem kifosztatni. A stratégiát arra az alapgondolatra építettem, miszerint nem vásárolni annyit jelent, mint megfosztani a gyermeket a gyerekkortól. Etikátlan, tudtam meg az újságokból, de üzleti szempontból rendkívül sikeres. Én viszont ennek a mai identitáskriszisen őszintén örülök. Szponzora voltam „A gyermekek korszaka” kampánynak.

A fogyasztás biológiai motívumai ugyanis a legerősebbek. Azt írják, újító vagyok, pedig a fogyasztás archetípusairól már legalább három monográfia létezik. Egyiket sem olvastam végig.

– Gyerünk vissza – utasítottam őket. Összeszorítottam az állkapcsomat, hogy visszatartsak egy ásítást.

– Elmagarázni valójában nem bonyolult... azaz... hogyan is... egyszerűen nem tudjuk, hova tegyük azt a sok mindent... – szabadkozott Martha Rozanne.

– Értem önt – mondtam olyan hangon, amely talán engem is megnyugtatna. – Az utolsó lépést megtenni egyáltalán nem könnyű. Legközelebb, mielőtt bárkit idehívna, mérlegeljen. Van egy probléma, amit meg kell oldania. Mindig azzal kezdje, hogy összeállítja a részleg aktuális tervét. Itt vannak a játékok. Több van belőlük, mint amennyi kellene, és a polcokon nincs elég hely. El kell ezeket helyezni, ki kell alakítani a vásárlás leginspirálóbb légkörét. Nem szabad elfelejtenie, hogy a hipermarket nem valami raktár, amit egészen a plafonig tele kell pakolni. Nem magyarázom el újra, hogy ez egy zárt struktúra – tudnia kell az iskolából. Nem felszínes hatásokat akarunk elérni, hanem a vásárlói érzékelés teljes befolyásolását. A teret a vevők mozgásának törvényszerűségei alapján töltjük meg. Hiszen a fogyasztók nem csupán tárgyak gyűjtögetői, hanem elsősorban érzések gyűjtői. A vásárlás utáni vágyuk nem kielégülésre, hanem ellenkezőleg, még több vágyra vágyik.

Még ötven percig tartott a pakolás. Amikor a földön már egy plüsskoala sem volt, elbúcsúztam. Az utolsó skorpiót már útközben tettem a helyére. Éjjel két óra is elmúlt már.

Éppen ültem fel a kocsira, amikor hallottam, hogy valaki szólít: – Morawski úr, várjon, kérem! Van itt még valami... vagyis... elnézését kérem...

– Én az önökét nem. Miről van szó?

– Van egy kis problémánk a szomszéd részlegen, a MADVENTURE-ben. – Különös hely. Eldugott zug, ahol kedves butaságokat lehet kapni. Tollakat, amelyek írás közben foltot hagynak, ruhákat, amelyek színe az első mosásnál szétfolyik, vagy cukorkákat, amelyek elszopogatása után az ember rosszul lesz.

– Menjünk – sóhajtottam. – Úgyis tudni akartam, mire jutottak a pultokkal.

Rádöbentem, mennyire dühít, ha mindenki a problémáival jön. Én nem mesélem el nekik az enyémeiket. Pedig egy hónappal ezelőtt elhagyott az, akiről azt gondoltam, hogy egész életemet vele töltöm majd. Idősebb nálam. Sokkal. Nem tudom, talán... Az a tekintet. A mozdulat, ahogyan hátrafésülte a haját. Az ujjai, a hasa mélyedése. A válla hajlata. A szája, a szemöldöke. De feleslegesre szerencsére se időm, se pénzem nincs.

Vártam, amíg Martha Rozanne megmozdul. A MADVENTURE-re Közép-Európában kizárólagos jogom van, és a speciális áruval megrakott kisebb pultokra ez alkalommal sokkal nagyobb figyelmet fordítottam, mint eddig bármikor. Már nem csak az értékes kereskedelmi területet akartam megspórolni, hanem a lehető legjobban megnehezíteni a vevők erőfeszítését arra, hogy összehasonlítsák a különböző gyártók azonos termékeinek az árát.

Megálltunk az egyik bemutatópult előtt. Rágyújtottam egy cigarettára. A szokatlan öltözék és a hajcsavarók ellenére felismertem a volt szupermodellt, akinek egy évvel ezelőtt mondták fel a szerződését. Röviddel azután megvettem őt. Emlékszem, sírt, amikor először beszéltünk a tiszteletdíjáról. Most virágminitás szoknyát és hawaii pólót viselt. Kötényt kötött a derekára, és az arcáról egy pillanatra sem tűnt el a mosoly. Két lavórt tett maga elé, és a tisztaságtól ragyogó ruhákról, nem ionos tenzidekről és lágyítószerekről beszélt. Bal kézzel fehér függőnyt húzott ki a lavórból, jobbal szürkét a másikból. A háta mögötti nagy

kivetítőn a szennyeződés háromdimenziós modelljei forogtak és oldódtak fel az animált enzimek háromszoros tisztító hatásától. Nevettem. Ha nem lettem volna olyan álmos, és ha lett volna kedvem beszélgetni, megdicsértem volna.

A MADVENTURE hatalmas hirdetőtáblája alatt eszméltem föl. Sokként ért, hogy hat órával a nyitás előtt még nincs készen a kirakata. Az üveg mögött csak a sci-fi-szörnyek fekete bábuai álltak. A földön rajzok, ollók és egy páróka heverték.

Azon nyomban felfrissültem. Kiabáltam. Nem emlékszem pontosan, de azt hiszem, valakit kirúgtam, valakit meg fel akartam venni. Összehívtam a dolgozókat a közeli részlegekről, és negyvenperces előadást tartottam nekik – amit az első nap kivételével sosem teszek. Tudatosult bennem ugyanis, hogy nem értették meg, mit is akarok tulajdonképpen. Azt gondolták, hogy a hipermarket is csak egy üzlet, amiért pénzt kapnak.

A kirakatok jelentőségét a MADVENTURE-én demonstráltam. Magam kezdtem el berendezni. Az üzletről kialakuló első vizuális benyomás dönt ugyanis a látogatásról a potenciális ügyfelek 57 százalékánál! És aki már egyszer bent van, azt már játszva megkopasztjuk. Elég felszabadítani az elnyomott ösztönöket, és átalakítani vásárlási vágygá. A kirakat elrendezése számtalan ergonómiai kísérlet alapján történik, melyek közül többet én magam kezdeményeztem. És az nem csak néhány hetes munka volt! A MADVENTURE slágerét, az órát, amelyik egy ideig pontosan megy, aztán véletlenszerűen késik, saját kézzel tettem a helyére, a talaj fölötti 130–135 centiméteres magasságba. Ide helyezzük el a kiemelt ajánlatokat, melyeknél, ha az első benyomás kellemes, a vásárlókedv hirtelen fellendül.

Így visszatekintve már nem jut eszembe, mikor fejeztem be az előadásomat. Emlékszem a vállon veregetésre. Gratulációkra. Aztán együtt fejeztük be a kirakatot. Bohócorrokkal teli dobozokat

vittem, és két selyemfüggönyövet aggattunk fel. Leragadtak a szemeim. Megállás nélkül ásítóztam. Sokáig gondolkodtam, hova tegyük a sportcipőket, melyek felvételük után rátapadnak a lábra, és nem lehet őket levetni. Azt hiszem, végül a főpolcon küzdöttem ki nekik egy helyet, de nem vagyok benne biztos, mert abban a pillanatban életemben először állva elaludtam. Valaki megragadott és a kocsihoz vezetett. A látásom elhomályosult. Az arcok helyén szürke csíkokat láttam. Nem voltam képes kiolvasni a feliratokat. Lépni is alig tudtam.

Arra még emlékszem, hogy a nagy fali kivetítőn lejátszottam azokat a vicces filmeket a baseballsapkás csimpánzokról. Valaki bemutatta azt a felfújható léggömböt, amelyik egy bizonyos nagyság elérésekor kipukkan, és ráragad az ember arcára. Láttam a csillogást az extrém kövéreknek tervezett övön, foszforeszkáló csillagokat a magas plafonon. Megcsörrent a telefon. Egy kéz fából készült modellje. Síp, amely kifröcsögteti a nyálat. Csontváz rózsaszín bundában. Hamis neonlámpák, melyek a rothadás szagát árasztják. És végre félhomály.

Álmomban a nevemet hallottam. Megint. Még egyszer. Felemelték a kezem, és meghúzták. Eileenről álmodtam. Ugyanaz a fekete ruha volt rajta. Újra hallottam, hogy valaki a nevemen szólít. És akkor észhez tértem.

– Jó reggelt, Morawski úr! Hogy aludt? – Eileent az alatt sikerült a MADVENTURE-höz hozni!

Ültem a széles fotelben, fáj az elszibbadt nyakam. Előttem félkörben kollégák álltak, akik láthatóan megkönnyebbültek, amikor megláttak. Feltűnt a sápadt arcuk, a karikák a szemek alatt, a ráncok a szájuk szegletében.

– Miről darálsz itt, Eileen? Hogy áll a kirakat? Dolgozzatok tovább! Mit álltok itt? Pihenőt adtam volna? – Felálltam, és lesimítottam a gyűrődéseket a ruhámon. Meg kellett nézmem, hány óra van.

– Nyugalom, minden rendben van – mondta Eileen. – Elaludtál, így hívtak engem. Nem akartalak felébreszteni. Szükséged volt egy kis pihenőre. Amíg aludtál, az utasításaid szerint mindent befejeztünk. Épp most jelentkeztek nálam az újságírók. Néhány kérdést tennének fel, és fotókat készítenének az esti kiadásokhoz.

Reggel fél nyolc! Ilyen még soha nem történt velem. Talán öregszem. Szégyen. A legnagyobb sürgésben, a finisben vallottam kudarcot! Szörnyen éreztem magam. Megdörzsöltem álmos szememet és körülnéztem.

Közben bekapcsolták az alapvilágítást. Egészen 215 centiméterig, ami már a felső határa az ügyfél árura összpontosításának, a tér egyforma intenzitással volt megvilágítva. A pontvilágítás optikailag kiemeli az akciós termékeket, viszont a kevésbé vonzó termékeket nem takarja árnyék. Izgalmasan hatott a vakító csillogás. El kellett ismernem, hogy a világosítók tisztességgel elvégezték a feladatukat. Első látásra elragadott a MADVENTURE bejáratának elrendezése is. Végre figyelembe vették az azonnali fogyasztási állapotot, amit olyan gyakran hangsúlyoztam. A részleg egyes osztályai egyenrangúan fogadták a különböző státuszú, eltérő kulturális környezetből származó vásárlókat, de mindenekelőtt tekintetbe vették a pillanatnyi hangulatot és a tényt, hogy a vevő éppen diétázik, spórol, vagy épp ellenkezőleg, jól akarja érezni magát, jó benyomást akar kelteni este a vendégei szemében és így tovább – az archaikus szimbolizmus klasszikus kereskedelmi kihasználása.

Hirtelen tudatosult bennem, hogy fizikailag kitűnően érzem magam.

– Mikor kapcsolták be a klímát? – kérdeztem Eileent, mert a hangár végre nem bűzlött a fojtogatóan állott levegőtől. A légzés csodálatosan felfrissített. A levegő nyilvánvalóan cirkulált, de

hang és huzat legkisebb jele nélkül. Olyan érzésem volt, mintha éppen ehhez a pillanathoz állították volna be a hőmérsékletet.

– Körülbelül háromnegyed órája. Mit szólsz hozzá? – válaszolt Eileen, és átnyújtotta a bejárat blokkt eredményeiről szóló jelentést. Mosolygott.

– Nem csalódtam bennük. – Semmi mást nem mondtam, de magamban eldöntöttem, hogy segítek ennek a fiatal belga cégnek, hadd élvezzenek egy kis adómentességet.

Kihúztam magam. Ropogtak az üzleteim. Megpaskoltam az arcomat, hogy tényleg kijózanodjak.

– Eileen! – kiáltottam. – Hívhatod az újságírókat. Utána készen állok az utolsó ellenőrző körútra. Vannak már kint emberek?

– Azt hiszem, elfelejtetted, Európa melyik részén vagyunk. Az elsők már reggel ötkor a bejáratnál álltak. Klasszikus eset, meggyőződésük, hogy az első napon minden ingyen van. Hét óta hisztérikus állapotok uralkodnak odakint. A szórakoztató sátorban cukros vizet osztanak, ezért az autópályán egyórás dugó van. Egy fiatal szpíker vezeti a helyi rádiótól. Már játszott az első együttes.

Amikor előzetes tárgyalásokat folytattam az új hipermarket terveinek kidolgozásáról, reprezentatív felmérést végeztettem a helyi kulturális érdeklődésről. Aztán előre felvettem a zenekarokat, akik népdalokat játszanak szintetizátoros átiratban új [és elég perverz] szövegekkel, valamint egy parasztos öltözetű vicceselőt. Amikor megláttam a fényképét, inkább az ügynőkömet küldtem el hozzá. Félttem, hogy tényleg kinevetném. De működik!

Ezután húsz percig meséltem igénytelen fikciókat a különböző médiáknak a szép országról, ahova jöttem, és a közvetlen emberekről, akikkel itt találkoztam. És főképp szeretnék mindenkit meghívni egy kellemes bevásárlásra a bevásárlóközpontba, ahol minden fontosat megtalálnak egy fedél alatt! Ne stresszes bevá-

sárlásnak tekintsék egy hipermarketben, hanem kellemes családi kirándulásnak, mely során bevásárolnak, jól érzik magukat, és jól-lakhatnak a kitűnő étteremben vagy ihatnak egy kávé valamelyik kávézóban! A média igénytelen primitívjeinél még jobban feldühített Eileen, aki meg volt győződve arról, hogy mindezt komolyan is gondolom. Nekem viszont egy további lépést jelentett a vásárlók fogadásának komplex előkészítésében.

Nem maradt már sok idő. Odahozták a sminkest, aki átpuderezte az arcomat. Belebújtam az új zakómba. Csatlakoztak hozzánk a céges modellek, akik a díszletet adják. A raktárosok főnöke odaállt a nagy elektromos kocsival, és elindultunk a bejárathoz. Az egyes részlegeket a munkások már felmosták. Az általam javasolt helyeken eladók álltak céges kosztűmben. Európa ezen részén ez miniszoknyát és mély kivágású blúzt jelentett. Hat lány mellé egy fiú jutott, egy szőke.

Őt ember kérdezgetett egyszerre, de én arra koncentráltam, hogy a hipermarket lehető legnagyobb részét be tudjam járni az utolsó körúton. Minden csillogott és villogott. Elsősorban a tetszetős megoldások, a termékek pontos sorai, egyenes élei, a kanyarok szögei nyugöztek le, melyeket a helyi vásárlók temperamentuma alapján mértek ki. A szofisztikus és flexibilis technológiákban történt előrelépés lehetővé tette a számomra, hogy a vásárlóknak 150 000 különböző méretű, nagyságú, típusú és színű termékből nyújtsak kínálatot.

Bevallom, kíváncsi voltam. De főleg ideges. Tudatosult bennem, hogy nem tudok mit kezdeni a kezeimmel, és inkább hallgatok, mert remegne a hangom. Amikor megálltunk a gyümölcs és zöldség pult mellett, örültem, hogy tehetek pár lépést, és megnyugodhatok.

Abban a pillanatban elvakított az első villanás. Valaki meglökött, de utána már minden terv szerint ment. Mosolyogtam.

Beszélgettem és lekezeltem az alkalmazottakkal. Tolmács segítségével elcsevegtem a kínai nagyfőnökkel, aki az egészséget fizette. Viccelődtünk. Sejtelmem sincs, milyen humorra vevők a helyiek, viszont csodálattal fogadtam, hogy őszintén nevettek. Aláírtam egy méreletes könyvben. Pukkant a pezsgősdugó. Ittam egy kortyot. Valaki beszédet mondott, szerencsére hosszút, így lehetőségem volt arra, hogy még egyszer átnézzem a bejáratot.

Az önműködő dupla üvegajtó mögött elénk tárult a bőség minden kelléke. A segítők szerencsére emlékeztek az utasításomra, és a nyitás előtt egy órával még egyszer befújták vízpermettel a zöldségeket és gyümölcsöket. Eszembe jutott, hogy a viceimen való nevetés és a mosoly a tulajdonosok arcán talán valóban nem erőltetett, hanem a levegőben terjedő illatok váltották ki. Máig nem találkoztam semmivel, ami ilyen visszafogott, ugyanakkor maximálisan intenzív. Szeretném leírni, de... béke, tökéletesen kellemes... titok utáni vágy... pihenés... munka, amely egyben játék... A megfelelő szavak keresésében félbeszakított egy modell, aki egy nagy ollót adott a kezembe. Éreztem... Tudom, a meghatottság fogalmát ma már kevesen ismerik, de nem tudom más-hogy nevezni. A szalag fehér volt. Amikor átvágtam, hullámozva hullott a talajra.

Emlékszem, ahogy felhangzott a taps. Kiáltások. Hangos köszönetnyilvánítások. Csak homályosan tudom felidézni az arcképeket erről a reggelről, így tulajdonképpen nem is tudom, ki vetette fel, hogy a tulajdonos helyettesének kíséretében én is próbáljam ki a bevásárlást. Mindenki számára jó ötletnek tűnt, én viszont először ellenkeztem, mert a precizitásom nem engedi meg, hogy felkészülés nélkül cselekedjek. De akkor tudatosult bennem, hogy már régóta csak gépiesen végzem a dolgom. Hiszen úgyis lejárt a munkaidőm, ma már nem változtathatok semmin, ha akarnék sem!

Kihúztam egyet az ezüstös bevásárlókocsik hosszú sorából, puhán párnázott fogantyúja valami bizalmasan ismerős dolognak a furcsa érzését váltotta ki bennem. Ennek a hipermarketnek a kocsijait magam terveztem. Hosszú távú statisztikák és egyéni mélyinterjúk sorozatának analízise után döntöttem a mélyebb kocsi mellett, valamint a rakodótér hosszához és szélességéhez is hozzáadtam három centimétert. Így megnő a vásárló meggyőződése arról, hogy ez az ideális alkalom a komplett hétvégi bevásárlásra, de még nem alakul ki a negatív benyomás az eladó azon erőfeszítéséről, hogy mindenáron meg akar szabadulni az árutól.

Nagy taps kíséretében indultam el a polcok közé mint a legelső vásárló. Bekapcsolták a szenzoros világítást, és a tér felragyogott előttem. Egy másik kocsival a helyettes követett, utána a vezetőség többi tagja, valamint az első valódi vásárlók. A bejáratnál csoportonként engedték be őket, de így is tömegek tódultak befelé. Feszülten figyeltem, hogyan reagálnak. Éppen a mozgó fényvel megvilágított gránátalmák nagy halmát figyeltem, amikor bekapcsolták a zenét.

Ledermedtem. A zenei háttérről teljesen megfeledkeztem. Felismertem a tudattalanunk ősi zenei képeit. Szimbólumokat, melyek változatlanul fennmaradnak minden generációban, folyamatosan élnek és betöltik a pszichikumunk elsődleges rétegeit. Fejemben irracionális imaginációk folyama indult meg. Előke-rült a fivérem halála. Elképzelttem, ahogy belevágok a körmöm-be. Újra éreztem a fájdalmat, ahogy gyermekkoromban eltörtem a lábam. Egy pillanatra erekcióm lett. Megjelent az arca, az arc, amire úgy döntöttem, nem gondolok többé. Árnyalakokat láttam, színesztézikus képeket. Az iskolát, ahova jártam. Forgó köralak-zatokat. A halál megszületésére gondoltam. Elképzelttem, hogyan nézhetett ki az apám. Utána viszont lenyűgöző, eddig ismeretlen nyugalom árasztott el.

Eszembe jutott, hogy a zenei háttér megtervezését, mint kreatív feladatot, az MIT pszichoanalitikusainak csoportjára bíztam, akik az úgynevezett agyi operáról lettek híresek. Amikor elmagyarázták nekem a stratégiájukat, csak annyit értettem belőle, hogy az alkotás során a legújabb technológiákat próbálják felhasználni a hipotetikus ősnyelv ritmusának rekonstrukciójára, mindezt egy teljesen új harmónia formájában, amely a tudatalatti mintáit követi. Akkor nem hittem nekik, mert ismerem a kutatók pénzsóvárságát, de most már megértettem, hisz többre voltak képesek, mint hogy felhasználják a zene ritmusát az eladás serkentésére. Összehasonlíthatatlanul jelentékenyebb dolog sikerült nekik, mint egyszerűen feljátszani az ideális adagiót percenként 60 ütemmel, amelyik az allegróval szemben [108 ütem] a bevétel 38,2 százalékos növekedését éri el.

Ellenállhatatlan késztetést éreztem arra, hogy vegyek egy kiló gránátalmát. Betettem a kocsiba, és folytattam az utam a polcok között. A kongó, de nem hangos, ismétlődő ritmust egyenesen a testemben éreztem. Mint afféle újkori pszichoaktív hangok. Varázslatos érzés!

Emlékszem, hangosan nevettem. Vettem tamarinduszt, nagy kiserelésben. A gyümölcsöknél nem tudtam, mihez nyúljak először. Megragadtam egy két és fél kilós csomag narancsot és három kiló leértékelt mandarint. A tökéletes boldogság érzése árasztott el. Kielőztek az első vásárlók. A kocsjaikban már a fűszeresstandról is voltak zacskók. Én is arra vettem az irányt. A csillogó fény velem együtt mozgott. Illatok izgalmas kombinációja, teli polcok. Zöldfűszerrel ízesített olaj és ecet. Bedobtam a kocsimba három üveg kínai hangzású névvel ellátott mártást és két csomaggal a Világ fűszerei kollekcióból, mert a legjobbak a behozott termékekből. Az üzlet berendezése tovább csalogatott.

A hűtőpultoknál rögtön az elején megálltam, ahol a sajtok vannak a világ minden részéről, ahol csak gyártják őket. Meglepett, hány vevő ért már oda előttem. Gyorsan pakolták be a kocsikba a nagy, sokkal előnyösebb árú családi csomagolásokat. Ömlesztett, kemény, krémsajt. Mozzarella. Gouda. Ötvenkét fajta ementáli. Sajtkrémek, vajkrémek. Minden fajtából vettem legalább egyet.

Ekkor az állványkanyar erős oldalához értem. Elfordítottam a fejem. Megláttam a finn sült krumplit. Egy pillanatra elbizonytalanodtam. Nem tűnt különösebben vonzónak, de akkor felfigyeltem az árára. Azonnal nyúltam érte. Megéri!

A mélyfagyasztott termékeknél nem haboztam. A legjobb minőségű hús. Amerikai pizza. Fagyasztott vegyes saláta. Nem kell sietnem. Jól át kell gondolnom, mit veszek még. Csirkét. Pulykát. Karajt is tartalékba. Ekkor hirtelen teljesen lebénultam. Rádöbentem, hogy nincs nálam elég pénz. Sőt az irataimat az arany hitelkártyámmal együtt a hotelben hagytam!

Megjijedtem. Lemaradok valamelyik előnyös termékről! Eszembe jutott, hogy majd átcsempésem őket a raktárba, és onnan később kiviszem. Végül is nem ezen múlik. Mély személyes megelégedést éreztem, és semmi más nem tűnt fontosnak. Figyeltem a reklámtáblákat, és azok alapján kerestem a többi árut. Hosszú csend után meghallottam az első kiáltásokat. Az emberek nyilvánvalóan el voltak ragadtatva. Kiabáltak. Talán felfogták, hogy a hipermarket felszínes kivitelezése mögött mélyebb szimbolikus tartalom rejtőzik, melybe egy új kommunikációs formát próbáltam bekódolni egy olyan nyelven, melyet a tudat speciális ráhangolásával lehet csak megérteni, és amely figyelembe veszi azt, honnan jöttünk, hol vagyunk, és merre tartunk.

Láttam vevőket, akik sírtak örömben. Felfogták, hogy ebben a bevásárlóközpontban mindent beszerezhetnek, és nem voltak képesek otthagyni a kiállított termékeket. A tudatukban hozzám

hasonlóan fantasztikus képek születtek, adolescens képzelgések. Holdfázisok. Tenger. Groteszk arcok. Kék fény. Ellentétek távolodása. Kérdések, melyekre nincsenek válaszok.

Hatvan ütem. Igen, pontosan hatvan. Ritmus. Gyorsulás és ismét lassulás. Még darált húst! Vissza kell mennem. Elfelejtettem a fejes salátát! Van időm. Nyugodtan visszatértem a gyümölcs és zöldség részleghez, és láttam, hogy az üzlet már teli van vásárlókkal. Rádöbbsentem, hogy az árut, amelyet a bejárattól távolabb helyeztünk el, ezalatt eladhatják! Ledobtam a zakómat, kocsni nélkül odarohantam a salátákhoz, mindkét kezembe vettem kettőt, és bedobtam a többi zsákmányolt élelmiszer közé. Mentem tovább.

Csikorogtak a kerekék a padlón. Nekiütköztem valakinek, az utat lezárta egy keresztbe leállított kocsni. Eltoltam, és siettem tovább. Megláttam a földön egy elárusítónőt. Mozdulatlanul feküdt. Az orrából gyengén szivárgott a vér. Ledermedtem. A szomszédos utcában valaki sikítozott. A részlegeket hatalmába kerítette a káosz.

Addig azt gondoltam, hogy az ismert szólás, miszerint „nem mi vesszük meg a terméket, hanem az vásárol meg bennünket”, csak valamelyik marketinges strukturalista beteg agyszüleménye, melyeket tucatszámra kínálnak az ügynökségek, és melyektől csak akkor lehet megszabadulni, ha árva gyerekek ajándékaira adakozunk. Most azonban hinni kezdtem benne. Csak az a tudat vigasztalt, hogy mint a bevásárló-útvonalak megalkotója, minden variánst ismerek, melyeken a vevők elindulhatnak, úgyhogy nem fenyeget az, hogy... Fültépő csikorgást hallottam. Azon nyomban ki is józanított. Átugrottam az elárusító testét, kikerültem a kocsival, és futottam tovább.

Nyilván minden vevő felgyorsított már. Szétfolytak a szivárványszín háttérben. Talán már sokan meg tudtak előzni a bevásárlásban! Feldühödtem. Tajtékoztam. Körülöttem felvillantak

a hihetetlenül jó minőségű és olcsó árukkal teli polcok, és nem tudtam, mihez kapjak először. Menjek tovább, vagy gyorsan vásároljak be itt, és csak azután folytassam? Tanácstalan voltam.

Egy pillanatra megálltam, hogy jobban megnézhessem az ár-cédulákat, de elkezdett leelőzni a többi vevő, akik utánam jöttek. Ezzel nem számoltam. A vágy, hogy megkaphassam az árut, mielőtt más megveszi, azonnali cselekvésre ösztönzött. Futásnak eredtem, és amikor elértem a legközelebbi polcot, lerántottam. Nagy zajjal zuhantak a földre az európai majonézek tucatjai. Valaki elesett és káromkodott. Oda se néztem, futottam tovább. A zene üteme hozzáidomult a lépteimhez. Elértem a tinidivatcsarnokot, és bár nekem nem tetszenek a rikító színű kabátok és pólók, ilyen áron kár lenne itt hagyni őket. Már tele volt a kocsim.

Ekkor észrevettem, hogy néhány vásárló már a próbababákról tépi le a ruhákat. Az eladók nem tudták, mit tegyenek, senki sem hallgatott rájuk. Sőt néhányan elhagyták a helyüket, és a pénztárhoz egyenesen a raktárból hozták az árut. Úgy döntöttem, hogy a riasztóberendezés ellenére átmegyek a kijáraton a kocsival. Futva értem el a hangszereket. Ott az emberek már teljesen megtébolyodtak. A pultokról letépték a rajzfilmfigurák által felénekelt legújabb rádióslágerek válogatásait. Az első napra különösen alacsony árat szabtuk neki. Az eladó adóvevőn hívta a rendőröket. Valaki állon vágta. Az adóvevő leesett a földre. Csak recsegett.

Innen ismertem egy rövidítést a pénztárhoz. Rohantam, hogy kiderítsem, mi arra a helyzet, ráadásul ott vannak azok a tárolók a legolcsóbb márkás cuccokkal, ideális hely a jó hétvégi bevásárláshoz. Futva néhány perc alatt odaértem.

Azok a termékek, melyek a háztartás megfelelő menetét biztosítják, és amelyekről még nemrég azt sem tudtam, hogy a világon vannak, most létfontosságúnak tűntek. Rémllett, hogy sok terméket azok közül, amik most a kocsimban voltak, tegnap még

értéktelen kacatnak tartottam, de már ismertem a valódi értéküket, és epekedtem az érzés után, hogy birtokoljam őket. Megértettem, hogy igaza volt annak az ismert holland nevű, amerikai közgazdásznak, akit azelőtt még szélhámosnak tartottam, hogy az emberek áruházakban megnyilvánuló viselkedésük alapján legbelül vadászok és gyűjtőgetők maradtak.

Az üzlet szó szerint megtelt vásárlókkal. Tudtam, hogy újabb megrendeléseket kell írni. A pénztáraknál megláttam a rendőröket. Őrizetbe vették azokat, akik el akarták lopni a termékeket, melyekre már nem jutott pénzük. Amikor ezt a többiek meglátták, visszafordultak a hipermarket mélyébe, mert a felpakolt árutól nem lettek volna képesek megválni. A rendőrök elindultak befelé a pénztárak között. Figyeltem őket. Csak egy pillanatba telt, hogy receptoraikat hatalmába kerítse a ritmus, a fények, az illatok és a kivitelezés összes részlete. Fellélegeztem. A rendőrök részéről semmi sem fenyeget. Vásárolhatok tovább.

Elhaladtam az orrszarvú óriási figurája alatt, és megértettem, hogy mindaddig tévedésben éltem. A filmet mindenképp meg kellett volna nézmem, egyszerűen tökéletes. Így hát a kocsi tetejére dobtam egy extrákkal megtámogatott dvd-t [felár nélkül], amihez ingyen megkapom az azonos című számítógépes játék demóverzióját. Munka után biztosan találok rá időt, mert a kreatív kikapcsolódás természetes részét képezi a mai férfi életének.

Észrevettem az orrszarvúk és az ellenük harcoló jó amerikai tudósok műanyag figuráit. Tudtam, hogy nem szabadna, de nem tudtam ellenállni a kísértésnek, és kicsomagoltam a dobozokat. Lenyűgöző! Képesek a kezüket és a lábukat is mozgatni, sőt kis műanyag nyilakat is ki tudnak löni! A zsebembe dugtam őket. Körülnéztem, és megláttam, hogy a többiek is viszik az árut.

Megláttam a MADVENTURE neonfényeit. Kifulladásig értem oda. Az ajtón úgy kellett átverekednem magam. Egy kosztüms nő

négykézláb mászott el a lábam mellett. Az elsőként ideértek hiába próbálták levenni a lábukra tapadt sportcipőt. Sötét pacák borították a ruháikat. Felmarkoltam az utolsó cukorkákat, melyektől az ember rosszul lesz. De valaki kikapta őket a kezemből!

Nem tudom, honnan jött az erő, de egy halántékra irányzott könyökössel kiütöttem a tolvajt. A cukorkák szétszóródtak az Eschertől lopott képjátékokkal teli mintás szőnyegen. Összekotortam egy kis kupacnyit, egyszerre ötöt tömtem be a számba, és gyorsan szopogatni kezdtem őket. A többit betömtem a nadrágzsebembe.

Minden elsötétült a szemem előtt. Elvesztettem az egyensúlyomat. Felfordult a gyomrom. Emlékszem, amikor kiadtam a gyomrom tartalmát, és a szemembe könnyek szöktek, az érzékelés határán tudatosult bennem, hogy a bevásárlóközpontban olyan dolgok történnek, melyek meghaladják az erőmet.

A hipermarket sikerült. Tényleg sikerült! De távolról sem ez volt a lényeg. Már többet tudtam. Már nem volt érvényes az, hogy az áruházban körülbelül 38-43 percet töltök. Sejtettem, hogy minden percért, mellyel tovább tartózkodom itt, sokkal többet fizetek majd, mint átlag 2 eurót.

Minél előbb össze kellett szednem magam, mert másképp elfelejthetem, mi mindenre lesz szükségem a mai estére. Mindenképp rendezek egy tündéri születésnapi vacsorát a szomszédoknak, meghívom magamhoz a barátnőmet, akinek szerelmet készülök vallani, váratlan örömet szerzek a szeretett feleségemnek, meg akarom lepni az aranyos gyerekeket, egészséges és egyben finom kosztal etetem meg a kutyámat, és nem felejtkezem meg a kis énekes madaram multivitamin-szeletéről sem.

Gyomorgörcseim ellenére áttörtem magam a tömegen a polcok közötti folyosókon, és további termékeket dobáltam a már így is teli kocsimba. Kakaóvaj-tartalmú nappali krémet, és hozzá ingyenes

lábizzadásgátló szprét. Egy karton leértékelt parfümöt. Gyorsan. Gondolkodni. Mit még? Motorolajat. Helikoptermodellt. Önzáródó esernyőt. Leértékelt brikettet.

Nem szabad elfelejtenem, mit kell még beszereznem, hogy átadjam magam a bátorságnak, teljesítsem a gyerekkori álmaimat, megtaláljam a valódi boldogságot, megismerjem az igazi családi nyugalom pillanatait, nagy kanállal élvezzem az életet, megrészegedjek a kötetlen szabadságtól, feltárjam az énem legférfiasabb részét, és legyen mire emlékezmem.

A kocsim fölé görnyedve támolyogtam a polcok között, mert többen is megpróbálták kilopni belőle az árut. Őrjöngve zavartam el őket, és kutattam további termékek után. Alsónadrág, mert a modern férfi önbizalma a fehéreneműnél kezdődik. Munkaruha, hogy a partneremnek bebizonyítsam, a városi férfiak sem veszítették el atyáik kézügyességét. Ejtőernyő, mert megfékezhetetlen és zabolátlan vagyok.

A kocsni fogantyúja minden ütközésnél hasba vágott. Újra hányingerem lett, de már üres volt a gyomrom. Megfogtam az utolsó borotvahabos flakont, mert az érzékek megérdemlik az érzékiséget. A kozmetikumos polcok már teljesen kiürültek! Pedig az üzletlánc tulajdonosai nem akarták elhinni nekem, hogy képes vagyok eladni még a tizenöt kilós kiszerezésű babahintőport is!

Ekkor megindult a hatalmas embertömeg átáramlása azokra a részlegekre, ahol még maradt valami. Egy étterem körüli rövidítéssel elindultam a ruházathoz. Ütközben beszereztem egy ütvefúrót és egy női kerékpárhoz tartozó alkatrész készletet.

A következő pillanatban már rohantam is a próbababák mellé, és elvettem két ruhát, rajtuk ismert színészek arcmásával. Maradtak még a keresztnevekkel ellátott törülközők és lila termomelegítő. A kiállított modellek ezrei tűntek már el. A padlón szétszaggatott textilek heverték szanaszét. A csalódott eladók

visítóztak, és átverekedték magukat a kiegészítők részlegére. Valaki összetörte az övekkel, nadrágtartókkal, kendőkkel és zsebkendőkkel teli üvegpultot, szilánkokkal beterítve a lehulló árut. Verekedés tört ki. Valaki elkiáltotta magát, hogy vigyék ki a gyerekeket, azok viszont ezt elutasították.

A vevők már a hipermarket berendezését vitték. Egy férfi a próbafülke kis szőnyegét is feltekerte. Eltűnt két tükör. Gyorsan körbenéztem, mit lehetne még elvinni.

Egyszer csak megláttam Eileent a tülekedő vásárlók között, a rövidárúk pultja mellett. Épp a cipzárt húzta fel egy pasztellszínű ruhán. Lábai előtt fekete kosztüm hevert. Rádöbbsentem, milyen fiatal és szép. Csodálatosan nézett ki, nem túl sovány, de nem is teltkarcsú. Szőkére festett haja még szebb volt, mintha eredeti lett volna! A mosoly az ajkán életem legszebb pillanatait idézte fel. Szememmel gyorsan átkutattam polcokat. És abban a pillanatban megtaláltam azt, amit kerestem.

Kinyújtóztam a legmagasabb polc felé. Nem zavart, hogy már csak XXL-es méretű maradt. Széttéptem az átlátszó műanyag csomagolást. Ledobtam magamról az átizzadt fehér inget, és felvettem egy vastagabbat, kockás flanelből. Felhajtottam az ujját. Eileen mosollyal az arcán odalépett hozzám. Én is rámosolyogtam, átöleltem a derekát, és a fülébe suttoztam. Valahonnan odatévedt hozzánk egy elcsavargott kisfiú, barna macival a kezében. Ránk nézve megnyugodott, bátortalanul elnevette magát. Én és Eileen megfogtuk a kezét. Lesimítottam kócos szőke haját, és együtt kezdtünk el futni a játékok felé.

Barics Veronika fordítása

Első megjelenés: Techno.sk, 2001

Michal Hvorecký

PRVÉ VÍŤAZSTVO HYPERMARKETOV

Záverečný signál som oddeleniam rozoslal v noci o jedenástej. Hovoriť o nejakom konci práce sa však dalo, len ak by som chcel skončiť nadobro.

„Skontroluj ešte, prosím ťa, Hračky,“ povedala mi Eileen Aisen s hlavou naklonenou k plecu, kde držala vysielачku. Práve v tej chvíli som si spočítal, že toto je môj ôsmy dokončený mall. Dvadsiaty prvý, ak zarátam aj realizácie cudzích návrhov. Eileen si ľavou rukou podopierala striebřistý obal s papiermi a do tabuliek číslo regálu, počet kusov a poloha zapisovala údaje o ovocných produktoch. Na perách úsmev, aký majú postavy z gaučových komédií, keď práve chvíľu mlčia. Nahé biele plece, lýtka v čiernych elastických pančuchách.

Zaostril som do diaľky na rady farebných zeleninových konzerv a ovocných kompótov, ktoré sme naukladali nižšie k zemi. Tam pôsobia dojmom dobrej uskladnenosti, poriadku a trvanlivosti, čo je psychologicky nevyhnutný úvod do dobrej nákupnej nálady. Pod ne sme naukladali obrovské kartónové škatule s džemom a kandizovaným ovocím. Vo vlastných malloch presadzujem tretinový pomer veľkoobchodných balení, zväčšených ilúzií výhodnej kúpy.

„Volali ti. Nevedia, ako rozložiť plyš. Prišla ho neuveriteľná hřba. Ako ostatne všetkého. Chcú hovoriť priamo s tebou, ich šéfka to už nezvláda,“ hovorila Eileen.

Takéto Američanky mi posielajú neustále a v zmluvách, zaslaných faxom, ich nazývajú asistentky. Spätne ich väčšinou nedokážem rozlišovať. Držia diétu, ktorá dovoľuje toľko burgerov a coly, koľko nezjem a nevy pijem za rok. Sú ochotné obliecť si čokoľvek, ak je to od Gucciho. Čítajú časopis *Nové bikiny*, ktorý je však skôr o tom, ako si vyzliecť tie, čo už vlastníte. Hovoria, že im neprekáža, keď fajčím, ale povedia to s takým výrazom na tvári, že prestanem sám.

Vedela, že sa mi páči jej čierna priliehavá blúzka, odhaľovala plec a visela len na úzkom pásiku látky. Ale netušila, že rovnakú kúpila centrála firmy aj jej predchodkyni. A aj jej predchodkyni. Pozerali sme sa na seba. Husté blond vlasy, zostrihnuté zarovno pod krk, mala nad pravým uchom rozdelené cestičkou. Keď som kedysi vymyslel slogan, že nafarbené vlasy sú prirodzenejšie ako pôvodné, neveril som, že ho Schwartzkopf prijme a už vôbec nie, že mu niekto uverí.

„Idem tam,“ povedal som a pri predstave dlhej cesty v elektrickom vozíku mi pod pazuchami a na krku nabehol pot. Zívlo sa mi. Cítil som, že na hranici čela a vlasov mám vlhké kvapôčky. Eileen nie. Napudrovala sa. Dobiela, aby tenké pery, nafarbené tmavočerveným rúžom, väčšmi vynikli a modrošedé oči vystúpili dopredu. Na úrovni jej očí som videl prvé boxy kóje Exotic Fruits a v dlhých úhľadných radoch ružové mango.

V umiestňovaní Ovocia a zeleniny patríam ku konzervatívcom. Verte mi, vyskúšal som všetko, ale vchod je naozaj najvhodnejší. Nevie, kde vzniká tá sensorická fascinácia žiarou umytých jablák, hrušiek, marhúľ, broskýň, melónov... Neodpustím si ani koše čerstvých kvetín. Stačí, aby som navrhol akciu na dvojkilové balenie grapefruitov, umiestnil ich do výšky očí priemernej stredo-európskej ženy [167,5 cm], guľaté ceduľky s deviatkovou cenou úmerne zväčšil a zákazníci si ich nedokážu nekúpiť.

Neviem, prečo je pohľad na orosený hlávkový šalát „osviežujúci a zároveň upokojujúci“. Ešte menej rozumiem konzumnej posadnutosti produktmi s orientálne znejúcimi názvami. Veď tieto čínske čerešne z fóliovníka neprešli jedinou colnicou a s Áziou majú spoločné len to, že ich do parfumovaných vrecúšok balia mladistvé gasstarbeiterky z Vietnamu. Dokonca som uvažoval, že najmem kreatívnych autorov na vymýšľanie slov ako tamarinda a pomenujeme čudesné bobule, čo nám vozia z Ruska – rozpočet ma však odradil. Tajomného tovaru máme tak či tak dosť a platí, že čo zákazníci vôbec nepoznajú, raz práve preto určite okúsia.

V tvorbe takzvaných inšpirovaných nákupov patríam k absolútnej európskej špičke. Veď vyše dve tretiny tovarov, ktoré zákazník v hypermarkete kúpi, si vopred nenaplánuje a rozhodne sa na základe náhlejšej spotrebnej nálady – podobnými pojmi som zaplnil celú diplomovku a netušil som, že sa ujmú. Avokádo? K fotke stačí pripísať, že jeden plod radikálne znižuje hodnoty cholesterolu LDL a akýchsi triglyceridov – a nespomenúť fakt, že je v ňom až 350 kalórií.

„Keď sa vrátim, chcem počuť, čo sa tu zatiaľ udialo,“ oznámil som Eileen, keď som vykročil k vozíku, „a želim ti, aby to boli iba pozitívne správy.“

Pohľad sa mi zastavil na billboarde s veľkým obrázkom kornflexov. Zmyslové symboly hojnosti sme zvládli dobre. Mall sme doslova obsypali plagátmi s fotkami rodín; už nie chudé, a ešte nie plnoštíhle krásne mladé ženy v šatách pastelových farieb, sympatickí otcovia v károvaných flanelových košeliach s vyhrnutými rukávami, všadeprítomné blondšavé deti s plyšovými hračkami v rukách. Dotyk. Úsmev. Dôvera. Tomu, kto platí, zákazníkovi dojem už pri vchode.

V sloganoch používam zásadne tradičnejšie slová, ktoré podľa prieskumov trhu patria k najobľúbenejším vôbec: zdravé, čerstvé,

mladé, krásne, príjemné [a najnovšie už aj chrumkavé]. V každom oddelení presadzujem nonstop rozprašovanie priestorových parfumov s vôňami prispôsobenými dominujúcim farbám interiérov, tvaru miestnosti, rýchlosti pohybu zákazníka s vozíkom a typu tovaru. Li Sau-Chin podľa mňa nemá vo svojej brandži konkurenciu. Prvýkrát som ho zacítil na hongkonskom letisku Chek Lap Kok. Zrušil som ďalší let a hodinu kričal na riaditeľa ľudských zdrojov. Našiel ho ešte v tú noc. Odvtedy tvorí Sau-Chin čuchové pozadia nakupovacích hál výlučne pre mňa. Platím ho v astronomických čiastkach. Zo svojho.

Nasadol som na elektrický posuvný vozík a premáhajúc ospalosť, zapol som na riadidlách tlačidlo On. Na rýchlosti dva som sa pohol v smere k Hračkám. Vtom som si spomenul.

„A keď skončíš s tými lajstrami, pozri sa mi na pozície,“ zavolať som dozadu za Eileen, „v celom vstupnom bloku!“

Bez hodnôt mnohočlenov regálovej domény som bezradný. Priemerná vzdialenosť nákupného vozíka od steny s tovarom je 120 centimetrov. Vizualný rozptyl z toho miesta je rozhodujúci, pretože od neho závisí aj rozmiestnenie bočníc. Na koniec Ovocia som nariadil uložiť chemizované sračky ako jablková škorica či medové orechy. Do úst by som to nedal, ale ušetrim vám priestor na regáloch a o dva dni môžete priviesť ďalší tovar.

Riadil som jednou rukou. Míňal som skupiny skladníkov, ktorí nosili škatule so sušenými hříbmi, darčekové balenia búrskych orieškov a debničky s brokolicou. Vyhýbal som sa zdvižným vozíkom, ktoré ukladali zásobný tovar do drevených poličiek, siahajúcich až po strop. Na zvýšených rebríkoch pri stenách robili aranžéri posledné úpravy priestorov nad pultmi, kde sa reklamne uchváti až 67 percent kupujúcich. Celú plochu mallu som komerčne vyhodnotil pred piatimi mesiacmi a nájomné ceny sa mi podarilo vyšplhať do neuveriteľných čiastok. Nespomínam si presne,

ale tuším, že Kanadčanom nakoniec patrí pozemok, Nemci ho majú prenajatý, Francúzi dodávajú materiál, Ukrajinci montujú a Číňania to za percentá zo zisku celé platia.

Vošiel som do oddelenia mrazeného tovaru a horúci pot na hrudi sa mi v okamihu schladil. Zlomok sekundy som si myslel, že sa ma zmocňuje zúvat. Namiesto skriňových boxov s hlboko zmrazenou zeleninou a porciovaným mäsom som videl hnedočierne škvrnny a vlnité čiary. Chodba sa nahla doprava. Strop poklesol. Podlomili sa mi nohy, ale vtedy sa mi opäť podarilo nadýchnuť.

Zanádal som. Zastavil som vozík. Keď som mal tridsať, v podobných stresoch som ešte stíhal sledovať výcvik budúcich predavačiek. Teraz som mal v hrdle sucho. Prehltol som a z pachuti na jazyku ma striaslo. Pálilo ma čelo. Opäť som sa zhlboka nadýchol. Z mraziacich pultov v strede haly stúpala chladivá para. Cítil som, ako mi červenie tvár. Nevieam, ktorý z profesionálnych stratégov nakupovania odhalil, že mrazené džúsy treba umiestňovať do špeciálnych horizontálnych zásobníkov na dne mraziarenských pultov, 62 centimetrov nad úroveň podlahy. Zákazník ich tam musí dočiahnuť, a nie len vyberať z regálov. Mal pravdu. Vtedy prudko stúpa emocionálne presvedčenie o trvanlivosti a nezávadnosti. Moji skladníci behali pri pultoch s pravítkami.

Oddýchol by som si! Aspoň na chvíľu by som si ľahol spať, lenže zajtra o ôsmej otvárame. Musel som vyraziť ďalej. Sto metrov dlhá hala trvanlivých potravín. Múky. Obilniny. Kukuričné vločky. Šišky v prášku. Tridsaťšesť druhov cesta na pizzu. Konzervy s kukuricou, ochutená sója, zlacnená fazuľa. Šampiňóny v nálevoch. O kus ďalej prvé kóje s polotovarmi. Šiel som po najkratšej možnej trase, nazývanej aj vonkajšia priama. Po okružnej by mi to na vozíku trvalo štyridsať minút.

Využitie regálových priestorov v týchto miestach som poznal naspamäť. Z vrecka na košeli som vytiahol škatuľku cigariet a za-

pálil som si. Dnes ešte môžem, hoci tým porušujem práva najmenej devätnástich ľudí.

Po desiatich minútach jazdy na trojke som dorazil k Polievkam. Na tie som si pri poslednom obchodáku v Štokholme nechal urobiť sériu marketingových výskumov. Naozaj sa nesmú vystavovať v abecednom poradí. Predaj vtedy poklesol o 6 percent. Pestrofarebné obaly s obrázkami cestovín, kúskov mäsa a zeleniny ležali v regáloch rozdelené podľa typov chutí a výrobcov.

Na okamih som zbadal vzdialený pult s ochutenými špagetami. Pri talianskych potravinách si pozadie z čistého purpuru aj vyhádam. Tvrdšie odtiene znamenajú 9,4-percentný vzostup predaja. O kus ďalej som sám na sebe vyskúšal efekt akcie na francúzske polievkové konzervy. Využil som takzvanú silnú stranu regálovej zákruty. Šípky ma viedli doprava, ale ja som naozaj otočil hlavu presne v opačnom smere. Tam som umiestnil akciu na mexické polievkové chrumky, tovar, ktorý sa tvári ako výhodná kúpa, ale v skutočnosti ňou nie je.

Pohol som sa ďalej popri haldách rybacích polievkových zmesí a obdivoval fascinujúco rovné rady. Zrazu sa v hale zaplo kompletne stropné a regálové osvetlenie. Posledná technická skúška. Práve som dokončil obrat v zákrute a chcel som preskúmať, či je výška bočnice presne vymeraná aj na výšku očí priemerných stredoeurópskych mužov [179 cm], keď ma oslepilo jedno zo sensoricky nastaviteľných laserových svetelných diel. Nedokážem pomenovať ani opísať všetky tie farby, ale... zrazu som... presne... akoby... bolo to úžasné! Tlmené farby. Únava ustupujúca do úzadia. Kontrastné vzory dlaždíc. Upokojujúce tieňované pastely. Náhle som mal pocit, že takúto lacnú, zdravú a mimoriadne chutnú francúzsku polievku si musím dopriať čo najskôr, natiahol som sa za plechovkou – a vtom svetlo opäť vypli.

Zostal som stáť, omámený obrazmi na sietnici. Tyrkysové od-
tiene. Dobrá nálada. Riešenie priestorového osvetlenia podľa
počtu slnečných dní v roku. Teplo a blízkosť človeka. Smiech. Keď
som si opäť uvedomil, že stojím na elektrickom vozíku a pohy-
bujem sa rýchlo dopredu, zacítil som tupý tlak v hlave. Na celom
tele som mal vrstvu potu. Ťažko sa mi dýchalo. Priamo pred sebou
som uvidel gigantickú plastovú figurínu znetvoreného nosorožca.
Zdalo sa mi, že je ešte ďaleko, keď sa náhle...

Ubrzdil som. Tesne pred vystrčenou šedou labou. Priamo nad
hlavou mi trčali kly. Nevieť, kto vedecky zistil, že tento rok to
bude psychologicky najvhodnejšia príšera, a nevidel som ani film
o tajomnom ázijskom zmutovanom druhu, hoci podľa štatistik ho
videl úplne každý. Neobliekal som si tričko z kampane. Nedaroval
som dieťaťu šedočierny peračník. Nehral som rovnomennú hru.
Na počítači som v tej dobe dvadsať hodín denne animoval spleti-
tú pásovú sieť, ktorou som preklenul dve poschodia najväčšieho
frankfurtského hypermarketu. Neskôr mi priniesol prvé uznanie.
A nápad so sklenenými membránami na stromovitých štruktú-
rach, umiestnených v ťažiskových bodoch, mi údajne každý me-
siac ukradnú priemerne dvaja architekti.

Vycúval som a viezol som sa popri komplexe darčkových
predmetov, rozdelenom podľa veku a kúpyschopnosti zákazní-
ka. Viedlo z neho dvanásť východov do paralelných nákupných
chodieb. Nevedel som si spomenúť, cez ktorý je to k Hračkám
najkratšie. Na čo najkomplikovanejšiu púť po obchodáku som na
začiatku svojej kariéry vymyslel algoritmus rozmiestnenia sme-
rových tabúľ, zohľadňujúci sociálny status zákazníka, jeho fyzic-
ké predpoklady, vzdelanie, ale napríklad aj ročné obdobie nákupu
a čas zostávajúci do výplatného týždňa – v protíváhe ku všetkým
komerčným potrebám predajcu.

Teraz som kvôli tomu blúdil. Ale neľutujem. Keď sa dnes chcete vybrať do obchodáku, mali by ste o ňom mať aspoň toľko informácií, koľko má on o vás. Obchodný dom napríklad vie, že zákazníci sú pravdepodobne ženy, ale čoraz častejšie aj muži. V hypermarkete nakupujú priemerne 2,7-krát za týždeň s jednoznačnou prevahou víkendových dní. Pravdepodobne nakúpia v pondelok doobeda, v piatok po štvrti a v sobotu. S 31-percentnou pravdepodobnosťou majú pri sebe zoznam s hľadaným tovarom. Veľmi ich poteší akákoľvek ochutnávková akcia, kvôli ktorej 58 percent kupujúcich poruší vegetariánstvo alebo zákaz pitia kávy. Radosť im urobí aj predvádzanie výrobkov alebo služieb, až 89 percent by však uprednostnilo, keby sa demonštrovaný produkt rozdával a služba poskytovala bez poplatku.

Pomaly som sa pohol o kus ďalej, ale nepamätal som si presne, kam sa obrátiť. Premáhal ma spánok. Zľava sa na mňa usmievali plastické prasiatka v modrých šatách. Nad nimi vytŕčali krepové balóny s postavičkami z cartoonov. Za veľkou maketou lietadla Concord s logom mallu na boku začínal samostatný hangár Darčekov – zmenšeniny. Údajne má pohľad na šesťmetrové Big Beny, Chrám Vasilija Blaženého, Eiffelove veže, Opery v Sydney a Malajské dvojmrakodrapy pôsobiť odpočinkovo. Ja som sa medzi nimi síce motal iba chvíľu, ale úplne ma to vyčerpalo. Chcel som niekde nájsť nápis Hračky, ale stovky orientačných tabúl slúžia hádam na všetko počnúc celoplošnou reklamou, inzerciou vybraných častí mallu a končiac interaktívnymi hrami pre deti, určite sa však podľa nich nepokúšajte niekam dostať.

Aby som odtiaľto konečne vypadol, zapol som na displeji na riadičských mapu nákupných smerov. Zadal som do vyhľadávača pojem Hračky. Rádiové spojenie lokalizovalo vozík a na displeji sa objavila mapa s blikajúcim kurzorom. Vyrazil som. Na nástennej obrazovke priamo pred sebou som krátko sledoval predvádzajú-

nie nočného krému, ktorý vrásky znútra vyplňa novými bunkami a reaguje hypoalergénne. Nedokázal som si čosi také predstaviť. Číslo bloku drogistickej haly, kde krém za špeciálnu, mimoriadne výhodnú cenu nájdete, som už nezachytil.

Pred sebou som začul zasyčanie. Ďalšie, trochu dlhšie. Zacítil som pach farby. Spoza rohu, ku ktorému som sa blížil, sa vynorila ruka s tryskou. Zmizla a zostala po nej neónovooranžová šmuha v tvare písmena B. Prepol som na rýchlosť jedna a za jazdy som sledoval prudké pohyby najatého grafitáka na reklamnej ploche.

Visel na lane pripevnenom o stropné nosníky a pohyboval sa odrážaním nôh od steny. Bol to jeho nápad, dokončiť graffiti až ako posledný, keď už bude celý blok Beauty and the Beatz, teenage móda s nonstop mixovanou hudbou, hotový. Chcel využiť efekt opalizujúceho lesku, ktorý je najsilnejší prvých pár dní po dostriekaní. Keď som ho z odstupu pozoroval, ako sa trhane presúva nad bielymi siluetami pozakrývaných figurín, cítil som zadosťučinenie. Do telefónu mi nakričal, že podporujem bezohľadné nadnárodné koncerty, vykorisťujem pracujúcich tretieho sveta, som symbol konzumu, ktorý raz skonzumuje sám seba, a ešte niečo o dažďových pralesoch, keď som prerušil spojenie. List som mu napísal rukou. Na schôdzku sa dostavil s polhodinovým meškáním a s úškrnom na tvári. Trvalo mi presne štyritisíc dolárov, kým som ho presvedčil, že tento obchodák je vlastne súčasťou undergroundu. Sprejuje jednoducho najlepšie a rovnako chcem ja zariadiť tento mall.

Riskol som jazdu na štvorke aby som sa k Hračkám dostal čo najrýchlejšie. Rovné regály sa zmenili na súvislé čiary farieb. Zhlboka som sa nadýchol, ale celé telo som mal zmlátnené. Nútil som sa neprivierať viečka.

Napadlo mi, ako často bývam v posledných mesiacoch unavený. Ak aj mám možnosť ísť nakrátko spať, zobúdzam sa s pocitom,

že si potrebujem čím skôr ľahnúť. Dve predchádzajúce noci som nespal vôbec a dnes v to radšej ani nedúfam. Zabočil som doprava. Na okraji vnímania som zaregistroval pohyblivý stojan s teniskami. Alebo som sa hýbal iba ja? Všimol som si basketbalového robota, ktorý bez pomoci dribloval už tretí deň. Krikľavooranžovú loptu som videl rozmazane. Závesný sound system sa mi strácal za radom červených lampiónov. Vynoril som za zo zákruty a takmer som vrazil do hĺby plyšových žiráf, hrochov, krokodílov, antilop...

Konečne hangár Hračky. Na zemi kľáčali skladníci v montérkach a spratúvali rozsypané zvieratká. Inštalatéri na rebríkoch zakrývali rozvody elektrickej siete. Z plastového vrečka som si vybral papierové vreckovky a poutieral si čelo a spotený krk.

„Zdravím vás, pán Morawski!“ oslovila ma šéfka oddelenia. Osoby ako Martha Rozanne Wood-McKenzie zrejme musia štítky s menom nosiť aj vo vlastnom byte. „Sme radi, že ste prišli. Nezo-stáva nám už veľa času. Ako ste zatiaľ spokojný?“

Za jej chrbtom práve nehučne prešiel elektrický vlak, ktorý od zajtra už nebude jazdiť po obvode hračkárstva prázdny.

„Ďakujem, veľmi. Ale verte mi, že keby ste ma sem nezavolali, bolo by to ešte oveľa lepšie.“

„Nebude nám prekážať, keď si zapálite.“ Nič som sa nepýtal, a tak som teraz zasa neodpovedal.

Ktosi mi podal dymiacu kávu a do druhej ruky vzor súťažných letákov na otvárací deň.

„Takéto Hračky ešte nikto z nás nevidel,“ hovorila Martha Rozanne. „Myslíme to úprimne. Naozaj. Celé to vyzerá skvele, ale... máme tu jeden problém. Tých plyšových hračiek je také množstvo, že sa nám do boxov nezmestia. Sú však skoro všetky rozličné a bolo by ich na sklade škoda.“

Ani ja som doteraz plyšové zemiaky nevidel. A gigantické slzy z plyšu – vyznie to hlúpo, ale mal som pocit, že ma čosi presahuje.

„Rozumiem. Pozrieme sa však na celé oddelenie. Chcem vidieť vaše výsledky a všetky, aj tie zdanlivo najbezvýznamnejšie detaily.“

Dvadsať minút som počúval podrobný opis distribúcie produktov do jednotlivých oddelení. Pozoroval som lietajúce modely prehistorických vtákov. Vyskúšal som si trojúrovňovú autodráhu so štrnástimi súperiacimi formulami. Rozprával som sa s robotickými figurínami hrdinov z počítačových hier. Chvíľu som stál na simulátore horského lyžovania. Robil som si poznámky o prvých dojmach z projektovaných postavičiek kreslených seriálov. Kládol som otázky. Rýchlo som kráčať. Práve, keď mi Martha Rozanne Wood-McKenzie na hranici zúfania hovorila: „... konzumné povzbudzovanie sme robili presne podľa –“, prerušil som ju.

„Urobili ste svoju prácu dostatočne. Viac vám zatiaľ povedať neviem. Keď sa to spustí, už v prvú noc budeme múdrejší. Potom si povieme viac.“

Bol som spokojný. Nadšený, priznám sa. Podľa môjho návrhu vznikla fascinujúca pasca na detské zmysly, čiže na peňaženky rodičov. Takýto projekt oddelenia sa údajne najnovšie nazýva interaktívna architektúra. Celý monumentálny priestor Hračiek sa stal hrou, v rámci ktorej prebiehalo nespočetne veľa ďalších hier. Prvýkrát som veril, že obrovská investícia do promotroniky, nákupných vozíkov vybavených elektronickou propagáciou, sa môže vrátiť. Pôvabný hlas individuálneho sprievodcu nám za neskutočné peniaze nahovoril známy televízny kazateľ. Prikázal som mu, aby sa usmieval ako na besede s ateistickými stredoškólakmi a hovoril hlasom podľa archetypu Múdrego starca. Je skvelé, že dokáže odpovedať na otázky. U dvoch tretín kupujúcich by to malo upokojiť psychickú energiu, vydráždenú prácou, rodinou, spoločenskými pomermi a vôbec všetkým, čo sa u nás deje.

V oddelení umelých miláčikov som sa chystal okrádať mladé mamičky, komerčne ideálnu časť spotrebiteľov. Základ pre cie-

ľovú skupinu som postavil na stratégiu nekúpiť znamená pripraviť dieťa o detstvo. Nemorálne, ako som sa dozvedel z novin, a obchodne výnimočne úspešné. Mňa však súčasná kríza identity úprimne teší. Kampaň za takzvaný „Vek dieťaťa“ som sponzoroval. Biologické motívy spotreby sú totiž najsilnejšie. Vy píšete, že som novátor, a pritom o archetypoch konzumu existujú najmenej tri monografie. Ani jednu som nedočítal.

„Podme späť k plyšu,“ prikázal som. Zatínal som zuby, aby som nezíval.

„Vysvetliť to vlastne nie je zložité... teda... ako by som... proste nevieme, kam to všetko...“ ospravedlňovala sa Martha Rozanne.

„Ja vám rozumiem,“ začal som hlasom, ktorý by možno upokojil aj mňa. „Urobiť posledný krok nie je vôbec ľahké. Ale nabudúce, skôr než niekoho zavoláte, uvažujte. Máte pred sebou problém a treba ho riešiť. Zakaždým začnite tým, že vytvoríte aktuálny projekt oddelenia. Sú tu hračky. Je ich viac, než by ich malo byť, a v regáloch nie je miesto. Treba ich umiestniť a vytvoriť čo najviac inšpiratívnych nákupov. Nesmiete zabúdať, že hypermarket nie je nejaké skladisko, ktoré treba naložiť až po strop. Nebudem vám hovoriť, že ste v uzavretej štruktúre – to máte vedieť zo školy. Nám nejde o povrchové účinky, ale o komplexné ovládnutie zákazníkovej percepcie. Priestor treba zaplniť podľa zákonitostí pohybu kupujúcich. Konzumenti predsa nie sú len zberateľmi vecí, ale v prvom rade zberateľmi pocitov. Ich túžba nakúpiť netúži po uspokojení. Naopak, túži po ďalšej túžbe.“

Trvalo nám to ešte päťdesiat minút. Rozlúčil som sa, keď na zemi neležala ani jediná plyšová koala. Posledného škorpióna som umiestnil už na odchode. Bolo po druhej hodine ráno.

Práve som opäť nasadal na vozík, keď som za sebou začul volanie: „Pán Morawski, počkajte, prosím vás! Je tu ešte jedna vec... totiž... ospravedlňujeme sa.“

„Ja vám nie. O čo ide?“

„Máme problém v susednom oddelení, v MADVENTURE. Je to zvláštne miesto. Zákutie, kde dostanete bláznivosti. Perá, ktoré pri písaní robia iba machule. Šaty, z ktorých vám po prvom praní vlezie farba. Alebo cukríky, z ktorých vám po docmúľaní príde zle.“

„Podťme tam!“ dostal som zo seba. „Aj tak som chcel vedieť, čo ste dokázali spraviť s kójami.“

Uvedomil som si, ako ma šťve, že mi všetci hovoria o svojich problémoch. Ja im tie svoje nerozprávam. Pred mesiacom ma opustila osoba, o ktorej som si myslel, že s ňou strávim život. Staršia odo mňa. O veľa. Neviem, asi som... Ten pohľad. Pohyb, akým si vlasy posúvala za ucho. Prsty, priehlbina brucha. Ohyb pleca. Pery, obočie. Ale na táranie našťastie nemám čas a ešte ani peniaze.

Počkal som, kým sa Martha Rozanne pohne. Na MADVENTURE mám v strednej Európe výhradné práva a na menších kójach so špecializovaným tovarom som si tentoraz dal záležať oveľa viac ako kedykoľvek predtým. Už som nechcel iba ušetriť drahocenný komerčný priestor na regáloch, ale čo najväčšmi skomplikovať snahu zákazníkov porovnať si ceny rovnakých produktov u rôznych výrobcov.

Pristavili sme sa pri jednom z predvádzacích pultov. Zapálil som si cigaretu. Napriek nezvyčajnému oblečeniu a natáčkam na hlave som spoznal tvár bývalej hviezdnej modelky, ktorá pred rokom prišla o zmluvu. Krátko na to som ju kúpil. Spomenul som si, že keď som prvýkrát hovoril o honorároch, plakala. Teraz jej obliekli kvetovanú sukňu a tričko Hawaii. Opásala sa zásterou a z tváre sa jej ani na okamih nestrácal úsmev. Pred seba položila dva lavóry a rozprávala o čisto skvejúcej sa bielizni, neiónových tenzidoch a zmäkčovačoch. Ľavou rukou vyťahovala z lavóra bielu záclonu a pravou z druhého lavóra šedú. Za jej chrbtom sa na veľkej pro-

jekčnej obrazovke otáčali trojrozmerné modely špiny a rozpúšťali sa pod trojnásobnou čistiacou silou animovaných enzýmov. Pousmial som sa. Keby som nebol taký ospanlivý – a keby som mal chuť hovoriť –, pochválil by som ju.

Prebral som sa pod mohutným pútačom MADVENTURE. Šokovaný som zistil, že šesť hodín pred otvorením ešte nemá hotový výklad. Za sklom stáli akurát čierne figuríny príšer zo science fiction seriálov. Na dlážke ležali papiere s nákresmi, nožnice a parochňa.

Okamžite som bol čerstvý. Kričal som. Nespomínam si presne, ale myslím, že som niekomu dal výpoveď a kohosi som chcel prijať. Zvolal som všetkých zamestnancov z okolitých oddelení a spravil im štyridsaťminútovú prednášku – čo okrem prvého dňa prác nerobievam takmer vôbec. Uvedomil som si totiž, že zamestnanci nepochopili, o čo mi naozaj ide. Mysleli si, že tento mall je akurát ďalší kšeft, ktorý dostanú zaplatený na ruku.

Význam výkladov som demonštroval na MADVENTURE. Sám som ho začal upravovať. Veď prvý vizuálny dojem z obchodu rozhodne o vstupe dovnútra až u 57 percent potenciálnych zákazníkov! A kto je raz vnútri, toho oberieme hravo. Stačí oslobodiť potláčané pudy a transformovať ich do konzumnej túžby. Celkové usporiadanie výkladu je výsledkom nespočetných ergonomických experimentov, z ktorých mnohé som sám inicioval. A nešlo o záležitosť niekoľkých týždňov! Hit kóje MADVENTURE, hodinky, ktoré chvíľu idú správne a potom náhodne meškajú, som vlastnoručne poukladal do výšky 130 až 135 centimetrov nad dlážku. Tam sa umiestňuje najvyberanejšia ponuka, ktorá, ak je prvý pohľad príjemný, zabezpečí prudký vzostup nákupnej nálady.

Teraz z odstupu sa nedokážem rozpomátať, kedy som dorozprával. Spomínam si na potľapkávanie po pleciach. Gratulácie. Potom sme spoločne dokončovali výklad. Nosil som škatule s

klaunskými nosmi a rozvešieval závesy z modrého hodvábu. Klipkali mi viečka. Bez prestania som zíval. Dlho som rozmýšľal, kam umiestniť tenisky, ktoré sa vám po obutí pricucnú na nohu a nejdú vyzuť. Myslím, že som im nakoniec vydobyl miesto na hlavnom regáli, ale neviem to presne, pretože v tej chvíli som po prvýkrát postojáčky zadriemal. Ktosi ma chytil okolo pliec a viedol k vozíku. Zrak som mal zastretý. Tváre som videl ako šedé šmuhy. Nedokázal som čítať nápisy. Ledva som kráčal.

Ešte viem, že som si na veľkých nástenných obrazkách nechal pustiť komické demofilmy so šimpanzmi v šiltovkách. Niektu mi predviedol aj nafukovací balón, ktorý pri istej veľkosti praskne tak, že vám oblepí celú hlavu. Videl som lesk na opasku pre extrémne tučných, fosforové hviezdy na vysokom strope. Zvonil telefón. Drevené atrapy rúk. Píšťala, ktorá vyvrhuje sliz. Smrtka v ružovom kožuchu. Falošné neóny, čo začnú smrdieť hnilobou. A konečne prítmie.

V spánku som začul svoje meno. Opäť. A ešte raz. Zdvihli mi ruku, potiahli ma za ňu. Snívalo sa mi o Eileen. Mala tie isté čierne šaty. Znova som kohosi počul volať moje meno. Vtom som sa prebral.

„Dobré ráno, pán Morawski! Ako ste sa vyspali?“ Eileen sa za tú chvíľu nejako podarilo dostať pred MADVENTURE!

Sedel som v širokom kresle a bolel ma otláčený krk. V polkruhu okolo fotelky stáli kolegovia, ktorým sa pri pohľade na mňa evidentne uľavilo. Všimol som si ich bledé tváre, kruhy pod očami, vrásky v kútikoch úst.

„Čo to melieš, Eileen? Ako to vyzerá s výkladom? Robte ďalej! Čo tu tak stojíte? Vyhlásil som hádam pauzu?“ Vstal som a oprašoval si pokrčené šaty. Už som vedel, že sa musím pozrieť na hodinky.

„Len pokojne, všetko je v poriadku,“ hovorila Eileen. „Zaspal si, a tak ma zavolali. Nechcela som ťa budiť. Potreboval si si trochu oddýchnuť. Samozrejme, kým si spal, podľa tvojich príkazov sme

všetko dokončili. Práve sa u mňa ohlásili novinári. Chcu ti položiť pár otázok a urobiť fotky do poobedňajších vydaní.“

Pol ôsmej ráno! Nič takéto sa mi doteraz nestalo. Asi starnem. Hanba. V najväčšej špičke, vo finiši som zlyhal! Cítil som sa strašne. Pretrel som si rozospaté oči a rozhliadol som sa.

V kóji medzitým zapli základné statické osvetlenie. Až do výšky 215 centimetrov, čo je horná hranica sústredeného pohľadu zákazníka na tovar, bol priestor osvetlený s rovnakou intenzitou. Bodové reflektory opticky zvýrazňovali produkty v cenovej akcii, na menej lákavé tovary však nevrhali tieň. Ale fascinujúco pôsobil predovšetkým ligotavý lesk. Musel som uznať, že osvetľovači odvedli kus poctivej práce. Na prvý pohľad ma uchvátilo aj zaranžovanie vstupu do MADVENTURE. Konečne zohľadnili mnou tak často zdôrazňovaný stav okamžitej spotreby. Jednotlivé časti kóje rovnocenne prijímali zákazníkov s rozličným sociálnym statusom a kultúrnym kontextom, ale predovšetkým, prihliadali aj na momentálnu náladu a fakt, či kupujúci práve drží diétu, šetrí, alebo si chce naopak dopriať, večer spraviť dojem na hostí a tak ďalej – jednoducho klasické komerčné využitie archaického symbolizmu.

Zrazu som si uvedomil, že sa fyzicky cítim výborne.

„Kedy zapli klimatizáciu?“ spýtal som sa Eileen, pretože v celom hangári konečne nebol nehybný dusný vzduch. Dýchanie ma úžasne osviežovalo. Vzduch evidentne cirkuloval, ale bez hluku a bez najmenšieho náznaku prievanu. Mal som pocit, že nastavili najsprávnejšiu teplotu, akurátne na túto chvíľu.

„Asi pred tri štvrté hodinou. Čo na to hovoríš?“ odvetila Eileen a podávala mi správu s výsledkami pozícií zo vstupného bloku. Usmievala sa.

„Neoklamali ma.“ Nič viac som nepovedal, ale v duchu som sa rozhodol, že mladej belgickej firme vybavím daňové prázdniny.

Vystrel som sa. Zapraskalo mi v kĺboch. Potľapkal som sa po lícach, aby som sa naozaj prebral.

„Eileen!“ zavolať som. „Môžeš zavolať novinárov. A potom som pripravený na poslednú obhliadku. Sú už vonku ľudia?“

„Asi si zabudol, v ktorej časti Európy sa nachádzame. Prví stáli vonku už o piatej. Klasici, presvedčení, že v prvý deň je všetko zadarmo. Od siedmej tam vládne hystéria. V zábavnom šiatri rozdávame osladenú vodu, a tak na diaľnici vznikla hodinová záпча. Uvádza to mladý spíker z miestneho rádia. Už hrala aj prvá kapela.“

V čase, keď som iba predbežne rokoval o prevzatí projektu nového mallu, som si na reprezentatívnej vzorke respondentov zadal vypracovať prieskum miestnych kultúrnych záujmov. Následne som vopred najal skupiny, čo hrávajú syntezátorové verzie ľudových piesní s novými [podľa mňa dosť perverznými] textami a akéhosi rozprávača-humoristu s rurálnym imidžom. Keď som uvidel jeho fotku, radšej som za ním poslal svojho agenta. Báľ som sa, že by som sa na ňom naozaj smial. Ale funguje to!

Dvadsať minút som potom pre rozličné médiá rozprával nenáročné fikcie o krásnej krajine, do ktorej som prišiel, a o prívetivých ľuďoch, ktorých som tu stretol. Hlavne by som chcel všetkých pozvať na príjemné nákupy do obchodného domu, kde nájdú všetko potrebné pod jednou strechou! Neberte to ako stresové nákupy v hypermarkete, ale ako príjemný rodinný výlet, počas ktorého nakúpíte, zabavíte sa a môžete sa aj najesť vo vynikajúcej reštaurácii alebo si dať kávu v niektorej z kaviarní. Viac než nenároční primitívi z médií ma štvla Eileen, ktorá bola presvedčená, že to nemyslím vážne. Pre mňa však šlo o ďalší dôležitý krok ku komplexnej príprave na prijatie zákazníka.

Nezostávalo veľa času. Dovedli ku mne maskérku, ktorá mi prepudrovala tvár. Prezliekol som sa do nového saka. Pripojili sa

k nám firemné modelky, budú mi robiť pozadie. Šéf skladníkov pristavil veľký elektrický posuvný vozík a začali sme presun ku vchodu. Jednotlivé oddelenia už boli vyumývané a na mnou odporučených miestach stáli predavačky v typizovaných firemných kostýmoch. Pre túto časť Európy to musela byť minisukňa a blúzka s hlbším výstrihom. Na šesť dievčat jeden chlapec, blondák.

Hovorili na mňa asi piati ľudia naraz, ale ja som sa sústredil na poslednú prehliadku čo najväčšej plochy mallu. Žiarilo a blýskavo lesklo sa asi všetko. Fascinovala ma ale predovšetkým úhľadnosť riešení, presné rady tovarov, rovné hrany, uhly zákrut, vymerané aj podľa temperamentu miestnych zákazníkov. Posun v ústrety sofistikovaným a flexibilným technológiám mi umožnil ponúknuť kupujúcim na výber až 150 000 výrobkov v rôznych typoch, veľkostiach, modeloch a farbách.

Priznám sa, bol som zvedavý. Ale hlavne nervózny. Uvedomil som si, že neviem, čo s rukami, a radšej mlčím, lebo by sa mi triasol hlas. Keď sme zastavili pri Ovoci a zelenine, bol som rád, že môžem spraviť pár krokov a upokojiť sa.

V tej chvíli ma osvetlil prvý blesk. Nieкто do mňa drgol, ale potom už šlo všetko podľa plánu. Usmieval som sa. Nonšalantne som diskutoval so zamestnancami a podával som si s nimi ruky. Na mikrofón som prostredníctvom tlmočnice hovoril s veľkým čínskym zvieraťom, ktoré to celé platilo. Žartovali sme. Netuším, aký humor platí na miestnych ľudí, s údivom som totiž zistil, že sa smiali úprimne. Podpísal som sa do akejsi objemnej knihy. Buchlo šampanské. Trochu som si odpil. Ktosi rečnil, ale nepýtajte sa ma o čom. Našťastie dlho, takže som mal možnosť ešte raz si prezrieť vchod.

Za dvojitými samootváracími presklenými dverami sa vám naskytol pohľad na všetky atribúty hojnosti. Pomocníci si našťastie spomenuli na môj príkaz a zeleninu aj ovocie hodinu pred otvo-

rením ešte raz rozprašovačmi jemne orosili. Vtedy som si však uvedomil, že smiech na mojich vtípoch a úsmevy na tvárach majiteľov možno naozaj nie sú silené – a to kvôli vôňam, ktoré viali vo vzduchu. Niečo také nevtieravé, a zároveň maximálne intenzívne som až dodnes nepoznal. Chcel by som to vedieť opísať, ale... stav pokoja, dokonale príjemné... túžba po tajomstve... oddych... práca, ktorá je hrou... V hľadaní pravých slov ma prerušila modelka, ktorá mi do rúk dala veľké nožnice. Cítil som... Viem, pojmu dojatie už dnes verí málokto, ale inak to nazvať neviem. Páska bola biela. Keď som ju prestrihol, vlnivo padala na dlaždice.

Spomínam si, že zaznel aplauz. Výkriky. Hlasné poďakovania. Tváre z toho rána si pamätám len hmlisto, a tak vlastne ani neviem, kto navrhol, aby som si v sprievode zástupcu majiteľa sám vyskúšal nákup s vozíkom. Odmietal som, ale všetkým to pripadalo ako skvelý nápad. Neviem, najprv som nesúhlasil, pretože precíznosť mi nedovoľuje konať bez prípravy. Vtedy som si však uvedomil, ako dlho už všetko robím iba strojene. Aj tak mám vlastne po práci, dnes už nezmením nič, aj keby som chcel!

Z dlhého radu striebristých nákupných vozíkov som si jeden vytiahol a polstrovaná rúčka vo mne vyvolala zvláštny pocit niečoho dôverne známeho. Pre tento mall som si dizajn vozíkov prvýkrát navrhoval sám. Po analýze dlhodobých štatistík a sérii hĺbkových individuálnych rozhovorov so zákazníkmi som sa rozhodol pre hlbšie dno a pridal som tri centimetre na dĺžku aj na šírku úložného priestoru. Vtedy stúpa zákazníkovo presvedčenie o ideálnej príležitosti na kompletný víkendový nákup a ešte nevzniká psychicky veľmi negatívny dojem z predajcovej snahy zbaviť sa tovaru za každú cenu.

Za veľkého potlesku som vyrazil medzi regály ako prvý zákazník vôbec. Zapli sa senzorické svetlá a priestor predou mnou sa rozžiaril. S druhým vozíkom ma nasledoval zástupca, po ňom os-

tatní úradníci z vedenia a už aj prví ozajstní zákazníci. Pri vchode ich púšťali po skupinách, no i tak sa dovnútra valili davy. Bol som napätý, ako zareagujú. Práve som sa pozeral na hrbu pohyblivo osvetľovaných granátových jabĺk, keď sa zrazu zapla hudba.

Meravo som zostal stáť. Úplne som na zvukovú kulisu zabudol. To, čo som vtedy náhle cítil, asi nikdy nebudem schopný presne opísať. Zvukové praobrazy v našom nevedomí. Symboly, ktoré pretrvávajú vo všetkých generáciách bez rozdielu, žijú kontinuálne a vyplňajú prvotné vrstvy našej psychiky. V mysli sa mi na chvíľu spustil prúd iracionálnej imaginácie. Vybavila sa mi smrť brata. Predstavil som si zastrihnutie do nechta. Opäť som cítil bolesť, ako keď som si v detstve jediný raz zlomil nohu. Na okamih som dostal erekciu. Vybavila sa mi jej tvár, tvár, na ktorú som si zakázal myslieť. Videl som tieňové postavy, synestezické obrazy. Školu, do ktorej som chodil. Otáčavé kruhové štruktúry. Myslel som na zrodenie smrti. Predstavoval som si, ako asi vyzeral môj otec. Potom ma však zaplavil úžasný, doteraz nepoznaný pokoj.

Dokázal som sa rozpamätať, že návrh na zvukovú kulisu som zadal ako kreatívnu úlohu skupine psychoanalytikov z MIT, predtým známych prácou na takzvanej mozgovej opere. Keď mi vysvetľovali svoju stratégiu, rozumel som len tomu, že sa v tvorbe pokúsia využiť najnovšie technológie na rekonštrukciu rytmiky hypotetického prajazyka, a to formou úplne novej harmónie, napodobňujúcej vzory v ľudskom podvedomí. Vtedy som im neveril, pretože poznám túžbu vedcov po peniazoch, ale teraz mi bolo jasné, že dokázali viac než len využiť rytmus hudby na zvýšenie predaja. Podarilo sa im čosi neporovnateľne väčšie než iba nahrať nákupne ideálne adagio so 60 taktmi na minútu, ktoré oproti allegro [108 taktov] znamená nárast tržby o 38,2 percenta.

Pocítil som neodolateľné nutkanie kúpiť si kilo granátových jabĺk. Vzal som ich do vozíka a vyrazil medzi regálmi ďalej. Dunivý,

ale nie hlučný repetitívny rytmus som cítil priamo vo svojom tele. Niečo ako novodobé psychoaktívne zvuky. Bolo to priam nesku- točne príjemné.

Spomínam si, že som sa hlasno smial. Zobral som si veľké ba- lenie tamarínd. V Ovocí som nevedel, čo vziať skôr. Schmatol som dvaapokilové balenie pomarančov a trojkilové vrečko so zlac- nenými mandarínkami. Cítil som sa šťastný. Predbehli ma prví zákazníci. Vo vozíkoch už mali aj vrecúška z kóje s koreninami. Hneď som tam zamieril aj ja. Ligoťavé svetlo sa hýbalo spolu so mnou. Fascinujúce kombinácie vôní, preplnené regály. Oleje a octy s bylinnými príchuťami. Vzal som tri omáčky s čínsky znejúcim názvom. A dva balíky z kolekcie Svetové korenia, pretože patria k najlepším dovezeným produktom. Usporiadanie obchodu ma hnalo ďalej.

V chladiarenských boxoch som sa pristavil hneď na začiatku, kde sú Syry, a to druhy z úplne všetkých krajín, ktoré ho produ- kujú. Prekvapilo ma, koľko tam už je zákazníkov. Rýchlo nakladali do vozíkov veľké, cenovo oveľa výhodnejšie rodinné balenia. Tave- né, tvrdé, krémové syry. Mozzarella. Gouda. Päťdesiatdva druhov ementálu. Syrové maslá, nátierky. Zobral som z každého druhu aspoň po jednom.

Vtedy som sa dostal na silnú stranu regálovej zákruty. Obrátil som hlavu. Uvidel som fínske hranolčeky. Na okamih som zaváhal. Nezdali sa mi nijako výnimočne príťažlivé, ale vtedy som si všimol cenu. Okamžite som po nich siahol. Oplatia sa!

Pri hlboko zmrazenom tovare som neváhal. Najkvalitnejšie mäso. Americká pizza. Mrazené miešané šaláty. Nemusím sa po- náhľať. Dobré si rozmyslieť, čo ešte kúpiť. Kurča. Morku. Do zá- soby aj karé. Vtom som zmeravel. Uvedomil som si, že pri sebe nemám dosť peňazí. Dokonca aj doklady so zlatou kreditkou som nechal v hoteli!

Prelakol som sa. Prídem o niektorú z výhodných vecí! Napadlo mi, že ich prepašujem do skladiska a odtiaľ neskôr vynesiem. Niekde vo vnútri v sebe som cítil hlboké osobnostné uspokojenie a nič iné sa nezdalo byť dôležité. Sledoval som reklamné tabule a hľadal podľa nich ďalší tovar. Po dlhom tichu som začul prvé výkriky. Ľudia boli evidentne uchvátení. Kričali. Možno pochopili, že za povrchným dizajnom tohto mallu je hlbší symbolický obsah, do ktorého som sa pokúšal zakódovať novú komunikáciu v jazyku, ktorému sa dá rozumieť iba pri špecifickom naladení mysle a ktorá zohľadňuje aj to, odkiaľ sme prišli, kde sa nachádzame a kam mierime.

Videl som kupujúcich, ktorí plakali od šťastia. Uvedomili si, že v tomto malle naozaj zoženú čokoľvek, a nedokázali vystavený tovar nekupovať. V ich mysliach pravdepodobne rovnako ako v mojej vznikali fantastické obrazy, adolescentné predstavy. Cyklus mesiaca. More. Groteskné tváre. Modré svetlo. Vzdialenie protikladov. Otázky, na ktoré nie sú odpovede.

Šesťdesiat taktov. Áno, presne šesťdesiat. Rytmus. Zrýchlenie a opäť spomalenie. Ešte mleté mäso. Vrátiť sa. Zabudol som hlávkový šalát! Mám čas. Pokojne som sa vracal k Ovociu a zelenine a videl som, že obchodák sa už úplne naplnil kupujúcimi. Uvedomil som si, že tovar, umiestnený ďalej od vchodu, môžu medzitým vypredať! Zhodil som sako, k šalátu som sa rozbehol bez vozíka, schmatol do každej ruky dve hlávky a hodil ich medzi ostatné potraviny. Vyrzil som dopredu.

Kolieska na dlaždiciach škrípali. Narazil som, lebo uličku zablokoval prekrížený vozík. Odtlačil som ho a ponáhlal sa ďalej. Na zemi som uvidel ležať predavačku. Nehýbala sa. Z nosa jej vychádzal pásik krvi. Zmeravel som. Vo vedľajšej chodbe niekto vrieskal. Oddelenia ovládla hystéria.

Dovtedy som si myslel, že známy výrok „nie my kupujeme nákup, ale nákup si kupuje nás“ je chorým výplodom nejakého marke-

tingového štrukturalistu, akých vám agentúry ponúkajú desiatky a ktorých sa nezbavíte, kým im nedáte peniaze na darčeky pre deti. Teraz som mu začínal veriť. Utešovalo ma akurát vedomie, že ako autor všetkých nákupných ciest poznám aj všetky varianty, akými si ich zákazník môže interpretovať, takže nehrozí... Začul som prenikavý škripot. Spamätal som sa. Preskočil som predavačkino telo, s vozíkom som sa mu vyhol a bežal som ďalej.

Zrýchlili zrejme už všetci zákazníci. Rozplývali sa mi na dúhovom pozadí. Asi ma mnohí stihli v nákupoch predbehnúť! Naštval som sa. Rozzúrnil. Pridal som. Okolo mňa sa mihali regály s neuveriteľne kvalitným a lacným tovarom, a tak som zrazu nevedel, čo robiť skôr. Ísť dopredu, alebo rýchlo nakúpiť tu a pokračovať až potom? Bol som bezradný.

Na chvíľu som zastavil, aby som sa lepšie pozrel na cenovky, ale vtedy ma začali predbiehať zákazníci, ktorí sa rozbehli za mnou. S tým som nerátal. Túžba dostať tovar skôr, než ho vykúpia iní, ma prinútila konať okamžite. Dal som sa do zbesilého behu, dostal som sa za najbližší regál a strhol som ho. Na dlážku sa s rachtotom zrútili desiatky druhov európskych majonéz. Nieкто spadol a nadával. Kašľal som na to a bežal som ďalej. Rytmus hudby sa prispôbil mojim skokom. Dostal som sa k hangáru s tínedžerskou módou, a hoci sa mi kriklavé bundy a tričká veľmi nepáčili, za takú cenu by ich bola škoda nekúpiť. Mal som už plný vozík.

Vtom som si všimol, že niektorí zákazníci začínajú šatstvo strhávať z figurín. Predavačky nevedeli, čo robiť, ich dohovárание nikto nepočúval. Dokonca som zbadal mnohé, ktoré opustili svoje stanovištia a k pokladniám si brali tovar zo skladu. Rozhodol som sa, že napriek poplašnému systému prejdem cez východ aj s vozíkom. V behu som dorazil k Hudobnínam. Tam ľudia úplne šaleli. Z pultov strhávali výberovky najnovších rádio-hitov, naspievaných postavičkami z rozprávok. V prvý deň sme na ne určili špeciálne

nízku cenu. Predavač vysielackou volal políciu. Ktosi ho udrel do tváre. Vysielačka spadla na zem. Šumela.

Odtiaľto som poznal skratku k pokladniám. Rozhodol som sa zistiť, ako to pri nich vyzerá. Okrem toho je pri kasách box s najlacnejším značkovým artiklom, ideálne miesto na dobrý víkendový nákup. Behom som sa tam dostal za pár minút.

Produkty, o ktorých som donedávna ani len netušil, že existujú, mi teraz pre zachovanie sporiadaného chodu domácnosti pripadali životne dôležité. Marilo sa mi, že mnohé tovary, ktoré som mal v košíku, som ešte včera považoval za bezcennú šmelinu, no dnes som už poznal ich skutočnú hodnotu, a prahol som po pocite, že ich vlastním. Pochopil som, že známy americký ekonóm s holandským menom, ktorého som považoval za šarlatána, mal pravdu, keď tvrdil: podľa správania ľudí v obchodných palácoch je zrejmé, že v jadre sme zostali lovci a zberači.

Obchodák sa už doslova napratal kupujúcimi. Napadlo mi, že by bolo treba spraviť ďalšie objednávky. Pri pokladniciach som uvidel policajtov. Zaisťovali ľudí, čo chceli kradnúť tovar, na ktorý im nezostali peniaze. Keď to ostatní videli, vracali sa späť do ozrutných útrov mallu, lebo naloženého tovaru by sa nedokázali vzdať. Policajti prešli popri pokladniach a vnikli dnu. Pozoroval som ich. Trvalo zlomok sekundy, kým im zmyslové receptory ovládol rytmus, svetlá, vône a všetky ostatné detaily dizajnu tohto mallu. Vydýchol som si. Od polície nič nehrozí. Môžem nakupovať ďalej.

Prešiel som popod mamutiu figurínu nosorožca a pochopil som, že až doteraz som robil chybu. Film som si určite mal ísť pozrieť, je jednoducho dokonalý. Tak som na vrch vozíka hodil aj DVD (bez príplatku) a zdarma k tomu dokonca dostanem demo rovnomennej počítačovej hry. Určite si na ňu po práci nájdem čas, pretože kreatívny relax je prirodzenou súčasťou života dnešných mužov.

Všimol som si umelohmotné figúrky nosorožca a dobrých amerických vedcov, ktorí proti nemu bojovali. Vedel som, že by som nemal, ale nedokázal som odolať a rozbalil som škatuľu, v ktorej boli zabalené. Úžasné! Dokonca dokážu hýbať rukami aj nohami a vystreľovať malé umelohmotné šípky! Strčil som si figúrky do vrecka. Rozhliadol som sa a uvidel, že rovnako si tovar berú všetci.

Zbadal som neónový pútač obchodu MADVENTURE. Zadychčaný som k nemu dobehol. Cez dvere som sa musel prebiť. Nejaká žena v kostýme liezla pri mojich nohách po štvornožky. Tí, ktorí prišli prví, mali na nohách pricucnuté tenisky a nemohli ich vyzuť. Na šatách mali mnohí tmavé machule. Ja som schmatol posledné cukríky, z ktorých vám po docmúľaní príde zle. Ktosi mi ich však vytrhol z ruky!

Neviem, odkiaľ sa vo mne vzala taká sila, ale jedným úderom lakťom do spánku som zlodeja zvalil. Cukríky sa rozsypali po koberci s bláznivými vzormi – optickými hrami ukradnutými z Eschera. Zhrnul som ich na hrbu, naraz som si ich dal do úst päť a rýchlo som cmúľal. Ostatné som ešte dokázal napchať do vreciek na nohaviciach.

Zatmelo sa mi pred očami. Stratil som rovnováhu. Naplo ma. Spomínam si, že vo chvíli, keď som zo seba vyvrhol obsah žalúdka a v očiach sa mi zjavili slzy, na pozadí vnímania som si uvedomoval, že v malle sa dejú veci, ktoré ma prekonávajú.

Hypermarket sa podaril. Naozaj podaril! Ale to ani zďaleka nebolo to hlavné. Už som vedel viac. Tentoraz nebude platiť, že v obchodnom dome strávim približne 38 až 43 minút. Tušil som, že za každú minútu, o ktorú sa zdržím dlhšie, zaplatím omnoho viac než len priemerné 2 doláre navyše.

Chcel som sa čo najskôr pozviechať, lebo inak môžem zabudnúť, čo všetko potrebujem na dnešný večer. Určite zorganizujem báječnú narodeninovú party pre susedov, pozvem k sebe priateľku, ktorej mienim vyznať lásku, chystám sa urobiť nečakanú

radosť milovanej manželke, prekvapiť roztomilé deti, zdravo a zároveň chutne nakŕmiť svojho psa, a nezabudnem ani na multivitaminovú tyčinku pre spevavého miláčika v kletke.

Napriek krčmom v bruchu som sa v uličkách regálov predieral po medzi davy kupujúcich a vhadzoval do preplneného vozíka ďalší tovar. Aktívny denný krém s kakaovým maslom a k nemu zdarma sprej proti poteniu nôh. Kartón výpredajových parfumov. Rýchlo. Spomínať si. Čo ešte? Motorový olej. Stavebnicu helikoptéry. Dáždnik so samozatváracím obalom. Zlacené brikety.

Nesmiem zabudnúť, čo všetko ešte musím zohnať, aby som sa oddal odvahe, splnil svoje detské sny, našiel ozajstné šťastie, spoznal chvíle pravej rodinnej pohody, vychutnal život plnými dúškami, opájal sa neviazanou slobodou, odhalil najmužnejšiu časť svojho Ja a mal na čo spomínať.

Medzi regálmi som sa potácal nahnutý nad vozík, pretože viacerí sa pokúšali ukradnúť mi z neho tovar. Zúrivo som ich odháňal a pátral po ďalších veciach. Slipy, pretože sebavedomie moderného muža sa začína od spodnej bielizne. Pracovná kombinéza, aby som partnerke dokázal, že ani mestský muž nestratil šikovnosť našich otcov. Športový padák, lebo som nespútaný a neskrotný.

Rúčka vozíka mi pri nárazoch tlačila brucho. Opäť ma naplo na dávenie, ale už som mal prázdny žalúdok. Schmatol som poslednú penu na holenie, lebo zmysly si zaslúžia zmyselnosť. Regály s drogériou sa už úplne vyprázdnil! A majitelia tohto obchodného reťazca mi nechceli veriť, že dokážem kompletne predať aj päťnásťkilové balenia detského pudru!

Vtedy sa začal bleskurýchly presun masy kupujúcich k oddeľniam, kde ešte čosi zostalo. Ja som skratkou okolo reštaurácie vyrazil k Odevom. Cestou som získal príklepovú vrtačku a sadu súčiasťok na dámsky bicykel.

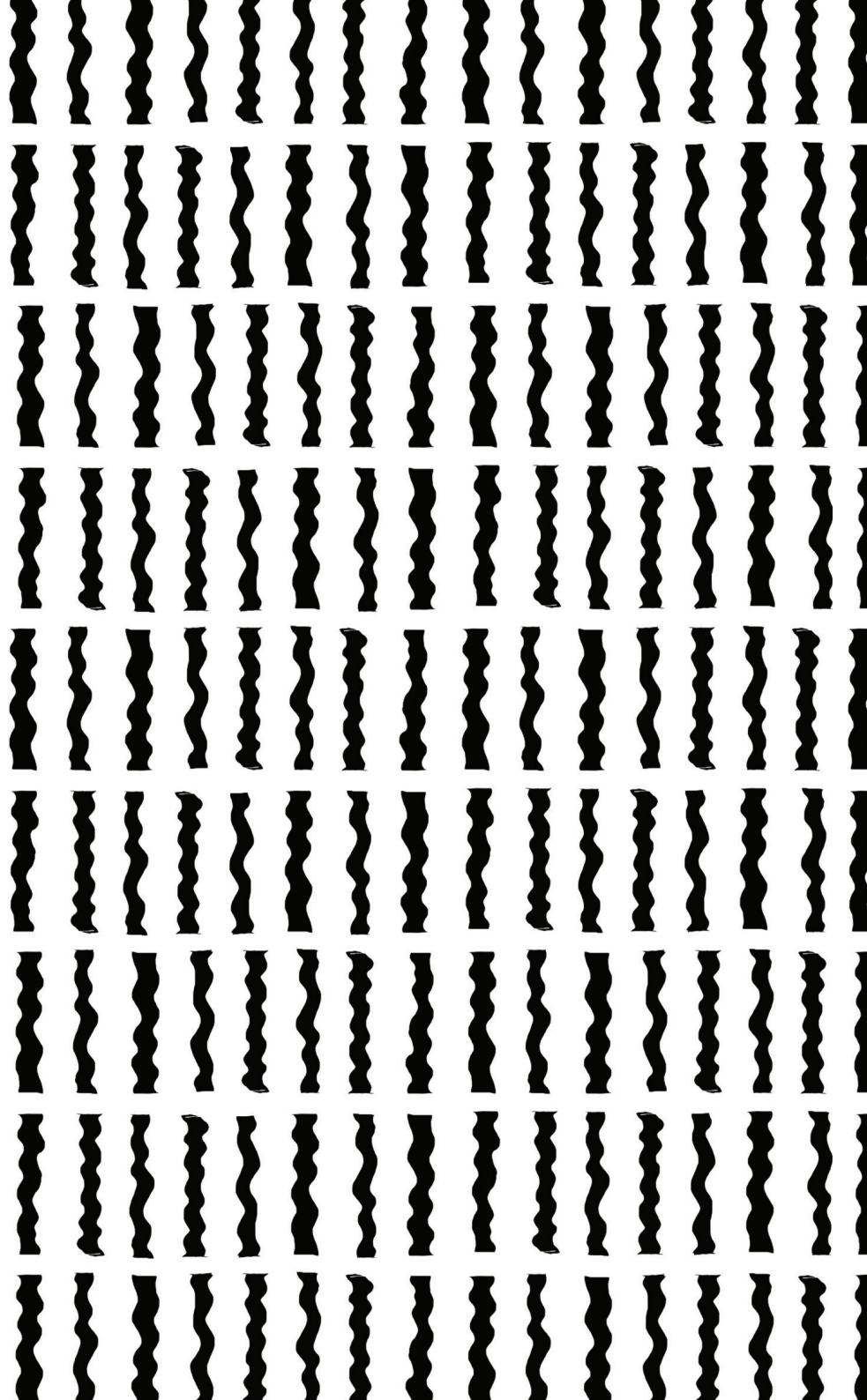
O chvíľu som už prebehol popri figurínach a vzal som dvojsošiat so vzormi tvári známych hercov. Mali ešte aj uteráky s menami čle-

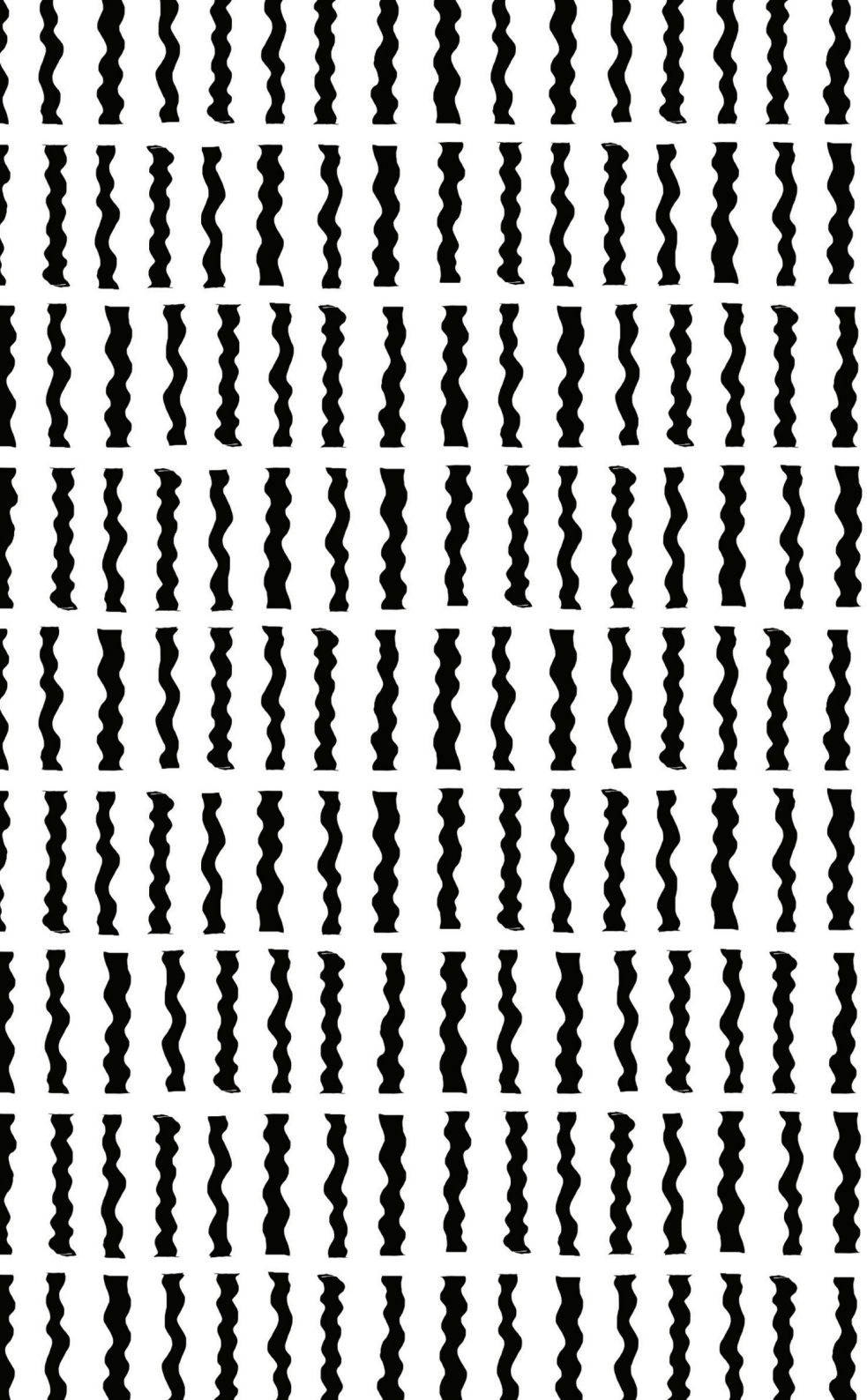
nov rodiny a fialové teplákové termosúpravy. Tisícky vystavených modelov už zmizli. Na dlážke ležali porozhadzované dotrhané kusy látok. Sklamané zákazníci vrieskali a prebýjali sa do oddelenia doplnkov. Ktosi rozbil vysoký sklený pult s opaskami, trakmi, šatkami a vreckovkami a popadaný tovar obsypali črepiny. Strhla sa bitka. Ktosi zareval, aby deti vyviedli von, tie však odmietali odísť.

Kupujúci už začali brať aj zariadenie mallu. Nieкто zroloval malý koberec pri skúšobných kabínkach. Zmizli dve zrkadlá. Začal som sa rýchlo rozhliadať, čo by som si vzal ja.

Odrazu som medzi tlačiacimi sa kupujúcimi uvidel Eileen. Stála pri pulte s galantériou. Práve si na chrbte pozapínala zips pastelových šiat. Pod jej nohami ležal čierny kostým. Uvedomil som si, aká je mladá a krásna. Vyzerala nádherne, nie príliš chudá, a ani nie plnoštíhla. Jej blond vlasy vyzerali krajšie ako pôvodné! Na perách mala úsmev, ktorý vo mne vyvolal spomienky na najkrajšie okamihy života. Očami som rýchlo pátral po regáloch. Za okamih som našiel, čo som hľadal.

Natiahol som sa k najvyššej poličke. Neprekážalo mi, že už zostala len veľkosť XXL. Roztrhol som obal z priesvitného igelitu. Zhodil som zo seba prepotenú bielu košeľu a navliekol som si hrubšiu z károvaného flanelu. Vyhrnul som si rukávy. Eileen ku mne pristúpila, na perách mala úsmev. A ja som sa na ňu usmial, objal som ju okolo pása a šeptal som jej do ucha. Odniekaľ sa k nám zatúlal zablúdený chlapec s plyšovým medvedíkom v ruke. Pri pohľade na nás sa upokojil, nesmelo sa rozosmial. Chytili sme ho s Eileen každý za jednu ruku. Uhladil som mu rozstrapatené blond vlasy a do oddelenia Hračiek sme sa rozbehli spolu.

BARTÓK, IMRE, BERTA ADA'N,
DRAGOMAN GYÖRGY, PAVLA HDRAKOVA,
MICHAL HVORECKY, SILVESTER LAVRIK,
MOLNÁR T. ESZTER, MÖSKÁT ANITA,
POTOZKY LA'SZLÓ, ONDŘEJ ŠTINDL,
ZIEMOWIT SZCZEREK, VLAGYIMIR
SZOROKIN, TERÉY-JÁNOS